Vita Ņemenova

CESIJAS TIESISKĀ REGULĒJUMA MODERNIZĀCIJAS VIRZIENI LATVIJĀ

Promocijas darbs
tiesību doktora zinātniskā grāda iegūšanai

Specialitāte – juridiskās zinātnes

Apakšnozare – civiltiesības

Darba zinātniskais vadītājs:

Dr. habil. iur. profesors **Osvalds Joksts**

Promocijas darbs izstrādāts ar ESF projekta
"Atbalsts doktorantiem studiju programmas apguvei un zinātniskā grāda ieguvei Rīgas Stradiņa universitātē" 2. kārta, atbalstu

Rīga, 2015

ANOTĀCIJA

Promocijas darba mērķis ir apzināt pastāvošās nepilnības cesijas tiesiskajā regulēšanā Latvijā, izvirzīt jaunas teorētiskas idejas un atziņas cesijas tiesiskās regulēšanas kontekstā, izstrādāt konkrētus priekšlikumus cesijas tiesiskā regulējuma pilnveidošanai Latvijā.

Promocijas darbs sastāv no ievada, sešām nodaļām ar apakšnodaļām un nobeiguma.

Pirmajā nodaļā autore izskata cesijas būtību, analizē tās izpratni tiesību teorijā.

Otrajā nodaļā tiek analizēta cesijas attīstība vēsturiskā skatījumā, apskatīti tās pirmsākumi Romiešu tiesībās, kā arī cesijas tiesiskā regulējuma turpmākā attīstība dažādās valstīs.

Trešajā nodaļā tiek apskatīti dažādi cedējamo prasījumu veidi, analizēti no zinātniskā un tiesiskā viedokļa.

Ceturtajā nodaļā autore analizē cesijas līgumu no tiesību teorijas un likumdošanas viedokļa. Tiek apskatīts cesijas līgums no abstraktuma un kauzualitātes viedokļa, analizēti cesijas līguma spēkā esamības nosacījumi, prasījuma pārejas un ar prasījumu saistīto tiesību pārejas dažādi aspekti. Tiek analizētas cedenta un cesionāra saistības un to izpildes vai neizpildes tiesiskās sekas.

Piektajā nodaļā tiek apskatīti cesijas ierobežojumi, analizēti līguma brīvības kontekstā.

Sestajā nodaļā autore analizē parādnieka aizsardzību noteikto tiesbu aktos tādu kā parādnieka iebildumus un tiesības uz ieskaitu.

Nobeigumā ir apkopoti secinājumi un priekšlikumi tiesbu normu pilnveidošanai cesijas tiesiskā regulējuma jomā Latvijā.

ANNOTATION

The aim of the Doctoral thesis "Modernization tendencies for cession's legal regulation in Latvia" is to study the existing imperfections in the legal regulation of assignment in Latvia, to bring forward new theoretical ideas and conclusions within the framework of the legal regulation of assignment, to develop particular proposals for improvement of the legal regulation of assignment in Latvia.

The Doctoral thesis consists of an introduction, six chapters and subchapters, as well as a conclusion.

In the first chapter, the author examines the essence of the assignment, and carries out analysis of its understanding in the legal theory.

In the second chapter, development of the assignment in historical aspect is regarded; the author examines its origins in the Roman law, as well as the further development of the assignment's legal regulation in various countries.

The third chapter deals with different types of assignment claims that are analyzed from scientific and legal point of view.

In the fourth chapter, the author carries out analysis of an assignment contract from the point of view of the legal theory and of the legislation. The author looks at the assignment contract from the point of view of abstractedness and causality, analyses the validity conditions of the assignment contract, various aspects of claim transfer and transfer of accessory rights of a claim. Obligations of an assignor and an assignee, as well as legal effects of their performance or non-performance are analysed.

In the fifth chapter, the author studies assignment limitations; they are analysed within the framework of contract freedom.

In the sixth chapter, the author analyses the protection of a debtor provided by the legislation, such as debtor's defences and set-off rights.

The concluding part presents conclusions and proposals for improvement of the legislation in the field of the assignment's legal regulation in Latvia.

SATURS

Ievads 6
1. Cesijas būtība un tās izpratne tiesību teorijā 13
2. Cesijas attīstība vēsturiskā skatījumā 31
2.1. Cesijas pirmsākumi Romiešu tiesībās 31
2.2. Cesijas attīstība civiltiesībās 45
3. Cedējamo prasījumu daudzveidība un to zinātniski tiesiskais raksturojums 55
4. Cesijas līgums, tiesiskās īpatnības, problemātika un risinājumi 70
4.1. Cesijas līgums − abstrakts rīcības darījums 70
4.2. Cesijas līguma spēkā esamības nosacījumi un tiesiskie aspekti 82
4.3. Prasījuma pāreja 86
4.4. Ar nodotajām prasījuma tiesībām saistīto tiesību pāreja, problēmjautājumi un to risinājumu ceļi 92
4.5. Cedenta un cesionāra saistības un to izpildes vai neizpildes tiesiskās sekas 108
5. Cesijas ierobežojumi, to analīze līguma brīvības kontekstā 115
6. Parādnieka aizsardzības pasākumi un problemātika 131
6.1. Parādnieka iebildumi un strīdu procesuālie risinājumi 131
6.2. Tiesības uz ieskaitu un problemātika 139
Secinājumi un priekšlikumi 142
Izmantotās literatūras saraksts 151

PROMOCIJAS DARBĀ LIETOTIE SAĪSINĀJUMI

ABGB	– Austrijas Civilkodekss
BGB	– Vācijas Civilkodekss
CL	– LR Civillikums
ELTP	– Eiropas līgumtiesību principi
EE STL	– Igaunijas Republikas Saistību tiesību likums
FCK	– Francijas Civilkodekss
ICK	– Itālijas Civilkodekss
KF CK	– Krievijas Federācijas Civilkodekss
KPFSR CK	– Krievijas padomju federatīvās sociālistiskās republikas civilkodekss
LR	– Latvijas Republika
LT CK	– Lietuvas Republikas Civilkodekss
ObčZ	– Čehijas Civillikums
OR	– Šveices civilkodeksa Saistību tiesību daļa
UCC	– ASV Unificētais tirdzniecības kodekss
UNCITRAL	– 1985. gada paraugtiesības par starptautisko komerciālo arbitrāžu
UNIDROIT	– Starptautiskais privāttiesību unifikācijas institūts

IEVADS

Cesija ir prasījuma pāreja no viena kreditora citam pēc tiesiska darījuma, likuma vai tiesas sprieduma. Kreditoru, kura prasījums pāriet uz jauno kreditoru sauc par cedentu, bet jauno kreditoru par cesionāru[1]. Nedaudz atšķirīgi cesiju definē profesors Joksts O.: "Cesija – atteikšanās no tiesībām citam par labu[2]" vai arī "Cesija – tiesību nodošana, kas ir līgums starp kreditoru (cedentu) un trešo personu (cesionāru) par prasības tiesību pret parādnieku nodošanu pēdējam".[3]

Latvijas civiltiesību zinātnieks profesors K. Torgāns norāda,[4] ka profesoru V. Kalniņa un I. Novicka (И. Б. Новицкий) darbos[5, 6] ir izteikts uzskats, ka cesijas pazīmes pastāvēja jau romiešu tiesībās ar to atšķirību, ka saistībai bija izteikti personisks raksturs un romiešu tiesības nepieļāva prasījuma nošķiršanu no personas, faktiski romiešu tiesībās cesija veidojās kā procesuāls instruments, cesijas būtība bija noteikta kā prasījuma tiesību procesuāla īstenošana. Romiešu tiesībās sākotnēji tika atzīta kreditora spēja uzticēt citam pārstāvēt savas intereses tiesā (pie pretora). Tādu pārstāvību noformēja ar uzdevuma līgumu *mandatum agendi*, kurā norādīja *cedere actionem*, no tā cēlies apzīmējums *cessio actionem*, kura būtība ir prasījuma tiesību procesuāla īstenošana, nemainoties kreditoram. Dotā konstrukcija nebija droša pušu gribas realizācijai, uzdevuma devējs varēja atsaukt uzdevuma līgumu, kā arī uzdevuma līgums izbeidzās uzdevuma devēja nāves gadījumā.

Pret personu maiņu saistībās civiltiesību attīstības dažādos etapos bija dažāda attieksme. Dažās tiesību sistēmās jebkura civiltiesiska saistība tika saistīta ar puses personību saistībā un skaitījās, ka tiesības un saistības nevar būt nodotas, bet puses maiņa, ja arī tika pielaista, tad tikai ārkārtas gadījumā. Tirdzniecības apgrozījuma attīstība un praktiskās vajadzības gala rezultātā noveda pie tā, ka personu maiņa saistībā kļuva par parastu parādību, kurai ir ievērojama saimnieciskā nozīme. Personu maiņai saistību tiesiskajās attiecībās vienmēr katrā konkrētā gadījumā ir sava personīgā motivācija.

Jebkura saistība dod tiesību prasīt zināmu darbību no otras puses. Šinī ziņā saistība dod tiesību prasīt no parādnieka zināmu uzvedību. Tā ka var teikt, ka kreditoram ir zināma noteikšana par otru personu – parādnieku. Tādēļ dabīgi liekas, ka saistības ir pilnīgi personīgas dabas un tās nav pārnesamas. Tagadnes tiesības skatās uz saistību kā uz mantu. Tā

[1] Torgāns K. Saistību tiesības 1. daļa. Rīga, 2006, 155. lpp.
[2] Joksts O., Girgensone B. Terminu skaidrojošā vārdnīca civiltiesībās. Rīga: Drukātava, 2011, 29. lpp.
[3] Joksts O. Saistību tiesības saimnieciskos darījumos. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2003, 32. lpp.
[4] Torgāns K. Saistību tiesības 1. daļa. Rīga, 2006, 157. lpp.
[5] Kalniņš V. Romiešu civiltiesību pamati. Rīga: Zvaigzne, 1977, 131.–132. lpp.
[6] Новицкий И. Б. Римское право. Москва, 1994, с. 143.

kā manta apgrozās, tad tagadnes tiesības atļauj arī saistībām apgrozīties[7]. Tieši saistību apgrozīšanai, tālāk nodošanai kalpo cesija.

Profesors V. Sinaiskis (В. Синайский)[8] atzīmējis, ka gandrīz visas saistību tiesības pirms to izpildīšanas kļūst apgrozībā par ekonomiskām vērtībām, tādējādi pavairojot sabiedrībā apgrozības līdzekļus. Tāpēc cesija vērtīga arī no sociāli – ekonomiskā viedokļa.

Pirmā cesiju savā Civillikumā iekļāva Vācija 1896. gadā, pēc tam Šveice 1912. gadā.[9] Pašlaik tiesību normas, kuras regulē cesijas jautājumus ir iekļautas gandrīz visu valstu civillikumos. Lietuvas Republikā cesijas tiesiskais regulējums iekļauts 2000. gada Civilkodeksā,[10] Igaunijas Republikā cesijas tiesiskais regulējums iekļauts 2000. gadā pieņemtajā Saistību tiesību likumā.[11] Krievijas Federācijā cesija iekļauta 1995.gada Krievijas Federācijas Civilkodeksa pirmajā daļā. Cesijas tiesiskais regulējums Latvijas Republikā ir atspoguļots Civillikuma Saistību tiesību daļas devītajā nodaļā "Prasījumu tiesību cesija".

Lielākajā daļā ārvalstu likumdošanas aktu (civillikumos, civilkodeksos) cesija tradicionāli tiek izskatīta saistību tiesību vispārējā daļā. Izņēmums ir Francijas civilkodekss, kurā tiesību normas par cesiju ievietotas saistībā ar pirkuma līgumu.

Līdz ar to līdz šim brīdim ir diskutējams jautājums par to vai cesijas līgums ir patstāvīgs līgums vai arī dažādu līgumu elements, kuru iztirzā saistību tiesību vispārējā daļā.

Krievu tiesību zinātniekiem šajā jautājumā ir dažāds viedoklis. K. Gasnikovs (К. Гасников) atspoguļo zinātnieku vairākuma viedokli: "Var teikt, ka cesija ir vispārēja rakstura tiesību konstrukcija, kas atsevišķa elementa veidā tiek atspoguļota civiltiesisku līgumu ietvaros, kuri paredz mantisku tiesību pāreju."[12] Prasījuma tiesību pārejas pamatojumu izdalīšanas tradīcijai ir dziļākas saknes, nekā tradīcijai atzīt cesiju par patstāvīgu līgumu. Par to runāja vēl pirmsrevolūcijas krievu juristi, tādi kā I. Trepicins (И. Трепицин), K. Pobedonoscevs (К. Победоносцев), D. Meijers (Д. Мейер), G. Šeršeņevičs (Г. Шершеневич).[13]

Pētījuma aktualitāte

Pagājušā gadsimta deviņdesmito gadu sākumā Latvija atjaunoja savu neatkarību un uzsāka pāreju no komandekonomikas uz mūsdienu tirgus ekonomiku. Līdz ar Latvijas

[7] Čakste K. Civiltiesības. Rīga, 1937, 30. lpp.
[8] Sinaiskis V. Saistību tiesības. Rīga, 1940, 34. lpp.
[9] Годэмэ Е. Общая теория обязательств. Перевод с французского И.Б.Новицкого. Москва: Юриздат, 1948, с. 459.
[10] Civil Code of the republic Lithuania 2000, http://www.scribd.com/doc/238911/Civil-Code-of-the-Republic-of-Lithuania
[11] Estonia. Law of Obligations Act. 2000, http://www.legaltext.ee/text/en/X60032K1.htm
[12] Гасников К. Д. Договор финансирования под уступку денежного требования (факторинг) по праву России и Англии. Москва, 2005, с. 55.
[13] Пушкина А. В. Спорные вопросы цессии // Государство и право, 2007; 3: 96.

neatkarības atjaunošanu notika lielas izmaiņas tiesību aktos. Laika posmā no 1992. līdz 1993. gadam tika atjaunota 1937. gada 28. janvārī pieņemtā Latvijas Civillikuma darbība. Diemžēl 1937. gada Civillikums nav jaunu tiesību normu kopums, bet tikai iepriekšējo gadsimtu juridiskās domas apkopojums, jo Civillikuma pamatā ir romiešu tiesības, Napoleona kodekss un citi agrākā laika tiesbu akti.

Pētījuma aktualitāte ir pamatota ar to, ka grozījumi, kuri tika izdarīti Latvijas Civillikumā laika posmā no 1992. gada līdz šodienai, neskāra tiesību normas, kuras regulē prasījumu tiesību cesiju un Latvijas tiesību teorijā līdz šim nav bijis fundamentālu pētījumu par doto tēmu. Darbā autore analizē pašreizējo situāciju cesijas tiesiskā regulējuma jomā, konstatē nepilnības Latvijas Civillikumā, piedāvā risinājumus.

Darba mērķis: apzināt pastāvošās nepilnības cesijas tiesiskajā regulēšanā Latvijā, izvirzīt jaunas teorētiskas idejas un atziņas cesijas tiesiskās regulēšanas kontekstā.

Mērķa sasniegšanai tika izvirzīti sekojoši **darba uzdevumi**:

1. Apzināt cesijas būtību un izanalizēt tās izpratni tiesību teorijā.
2. Izanalizēt cesijas attīstību vēsturiskā skatījumā sākot no Romiešu tiesību laikiem, noteikt cesijas attīstības etapus dažādās tiesību sistēmās un to ietekmi uz mūsdienu tiesību normām cesijas tiesiskā regulējuma jomā.
3. Noteikt cedējamo prasījumu veidus, raksturot tos no zinātniskā un tiesiskā aspekta.
4. Apskatīt cesijas līguma klasifikāciju no tiesību teorijas viedokļa, tā spēkā esamības nosacījumus.
5. Noteikt prasījuma pārejas momentu un to ietekmējošus faktorus.
6. Izanalizēt ar nodotajām prasījuma tiesībām saistīto (akcesoro) tiesību pāreju, noteikt ar to saistītās problēmas.
7. Apzināt cedenta un cesionāra saistības un to izpildes vai neizpildes tiesiskās sekas.
8. Izanalizēt cesijas ierobežojumus, noteikt to veidus, analizēt cesijas ierobežojumus līguma brīvības kontekstā un noteikt cesijas ierobežojumu pārkāpuma sekas.
9. Izanalizēt parādnieka tiesības uz aizstāvību, tādas kā parādnieka iebildumi un tiesības uz ieskaitu.
10. Izanalizēt Latvijas, citu valstu tiesību aktus, tiesību doktrīnas, tiesu praksi un tiesību zinātnieku darbus sakarā ar pētāmo jautājumu; apzināt pētāmās tēmas problemātiku, izvirzīt priekšlikumus Latvijas Republikas tiesību aktu pilnveidošanai.

Datu iegūšanas un apstrādes (analīzes) metodes

Zinātniskās pētniecības metodes darbā tiks izmantotas, lai sasniegtu izvirzītos mērķus un uzdevumus.

Darbā pamatā tiks pielietotas šādas zinātniskās pētniecības metodes: 1) analītiskā metode; 2) salīdzinošā metode; 3) deduktīvā metode; 4) induktīvā metode; 5) vēsturiskā metode.

Viena no galvenajām šī darba pētniecības metodēm ir analītiskā metode. Tā tiks izmantota gan pētot tiesību literatūru, tiesu spriedumus, tiesību aktus, gan arī citus tiesību avotus. Analīze ir veikto secinājumu, vērtējumu un priekšlikumu pamatā.

Salīdzinošā metode tiks pielietota, lai pierādītu tiesību sistēmu kopīgās iezīmes cesijas tiesiskā regulējuma Latvijas un ģermāņu tiesību sistēmas valstīs, kā arī lai atklātu pastāvošās atšķirības.

Ar deduktīvās metodes palīdzību darbā no vispārīgiem juridiskiem terminiem, aspektiem tiks izdarīts slēdziens par individuālo – konkrētām tiesību normu prasībām to praktiskajā pielietošanā dzīvē.

Ar induktīvās metodes palīdzību tiks parādīta tiesību normu piemērotāju veiktā izmantoto tiesību normu un vispārējo tiesību principu konkretizācija gan no tiesību normām, gan no tiesu prakses, t.i., pētīta tiesību normu piemērotāju konkrētā rīcība un analizēti kļūdu cēloņi, kā arī vispārinātas praksē gūtās atziņas, pārnesot tās uz juridisko dogmatiku.

Vēsturiskā metode tiks pielietota cesijas jēdziena un izpratnes attīstības dinamikas novērošanai, šī jēdziena izpratnes un interpretācijas izpētei. Pētāmais materiāls tiks skatīts vēsturiskā aspektā, lai noskaidrotu, kā un kas ir ietekmējis konkrētas tiesību normas saturu.

Darba hipotēze: pastāvošā faktiskā situācija Latvijā cesijas tiesiskā regulējuma jomā prasa ar to saistīto problēmu risināšanu un tiesību aktu pilnveidošanu.

Pētnieciskā darba novitāte

Latvijas tiesību teorijā līdz šim nav bijis fundamentālu pētījumu cesijas teorētiskā pamatojuma un tiesiskā regulējuma jomā. Autore analizē cesijas teorētiskos un tiesiskos pamatus sākot no Romiešu tiesību laikiem, apskata dažādu valstu civiltiesību normas cesijas tiesiskā regulējuma jomā, salīdzina tās ar Latvijas tiesību normām saistībā ar cesiju. Darbā tiek analizēti Vācijas, Austrijas, Šveices, Anglijas, Latvijas un Krievijas vispāratzītu civiltiesību zinātnieku darbi. Pētnieciskā darba rezultātā tika izstrādātas jaunas teorētiskas atziņas un priekšlikumi prasījumu tiesību cesijas tiesiskā regulējuma pilnveidošanai Latvijā.

Promocijas darba rezultātu aprobācija

Kopumā par pētījuma tēmu ir publicētas 32 autores zinātniskās publikācijas latviešu, angļu, vācu un krievu valodās, tajā skaitā ASV, Vācijā, Itālijā, Turcijā un Latvijā. Daļa no

publicētajiem rakstiem ir iekļauta zinātniskajās datubāzēs tādās kā *SCOPUS – Elsevier, ProQuest – Social Sciences Index, EBSCOhost – EBSCO Publishing, Scirus Index – Elsevier, Index Copernicus International, Gesis, Global Impact Factor, Universal Impact Factor, SHS Web of Conferences* un ārvalstu bibliotēku reģistros.

Būtiskākās zinātniskās publikācijas par promocijas darba tēmu:

- **Cession contract – abstract action deal** // Mediterranean Journal of Social Sciences, Vol. 5, No. 23, Nov. 2014, 626.–631. lpp. ISSN 2039-9340 print; ISSN 2039-2117 online. Iekļauts SCOPUS ProQuest, DOAJ u. c. datu bāzes.
- **Conditions of validity of the cession agreement and the claim's transition in the European and the Latvian Civil Law** // Mediterranean Journal of Social Sciences, ISSN 2039-9340 print; ISSN 2039-2117 online. Iekļauts SCOPUS ProQuest, DOAJ u. c. datu bāzēs. Raksts apstiprināts publicēšanai.
- **To the Issue of Cession in Latvia** // Academic Journal of Interdisciplinary Studies, Vol. 2, No. 11, 138.–143. lpp. ISSN 2281-3993 print; ISSN 2281-4612 online. Global Impact Factor: 0.682.
- **Assignment in a Variable Economic Situation** // Rīgas Stradiņa universitāte. 4th International Interdisciplinary Scientific Conference "Society. Health. Welfare", Riga. Iekļauts SHS Web of Conferences un DOAJ datu bāzēs. (shs-conferences. org/articles/shsconf/pdf/2014/07/shsconf_shw2012_00029.pdf)
- **Legal regulation of cession, problems and perspectives. To the Issue of Cession in Latvia** // Legal systems in contemporary conditions: current challenges and issues of the present. New York, 2013, 28.–37. lpp. ISBN 978-1-940260-08-2.
- **Legal regulation of cession in Latvia – the directions for the development of national law** // European Integration and Baltic Sea Region: Diversity and Perspectives The University of Latvia Press, 189.–199. lpp. ISBN 978-9984-45-398-9.
- **Cession Agreement as One of the Debt Recovery Bases. Trends of Cession Legal Regulations` Modernizations in Latvia** // Materials of the international research and practice conference „European Science and Technology", Wiesbaden, Germany 2012, 229.–233. lpp. ISBN 978-3-9811753-6-3.
- **Cession in new economical conditions, related problems and their solution in Latvia** // Starptautiskās zinātniskās konferences "Changes in Global Economic Landscape – in Search for New Business Philosophy" rakstu krājums. Rīga: Ventspils augstskola, RISEBA, Banku augstskola, 2012, 106.–112. lpp. ISBN 978-9984-705-25-5.

- **Zur Frage über die Zession in Lettland** // European Applied Sciences, 2013 (1), 241.–243. lpp., ISSN 2195-2183.
- **Cesijas tiesiskais regulējums Latvijā mainīgos ekonomiskos apstākļos.** Biznesa augstskolas "Turība" XIII Starptautiskajā zinātniskajā konference "Ilgtspējīga uzņēmējdarbība mainīgos ekonomiskos apstākļos". Publikācija pieejama konferences rakstu krājumā (http://aurora.turiba.lv/bti/Editor/Manuscript/Proceeding-/LV_Nemenova.htm). Raksts iekļauts EBSCO datu bāzē.
- **Cesija jaunos ekonomiskos apstākļos, problēmas un risinājumi Latvijā** // Daugavpils Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Starptautiskā zinātniskā konference "Eiropas integrācijas sociālā un ekonomiskā dimensija: problēmas, risinājumi, perspektīvas". Daugavpils, 2012, 189.–195. lpp. ISSN 2255-8853. ISBN 978-9984-14-585-3. Iekļauts GESIS SocioGuide datu bāzē.
- **Cesijas attīstība civiltiesībās** // Daugavpils Universitātes 7. Starptautiskās zinātniskās konferences "Sociālās zinātnes reģionālajai attīstībai 2012: finanšu kapitāla ietekme uz reģiona konkurētspēju". Daugavpils, 2013, 43.–48. lpp. ISSN 2255-8853. ISBN 978-9984-14-68-6. Iekļauts GESIS SocioGuide datu bāzē.
- **Cesijas tiesiskā regulējuma modernizācija Latvijā – sabiedrības tiesiskās drošības un aizsardzības garants** // Administratīvā un Krimināla Justīcija, 2011; 2/3 (55/56): 182–187. ISSN 1407-2971.
- **Cesijas tiesiskais regulējums** // Starptautiskās zinātniskās konferences "Valsts un tiesību aktuālās problēmas" zinātnisko rakstu krājums. Daugavpils: Daugavpils Universitāte, 2010, 291.–297. lpp. ISBN 978-9984-14-505-1.
- **Cesija Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas civiltiesībās** // Daugavpils universitātes 52. Starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Daugavpils: Daugavpils Universitāte, 2011, 1279.–1285. lpp. ISBN 978-9984-14-521-1.
- **Cesijas tiesiskais regulējums Latvijā: problēmas, risinājumi //** Starptautiskās zinātniskās konferences "Izaicinājumu un iespēju laiks: problēmas, risinājumi perspektīvas" rakstu krājums, 2011, 360.–364. lpp. ISBN 978-9984-47-048-1.
- **Cesijas ierobežojumi līguma brīvības kontekstā** // Starptautiskās zinātniskās konferences "Valsts un tiesību aktuālās problēmas" zinātnisko rakstu krājums, Daugavpils universitāte, Daugavpils, 2011, 206.–211. lpp. ISBN 978-9984-14-543-3.

Promocijas darba rezultāti ir prezentēti 27 zinātniskajās konferencēs Romā (Itālija), Stambulā (Turcija), Rīgā, Daugavpilī un Rēzeknē (Latvija), no kurām 25 ir starptautiskās konferences.

Promocijas darba struktūra. Darbs sastāv no ievada, 6 nodaļām, secinājumiem un priekšlikumiem un izmantotās literatūras saraksta.

1. CESIJAS BŪTĪBA UN TĀS IZPRATNE TIESĪBU TEORIJĀ

Romiešu jurists Pāvels definēja personas labumu kā lietu, kurai ir naudas vērtība.[14] Ekonomiskie labumi, kas piedalījās apgrozībā, sabiedrības attīstības sākumposmos bija lietas (lietu tiesību objekti), pēc tam apgrozībā pakāpeniski sāka iekļaut saistību, ekskluzīvo un korporatīvo tiesību objektus, kas atspoguļoja to neizbēgami pieaugošos komplicētības procesus. Ekonomisko labumu apgrozījums nozīmē, ka tie pāriet no viena subjekta pie cita uz dažādiem tiesiskiem pamatiem, kādus pieļauj objektīvās tiesības. Ekonomiskā labuma piederība noteiktam subjektam tiek noformēta izmantojot kategoriju "subjektīvās tiesības" un tā pāreja no viena subjekta pie cita – ar kategoriju "tiesību pārņemšana". Raugoties uz tiesību pārņemšanu no ekonomiskā viedokļa, jaunajam subjektam pāriet ekonomiskais labums (prece, kas ir tiesību priekšteča objekts), savukārt no juridiskā viedokļa – tam pāriet pašas subjektīvās tiesības. Tiesa, krievu zinātnieks V. Tolstojs (В. Толстой) atzīmē, ka "mūsu (Krievijas – autores piezīme) likumdošana nepazīst pienākumu nodot tiesības uz lietu līdztekus pienākumam nodot pašu lietu".[15,16] No tā viņš un daži citi pētnieki secina, ka tiesību pārņemšanas būtība ir nevis tiesību pāreja, bet gan viena subjekta tiesību izbeigšanās un to rašanās citam subjektam. Tomēr vairāk pieņemama ir pazīstamā civiltiesību zinātnieka B. Čerepahina nostāja, atbilstoši kurai tiesību pārņemšana ir subjektīvo tiesību pāreja no vienas personas (tiesību devēja) pie cita (tiesību pārņēmēja) atvasinātās tiesību iegūšanas kārtībā".[17]

"Prasījumu" var definēt kā tiesības, kas pieder kreditoram un izpaužas iespējā iegūt noteiktus materiālus labumus no parādnieka tiesisko attiecību rāmjos, ko regulē saistību tiesību normas. Bet pašas saistību tiesības tiek raksturotas kā asinsrites sistēma, ar kuras palīdzību civiltiesiskajā organismā noris vielu maiņa.[18]

Tiek uzskatīts, ka prasījumu tiesību cesijas institūta izpēte atrauti no tās apakšnozares pamata postulātu apskates, kuras sastāvā tas ietilpst, kā arī bez nodošanas objekta pamata raksturlielumu izpētes būtu virspusīga un bez teorētiskā pamata.

Saistību attīstībā tiek novēroti trīs periodi: pirmajā saistības tiek uztvertas kā virskundzība pār parādnieku, kas ir līdzvērtīga īpašumtiesībām; otrajā periodā – virskundzība pār parādnieku kļūst tikai daļēja, mīkstāka, tajā parādniekam ir daudz atvieglojumu;

[14] Ефимов В. В. Догма римского права. Общая часть. Санкт-Петербург,1893, с. 99.
[15] Толстой В.С. Догма римского права. Москва, 1973, с. 170.
[16] Analoga situācija ir Latvijas civiltiesībās.
[17] Черепахин Б. Б. Правоприемство по советскому гражданскому праву. Москва. Госюриздат. 1962. с. 6.
[18] Гражданское право: в 3 т.: учебник для вузов / Под ред. А. П. Сергеева и Ю. К. Толстого. Т. 1. 6-е изд., перераб. и доп. Москва: Изд-во Проспект, 2004, с. 415.

visbeidzot, trešajā periodā saistības veido regulētu virskundzību, kas paceļas ideālas varas pakāpē.

Profesors V. Kalniņš[19] norāda, ka jau senās Romas juristi uzskatīja, ka saistība ir tiesību važa, ar kuru gribot negribot tiekam iesaistīti pienākumā kaut ko izdarīt saskaņā ar mūsu valsts tiesībām. Saistības būtība izpaužas darbībā, kas jāizdara, lai atbrīvotos no saistības.

Civiltiesību zinātnieks D. Meijers definē saistības (*obligatio*) kā "juridiskas attiecības, kurās vienai personai pieder tiesības uz otras personas rīcību".[20] Pie analoģiskiem uzskatiem pieturas E. Godeme, norādot, ka "saistības – tā ir tiesiskā saikne, ar kuras palīdzību viena persona ir saistīta attiecībā pret otru personu uz piešķīrumu, rīcību vai atturēšanos".[21]

Krievu tiesību zinātnieks G. Šeršeņevičš[22] ir norādījis, ka pats vārds "saistības" var tikt izmantots dažādās nozīmēs: a) pasīva subjekta saistību nozīmē; b) aktīva subjekta tiesību nozīmē; c) visu juridisko attiecību nozīmē; d) akta, kas apliecina tādu attiecību pastāvēšanu, nozīmē. Visatbilstošākā patiesajai nozīmei ir šī izteiciena izmantošana attiecību nozīmē, kas it kā uzliek pienākumu (*vinculum juris*) tajās iesaistītajām personām (no šejienes arī senā ieraža sasiet līdzēju rokas, no šejienes teiciens "supletka" («суплетка»), kas tika izmantots Pleskavas Tiesu grāmatā, 103. pantā, lai apzīmētu saistības, ar kurām puses saistās). Tādā veidā saistību tiesisko attiecību būtība slēpjas pienākuma uzlikšanā konkrētām personām nodrošināt noteiktu uzvedību, kas ir vērsta uz noteiktu mantisku mērķi.

Saskaņā ar Latvijas Civillikuma 1401. pantu saistību tiesības ir tādas tiesības, uz kuru pamata vienai personai – parādniekam – jāizdara par labu otrai – kreditoram – zināma darbība, kam ir mantiska vērtība.[23] Profesors K.Torgāns piedāvā saistību definēt precīzāk: "Saistība ir tāda tiesiska attiecība, kurā vienai personai (parādniekam) ir jāizdara par labu otrai (kreditoram) zināma darbība, kam ir mantiska vērtība, bet otrai ir tiesība prasīt izpildījumu."[24] Tiesību zinātnieki A. Ivanovs un N. Eriašvili norāda, ka "mūsdienu zinātne ir izdarījusi secinājumu par to, ka puses saistībās ir savā starpā saistītas ar pretattiecībām, kuru pamatā gulst viena otru savstarpēji nosakošas tiesības prasīt un pienākums izpildīt, kas kopumā veido formulu: "Sniegt, izdarīt, piešķirt".[25]

---

[19] Kalniņš V. Romiešu tiesību pamati. Rīga: Zvaigzne, 1977, 127. lpp.
[20] Мейер Д. И. Русское гражданское право. Ч. 2. Москва: Статут, 1997, с. 106.
[21] Годэмэ Е. Общая теория обязательств. Москва: Госюриздат, 1948, с. 18.
[22] Шершеневич Г. Ф. Учебник русского гражданского права. Москва: Спарк, 1995, с. 265.
[23] Civillikumā nav dota saistības definīcija, tomēr Civillkuma 1401. pantu var pieņemt kā saistības, kā tiesisko attiecību definīciju.
[24] Torgāns K. Saistību tiesības. 1. daļa. Rīga. Tiesu namu aģentūra. 2006, 14. lpp.
[25] Иванов А. А., Эриашвили Н. Д. Собственность и обязательства в российском гражданском праве // Закон и право, 2012; (3): 56.

Pašas par sevi tiesības prasīt nav kreditora interese. To jēga slēpjas realizācijā, izpildē, naudas līdzekļu iegūšanā.

Ikvienas subjektīvas tiesības paredz tāda noteikta subjekta esamību, kam tās pieder. Attiecīgi ikvienām subjektīvām saistībām ir paredzēts šo saistību nesējs. Civiltiesību teorijā persona, kam pieder tiesības, tiek dēvēta par aktīvu subjektu (saistību attiecībās - par kreditoru), bet persona, uz kuras gulstas attiecīgās saistības – par pasīvu subjektu (saistību attiecībās – par parādnieku).

Ņemot vērā atvirzīšanos no saistību kā personisko attiecību izpratnes, ir acīmredzams tas, ka savas pastāvēšanas laikā (no rašanās brīža līdz izbeigšanās brīdim) tiesiskās attiecības var mainīties subjektu sastāva izpratnē. Šajā gadījumā tiesiskās attiecības turpina pastāvēt mainītā veidā, tajā pašā laikā saglabājot visas citas savas iezīmes. Mainoties tiesisko attiecību subjektu sastāvam (piemēram, prasījuma tiesību cesija citai personai), sākotnējā kreditora tiesības, beidz pastāvēt, bet jaunais kreditors tās iegūst. Ir acīmredzams, ka šāda tiesību iegūšana ir atvasināta.

Jāatzīmē, ka saistību subjektu sastāva maiņas mehānisma izpēte ir viens no galvenajiem posmiem cesijas institūta, tā mērķa un vietas saistību tiesisko attiecību sistēmā izpētē.

Tādējādi persona, kas nodod ieguvējam savas tiesības, romiešu tiesībās tika saukta par *auctor*, bet pats ieguvējs – par *successor*. Atvasinātā tiesību iegūšana no *auctor*a skatupunkta ir tiesību nodošana, bet no *successor*a skatu punkta – tiesību pārņemšana – *successio.*[26]

Prasījumu tiesības – tās ir subjektīvas kreditora tiesības saistību tiesiskajās attiecībās. Tomēr, ja šīs tiesības vienlaicīgi ir arī civiltiesību objekts, nepieciešams pieļaut iespēju noteikt "tiesības uz tiesībām". Šai konstrukcijai civiltiesību doktrīnā piemīt diskusiju raksturs, tāpēc šajā sakarā ir nepieciešama noteikta analīze.

Šīs konstrukcijas apspriešanā par izejas punktu acīmredzot būtu jāuzskata "bezķermenisku lietu" kategorija, kas ir radusies privātajās romiešu tiesībās. Gajs tām sniedz šādu definējumu: "Bezķermeniskas – tās ir lietas, kas nav sataustāmas; pie šādām lietām pieder tās, kas tiek ietvertas tiesībās, piemēram, [..] saistības [..] un nemaz nav svarīgi tas [..] ka tas, kas mums pienākas saskaņā ar kādām saistībām, lielākoties ir fizisks priekšmets [..] bet pašas [..] saistību tiesības ir uzskatāmas par *res incorporales,* t. i., par bezķermeniskām lietām."[27] Tādā veidā bezķermeniskas lietas pēc savas būtības tika pretstatītas ķermeniskām lietām, t. i., apkārtējās pasaules taustāmiem priekšmetiem.

[26] Хвостов В. М. Система римского права. Москва: Спартак, 1996, с. 140.
[27] Citēts no: Байбак В. В. Обязательственное требование как объект гражданского оборота. Москва: Статут, с. 2005.

Jāatzīmē, ka apskatāmajai klasifikācijai nepiemīt juridiskā noteiktība un to ir izraisījusi nevis praktiska vajadzība, bet neprecīza terminu izmantošana, kas no vienkāršrunas aizgūti juridisko attiecību jomā. Netaustāmo labumu, jo īpaši prasību, pieskaitīšana "lietām" tomēr nenozīmē, ka romiešu juristi pakļāva prasības lietu tiesiskajam režīmam un uzskatīja tās par īpašuma tiesību objektu. Romiešu tiesībās, kam vispār nepiemīt nosliece vispārināt, nebija izveidota kopīga mācība par civiltiesību objektiem. Tāpēc atzinumi, kas formulēti attiecībā uz *res incorporales*, nebija par pamatu, lai atzītu prasības par subjektīvo civiltiesību objektiem.

Latvijas Civillikums bezķermeniskas lietas definē kā dažādas personiskas, lietu un saistību tiesības, ciktāl tās ir mantas sastāvdaļas.[28]

Romiešu tiesībām svešā konstrukcija "tiesības uz tiesībām" tika izstrādāta vācu civiltiesībās 19. gs. Šim periodam ir raksturīga konstrukcija "tiesības uz tiesībām", ko formulējis tiesību zinātnieks R. Zoms, kas to formulē savas privāto tiesību priekšmetu teorijas ietvaros. Pie priekšmetiem autors pieskaita visu, kas var piedalīties apgrozībā uz rīcības darījumu pamata. Īpašuma tiesības var tikt nodotas rīcības darījumu veikšanas ceļā, tāpēc tās var piedalīties apgrozībā. Šajā sakarā R. Zoms nonāk pie secinājuma par to, ka prasības ir arī priekšmeti.[29]

Tomēr nevar teikt, ka vācu civiltiesību zinātnieku vidū šajā jautājumā ir vērojama pilnīga saskaņa. Tā kā konstrukcijas "tiesības uz tiesībām" oponenti uzstājās, citu starpā, tiesību zinātnieki I. Kollers un F. Regelsbergers.[30]

Pirmsrevolūcijas Krievijas civiltiesību zinātnē tāpat nebija vērojama vienotība attiecībā uz konstrukciju "tiesības uz tiesībām". To atbalstīja, piemēram, K. P. Pobedonoscevs.[31] Tomēr D. I. Meijers[32] un G. F.Šeršeņevičš[33] pauda noteiktu nostāju pret apskatāmo kategoriju.

Pamatā tam, ka noteikti civiltiesību zinātnieki nepieņem iespēju noteikt tiesības uz tiesībām, atrodas izpratne par tiesībām uz tiesībām nevis kā apgrozības objektu, bet gan kā tiesisko attiecību objektu, kas diez vai ir pamatoti.

---

[28] Civillikums. Trešā daļa. Lietu tiesības /Latvijas Republikas likums. Pieņemts Latvijas Republikas Saeimā 28.01.1937.; stājies spēkā 01.03.1993. // Ziņotājs, Nr. 4., 1992. gada 30. Janvāris, 841. p. otrais teikums.

[29] Байбак В. В. Обязательственное требование как объект гражданского оборота. Москва: Статут, с. 2005 с. 18.

[30] Шершеневич Г. Ф. Философия права. Выпуск третий. Москва, 1912, с. 599.

[31] Победоносцев К. П. Курс гражданского права. Часть первая. Москва: Статут, 2002, с. 86–87.

[32] Мейер Д. И. Русское гражданское право. Ч. 2. Москва: Статут, 1997, с. 160–161.

[33] Шершеневич Г. Ф. Философия права. Выпуск третий. Москва, 1912, с. 598–599.

Krievu tiesību zinātnieks D. Murzins[34], aizstāvot konstrukciju "īpašuma tiesības uz prasījumu", uzskata, ka šajā gadījumā prasījums saglabā regulējuma duālību: tas pakļaujas lietu tiesību normām un saglabā saikni ar saistību tiesiskajām normām.

Šajā situācijā galvenā problēma ierasto tiesisko konstrukciju izmantošanā, kas apraksta subjekta un tam piederošā labuma saikni, slēpjas tajā, ka, izmantojot cesijas institūtu kā tiesību apgrozības tiesisko formu, īpašuma tiesības neatrod saikni ar materiālās pasaules priekšmetu, kā rezultātā tās cirkulē kā nemateriāls priekšmets.

Tradicionālā cesijas definīcija ir šāda: cesija – tas ir rīkojumu darījums, ar kura starpniecību notiek saistību aktīvās puses (kreditora) maiņa. Šāda cesijas kvalifikācija ir vispārpieņemta. Ir pilnībā iespējams celt iebildumus pret atsevišķām šīs definīcijas sastāvdaļām, bet ir pilnīgi neiespējami strīdēties pret to, ka nodošanas ceļā var tikt mainīts tikai saistību tiesisko attiecību subjekts un nekas vairāk. Šāds ir cesijas mehānisms mūsdienu tiesiskajās kārtībās.[35]

Angļu tiesībās[36] saistību tiesību objektu apzīmēšanai lieto terminu *thing (chose) in action* (burtiski – lieta darbībā, procesā), kurš tiek pretstatīts lietu tiesību objektiem, ko dēvē *thing (chose) in possession* (lieta piederībā). V. Ansons minēja 1902. gada precedentā formulēto šī termina definīciju, respektīvi, ka teiciens *chose in action* tiek lietots jebkāda veida personīgā īpašuma tiesību apzīmēšanai, attiecībā uz kurām ir tikai prasījuma vai prasības tiesības, nevis lietas fiziska valdīšana.[37] Patlaban atbilstoši esošajai praksei teicienu *chose in action* tulko vienkārši kā "prasījuma tiesības".[38] Taču oriģinālajā skanējumā ir mazliet cita nozīmes nianse. Acīmredzot sākotnēji ar vārdu *action* bija domāts process, prāva. Taču pastāv arī cita interpretācija. Ja ar terminu *action* tiek domāta rīcība, tad teicienā *thing in action* akcents tiek likts uz to, ka šīs bezķermeniskās lietas būtība ir parādnieka rīcībā, kas arī būs kreditora tiesību objekts. Tādējādi pašā angļu tiesību terminoloģijā ir modelis, atbilstoši kuram saistību tiesību objekts būs tieši parādnieka rīcība.

Savukārt saistību tiesību nodošanu – cesiju – angļu tiesībās apzīmē ar vārdu *assignment*. Dž. Samonda un Dž. Viljamsa grāmatas "Līgumtiesību pamati" redaktors atzīmē, ka atšķirībā no kontinentālās Eiropas buržuāzisko valstu civiltiesībām, kur termins un jēdziens

---

[34] Мурзин Д. В. Ценные бумаги - бестелесные вещи. Правовые проблемы современной теории ценных бумаг. Москва.: Статут, 1998, с. 78.

[35] Цвайгерт К., Кетц Х. Введение в сравнительное правоведение в сфере частного права. Т. 2. Москва: Международные отношения, 1998, с. 160.

[36] Daži zinātnieki, piemēram, Suhanovs, atzīmē, ka mantisko tiesību dalījums uz lietu un saistību tiesībām nav zināms anglosakšu tiesībām (sk. Гражданское право / Под ред. Суханова Е. А. Т. I. Москва, 1998, с. 491.). Taču salīdzinājumā ar kontinentālajām tiesībām pilnībā var piemērot šo klasifikāciju esošajām anglosakšu tiesībām, izņemot trastu.

[37] Ансон В. Р. Основы договорного права. Москва, 1947, с. 281.

[38] Sk., piemēram: Цвейгерт К., Кетц Х. Введение в сравнительное правоведение в сфере часного права. Т. II, Москва, 1998, с. 161.; Мамулян А. С., Кашкин С. Ю. Англо-русский полный юридический словарь. Москва, 1993, с. 75.

"cesija" attiecas tikai uz saistību prasījumu nodošanu, angļu juristi bieži vien paplašina termina *assignment* nozīmi, kas tiek tulkots ar vārdu "cesija" (nodošana), līdz termina robežām, kas nozīmē jebkuru aktu, kas pamato tiesību pārņemšanu (izņemot tiesību pārņemšanu nāves gadījumā). Līdz ar to runa ir par *assignment of property*, proti, par īpašuma tiesību un citu lietu tiesību, tai skaitā uz nekustamo īpašumu, nodošanu (pārcelšanu), par *assignment of shares,* proti, par tiesību uz akcijām nodošanu.[39] Minētie angļu juridiskās doktrīnas noteikumi liecina, ka tiesību pārņemšanai lietu un saistību tiesībās ir vienota daba un tā attīstās atbilstoši analoģiskiem noteikumiem gan romāņu-ģermāņu, gan angļu-sakšu tiesību sistēmās.

Krievu valodā vārda "cesija" galvenā nozīme ir "atteikšanās no prasījuma tiesībām" (уступка права требования). Taču no šī apstākļa nevar izdarīt secinājumu, ka prasījuma cesija ir kreditora *vienpusēja* darbība, viņa "atteikšanās no prasījuma tiesībām", kas noved pie prasījuma pārejas neatkarīgi no ieguvēja gribas. Cesijas aktā, kopā ar kreditora gribas izpaušanu par *atteikšanos* no sava prasījuma par labu citai personai, ir arī pēdējā gribas izpaušana par šī prasījuma *pieņemšanu*.

Jāatzīmē, ka prasījuma tiesību cesijas darījuma daba civiltiesībās ir atspoguļota nepietiekamā apmērā. Piemēram, joprojām paliek diskutējams jautājums par to, kā definēt darījumu (cesiju) – kā līgumu vai kā vienpusēju darījumu.

Krievu tiesību zinātnieki B. L. Haskelbergs un V. V. Rovnijs norāda uz to, ka jebkura nodošana balstās uz atsavinātāja un ieguvēja savstarpēju gribas izteikumu un tad saskaņā ar pieņemto darījumu klasifikāciju kļūst par līgumu.[40] Pēc V. M. Hvostova domām, jebkura nodošana, ir divpusējs darījums.[41]

Precīzāks ir J. B. Fogelsona viedoklis, kas atzīmē, ka nospiedošā vairākumā gadījumu, kad pienākums ir noteiktu darbību veikšana, izpildīšana nav iespējama bez personas, kuras labā tiek veikta izpildīšana, piedalīšanās. Citiem vārdiem sakot, situācija apraksta divu pienākumu konstrukciju.[42]

Attiecīgi, ja vadīties pēc tā, ka prasījuma pārejai vienmēr ir nepieciešams abu pušu gribas izteikums - cedents nodod prasījumu, bet cesionārs nerada šķēršļus tādai nodošanai, tad prasījuma cesija patiešām ir jāinterpretē vienīgi kā divpusējs darījums.

Krievu tiesību zinātnieks G. Šeršenevičs norāda, ka tiesību nodošanas akts, ko sauc par cesiju, atšķiras no darījuma, kas kalpo tam par pamatojumu, no dāvinājuma vai

[39] Самонд Дж. и Вильямс Дж. Основы договорного права. Москва, 1955, с. 509.
[40] Хаскельберг Б. Л., Ровный В. В. Консенсуальные и реальные договоры в гражданском праве. 2-е изд., испр. Москва: Статут, 2004, с. 80–81.
[41] Хвостов В. М. Система римского права. Москва: Спарк, 1996, с. 175–176.
[42] Фогельсон Ю. Б. Избранные вопросы общей теории обязательств: Курс лекций. Москва: Юристъ, 2001, с. 85.

atlīdzības atsavināšanas, lai arī visbiežāk divi akti, acīmredzot saplūst vienā. Pēc būtības tie ir atšķirīgi tāpat kā materiālo lietu nodošana un tās pamatā esošais līgums.[43]

Prasījuma tiesības kā viens no īpašuma tiesību veidiem var tikt nodotas citai personai dažādos nolūkos, piemēram, lai pretim saņemtu naudas atlīdzību, lai saņemtu citu nodrošinājumu (pakalpojumu, darbu u.tml.), kā kompensāciju, dāvinājumu u.tml. Tiesiskais mērķis, kuram seko personas, kuras nodod un pieņem prasījuma tiesības, var būt dažāds, un tieši šis mērķis arī nosaka līguma veidu, kāds pastarpina attiecības starp apgrozījuma dalībniekiem (pirkšana-pārdošana, dāvinājums, ķīla u. tml.).

Patiešām, ar ko principiāli atšķiras lietas ieguvēja un prasījuma tiesību ieguvēja pienākumi? Kā vienam, tā otram ir jāapmaksā viņiem nodotais īpašums saskaņā ar līguma noteikumiem. Gan vienā, gan otrā gadījumā sakrīt pušu mērķi – naudas saņemšana par īpašumu un otrādi. Rezultāts būs īpašuma atsavināšana, tā nodošana no vienas personas citai. Jāatceras arī tas, ka Romiešu tiesībās, kuru ietekme uz kontinentālās sistēmas tiesību galvenajiem institūtiem neprasa īpašus komentārus, saistības bija iekļautas lietu kategorijā kā bezķermeniskas lietas (*res incorporales*), sakarā ar ko kreditora prasījuma tiesības varēja būt pirkuma priekšmets.

Jāatzīmē, ka Latvijas Civillikuma Saistību tiesību 9. nodaļas (prasījumu tiesību cesija) noteikumi kā tādi neregulē šīs attiecības, nosakot tikai tiesību (prasījuma) pārejas specifiku. Tie tikai nosaka universālos vispārējos kritērijus, kuriem jāatbilst civiltiesiskajam darījumam, lai tas būtu saistību tiesību un/vai pienākuma (nosacījumi, forma) pārejas juridiskais fakts. Līdz ar to nevajag pretstatīt vienošanos par prasījuma tiesību cesiju, no vienas puses, un līgumu, kas nosaka pretim saņemto nodrošinājumu, no otras puses, jo nosacījuma par pretim saņemto nodrošinājumu no cesionāra iekļaušanas vienošanās dokumentā par tiesību cesiju nemaina tās kā cesijas juridisko būtību. Prasījuma cesija var tikt izdarīta par naudu (t. i.. saistību prasījuma tiesības tiek pārdotas), parāda dzēšanai, vērtību izlīdzināšanai mantojuma dalīšanas gadījumā u. tml. Cesija var tikt veikta ar dāvinājuma mērķi.

Pēc krievu tiesību zinātnieka V. V. Počuikina domām prasījuma nodošanas līguma (vai cesijas līguma) esamībai ir tāds pats spēks kā īpašuma nodošanas līguma esamībai.[44] Šādi līgumi tiek iedalīti līgumos par īpašuma nodošanu īpašumā un līgumos par īpašuma nodošanu lietošanā, atlīdzības līgumos un bezatlīdzības līgumos.

---

[43] Шершеневич Г. Ф. Курс гражданского права. Тула: Автограф, 2001, с. 375.

[44] Почуйкин В. В. Соглашение об уступке права требования в спорах, рассматриваемых арбитражными судами // Арбитражная практика, 2001. Спецвыпуск, с. 48–49.

Līgumu par īpašuma nodošanu lietošanā priekšmets var būt tikai nepatērējamas individuāli noteiktas lietas, tāpēc cesijas līguma konstrukcija nevar nekādā veidā būt uz tiem attiecināma. Tādējādi var apskatīt tikai pirmā veida līgumus – līgumus par īpašuma nodošanu īpašumā. Tādi līgumi (kā arī jebkuri citi līgumi) var būt balstīti vai nu uz atlīdzības (pirkums, maiņa), vai bezatlīdzības (dāvinājums) attiecībām. Sekojoši, tāds pats pamatojums būs arī cesijas līgumam.

Krievijas tiesību zinātnieks M. I. Braginskis raksta, ka cesija izpaužas noteiktu tiesību nodošanā cesionāram, ko veic cedents, pamatojoties uz darījumu. Līdz ar to pašai nodošanai par pamatojumu ir līgums, kas saista cedentu ar cesionāru, bet par šo līgumu kļūst nevis cesija, kā to bieži uzskata, bet gan tas darījums, uz kuru balstās prasījuma pāreja, kas veido cesijas būtību.[45] Līdz ar to, vienošanās dokumentā par cesiju var vispār neiekļaut informāciju par tās īstenošanas pamatojumu. Kā atzīmē L.Novoselova: "Spēkā esošajā civilajā likumdošanā (Krievijas – autores piezīme) nav prasības par informācijas par cesijas pamatojumu iekļaušanu cesijas darījumā."[46, 47]

Daži autori apskata prasījuma cesiju kā *vienpusēju* darījumu. Piemēram, S. Aleksejevs, norādot uz kreditora iespēju rīkoties ar savu prasījumu caur tā cesiju, atzīmē, ka visi darījumi, ar kuru starpniecību tiek īstenota rīkošanās ar tiesībām, pēc būtības ir vienpusēji akti. L. Novoselova arī pieļauj prasījuma cesiju ar vienpusēja darījuma starpniecību. Tādā veidā minētie autori nesaskata nepieciešamību cesionāram izpaust gribu, lai pieņemtu cedēto prasījumu. Pēc viņu domām cesijas īstenošanai, tātad arī kreditoram piederošo tiesību iegādei no citas personas puses, pietiek cedenta gribas izpauduma par sava prasījuma nodošanu. Autore uzskata, ka dotais viedoklis ir kļūdains.

Tā kā šis darījums sastāv no divu personu gribas izpauduma, tas ir līgums un to nevar iztulkot kā vienpusēju darījumu. To apstiprina arī ārvalstu tiesiskās kārtības priekšrakstu analīze. Saskaņā ar ABGB §1392 (*Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch* – Austrijas Civillikums, turpmāk ABGB) šāda rīcība kā nodošana (cesija) paredz prasījuma pieņemšanu no jaunā kreditora puses, tātad ABGB §1392 runa iet par cesijas līgumu. BGB §398 (*Bürgerliches Gesetzbuch* – Vācijas Civillikums, turpmāk BGB) tieši kvalificē prasījuma cesiju kā līgumu.[48] Šveices prasījuma cesija tiesībās tieši netiek definēta kā divpusējs darījums, bet Abs. 2Art. 165 OR (*Schweizerischen Zivilgesetzbuches Fünfter Teil:*

[45] Брагинский М. И., Витрянский В. В. Договорное право. Москва: Статут, 1997, с. 373.
[46] Новоселова Л. А. Уступка права требования по договору (теория и практика) // Законодательство, 1997; 6: 14.
[47] Analoga situācija ir Latvijas civiltiesībās.
[48] Cesija ir līgums; vienpusējs paziņojums par cesiju nav spēkā, ja nav pievienota (bieži klusējot) pieņemšana. Enneccerus L., Kipp Th., Wolff M. Lehrbuch des bürgerlichen Rechts. 23–27 Aufl. Marburg, 1927, Bd. 1, Abt. 2, S. 241.

Obligationenrecht – Šveices Civillikuma 5. daļa Saistību tiesības, turpmāk OR) runa iet par cesijas līgumu, un šāda cesijas kvalifikācija netiek apšaubīta Šveices civiltiesību zinātnes pārstāvju vidū.[49]

Prasījuma cesija ir vienošanās, kuras noslēgšanai nepieciešama divu pušu – kreditora un personas, kas iegūts prasījumu, - saskaņotas gribas izpaušana. Šāda vienošanās par cesiju ir *divpusējs* darījums, t. i., *līgums*. Tāpēc ir pieļaujama izteiciena "prasījuma cesijas līgums" izmatošana. Tāpat lieto arī terminoloģiju, kas izriet no romiešu tiesībām, atbilstoši kurai prasījuma cesijas līgumu dēvē par cesijas līgumu (no lat. *cessio* – atteikšanās), prasījuma atsavinātāju – par cedentu (*cedens*), un prasījuma ieguvēju – par cesionāru (*cessionarius*). Krievu tiesību zinātnieks I. Novickis uzskatīja šādu vārdu pielietojumu par "vienu no ārvalstu tiesību ietekmes piemēriem, kas nereti saglabājās vēl kā sava veida terminoloģiskas paliekas, kuras vajadzēja iznīdēt".[50] Lai nu kā, taču termins "cesija", ko iesvētīja vairāku gadsimtu tradīcija, cieši iesakņojās juridiskajā leksikā, kā arī tiesību aktos. Tāpēc nav nekāda pamatojuma no tā atteikties.

Izklāstīto prasījuma cesijas jēdzienu var saukt par tradicionālu un valdošu civiltiesību zinātnē, jo to atbalsta vairums autoru, kuri nodarbojas ar šī jautājuma izskatīšanu.[51]

Tā kā prasījuma cesijas līguma puses ir tikai kreditors un cita persona, kļūst acīmredzams, ka parādnieka dalība līguma noslēgšanā nav vajadzīga.[52] Latvijas Civillikumā arī ir iestrādāta tiesību norma,[53] ka parādnieka piekrišana, pret kuru prasījums vērsts, nav vajadzīga, un cesija ir spēkā, pat ja viņš neko par to nezina. Parādnieka griba neizpaužas faktiskajā prasījuma pārejas sastāvā nedz kā cesijas līguma daļa, nedz, pēc vispārīgiem noteikumiem, atsevišķa no tā vienpusēja darījuma veidā.

Parādnieka aprakstītais stāvoklis prasījuma cesijas gadījumā dod atbildi uz jautājumu, vai tam ir vajadzīgs speciāls nosaukums. "Attiecībā uz (cedēto) parādnieku nav nepieciešams jebkāds īpašs apzīmējums, jo tam paliek saistība un viņš nedrīkst piedalīties līgumā."[54] Tāpēc priekšraksti par prasījuma cesiju runā tikai par "parādnieku". Lai uzsvērtu situācijas īpašo

---

[49] Sk.: Bucher E. Schweizerisches Obligationenrecht. Allgemeiner Teil ohne Deliktsrecht. 2. Aufl. Zürich, 1983, S. 547–548.

[50] Новицкий И. Б., Лунц Л. А. Общее учение об обязательстве. Москва: Госюриздат, 1950, с. 220.

[51] Dernburg H. Das bürgerliche Recht des Deutschen Reichs und Preussens. 1.–2. Aufl.; 1899, Bd. 2, Abt. 1, S. 303.; Eck E. Vortrage über das Recht des Bürgerlichen Gesetybuchs. 1.–2. Aufl. Berlin, 1903, Bd. 1, S. 385, 389; Matthias B. Lehrbuch des bürgerlichen Rechtes mit Berücksichtigung des gesamten Reichsrechts. 5. Aufl. Berlin, 1910, S. 246; Keller M., Schöbi Ch. Das schweiyerische Schuldrecht. 2 Aufl. Basel und Frankfurt a. M., 1985, Bd. 4, S. 43.

[52] Nosacījums par to, ka parādnieka piedalīšanās cesijas līguma noslēgšanā nav nepieciešama, ir vispārpieņemts civiltiesību zinžtnē. Sk., piemēram: Leonhard F. Allgemeines Schuldrecht des BGB. München und Leipzig, 1929, S. 671.; Keller M., Schöbi Ch. Das schweizerische Schuldrecht. 2. Aufl. Basel und Frankfurt a.M., 1985, Bd. 4, S. 43.

[53] Civillikums. Ceturtā daļa. Saistību tiesības. / Latvijas Republikas likums. Pieņemts Latvijas Republikas Saeimā 28.01.1937.; stājies spēkā 01.03.1993. // Ziņotājs, Nr.4., 1992. gada 30. janvāris. 1801. panta 2. teikums.

[54] Crome C. System des deutschen bürgerlichen Rechts. Tübingen und Leipcig, 1902, Bd. 2, S. 320.

dabu, dažreiz runā par cedēto debitoru (*debitor cessus*) vai der Cessus.[55] Tiesību literatūrā attēloti viedokļi, saskaņā ar kuriem prasījuma cesija tiek domāta kā darījums ar *citādu* subjekta sastāvu, kas atšķiras no aprakstītā gan uz tā dalībnieku skaita samazināšanās, gan palielināšanas pusi.

Krievu civiltiesību zinātnieks M. Agarkovs norādīja, ka prasījuma cesija ir rīcības darījums, t. i., darījums, kura dēļ no vienas personas citai pāriet jau pastāvošas tiesības. Prasījuma cesija jāatšķir no tā saistību darījuma (t. i., darījuma, kas izraisa jaunas saistību attiecības), kura dēļ notiek cesija. Cesija var būt veikta, pērkot un pārdodot parādu prasījumu, davinot parādu prasījumu utt.[56] A. Joffe pauda ļoti līdzīgu domu, ka, pārdodot parādu saistību, nepieciešams izšķirt pašu cesiju un juridisko pamatojumu, kura dēļ tā tiek īstenota. Par cesijas pamatojumu var būt ne tikai pirkums un pārdevums, bet arī dāvinājums, maiņa utt. Lai arī kādi būtu tās pamatojumi, cesijas īstenošanas kārtība un tās juridiskās sekas paliek tās pašas.[57] Prasījuma cesijas un pirkuma līguma kā divu atsevišķu darījumu norobežošanu veica arī J. Fleišica, kvalificējot prasījuma cesiju kā "palīgdarījumu", ko īsteno, lai pildītu saistības no pirkuma līguma – "galvenā darījuma".[58] Prasījuma cesijas kā līguma, ar kura palīdzību kreditora vietā saistībās stājas cita persona, definējums[59] bija atrodams juridiskajā vārdnīcā, kuras sagatavošanā piedalījās tādi civiltiesību zinātnes pārstāvji kā C. Bratuss, D. Genkins, L. Luncs, I. Novickis, I. Persterskis un J. Fleišica.

Prasījuma norobežošana no līgumiskās attiecības Civillikumā ir nostiprināta 1800. pantā: prasības cesija, ja par to nav citādi norunāts, atzīstama par paša tā prasījuma cesiju, kurš ir prasības priekšmets; bet uz cesionāru (1801. p.) pāriet tikai prasījuma tiesība, bet ne tā līgumiskā attiecība, no kuras šī tiesība izriet.

Civillikuma 1800.panta komentāros autori norāda, ka prasības sastāvā var būt viens konkrēts vai vairāki dažādi prasījumi, kuri izriet no līguma, jo "cedēt var tikai prasījumus, bet ne līgumisko attiecību kā tādu, jo tajā var ietilpt dažādi līguma pušu savstarpējie pienākumi, kuri arī var būt par prasības priekšmetu. Minētā tiesību norma faktiski satur tikai pieņēmumu, jo prasības priekšmetā var ietilpt arī prasījumi, kuri nav cedējami."[60]

---

[55] Sk., piemēram: Dernburg H. Das bürgerliche Recht des Deutschen Reichs und Preussens. 1.–2. Aufl. Halle a.S. 1899, Bd. 2. Abt. 1, S. 301; Синайский В.И. Русское гражданское право. Москва, Статут, 2002, с. 345.
[56] Гражданское право / Под ред. М. М. Агаркова и Д. М. Генкина. Москва, 1944. Т1, с. 398.
[57] Иоффе О. С. Советское гражданское право. Ленинград, 1961, с. 13.
[58] Флейшиц Е. А. Обязательства из причинения вреда и неосновательного обогощения. Москва, 1951, с. 216–217.
[59] Юридический словарь, Москва, 1953, с. 729.
[60] Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna red. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Saistību tiesības. Rīga: Mans īpašums, 2000, 295. lpp.

Šajā sakarā izteicās arī Augstākās tiesas Senāta Civillietu departaments[61]: vēsturiski jēdziens "prasības cesija" Civillikumā ir iestrādāts romiešu tiesību iespaidā, sākotnēji kalpojot par procesuālo norādi un precizējot cesijas sekas gadījumam, kad prasība celta tiesā. Civillikuma 1800. pants tomēr vienlaikus uzskatāms par materiālo tiesību normu, kas konkrētāk paskaidro vispārējo uz cesijas jēdzienu attiecināmo principu, ka drīkst cedēt no līguma izrietošo prasījumu, bet ne visu līgumu.

Pēc krievu tiesību zinātnieka M. Krotova[62] domām cesijas līgums un pirkuma, dāvinājuma līgumi utt. tiek attiecināti kā *vispārīgais un privātais*; cesija, ko veic par maksu, var pakļauties noteikumiem, kas noteikti pirkuma līgumam, bet bezatlīdzības prasījuma cesija – dāvinājuma normām. Taču prasījuma pirkuma līgums un uz tā pamata noslēgtais cesijas līgums nevar tikt attiecināti kā *vispārīgais un privātais*. Rīcība ar prasījumu caur tā cesiju ir saistību no kauzālā līguma, kas atrodas cesijas pamatā, *izpildes* līdzeklis. Prasījuma pirkuma vai dāvinājuma normas var izmantot tikai pušu attiecību regulēšanai, kas skar cesijas līguma pamatojumu, bet ne pašu cesiju. Pēdējās saturs vienmēr nozīmē tikai pušu gribas izpaušanu par prasījuma pārnešanu, neatkarīgi no tā, vai cesionārs apņēmās vai neapņēmās pretim sniegt kaut ko par cedenta prasījuma cesijas izpildi.

Pēc J. Suhanova domām, cesija (kā viņš domā – tai ir plašāks jēdziens nekā prasījuma cesijai) ir tiesību *nodošana* atbilstoši starp iepriekšējo kreditoru (cedentu) un jauno kreditoru (cesionāru) noslēgtajam darījumam vai pamatojoties uz citiem tieši ar likumu paredzētiem juridiskiem faktiem, kas noved pie kreditora maiņas saistībā. Turklāt autors atzīst M. Braginska pierādījumu pārliecinošo spēku tam, ka cedenta līgums ar cesionāru ir nevis īpašs civiltiesisks līgums, bet gan tiesību pirkuma vai to apmaiņas, dāvinājuma, faktoringa utt. līgums (darījums, kas ir cesijas pamatā). Pati cesija ir saistība (tiesiskās attiecības), kas radusies no šī darījuma un kuru parasti identificē ar tās izpildi. Nevar piekrist prasījuma cesijas kā saistības iztulkojumam. Pirmkārt, jāizšķir situācijas, kad persona *nodod* noteiktas tiesības jau noslēdzot saistību līgumu vai *apņemas* šīs tiesības *nodot*. Otrkārt, saistībai nodot prasījumu un prasījuma cesijai kā darbībai šīs saistības izpildei var būt dažāds liktenis, saistība var nepastāvēt vai nebūt spēkā, bet cesija, ko veic tās izpildes kārtībā, pārnes prasījumu, jo tās izpildes rezultātā stāvoklis no nododamā prasījuma piederības viedokļa nepaliek iepriekšējs.

---

[61] Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012. gada 25. janvāra Spriedums Lietā Nr. SKC-18/2012.

[62] Кротов М. В. О некоторых проблемах перемены лиц в обязательстве. Очерки по торговому праву / Под ред. Е. А. Крашенинникова. Ярославль, 1999, Вып.6, с. 61–62.

Par prasījuma atsavinātāju var būt ne tikai *sākotnējais* kreditors, t. i., kreditors, kura personā pirmoreiz radās prasījums (piemēram, pārdevējs kā kreditors prasījumam apmaksāt pirkuma cenu), bet arī viņa *juridiskais mantinieks* (piemēram, pārdevēja mantinieks, tas, kuram pārdevējs nodeva prasījumu apmaksāt pirkuma cenu, pircēja galvotājs, kas ieguva šo prasījumu. Prasījuma cesiju bieži vien definē kā līgumu starp sākotnējo (iepriekšējo) un jauno kreditoru. Turklāt netiek ņemts vērā, ka "par "iepriekšējo" un "jauno" kreditoru cedents un cesionārs kļūs *pēc* tam, kad cesijas līgums stāsies spēkā. Tā noslēgšanas brīdī var runāt par *tikai viena subjekta* kreditora darbību, tas ir cedents, tāpēc kā prasījuma ieguvējs attiecībā uz viņu paliek tikai un vienīgi "cita persona".

Tā kā ar cesijas līgumu kreditors "citai personai" nodod prasījumu, tad ir jāatzīst, ka prasījuma ieguvējs var būt jebkura persona, kas nav kreditors attiecībā uz nododamo prasījumu. Tādā veidā pieļaujama prasījuma cesija gan trešajai personai, kurai nav saistību attiecību ar kreditoru, gan arī parādniekam attiecībā uz nododamo prasījumu. Tātad, prasījuma cesijas kā līguma "starp prasījuma kreditoru un trešo personu"[63] vai "vienošanās starp saistību kreditoru, no vienas puses, un trešo personu, no otras puses" raksturojumi, kas sastopami tiesību literatūrā, lai arī vairumā gadījumu ņem vērā šī līguma subjektīvo saturu, tomēr neatspoguļo prasījuma cesijas iespējamību parādniekam.

Cesijas priekšmets definēts Civillikuma 1798. pantā, kas nosaka, ka par cesijas priekšmetu var būt visādi prasījumi, vienalga, vai tie izriet no līguma, vai no neatļautas darbības, starp tiem arī tādi, kuriem vēl nav iestājies termiņš, kā arī nosacīti un pat nākami un nedroši.

Cesija var būt dažādu citu līgumu priekšmets, piemēram, ķīlas līguma, dāvinājuma līguma u. c., kas noteikts saistībā ar Civillikuma normām, kas regulē atsevišķu tiesisku darījumu tiesiskos principus.

Piemēram, saskaņā ar Civillikuma 2091. pantu par maiņas līguma priekšmetu var būt ne vien ķermeniskas lietas, bet arī prasījumi un citādas tiesības. Tāpat, saskaņā ar Civillikuma 1294.pantu par ķīlas līguma priekšmetu var būt arī bezķermeniskas lietas jeb tiesības: parāda prasījumi, vārda un uzrādītāja vērtspapīri, utt.[64] Ja dāvinājuma priekšmets ir prasījumi, tad tiesība uz tiem pāriet uz apdāvināto uz cesijas pamata, no tā laika, kad dāvinājums atzīstams par notikušu.[65] Tāpat bez īpašas cesijas iestājas legatāra prasījuma tiesības, jo saskaņā ar

[63] Gauch P., Schluep W., Schmid J., Rey H. Schweizerisches Obligationenrecht. Allgemeiner Teil. 7. Aufl. Zürich, 1998, Bd. 2, S. 294.
[64] Višņakova G., Balodis K. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Lietas. Valdījums. Tiesības uz svešu lietu. Rīga: Mans īpašums, 1998, 169. lpp.
[65] Civillikums. Ceturtā daļa. Saistību tiesības. Latvijas Republikas likums. Pieņemts Latvijas Republikas Saeimā 28.01.1937.; stājies spēkā 01.03.1993. // Ziņotājs, Nr. 4., 1992. gada 30. janvāris. – 1918. p.

Civillikuma 578. pantu, ja testators novēl kādam savu prasījumu, tad legatārs var to līdz ar piederīgiem blakus prasījumiem izlietot tieši pret parādnieku.

Minētajos gadījumos secināms, ka cesija notiek uz cita tiesiska darījuma pamata, jo atsevišķs cesijas līgums šādos gadījumos netiek slēgts.

Visizplatītākais cesijas veids ir cesija pēc tiesiska darījuma vai līgumiska cesija, kas tiek noslēgta atbilstoši Civillikuma 1793. panta trešajai daļai. Cesijas līgums – darījums, ar kuru prasījumi pāriet no agrākā kreditora uz jaunu ar cesiju.[66] Šajā gadījumā cesija ir tiesisks darījums vai līgums starp cedentu un cesionāru, kuram jāatbilst kā Civillikumā noteiktajām speciālajām normām, kuras regulē tieši prasījuma tiesību cesiju, tā arī darījumu vispārējiem spēkā esamības noteikumiem, kas regulēti Civillikuma 1403., 1404., 1405. pantā u. c. Tāpat uz cesiju pilnā mērā attiecināmi arī Civillikuma noteiktās tiesību normas par līgumiem.

Ar cesiju, kas izriet no tiesiska darījuma tiek cedētas pārsvarā tiesības, kas izriet no atsavināšanas līgumiem, piemēram, pirkuma, maiņas, aizdevuma, dāvinājuma vai, kas spējīgi radīt īpašuma atsavināšanu, utt. Tiesības, kuras izriet no pirkuma-pārdevuma un piegādes līgumiem, vai tikt cedētas trešai personai bez otra kontrahenta līdzdalības un gribas ar tādām sekām, ka trešā persona, uzņemoties cedenta pienākumus, būtu tiesīga prasīt no otra kontrahenta līguma izpildi un, ja vajadzīgs, celt pret viņu prasību tiesā. Jau saskaņā ar romiešu tiesībām prasības, kuras izrietēja no tirdzniecības kontraktiem, varēja tikt cedētas, jo likums pieļauj cedēt dažāda veida prasības neatkarīgi no tā, vai tās izriet no līguma vai neatļautas darbības.[67]

Balstoties uz tiesiska darījuma brīvību, slēdzot pašu cesijas līgumu tajā var tikt paredzēti noteikumi par to kādi prasījumi var tikt cedēti, kā arī par to, ka tie var tikt cedēti atsevišķi vai daļēji.[68] Piemēram, slēdzot cesijas līgumu var vienoties nevis par pilna prasījuma cedēšanu, bet tikai par līgumsoda piedziņas tiesībām.

Prasījums var pāriet citai personai ne tikai saskaņā ar cesijas līgumu, bet arī atbilstoši likumam un pamatojoties uz tiesas spriedumu par prasījuma nodošanu. Šo pamatojumu atšķirīgā iezīme ir tas, ka šeit nav darījuma, kas virzīts uz prasījuma pāreju, savos darbos to iztirzāja daudzi vācu tiesību zinātnieki.[69] Prasījums pāriet neatkarīgi no tā, vai uz tā pāreju tika virzīta personu griba, kuras vēlējās piedalīties attiecībās, kas noved pie šīm sekām (proti,

[66] Joksts O., Girgensone B. Terminu skaidrojošā vārdnīca civiltiesībās. Rīga: Drukātava, 2011, 30. lpp.
[67] Сводъ гражданских узаконений губерний Прибалтийских / сост. В. Буковский, 1914, т. 2.
[68] Autoru kolektīvs prof. K. Torgāna red. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Saistību tiesības. Rīga: Mans īpašums, 2000, 295. lpp.
[69] Windscheid B. Lehrbuch des Pandektenrechts. 7. Aufl. Frankfurt a. M., 1891, Bd.2, S.232, 233; Eck E. Vorträge über das Recht des Bürgerlichen Gesetzbuchs. 1.–2. Aufl. Berlin, 1903, Bd. 1, S. 389; Oertmann P. Das Recht der Schuldverhältnisse. 2. Aufl. Berlin, 1906, S. 265; Enneccerus L., Kipp Th., Wolff M. Lehrbuch des bürgerlichen Rechts. 23.–27. Aufl. Marburg, 1927, Bd. 1. Abt. 2, S. 257–258; Leonhard F. Allgemeines Schuldrecht des BGB. München und Leipzig, 1929, S. 654.

iepriekšējā kreditora griba), vai arī šī griba tika izpausta atbilstošā formā. Tā kā ar prasījuma nodošanu (cesiju) saprot tā nodošanu ar līguma starpniecību, kļūst acīmredzams, ka gadījumos, kad prasījums pāriet atbilstoši likumam vai pamatojoties uz tiesas spriedumu, par prasījuma nodošanu nevar iet runa.

Jau kopš romiešu tiesību laikiem bija zināmi divi cesijas paveidi – brīvprātīgā cesija (*cessio voluntario*) un nepieciešamā cesija (*cessio necessaria*). Šādu cesijas iedalījumu ir norādījis arī Latvijas tiesību zinātnieks N. Vīnzarājs.[70] Pēc V. Jefimova vārdiem, visbiežāk sastopama tāda parāda prasījuma brīvprātīgā nodošana (*cessio voluntaria*), kas balstās uz pušu gribu – līgumu vai testamentu.[71] Ar nepieciešamo cesiju daudzi civiltiesību zinātnes pārstāvji[72] saprot tikai cesiju, kas balstīta uz likuma priekšraksta. Vispamatotākais šķiet B. Vindšeida viedoklis, kurš ar *cessio necessaria* saprata cesiju, kas sekoja, nepamatojoties uz brīvprātīgi pieņemtu saistību.[73] Tādējādi *cessio necessaria* nozīmē ne tikai cesiju atbilstoši likumam (*cessio legis*), bet arī prasījuma tiesību pāreju pēc tiesas lēmuma (*cessio judicialis*).

Daudzi civiltiesību zinātnes pārstāvji[74] terminu "cesija" lieto šaurā nozīmē, saprotot ar to tikai brīvprātīgu cesiju, kas balstās uz līgumu. Piemēram, Henrihs Dernburgs rakstīja: "Cesija vārda burtiskajā nozīmē tiek dēvēta par vienkārši labprātīgu – voluntaria [..]."[75] Par prasījuma pārņemšanu atbilstoši likumam viņš atzīmēja, ka tas nozīmē nevis patieso cesiju, bet gan likumisko pārņemšanu, runā par piespiesto jeb fiktīvo cesiju – *cessio necessaria*, jo cesijas noteikumi, vismaz būtiskajās īpašībās, šeit rod analoģisku pielietojumu.[76] Profesors K. Torgāns norādīja,[77] ka pēc izvērstas piespiestas cesijas un tās progresīvā veidojuma – cesijas *ipso iure* – analīzes N. Vīnzarājs nācis pie atziņas, ka tas bija noderīgi Justiniāna nolikumā (*corpus iuris*), bet ne modernās civiltiesībās.[78] Tādā veidā terminu "cesija" var piemērot plašā un šaurā nozīmē. Plašā nozīmē tas ietver sevī arī labprātīgo un piespiesto cesiju. Turpretim šaurā nozīmē tā ir prasījuma nodošana uz līguma pamata, un šajā nozīmē termini "cesija" un "prasījuma tiesību nodošana" sakrīt pēc nozīmes. Runājot par "cesijas

---

[70] Vīnzarājs N. Civiltiesību problēmas. Raksti (1932–1939.). Rīga, 2000, 127.–144. lpp.
[71] Ефимов В. В. Догма римского права. Общая часть. Санкт-Петербург, 1893, с. 212.
[72] Sk., piemēram: Барон Ю. Система римского гражданского права. Вып. 3. Книга IV: Обязательственное право. 3-е изд. Санкт-Петербург: Издание Книжного магазина Н. К. Мартынова, 1910, с. 113.; Ефимов В. В. Догма римского права. Общая часть. Санкт-Петербург,1893, с. 212.; Байбак В. В. Вопросы цессии // Кодекс, 2000; 10: 48.
[73] Виндшейд Б. Об обязательствах по римскому праву / Под ред. Думашевского А. Б. Санкт-Петербург: Типография Думашевского, 1875, с. 190.
[74] Sk., piemēram: Иоффе О. С. Обязательственное право. Учение об обязательствах. Москва, 1975, с.79; Новицкий И.Б. Обязательственное право. 1 Общие положения. Комментарий к ст. 106-129., Москва, 1925, с.65; Ломидзе О. Уступка права (цессия). Русская юстиция. 1998 Nr.5, с.16; Почуйкин В. Некоторые вопросы уступки права требования в современном гражданском праве. Хозяйство и право. 2000, № 1, с. 41.
[75] Дернбург Г. Пандекты. Выпуск III (т. II подлинника). Обязательственное право. Москва, 1911, с.132
[76] Дернбург Г. Пандекты. Выпуск III (т. II подлинника). Обязательственное право. Москва, 1911, с.133
[77] Torgāns K. Saistību tiesības 1. daļa. Rīga, 2006, 159. lpp.
[78] Vīnzarājs N. Civiltiesību problēmas. Raksti (1932–1939), Rīga, 2000, 127.–144. lpp.

līgumu" ir skaidrs, ka šis termins tiek lietots šaurā nozīmē. Pārējos gadījumos nozīmei jāizriet no konteksta.

Cesijas klasisko definējumu plašā nozīmē dod krievu zinātnieks J. Suhanovs: "Cesija (no latīņu *cessio* – nodošana, pārņemšana) ir tiesību nodošanas akts, pamatojoties uz darījumu, kas noslēgts starp iepriekšējo kreditoru (cedentu) un jauno kreditoru (cesionāru), vai pamatojoties uz citiem tieši ar likumu paredzētiem juridiskiem faktiem, kas noved pie kreditora maiņas saistībā."[79]

Saskaņā ar izveidojušos tradīciju tiesību literatūrā prasījuma pāreja atbilstoši likumam un pamatojoties uz tiesas lēmumu tiek dēvēta attiecīgi par *cessio legis* un *cessio judicialis.*[80] Pamatojoties uz pandektu zinātnes nosacījumiem, D. Grims definē cesiju kā saistību prasījuma pāreju no viena kreditora pie cita.[81] Tas nenozīmē, ka mūsu domātais prasījuma cesijas jēdziens ir pretrunā tradicionālajam uzskatam par cesiju. Nosaucot prasījuma pāreju atbilstoši likumam un pamatojoties uz tiesas lēmumu par cesiju, autori pieļauj fikciju, ka tā ir prasījuma cesija. Piemēram, G. Dernburgs ar "pašu cesiju" saprot tikai prasījuma tiesisko darījuma nodošanu,[82] tajā pašā laikā, nosaucot prasījuma likumīgo pāreju par "nepieciešamo jeb fiktīvo cesiju", viņš tieši atzīmē, ka tas nozīmē nevis īsto cesiju, bet gan likumīgo mantošanu.[83] Ar tādu vārdu lietojumu bija jāpauž, ka brīvprātīgas cesijas tiesiskās sekas iestājas arī prasījuma likumīgas pārejas gadījumos.[84] Šāds paskaidrojuma veids jau tad ieguva pretiniekus.[85] Atbilstoši F. Regelsbergera piezīmei tā saucamās likumīgās cesijas jēdzienam nav tiesību pastāvēt, jo tiesiskās parādības, kuras ietvertas tajā, satur: prasījumu pāreju, nevis to pārnešanu; pēctecību, nevis cesiju, kuras neatņemama pazīme, tāpat kā tradīcijai, ir rīcība.[86] Tāpēc terminu *cessio legis* un *cessio judicialis* lietošana ir pieļaujama tikai ar atrunu, ka ar tiem apzīmētajos gadījumos mums ir darīšana nevis ar prasījuma cesiju, bet gan, kā teiktu romiešu juristi, ar *kvazi* cesiju (*quasi cessio*) un attiecīgi ar *kvazi* cedentu (kreditoru, kurš izkrīt no saistībām) un *kvazi* cesionāru (prasījuma ieguvēju).

---

[79] Гражданское право в 4 т. Том III: Обязательственное право. Осн. ред. проф. Е. А. Суханов. 3-е изд. Москва, 2006, с. 43.
[80] Sk., piemēram: Windscheid B. Lehrbuch des Pandektenrechts. 7. Aufl. Frankfurt a. M., 1891, Bd. 2, S. 232, 233; Крашенинников Е. А. *Cessio legis* и *cessio judicialis* // Актуальные проблемы естественных и гуманитарных наук на пороге XXI века. Ярославль: Юриспруденция, 2000, с. 18.
[81] Гримм Д. Д. Лекции по догме римского права. Москва, 2003, с. 348.
[82] Дернбург Г. Пандекты. Т.2 Обязательственное право 3-е изд. Москва, 1911, с. 132; Гримм Д. Д. Лекции по догме римского права. Москва, 2003, с. 348.
[83] Дернбург Г. Пандекты. Т. 2 Обязательственное право. 3-е изд. Москва, 1911, с. 133; Гримм Д. Д. Лекции по догме римского права. Москва, 2003, с. 349.
[84] Dernburg H. Das bürgerliche Recht des Deutschen Reichs und Preussens. 1.–2. Aufl. Halle a.S., 1899, Bd. 2. Abt. 1, S. 325.
[85] Crome C. System des deutschen bürgerlichen Rechts. Tübingen und Leipcig, 1902, Bd. 2, S. 343.
[86] Regelsberger F. Zwei Beiträge zur Lehre von der Cession // Archiv für die civilistische Praxis, 1880, Bd. 63, S. 158.

Cessio legis. Par prasījuma pāreju, pamatojoties uz likumu, tiek runāts Civillikuma 1793. pantā. Pareizāk tomēr būtu teikt, ka prasījums pāriet nevis pamatojoties uz vienīgi likuma priekšraksta, bet ar to noteiktā faktiskā sastāva izpildi.[87]

Vācu civiltiesību zinātnieks C. Crome[88] norādīja, ka atkarībā no *cessio legis* faktiskā sastāva īpatnībām izšķir subrogāciju un citus prasījuma pārejas gadījumus.

No subrogācijas būtu jāatšķir regress. Atšķirība starp tiem ir tāda, ka subrogācijā prasījums pāriet tādā stāvoklī, kādā tas bija pie kreditora, regresa gadījumā rodas pavisam jauns prasījums. Kreditora maiņas saistībā institūta galvenie nosacījumi tiek formulēti Civillikuma Saistību daļas devītajā nodaļā neatkarīgi no tā, vai prasījuma pārejas pamatā ir cesijas līgums vai arī cits faktiskais sastāvs. Taču dažos priekšrakstos tiek tieši minēts tikai viens tā pamatojums – prasījuma cesija. C. Crome uzskatīja, ka tai pat laikā nav pamatojuma prasījuma cesijai un *cessio legis* piemērot vienādus noteikumus par prasījumu apgrozības spējām, labticīga parādnieka aizsardzību u. c.[89]

Attiecībā uz cesiju uz likuma pamata, kā arī uz tiesas sprieduma pamata Civillikuma 1796.pants nosaka, ka tam, kam jāatlīdzina otram par nozaudētām vai sabojātām lietām, tas var prasīt, lai cedē viņam arī prasības, kas attiecas uz šīm lietām.

Katrs tiesību aizskārums vai neatļauta darbība, kā arī atsevišķos gadījumos bezdarbība, dod tam, kam nodarīts kaitējums, tiesību prasīt apmierinājumu no aizskārēja tiktāl, ciktāl viņu par to var vainot,[90] un katram ir pienākums atlīdzināt zaudējumus, ko viņš ar savu darbību vai bezdarbību nodarījis[91] un, ja ar ārpuslīgumiskajām attiecībām kādam nodarīts zaudējums ar otras personas prettiesīgu darbību, tad zaudējuma nodarītājs atbild par visiem zaudējumiem.[92]

Pienākums atlīdzināt zaudējumus, ko kāds nodarījis ar savu darbību vai bezdarbību izriet no Civillikuma 1779. panta. Zaudējuma atlīdzības pienākums var izrietēt gan no līgumisku, gan ārpuslīguma attiecību pārkāpuma. Minētā tiesība izriet no tā apstākļa, ka persona, kura ir nodarījusi zaudējumus, ir spiesta pilnīgi vai daļēji samaksāt par lietu. Ja, pastāvot šādai situācijai, lietas īpašnieks saglabātu prasījuma tiesības uz šo lietu, tad iznāktu, ka lietas īpašnieks būtu iedzīvojies, tas ir jau saņēmis atlīdzību par lietu, vēl papildus

---

[87] "Pāreja notiek uzreiz, kā realizējas faktiskais sastāvs, ar kuru likums saista pāreju.": Matthiaß B. Lehrbuch des bürgerlichen Rechtes mit Berücksichtigung des gesamten Reichsrechts. 5. Aufl. Berlin, 1910, S.252; „ Pāreja notiek pati par sevi ar likuma normētā faktiskā sastāva iestāšanos": Crome C. System des deutschen bürgerlichen Rechts. Tübingen und Leipcig, 1902, Bd. 2, S. 342.

[88] Crome C. System des deutschen bürgerlichen Rechts. Tübingen und Leipcig, 1902, Bd. 2, S. 342.

[89] Crome C. System des deutschen bürgerlichen Rechts. Tübingen und Leipcig, 1902, Bd. 2, S. 342.

[90] Autoru kolektīvs prof. K. Torgāna red. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Saistību tiesības. Rīga: Mans īpašums, 2000, 290. lpp.

[91] Civillikums. Ceturtā daļa. Saistību tiesības. Latvijas Republikas likums. Pieņemts Latvijas Republikas Saeimā 28.01.1937.; stājies spēkā 01.03.1993. // Ziņotājs Nr. 4 1992. gada 30. janvāris. – 1779. p.

[92] Civillikums. Ceturtā daļa. Saistību tiesības. /Latvijas Republikas likums. Pieņemts Latvijas Republikas Saeimā 28.01.1937.; stājies spēkā 01.03.1993. // Ziņotājs Nr. 4, 1992. gada 30. janvāris. – 1784. p.

saņemtu ienākumus no lietas, kuri tam pienāktos no kādas trešās personas par lietas izmantošanu. Kaitējuma nodarītājs nevar saņemt vairāk par to, ko pats samaksājis par pilnīgi vai daļēji bojātu lielu.[93] Persona, kurai ir tiesības uz atlīdzību par nodarīto zaudējumu un līdz ar to prasības tiesības pret vainīgo, protams, tās var cedēt arī citai personai.[94]

Lietas atsavinātāja pienākums cedēt prasījumus, kas uz kādu lietu attiecas, izriet no ieguvēja īpašumtiesībām uz lietu, jo jaunais ieguvējs iegūst īpašumtiesības uz lietu tādā pašā apmērā, kādā tā piederējusi lietas nodevējam. Šis pienākums cedēt visus uz atsavināto lietu attiecināmos darījumus ir saistošs pirkuma, maiņas, dāvinājuma u. c. gadījumos.[95]

Pie likumiskas cesijas nevarētu pieskaitīt gadījumus, kad no līguma izrietošās tiesības un saistības, ciktāl tās nav tīri personiskas, pāriet uz līdzēju mantiniekiem, jo cesija ietver sevī tikai prasījuma tiesību pārņemšanu, savukārt mantinieks pārņem ne tikai tiesības, bet arī pienākumus, tas ir, uz viņu pāriet saistība kopumā.[96]

***Cessio judicialis*.** Prasījuma pārnešana ar tiesas lēmumu kā pamatojums mainīt kreditoru saistībā tiek minēta CL 1793. pantā prasījuma pārejas veidu starpā. Taču šim prasījuma pārejas faktiskajam sastāvam piemīt būtiska specifika salīdzinājumā ar *cessio legis* pamatojumiem: a) *cessio judicialis* gadījumā prasījums pāriet, stājoties spēkā tiesas lēmumam par tā pārnešanu, nevis ar likuma minētā apstākļa iestāšanos, kā tas notiek *cesso legis* gadījumā; b) prasījuma tiesas pārvedums tiek pastarpināts ar reorganizācijas pretendēšanas realizāciju un ir kā akts prasītāja ar likumu aizsargāto interešu aizsardzībai, pārveidojot tā materiāli tiesisko stāvokli, kā nav *cessio legis* gadījumā.[97] Sacītais ļauj kvalificēt *cessio judicialis* kā prasījuma pārejas patstāvīgu pamatojumu, ko neaptver ar jēdzienu *cessio legis*.

Tāpat kā cessio legis, prasījuma pārvešana pēc tiesas sprieduma var notikt tikai ar likumu paredzētajos gadījumos. Tāpat jāatzīst šādas prasības *netiešu* pieļaušanu personai, kuras regulatīvās tiesības pieprasīt cesijas izpildi ir pārkāpusi saistītā persona.

Diezgan bieži cesija tiek nodibināta tiesu procesos par mantas sadali, vai arī kad ar tiesas spriedumu tiek noteikts kreditora pienākums cedēt prasījumu, ja šāds kreditora pienākums izriet no likuma.

---

93 Autoru kolektīvs prof. K. Torgāna red. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Saistību tiesības. Rīga: Mans īpašums, 2000, 287. lpp.

94 Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna red. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Saistību tiesības. Rīga: Mans īpašums, 2000, 290. lpp.

95 Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna red. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Saistību tiesības. Rīga: Mans īpašums, 2000, 287. lpp.

96 Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna red. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Saistību tiesības. Rīga: Mans īpašums, 2000, 285. lpp.

97 Крашенинников Е. А. *Cessio legis* и *cessio judicialis* // Актуальные проблемы естественных и гуманитарных наук на пороге XXI века. Юриспруденция. Ярославль, 2000, с. 18–19.

Cesijas īpatnība salīdzinājumā ar citiem prasījuma regulatīvajiem darījumiem slēpjas tajā faktā, ka cesionārs iegūst tieši kreditora tiesības uz prasījumu ar tam piemītošajām absolūtuma, pilnības, unikāluma pazīmēm.

Kreditora nomaiņa cesijas gadījumā izpaužas tiesību pārejā, notiek nešaubīgi un galīgi. Cedēto tiesību daļā sākotnējais kreditors tiek izslēgts nešaubīgi un bez ierunām, izņemot prasījuma tiesību atgrieztās cesijas gadījumu, t. i., cesijas līguma laušanu.

2. CESIJAS ATTĪSTĪBA VĒSTURISKĀ SKATĪJUMĀ

2.1. Cesijas pirmsākumi Romiešu tiesībās

Prasījuma nodošanas civiltiesiskās kategorijas (cesijas) saknes iestiepjas romiešu privātajās tiesībās. Kā lielākā daļa institūtu, kuru aizmetņi rodami romiešu tiesībās, savas evolūcijas procesā cesijas institūts ir izturējis būtiskas izmaiņas un uzlabojumus, ko noteica sabiedrības vajadzības katrā no tā turpmākās attīstības posmiem.

Vēsturiski pirmie ekonomiskie labumi, kuru tiesības varētu nodot citam subjektam, bija lietas. Nepieciešamais analīzes priekšnoteikums tiesību uz jebkuru ekonomisko labumu pārejai ir tiesību pārejas vēstures aplūkošana lietu tiesībās.

Īpašuma tiesību nodošana Senajā Romā tika noformēta trīs veidos: *mancipatio, in jure cessio* un *traditio*. Saskaņā ar Gaja aprakstu, mancipācijas būtība bija šāda: klātesot vismaz pieciem lieciniekiem un svaru turētājam, ieguvējs, satverot ar roku iegādājamo lietu, otrā rokā turēdams varu, pasludināja pirkuma formulu: "Apstiprinu, ka šis vergs atbilstoši kvirītu tiesībām pieder man un ir jāuzskata, ka esmu viņu nopircis par šo metālu un izmantojot šos vara svarus"[98].

Sākotnēji mancipācijas būtība tika saskatīta pirkšanā un pārdošanā norēķinoties skaidrā naudā ar reālu efektu, taču pakāpeniski mancipācijas procesā sāka maksāt nevis īsto, bet gan simbolisko cenu: radās mancipācija *nummo uno* (ar vienu monētu). Tādēļ jau Gajs saprata mancipāciju kā abstraktu darījumu, kas rada reālu efektu neatkarīgi no tiesiskā pamata (iedomājamo pārdošanu). Mancipācija kļuva par īpašuma tiesību nodošanas aktu, kas norisinājās maģistrāta priekšā, par fiktīvu vindikācijas veidu. Viena no pusēm – ieguvējs, paziņoja, ka lieta pieder tai, savukārt otra – atsavinātājs, neapstrīdēja tās īpašuma tiesības, un lieta tika piespriesta ieguvējam. *In jure cessio*, tāpat kā mancipācija, bija stingri formāls tiesību nodošanas akts, abstrakts darījums, kura patiesums nebija atkarīgs no tā pamatojuma spēkā esamības.

Mancipācijas formālisms un *in jure cessio* kavēja tirdzniecības apgrozījuma attīstību senajā Romā, un tā vietā pakāpeniski nāca vienkāršāks īpašuma tiesību pārcelšanas veids – *traditio*, jeb lietas nodošana. Sākotnēji ar tradīcijas palīdzību varēja pāriet tikai īpašuma tiesības uz noteiktu objektu grupu – *res nec mancipi*, vai arī piedaloties speciāliem subjektiem – ārvalstniekiem. Vēlāk apgrozījuma dalībnieki sāka arvien vairāk izvairīties no mancipācijas jeb *in jure cessio* veikšanas, lai pārceltu īpašuma tiesības uz *res mancipi*, aprobežojoties ar

[98] Гай. Институции Гая, текс и перевод с введением и примечаниями. Издание Федора Дыдынского. Варшава, 1892, с. 69.

vienkāršu lietas nodošanu. Tas bija ērti, taču uzlika pircējam divus papildriskus. Pirmkārt, nodošana tika veikta nepubliski, netika pārbaudīts atsavinātāja apzinīgums un līdz ar to netika izslēgta iespēja, ka lietu turpmāk pieprasīs tās īstenais īpašnieks. Otrkārt, ieguvējs kļuva par bonitāru īpašnieku, savukārt par kvirītu īpašnieku palika atsavinātājs, kas varēja izprasīt lietu atpakaļ. Pretori aizstāvēja bonitāros īpašniekus no atsavinātāja vindikācijas prasības, izmantojot *exeptio rei venditae et traditae*. Justiniāna tiesībās tradīcija kļuva par vispārējo īpašuma tiesību iegūšanas veidu, savukārt romiešu īpašuma tiesību pārejas sistēma ieguva tradīcijas sistēmas nosaukumu.

Romiešu tiesību attīstības agrīnajos posmos netika pieļauta kreditora tiesību pāreja citai personai, citiem vārdiem, saistības bija nekustīgas[99]. Saistība parādījās kā vispersoniskākā saikne, kā *vinculum iuris* starp kreditoru un parādnieku, prasība bija nedalāmi saistīta ar kreditora personu un tās nodošana citam bija pretrunā ar saistību būtību[100]. Iemesli šādai situācijai, kā tiek norādīts tiesību literatūrā, ir dažādi.

Krievu civiltiesību zinātniece A. V. Puškina norāda, ka sākotnēji radās delikta saistības. Tajās nepastāvēja parāda jēdziens, bet pastāvēja "pāridarītāja" personīgā atbildība cietušā un viņa radinieku priekšā[101].

Saistības romiešu tiesībās tika uztvertas kā privāta saikne starp kreditoru un parādnieku, tāpēc kreditora vai parādnieka maiņa nozīmēja saistību likvidēšanu. Romiešu tiesību agrīnajā ērā tiesības tika identificētas ar personu un tiesību pārkāpums tika uztverts kā personas aizskārums. Savu skaidrojumu šis priekšstats rod cīņas grūtībās, ko ved cilvēks, lai iegūtu tiesības, kas šī iemesla dēļ kļūst par viņa personības daļu. Šo senāko uzskatu par tiesībām romieši pauda dažādos institūtos, piemēram, atzīstot visu pilsoņu tiesību nepārnesamību un neatsavināmību.

Tādējādi kreditora un parādnieka līgums tika uztverts kā savienība, kas saista tā dalībniekus vienā veselumā, kā "juridiska saite" ("*vinculum iuris*"). Kļūst grūti iedomāties, ka trešā persona, kas atrodas ārpus līguma, varētu noteiktā veidā tajā piedalīties, kaut kādā veidā iegūt kreditora tiesības, vai arī to aizstāt pilnībā. No šejienes arī izrietēja vispārīgie noteikumi: tiesību nenododamība, trešās puses nespēja pildīt saistības ar vienlaicīgu visu kreditora tiesību nodošanu tai, nespēja noslēgt līgumu trešās puses labā ("*Alteri stipulari*

[99] Байбак В. В. Обязательственное требование как объект гражданского оборота. Москва: Статут, 2005, с. 8.

[100] Sk., piemēram: Ogris W. In Handwörterbuch zur deutschen Rechtsgeschifte, Band1, Stichwort Abtretung. Berlin, 1971, S. 21; Kaser M., Knütel R. Römisches Privatrecht, 18. Aufl. München, 2005, S.158; Mayer-Maly T. Römisches Privatrecht, 1 Aufl., Wien, 1991, S. 152; Stoll R. Die Globalzession, Nomos Universitätsschriften, 2010, S. 27.

[101] Пушкина А. В. Сделки, направленные на изменение сторон в обязательствах // Государство и право. 2012. № 6. С. 51.

nemo potest" – neviens nevar vienoties par labu citai personai (Ульпиан Д. 45. 1, 38.17))[102]. Citiem vārdiem sakot, kreditora vai parādnieka maiņa saistībās romiešu tiesībās sākotnēji nekad netika izskatīta, jo vienas puses izstāšanās automātiski nozīmēja arī saistību izbeigšanos. Kreditora un parādnieka maiņu prasījuma tiesību pastāvēšanas laikā romiešu tiesības pazina tikai vispārējās mantošanas ietvaros (universālā sukcesija)[103]. Vienas vai atsevišķu tiesību iegūšana (singulārā sukcesija) kādā prasībā vai parādsaistībās neeksistēja[104].

Tomēr J. Barona skatījumā, neskatoties uz aizliegumu atsavināt darījumu prasījumus, tas varēja pāriet citai personai universālas tiesību pēctecības ceļā, kas nav savienojams ar seno romiešu saistību "izteikti personīgā rakstura" ideju. J. Barons uzskata, ka patiesais iemesls slēpjas tajā, ka senajām *ius civile* (tiesības, kas regulē attiecības starp Romas pilsoņiem) trūka formas atsevišķu prasījumu pārnesei (kas nav pārsteidzoši, ņemot vērā niecīgo saistību apgrozību republikas vidusposmā); tādu formu bija nepieciešams radīt[105].

Universālai tiesību pēctecībai, piemēram, mantošanas ceļā, senajā Romā nebija nekādu šķēršļu, vēl jo vairāk, romiešu saimnieciskajā dzīvē aktīvu izplatību rada prasījuma tiesību nodošana, pārdodot mantoto īpašumu. Par to detalizēti runāja Gajs, kas izdalīja divus īpašuma pārdošanas gadījumus.

Pirmajā gadījumā mantinieks paziņoja par pārdošanu pirms mantojuma saņemšanas, turklāt visas mantinieka tiesības pilnībā pārgāja pie pircēja: „Ja tas, pie kura pēc likuma pāriet mantojums, to nodos *in jure* (saskaņā ar noteikto procedūru*)* pirms mantojuma pieņemšanas, t.i., pirms kļūšanas par mantinieku, tad tas, kam tika nodots mantojums, kļūst par mantinieku tieši tāpat kā gadījumā, ja viņš kļūtu par mantinieku atbilstoši likumam"[106].

Otrs gadījums – mantotā īpašuma pārdošana pēc mantojuma saņemšanas: „... taču ja pirmais nodos mantojumu pēc tā pieņemšanas, viņš tik un tā ir mantinieks un tāpēc būs atbildīgs aizdevēju priekšā, bet parādi tiek dzēsti: tādā veidā mantinieka parādnieki gūst labumu, bet mantotais īpašums pāriet tam, kam tas ir nodots, tieši tādā pat veidā kā gadījumā, ja atsevišķus priekšmetus viņam nodotu caur pretoru"[107]. Tādējādi mantinieks paliek par

[102] Citēts no: Почуйкин В. В. Уступка права требования: Основные проблемы применения в современном гражданском праве России. Москва: Статут, 2005. **С.** 24.
[103] Sk., piemēram: Honsell H. Römisches Privatrecht, 5.Auflage, Zurich, 2001, S.111; Jörs. P. Kunkel W. Römisches Privatrecht, 3.Auflage, Berlin, Göttingen, Heidelberg, 1949, S.205 : Citēts pēc Stoll R. Die Globalzession, 2010, 26. lpp.
[104] Sk., piemēram: Honsell H. Römisches Privatrecht, 5.Auflage, Zurich, 2001, S.111; Kaser M. Rechtsgeschichte des Alternums. Das römische Privatrecht, Erster Abschnitt, S.222 f., 652 f, München, 1971 : Citēts pēc Stoll R. Die Globalzession, 2010, 26. lpp.
[105] Барон Ю. Система римского гражданского права. Вып. Третий. Книга IV: Обязательственное право. 3-е изд. Санкт-Петербург.: Издание Книжного магазина Н.К. Мартынова, 1910. С. 116
[106] Citēts no: Почуйкин В. В. Уступка права требования: Основные проблемы применения в современном гражданском праве России. Москва: Статут, 2005. С. 26.
[107] Citēts no Почуйкин В. В. Уступка права требования: Основные проблемы применения в современном гражданском праве России. Москва: Статут, 2005. С. 26.

parādnieku savu kreditoru priekšā, mantotais īpašums atsevišķu lietu veidā pāriet mantojuma pircējam, bet visas parādprasības tiek dzēstas.

Nav grūti pamanīt, ka mantojuma pārdošanas rezultātā tika pieļauta visu tiesību pilnīga pāreja jaunajam kreditoram, bet tikai gadījumā, ja mantojumu pārdeva līdz tā pieņemšanai, tajā pašā laikā vispār netika pieļauta atsevišķu prasījumu pāreja. Romiešu tiesības, kas to attīstības agrīnajās stadijās neizcēlās ar izteiktu elastīgumu, nespēja operatīvi piemeklēt norādītajām apgrozības vajadzībām atbilstošu tiesisko instrumentu, tāpēc saistībās saistīto personu maiņas institūts sāka iekarot sev vietu caur citiem institūtiem, kas bija zināmi romiešu juristiem, - saistību novāciju (*novatio obligationis*) un procesuālo pārstāvniecību (*procuratio in rem suam*)[108].

Kreditora maiņa pirmkārt tika panākta ar novācijas procesu. Tas nozīmē vienas saistības pārtapšanu jaunā kad līdzšinējā saistība līdz ar to tiek dzēsta un tās vietā, izrietot no formālā apsolījuma nāk cita. Novācijas process bija regulārs, kad vecie kreditori aktīvi deleģēja jaunos[109].

Šis koncepciju duālisms radīja divas galvenās tendences uzskatu par saistību prasījumiem attīstībā.

Pirmās tendences būtība bija uzsvara pārnešana saistībās no personīgā aspekta uz īpašuma aspektu. Attīstoties preču savstarpējās apmaiņas sistēmai, komercialajā praksē arvien vairāk uz saistībām sāka skatīties tikai kā uz sava veida īpašuma pamatu: prasījums veido daļu kreditora īpašumā, parāds – noteikts mīnuss parādnieka īpašumā; kopumā saistības tiek uztvertas kā sava veida īpaša attiecību forma starp kreditoru un viņa īpašumu. Parādnieka persona pazūd aiz viņa īpašuma, un, ja vēl saglabā nozīmi, tad praktiski tikai kā centrs, ap kuru savelkas ar saistībām apliktais īpašums. Ievērojamu palīdzību šādā uzskatu maiņā par saistībām sniedza jau izstrādātie noteikumi par saistību novāciju, precīzāk, par tādu saistību veidu kā aktīva deleģēšana (*delegatio nominis*). Tās būtība, atbilstoši Gaja aprakstam, ir sekojošajā: "Ja es vēlēšos, lai man piekrītošais piederētu tev, tad es nekādā no tiem veidiem, ar kuriem citam tiek nodotas fiziskas lietas, nevaru to panākt, tad nepieciešams, lai pēc manas vēlēšanās tu stipulētu šo parādu no mana parādnieka, kā rezultātā viņš tiktu atbrīvots no parāda, kas man piekrīt, un kļūtu par tavu parādnieku, kas tiek saukts par saistību pārjaunošanu"[110].

[108] Байбак В. В. Обязательственное требование как объект гражданского оборота. Москва: Статут, 2005. С. 9.
[109] Sk., piemēram: Kaser M., Knütel R. Römisches Privatrecht, 18. Aufl. München, 2005. S.267. f; Stoll R. Die Globalzession, Nomos Universitätsschriften, 2010, S. 27.
[110] Citēts no: Байбак В. В. Обязательственное требование как объект гражданского оборота. Москва: Статут, 2005. С. 10.

Romiešu tiesību vēsture liecina, ka pirmais juridiskais institūts, kur vienas tiesiskās attiecības beidzās līdz ar citu, identisku, saturu rašanos, bija novācijas institūts. To paveidi bija novācija, kas maina tiesisko attiecību saturu, un novācija, kura vērsta uz izmaiņām elementos, proti, jauno tiesisko attiecību, kas pēc satura ir identiskas iepriekšējām, subjektos. Pēdējais novācijas tips ieguvis nosaukumu "delegācija".

Deleģēšanā ir iesaistītas trīs personas, persona, kura deleģē (delegants), atkarīgā persona (delegāts) un persona, kura saņem pilnvaru (delegatars). Saistību nodošanas gadījumā (*delegatio obligandi*), pie tā pieder aktīvās deleģēšanas process, saskaņā ar deleģējošās personas pilnvaru delegāts apņemas izpildīt saistības pret pilnvaru saņēmušo personu[111].

Mūsdienu Latvijas likumdošanā termins „delegācija" nav zināms, tā nav Krievijas, kā arī tā nebija pirmsrevolūcijas Krievijas tiesību aktos. Tas nav sastopams arī padomju juridiskajā literatūrā, tā lietošana pirmsrevolūcijastiesību literatūrā bija visai ierobežota, jo aprakstīja institūtu, kurš pastāvēja romiešu tiesībās, taču kura nav mūsdienu tiesībās. N.Divernuā – viens no izcilākajiem Krievijas 19. gadsimta juridiskās domas pārstāvjiem – atzīmēja, ka delegācijas jēdziens ilgu laiku tika slēpts no mūsdienu zinātnes uzmanības. Parādība (delegācija) pārstāja būt saprotama pat vēlākajā romiešu tiesību attīstības laikmetā. Līdz ar stipulācijas abstraktuma krišanu tā zaudēja praktisko nozīmi jau Justiniāna kodifikācijā. Vēl jo svešākai tai bija jākļūst mūsdienu apziņai, kurā saistībai pašai par sevi, neatkarīgi no tās materiālā rezultāta vispār nav reālās īstenošanas spēka[112]. N.Divernuā par delegāciju atzīmē, ka tā ir tik ļoti noklīdusi pie Justiniāna, ka mūsdienu vācu zinātnieki ar grūtībām spēja atrast tās pēdas pēc tam, kad stipulācijas teorija tika galīgi izskaidrota ar Gaja palīdzību[113] .

Citētajā darbā N.Divernuā raksta: „ Delegācijas jēdziens *plašākā nozīmē* aptver visus gadījumus, kuros darbība ar juridisku raksturu tiek veikta pēc trešās personas pavēles. Šāda darbība tiek ieskaitīta tās saņēmējam kā paša pavēles dēvēja rīcība un tajā pat laikā pavēles dēvējam kā viņa pieņemtā. Šaurākā nozīmē delegācija ir tad, kad rīcība (pavēle) sastāv saistības noteikšanā"[114] .

Respektīvi delegācija aptver ikvienu gadījumu, kad pēc trešās personas pavēles kāds iestājas ar citu parādnieka un kreditora attiecībās. Tādējādi, delegācijas tiesisko attiecību savdabīgums ir nevis to saturā, kā tas ir citu tiesisko attiecību lielākajā daļā, bet gan to rašanās pamatojumā. Ja lielākā daļa saistību tiesisko attiecību rodas no līgumiem, tad delegācija rodas

[111] Stoll R. Die Globalzession, Nomos Universitätsschriften, 2010, S. 27.
[112] Дювернуа Н.Л. Основная форма корреального обязательства: Историко-юридическое и критическое исследование по римскому праву. Ярославль. 1874. с. 103.
[113] Turpat 113. lpp.
[114] Turpat 96.–97. lpp.

no vairākiem (vismaz trim) vienpusējiem darījumiem, no kuriem pirmais ir vienas personas rīkojums citai par to, ka pēdējai jāuzņemas noteikta satura parāds attiecībā pret trešo personu.

Delegāciju iedala **aktīvajā** (delegācija, kuras rezultātā mainās aktīvais saistības subjekts – kreditors) un **pasīvajā** (noved pie parādnieka maiņas).

Delegāciju iedala **aktīvajā** (delegācija, kuras rezultātā mainās aktīvais saistības subjekts – kreditors) un **pasīvajā** (noved pie parādnieka maiņas).

Aktīvajā deleģēšanā delegāts (parādnieks) pēc deleganta (vecā kreditora) pavēles, formāli apsolot, uzņemas saistības pret delegataru (jauno kreditoru). Tātad parādnieks apņemas samaksāt parādu jaunajam kreditoram. Līdz ar to iepriekšējā prasība zaudē spēku[115]. Vācu tiesību zinātnieki[116] norāda, ka šādas shēmas trūkumi ir acīmredzami. Pirmkārt parādnieks uzņemas jaunas saistības pret jauno kreditoru, iepriekšējās saistības zaudē spēku. Līdz ar to neeksistē arī iepriekšējās garantijas, tās jaunajās parādsaistībās ir jāatjauno. Otrkārt formālā apsolījuma ietvaros ir nepieciešama parādnieka līdzdalība, bet tas nav viņā pienākums.

Tātad delegācijas institūta vēsturiskā vieta ir mācībā par saistību rašanās un izbeigšanās veidiem, proti, par novāciju. Pazīstams krievu romānists S. Muromcevs raksta, ka vēsturiskajā ziņā novācija bijusi sākotnēji mākslīgs jēdziens, ar kura starpniecību romiešu jurisprudence pietuvojās saistību *pārņemšanas* vai saistību *nodošanas* jēdzienam[117].

Visi bez izņēmuma romiešu tiesību speciālisti vienprātīgi atzīmē, ka delegācijas (novācijas ar personas maiņu) un personu maiņas konkrētā saistībā institūti radās jau visai augstā romiešu sabiedrības ekonomiskās attīstības pakāpē. Krievu tiesību zinātnieks I. Pokrovskis atzīmēja, ka senajos laikos, kad saistība šķita esam stingri personīga saikne starp divām personām, ne par kādu prasījuma vai parāda nodošanu nevarēja būt ne runas. Tikai līdz ar to, ka saistībās arvien vairāk pirmajā plānā izvirzījās mantiskais elements, varēja rasties nepieciešamība pēc šādas pārcelšanas un doma par tās iespējamību. Vispār līdz ar tirdzniecības apgrozījuma attīstību attīstās arī prasījumu cirkulācija[118]. Analoģiski izsakās arī citi tiesību zinātnieki[119].

---

[115] Sk., piemēram: Kaser M., Knütel R. Römisches Privatrecht, 18. Aufl. München, 2005, S. 269; Honsell H. Römisches Privatrecht, 5. Auflage, Zurich, 2001, S. 108; Stoll R. Die Globalzession, Nomos Universitätsschriften, 2010, S. 27.

[116] Sk., piemēram: Kaser M. Rechtsgeschichte des Alternums. Das römische Privatrecht, Erster Abschnitt, München, 1971. S.648; Maier G.H., Zur Geschichte der Zession, in : Kunkel W, Wolf J.H. Festschrift für Ernst Rabel, Band 2, Tübingen, 2001. S.206; Luig K.. Zur Geschichte der Zessionslehre, Köln, 1966. S.3; Stoll R. Die Globalzession, Nomos Universitätsschriften, 2010, S. 28.

[117] Муромцев С. А. Гражданское право Древнего Рима. Москва, 1883, с. 320.

[118] Покровский И.А. История римского права. Изд.4-е. Петроград. 1918. с. 346.

[119] Sk., piemēram: Римское частное право: Учебник. Под редакцией И.Б.Новицкого и И.С.Перетерского. Москва. 1994. с. 304; Дождев. Д.В. Римское частное право: Учебник для вузов. Москва. 1996. с. 482; Черниловский З. М. Римское частное право: Элементарный курс. Москва. 1997. с. 154; Шершеневич Г. Ф. Учебник русского гражданского права: По изд.1907 г. Москва. 1995. С. 287.

S. Muromcevs[120] atzīmē, ka sākotnējais personu maiņas veids saistībā bija tās novācija, turklāt ne tikai tiesisko attiecību daļā, bet arī formas daļā. Tiesiskās attiecības, kas rodas novācijas rezultātā, tika noformētas tikai ar *rakstisku* (*literāru*) *kontraktu*, kas, dabiski, ierobežoja arī novācijas procedūrai pakļauto tiesisko attiecību loku, turklāt par tādām varēja būt tikai ar literāliem kontraktiem noformētas attiecības.

V. Baibaks[121] izsaka viedokli, ka ir acīmredzams, ka pašas prasījuma pāriešanas šeit nebija, jo deleganta (sākotnējā kreditora) tiesības pēc deleģēšanas īstenošanas izbeidzās, bet tā vietā radās jaunas delegatora (jaunā kreditora) prasījuma tiesības. Tomēr tā rezultātā delegators ieguva sava veida abstraktu īpašuma vērtību radušos tiesību veidā, kas nav atkarīgas no deleganta tiesībām. Citiem vārdiem sakot, delegators galīgi un neatgriezeniski ieguva kreditora statusu, kā rezultātā viņa pozīcija kļuva ievērojami stingrāka nekā kreditora procesuālajam pārstāvim.

Tomēr šai tiesiskajai konstrukcijai bija savi trūkumi, jo delegators zaudēja visas papildu tiesības, kas piederēja viņa priekšgājējam (nodrošinājumu, procentus u. tml.), jo tās dalīja saistību kreditora galveno tiesību likteni. Tāpat deleģēšanas shēma prasīja obligātu parādnieka dalību, no kura ieskatiem bija atkarīga pat saistību mainīšanas iespēja. Neapskaužams bija arī parādnieka stāvoklis – ja viņam bija jebkādi iebildumi pret deleganta prasījumu, viņam vairs nebija iespēju tos celt pret jaunizveidoto (nevis pārejošo) delegatora prasījumu.

Otra tendence skatījuma attīstībā par saistību prasījumiem izpaudās saistību smaguma centra pārnesē no kreditora uz parādnieku. Tipiska un vairāk lietota saistību forma romiešu tiesībās bija *stipulatio* (mutvārdu saistību veids).

Kā priekšnoteikums pārejai uz nākamo novācijas formu – stipulāciju, acīmredzot kļuva novācijas pielietošanas sfēras paplašināšanās process.

Pieņēmums, ka delegācijas stipulārā veida rašanos un attīstību bija izraisījusi delegācijas pielietošanas jomas paplašināšana, pirmām kārtām ir balstīts uz to apstākli, ka stipulācijai bija vienkāršāka forma, kas bija neatkarīga no sākotnējās saistības formas – mutiska forma. Stipulācija ir mutisks līguma, kas tiek noslēgts ar kreditora mutiska jautājuma starpniecību un parādnieka atbildi attiecībā uz to, par ko viņš ticis vaicāts. Tas bija daudz ērtāk nekā ik reizi plēst vecos parāddokumentus un rakstīt jaunus. Turklāt stipulācijas forma

---

G. Šeršeņevičs un I. Novickis runā par veselu tendenci saistību tiesību un parādu attīstībā – no to nodošanas un atsavināšanas principiālās neiespējamības (romiešu tiesībās, vergturu sabiedrībā) līdz iekļaušanai mantas sastāvā un tiesiskā režīma noteikšanai, kāds piemīt vismobilākajai mantai (kapitālistiskās saimniekošanas tirgus laikmetā).

[120] Муромцев С.А. Гражданское право Древнего Рима. Москва. 1883. с. 308–309.

[121] Байбак В. В. Обязательственное требование как объект гражданского оборота. Москва: Статут, 2005. С. 10.

ļāva atjaunot tiesiskās attiecības, kas radušās ne tikai no literālajiem, bet arī no cita veida kontraktiem, kā arī uz cita pamata.

Tomēr nevar nenorādīt, ka līdzīgas tendences, pēc būtības, bija romiešu tiesību doktrīnas izmaiņu rezultāts saistību prasījumu apgrozāmības sfērā. Tā, pamatā tieši romiešu juristi izstrādāja noteikumu, atbilstoši kuram personas maiņa pati par sevi nekaitē parādniekam. I. Pokrovskis[122] norāda, ka kamēr saistības bija tīri personīga saikne starp divām personām, saikne, ko vēl caurvija ievērojams emocionālais elements, ne par kādu saistību nodošanu no vienas personas citai runas būt nevarēja. Bet kad tās kreditora rokās kļuva par tiesībām iegūt noteiktu vērtību no parādnieka īpašuma, nekādi šķēršļi to pārejai no vienām rokām citās nepastāv: parādniekam ir vienalga, kam maksāt.

Visos šī jautājuma pētījumos romiešu tiesībās tiesību zinātnieki norāda to, ka delegācija pieņēma stipulācijas *formu,* taču pie pašas stipulācijas paveida nenoveda – nevienā no mums zināmām romiešu tiesību mācību grāmatām delegāciju nepieskaita pie stipulācijas kontraktu paveida.

Sekojot S. Muromceva[123] autoritatīvajam norādījumam, par nākamo delegācijas veidu jāuzskata *tiesību un pienākumu pāreju pēc pretora formulas*.

S. Muromcevs norāda uz to, ka laika gaitā delegāciju, kas tika veikta literārā kontrakta veidā, pārstāja izmantot, turpretim delegācija ar pretora formulas palīdzību saglabājās kā ārkārtējs gadījums. Tādējādi, par galveno delegācijas veidu visilgāk saglabājās stipulācijas veids. Aptuveni mūsu ēras 160. gadā romiešu jurists Marcels pasīvās stipulācijas delegācijas apzīmēšanai izmantoja terminu "*successio*", proti, "pārņemšana" (neraugoties uz to, ka pēc savas būtības neviens no delegācijas veidiem nebija pārņemšana)[124].

Vispirms – tiešā saistību novācija, nesaglabājot nekādu saikni starp jauno un sākotnējo tiesisko attiecību. Pēc tam – stipulācijas veids, pirms kura ir deleganta noteikšana, kura no attiecībām būs stipulācijas, un tātad arī delegācijas, pamats. Beidzot, pretora formula, proti, īpaša procesuāla forma, kurā ietērpās materiāli tiesiskās attiecības. Šī apstākļa esamība ir visai zīmīga, jo tas liecina, ka romieši faktiski atteicās no pašas delegācijas konstrukcijas pilnveidošanas, mainot tiesību īstenošanas un aizsardzības veidus, kas balstīti uz delegācijas solījuma.

Atbilde uz jautājumu, kādēļ romieši atteicās no delegācijas sipulatīvā veida un attiecīgi no prasībām, kas tika dotas sipulācijas gadījumā, ir acīm redzama: stipulācijas veids vairs neapmierināja romiešus, galvenokārt gadījumā, kad tajā tika ietērpta aktīvā delegācija. Tik

[122] Покровский И. А. История римского права / под ред. И. В. Рака. Санкт-Петербург: Летний сад, 1998. с. 241.
[123] Муромцев С. А. Гражданское право Древнего Рима. Москва. 1883. с. 310.
[124] Turpat 666. lpp.

tiešām, šādā gadījumā sipulācija vienkārši lieki sarežģīja tiesiskās attiecības, jo kreditora maiņa nekādi nepasliktināja parādnieka stāvokli pat tajā gadījumā, ja tā tika veikta bez viņa piekrišanas (proti, bez stipulācijas veikšanas). Šāda veida spriedums varēja rasties tikai posmā, kad saistības mantiskā puse tika atzīta par galveno salīdzinājumā ar personisko pusi. D. Meijers min pretēja sprieduma piemēru, kas pilnā mērā piemīt ne tikai agrīnās romiešu jurisprudences pārstāvjiem, bet arī feodālā un pat mūsdienu civilagrozījuma dalībniekiem: "Ja persona A ir gatava uzņemties saistības attiecībā pret personu B, tad vēl nevar domāt, ka persona A ir gatava uzņemties saistības arī pret personu C, un varētu būt, ka A ne par kādu cenu nepiekritīs uzņemties saistības attiecībā pret C. Gan ekonomiskās intereses, gan tikumiskie apsvērumi tiek ņemti vērā izvēloties personu, attiecībā pret kuru cita persona uzņemas saistības. Piemēram, personas ekonomiskie apstākļi ir apgrūtinoši; tai, protams, ir nesalīdzināmi grūtāk, ka tai ir pienākumi attiecībā uz tādu personu, kas pati var izputēt saistības nepienācīgas izpildes dēļ, nekā attiecībā pret citu personu, kurai saistību pienācīga izpilde nav tik ļoti nepieciešama, un kura, iespējams, var arī atlikt maksājumu vai sadalīt to vienādos laika posmos. Vai arī viena persona kā īrnieks, īsteno tiesības uz svešu rīcību rupji, bargi, tajā pat laikā, kad cita persona to īsteno maigi, pretimnākoši. Dažkārt mēdz būt, ka cilvēks, kuram ir augsts stāvoklis sabiedrībā, uzskata, ka viņam neklājas būt parādā zemākas kārtas cilvēkam un tajā pašā laikā nedomā, ka ir nosodāms būt parādā viņam līdzīgajam. Tas viss mūs noved pie slēdziena, ka *personai, kas apgrūtināta ar saistību, ir visnotaļ svarīgi, kam pieder tiesības uz viņa rīcību*, tādēļ saistības tiesības nedrīkst nodot no pilnvarotāja citai personai[125].

Cita stipulācijas vājā vieta aktīvās pārņemšanas attiecību noformēšanai izrādījās arī tādas delegācijas kā saistības novācijas paveida juridiskā kvalifikācija. Ar šādu kvalifikāciju jaunais kreditors varēja izrādīties sliktākā stāvoklī nekā viņa priekštecis, jo līdz ar iepriekšējo saistību izbeidzās arī no tās atkarīgās papildsaistības, tai skaitā ķīlas tiesība. Ja ir notikusi parādu noteikušās saistības novācija, ķīlas attiecība tiek iznīcināta, ja vien nav bijis vienošanās par to, ka ķīlas attiecības tiek atjaunotas un tā kā priekšlikums par šādas vienošanās noslēgšanu varēja tikt arī noraidīts, novācijas, kas saistīta ar personu maiņu vērtība, daudzējādā ziņā tika zaudēta.

Šādos apstākļos personu maiņai saistībās sāka izmantot diezgan senu tīri procesuālu institūtu, kura attīstība noritēja paralēli delegācijas veidu evolūcijai, t. i., procesuālās pārstāvības institūtu. Sākotnējā, agrīnākajā procesuālās pārstāvības veidā, ko sauca par kognīciju (jeb kognitūru), saskatīja tikai prasības pieteikuma nodošanu, turklāt nevis attiecībā uz visām saistībām, bet tikai uz saistībām, kuras ietilpa pārdodamās mantojuma masas

[125] Мейер Д. И. Русское гражданское право. Ч. 2, Москва 1997. с. 114.

sastāvā[126]. Sākotnēji kognīcijas attiecības bija sastopamas tikai formulārajā procesā un radās pēc tam, kad procesa dalībnieks nolasīja svinīgo formulu par sava pārstāvja – kognitora – nozīmēšanu. Pārstāvi procesā nozīmēja tieši prasītājs ar noteiktiem vārdiem atbildētāja klātbūtnē, piemēram: "Tā kā es prasu no Tevis zemi, tad šajā lietā es ieceļu par kognitoru .. (sekoja vārds)." Turklāt bija vienalga, vai par kognitoru ieceltais bija uz vietas vai prombūtnē; taču, ja par kognitoru tika iecelts klāt neesošais, tad par kognitoru viņš tika uzskatīts kopš brīža, kad uzzināja par savu iecelšanu un uzņēmās kognitora pienākumus.

Tādā veidā, izmantojot juridisko fikciju – tika piedāvāts iedomāties, ka kognitora personā darbojas tieši kreditors. Īstais kreditors varēja pieprasīt no sava kognitora: 1) veltīt visas pūles viņa tiesību aizsardzībai, 2) atturēties no krāpšanas un 3) visas viņam piespriestās summas izmaksāšau. Savukārt, ja prāva tika zaudēta un pašam kognitoram kaut kas tika piespriests, kognitoram bija jāpilda tas, kas viņam tika piespriests. Tādēļ kreditoram, kas iecēla kognitoru, bija jāgādā par to, lai personai, kuru ieceļ par kognitoru, piederētu manta, kas būtu pietiekama atbildībai pēc prasības.

Kognīcijas institūta pats galvenais rezultāts bija tas, ka *tā pielietošanas gadījumā nebija runas par esošo saistību attiecību izbeigšanu un jaunu saistību attiecību ar kognitora piedalīšanos rašanos.* Pielietotā juridiskā fikcija – pieļāvums, ka kognitora personā darbojas kreditors, padarīja par neiespējamu un par nevajadzīgu saistības novācijas institūtu, prasība no iepriekšējās saistības nepiedzīvoja nekādas izmaiņas, izņemot to, ka to veica cita persona. Papildus saistības neizbeidzās, kognitora nozīmēšanai nebija vajadzīga otras puses piekrišana.

Tomēr kognīcijas izmantošana personu maiņai saistībā drīz vien sāka novecot. Acīmredzot tas bija izskaidrojams ar šī institūta lielo izplatību, ko pavadīja ar to saistītu ļaunprātīgas izmantošanas gadījumu skaits. Tik tiešām, ja kognitors ir tikai patiesā kreditora pārstāvis, tad nekas netraucē kreditoram jebkurā brīdī izbeigt kognitora pilnvaras, savukārt gadījumā, ja viņš uzvar prāvā – pieprasīt visu, kas ticis viņam piespriests. D. Doždevs[127] norāda arī uz kreditoram saglabājušos iespēju noslēgt ar atbildētāju izlīgumu pretēji kognitora gribai[128]. Visbeidzot, romiešu likumi ierobežoja kognīcijas pielietošanas gadījumus tikai

[126] Jāpiebilst, ka par mantojuma masas pircēju tika atzīta persona, kurai mantinieks nevis vienkārši apņēmās nodot vai nodeva mantu, kas veido mantojamo masu, bet gan tas, kura labā mantinieks veica tā dēvēto *in iure cessio*, proti, tas, kuram mantinieks ļāva viņa vietā īstenot prasījuma tiesības, kas ietilpst mantojuma masā. Tādējādi, pirmo reizi termins "cesija" tiek lietots prasījumu pārejas procesa apzīmēšanai universālā tiesību pārņemšanas veida rezultātā.

[127] Дождев. Д. В. Римское частное право: Учебник для вузов. Москва. 1996. с. 485.

[128] Formāli kognitors bija tikai pārstāvis, fiktīvs kreditors, bet reāli – normāls jauns kreditors, kas ieguva šo statusu nebūt ne bez maksas un ne iepriekšējā tiesisko attiecību dalībnieka interešu aizstāvēšanai. Noformējums nonāca pretrunā ar saturu.

procesuālo darbību tiesneša (nevis pretora) priekšā veikšanas jomā, obligāti pretējās puses klātbūtnē, visbeidzot – tikai noteiktās situācijās[129].

Novācija un tās trūkumi pamudināja meklēt jaunu risinājumu un par kognīcijas attīstību kļuva cits procesuālās pārstāvības veids – *procuratio in rem suam*, kurā pārstāvis ieguva *prokuratora* nosaukumu. Vācu civiltiesību zinātnieks Luigs K.[130] atzīmē, ka tas romiešu tiesībās ir nozīmīgākais līdzeklis prasījumu cesijā. S.Muromcevs[131] norāda, ka pastāvēja vispārējās un speciālās prokuratūras institūti, kas tika izmantoti attiecīgi jebkuru pilnvarotāja (piemēram, kura nav klāt sakarā ar to, ka viņš izbraucis no Romas) lietu kārtošanai un tikai procesuālo lietu vai pat konkrētu prāvu vešanai. Prokuratora dalība tika pieļauta visās prāvas stadijās; acīmredzot, viņa stāvoklis bija stabilāks nekā kognitora stāvoklis. Pēdējais izpaudās tajā, ka kreditors nedrīkstēja pēc paša ieskatiem atsaukt prokuratora pilnvaras vai piesavināties to, ko attiesāja prokurators. Tomēr lielākā daļa autoru[132] uzsver, ka prokuratoram palika kreditora negodprātīgās rīcības risks, kas saistīts ar parāda piedošanu (izlīguma noslēgšanu), kā arī ar iespēju pieņemt izpildījumu no parādnieka.

Procuratio in rem suam tiesiskais režīms ļāva personai, kas vēlējās iegūt prasījuma tiesības pret parādnieku, ņemt dalību civilprocesā kreditora pārstāvja statusā, tomēr ar vienu īpatnību – tai bija tiesības no parādnieka iegūto pārvērst savā labumā.

Kreditors, "kurš atkāpjas" pasludināja personu, kurai viņš gribēja uzticēt prasījuma tiesības, par savu vietnieku (*procurator*). Vietniekam bija tiesības savā vārdā celt prasību un panākt spriedumu sev par labu, viņš drīkstēja izpildīt pret parādnieku vērsto spriedumu un samaksāto pievienot savam īpašumam (*in rem suam*)[133]. "Normālajā" procesa pārstāvniecībā saskaņā ar uzdevumu, piedzinējam būtu pienākums izmaksāt saņemto, bet tas ir izslēgts *mandatum in rem suam (iekasēšanas mandāts savās interesēs)* gadījumā[134].

Precīzāk šo konstrukciju romiešu tiesībās izsaka Gajs: "Tas, kas iesniedz prasību citas personas vārdā, saņem no pilnvarotāja intenci, bet kondemnāciju vērš pret sevi. Ja, piemēram, Lūcijs Ticijs uztur prasību Publija Mēvija vietā, tad formula tiek izteikta šādā veidā: "Ja izrādīsies, ka Numērijam Negidijam ir jāatdod desmit tūkstoši Publijam Mēvijam, tad,

[129] Муромцев С. А. Гражданское право Древнего Рима. Москва. 1883. с. 312, 313.
[130] Luig K. Zur Geschichte der Zessionslehre, Köln, 1966. S. 3.
[131] Муромцев С. А. Гражданское право Древнего Рима. Москва. 1883. с. 313.
[132] Sk., piemēram: Дождев. Д. В. Римское частное право: Учебник для вузов. Москва. 1996. с. 485; Покровский И. А. История римского права. Изд. 4-е. Петроград. 1918. с. 309; 347.
[133] Sk., piemēram: Kaser M. Rechtsgeschichte des Alternums. Das römische Privatrecht, Erster Abschnitt, München, 1971. S. 653; Stoll R. Die Globalzession, Nomos Universitätsschriften, 2010, S. 28.
[134] Sk., piemēram: Hausmaninger H., Selb W. Römisches Privatrecht, 7. Aufl. Wien, Köln, Weimar, 1994. S. 380; Stoll R. Die Globalzession, Nomos Universitätsschriften, 2010, S. 28.

tiesnesi, piespried Numērijam Negidijam nomaksāt Lūcijam Ticijam desmit tūkstošus sesterciju. Ja teiktais nav tā, tad attaisno"[135].

Šīs konstrukcijas priekšrocība, kas to atšķir no *delegatio nominis* (prasījuma deleģēšana*)* ir tā, ka pašas par sevi saistību tiesiskās attiecības saglabājās bez izmaiņām, bet tas savukārt pārnesa uz prokuratoru visas priekšrocības un trūkumus, kas piemita kreditora prasījuma tiesībām. Tādā viedā *procuratio in rem suam* kalpoja par savdabīgu patiesās tiesību pēctecības, t. i., prasījuma piederības maiņas, saglabājot saistību tiesiskās attiecības, priekšgājēju. Ne mazāk svarīgi bija arī tas, ka kreditoram nebija nepieciešama parādnieka piekrišana, lai ieceltu prokuratoru.

Tomēr šai kopumā progresīvajai tiesiskajai konstrukcijai arī piemita pilnīgi acīmredzami trūkumi.

V. Baibaks[136] norādīja, ka *procuratio in rem suam* tiesiskās konstrukcijas galvenais trūkums slēpās tajā, ka prokurators, esot tikai kreditora pārstāvis, bet ne pats prasījuma tiesību īpašnieks (atšķirībā no delegatora), saskaņā ar vienošanos ar mandantu ieguva tikai tiesības realizēt saistību prasījumu. Pēc būtības apskatāmā konstrukcija ļāva tikai mainīt saistību izpildes adresātu, bet prasījuma tiesības pašas par sevi apgrozībā netika iesaistītas. Tas nozīmē, ka prokuratoram visā pilnībā nepiemita patstāvība rīkoties ar īpašumu, kas tik ļoti nepieciešama civiltiesiskās apgrozības subjektam attiecībā uz tam piederošajiem materiālajiem labumiem.

Kreditors jebkurā laikā pēc paša iniciatīvas varēja atsaukt pilnvaru, vismaz līdz procesa sākumam, tā zaudēja spēku ar pilnvarotāja nāvi. Pat bez pilnvaras atcelšanas kreditors, kurs turpmāk bija prasītājs, varēja atbrīvot parādnieku no saistībām, apsūdzēt parādnieku, slēgt ar viņu izlīgumu vai noslēgt ar to citas vienošanās[137].

Lai pārvarētu šīs neērtības, tika izmantota konstrukcija *litis contestatio* – līgums, kura puses vienojās atzīt nevis iepriekšējo juridisko attiecību spēku, bet to attiecību spēku, kuras radīsies tiesas procesa gaitā. Var konstatēt, ka *litis contestatio* piemita novācijas iezīmes, tomēr tā bija īpaša veida novācija: jaunajām saistībām bija pilnīgi identiska daba ar iepriekšējām, saglabājās visas to priekšrocības un nepilnības[138]. Tā rezultātā prokuratora

---

[135] Cits no: Почуйкин В. В. Уступка права требования: Основные проблемы применения в современном гражданском праве России. Москва: Статут, 2005. С. 28.

[136] Байбак В. В. Обязательственное требование как объект гражданского оборота. Москва: Статут, 2005. С. 13.

[137] Sk., piemēram: Kaser M. Rechtsgeschichte des Alternums. Das römische Privatrecht, Erster Abschnitt, München, 1971. S.653; Mayer-Maly T. Römisches Privatrecht, 1 Aufl., Wien, 1991. S.153; Hausmaninger H., Selb W. Römisches Privatrecht, 7. Aufl. Wien, Köln, Weimar, 1994. S. 381; Jörs. P. Kunkel W. Römisches Privatrecht, 3.Auflage, Berlin, Göttingen, Heidelberg, 1949, S.205; Stoll R. Die Globalzession, Nomos Universitätsschriften, 2010, S. 28.

[138] Citēts no: Байбак В. В. Обязательственное требование как объект гражданского оборота. Москва: Статут, 2005. С. 13.

tiesiskais stāvoklis tika vēl vairāk nostiprināts, jo mandants zaudēja iespēju atsaukt mandātu ne tikai no *litis contestation* brīža, bet no parādnieka informēšanas brīža par to, ka kāda persona ir kļuvusi par *procurator in rem suam*[139]. Attiecīgi jau kopš tāda paziņojuma saņemšanas brīža mandants nevarēja prasīt izpildi savā labā, bet parādnieks, kas nodrošinājis viņam izpildi, tika atzīts par negodīgu. Tomēr šis modelis zināmā mērā palika nepilnīgs, jo, piemēram, mandanta nāve nozīmēja *procurator in rem suam* izbeigšanos.

Pēdējais procesuālās pārstāvības institūta attīstības posms Romā, kas noveda pie tā izplatības uz materiāli tiesiskajām attiecībām, kļuva *cessio legis* – cesijas, kas balstīta uz likuma normu[140] – institūta rašanās. Šīs cesijas atšķirīgā īpašība ir tāda, ka tās pamatā bija likuma priekšraksts, nevis kreditora gribas izpausme. I. Pokrovskis[141] atzīmē, ka šādu procedūru pirmo reizi ieviesa ar Antonina Pija reskriptu mantojuma ka nedalāmas lietas pircējiem. Mantojuma masā ietilpstošo prasījuma tiesību pāreja tās pircējam neizslēdza, bet gan tieši pretēji, paredzēja, ka mantinieks saglabās kreditora statusu, taču šis statuss bija tīri formāls, jo no mantojuma pirkšanas brīža pircējs ieguva tiesības patstāvīgi ne vien īstenot tā sastāvā ietilpstošās saistību tiesības, bet arī pats tās nodot mantojumā. Mantinieks un pircējs apmainījās ar sipulācijām: pirmais solīja otrajam atdod visu, ko viņš iegūs kā mantinieks, savukārt otrs solīja viņam atlīdzināt par visu to, ko viņš varētu samaksāt kā mantinieks. Turklāt pircējs ieguva tiesības veikt piedziņu no mantojuma parādniekiem, rīkojoties tā, it kā viņš būtu prokurators vai mantinieka kognitors[142]. Turpmāk ar senāta lēmumu tika atzīts, ka mantojuma pircējam pāriet tiesības izvirzīt visas tās prasības, kuras drīkstētu izvirzīt mantinieks, tieši tāpat kā arī otrādi, pret pašu pircēju varēja tikt izvirzītas tās pašas prasības, kādas kreditori varētu izvirzīt mantiniekam.

Vācu tiesību zinātnieki[143] [144] atzīmē, ka imperatora Antonīna Pija valdīšanas laikā (138.–161.g.) cesionāram noteiktos gadījumos tika piešķirtas prasījuma tiesības, tā saucamās *actio utilis*, ko viņs varēja izmantot neatkarīgi no cedenta gribas. Pilnvarošana *procurator in rem suam* veidā vairs nebija nepieciesama. Prasītājs iesniedza prasību savā vārdā, *actio utilis* bija neatceļama, mantojama un nezaudēja spēku ar cedenta nāvi, taču cedenta un cesionāra dubultā stāvokļa problēma turpināja pastāvēt arī *actio utilis*, kaut arī mazākā mērā.

---

[139] Гримм Д. Д. Лекции по догме римского права / под ред. В. А. Томсинова. Москва: Зерцало, 2003. С. 347.
[140] Покровский И. А. История римского права / Под ред. И. В. Рака. Санкт-Петербург: Летний сад, 1998, с. 310.
[141] Turpat 348. lpp.
[142] Муромцев С. А. Гражданское право Древнего Рима. Москва. 1883. С. 662–663.
[143] Kaser M., Knütel R. Römisches Privatrecht. 18 Aufl. München, 2005. S.271; Stoll R. Die Globalzession, Nomos Universitätsschriften, 2010. S. 29.
[144] Stoll R. Die Globalzession, Nomos Universitätsschriften, 2010. S. 29.

Mūsu ēras 4.gadsimtā (pēc 395. g.) Romas impērija tika sadalīta Rietumromas un Austrumromas impērijā. Tā rezultātā abās Romas impērijas daļās tiesības gāja savu neatkarīgu attīstības ceļu.

Rietumromas impērijā notika privāto tiesību vulgarizācija, kā rezultātā izsmalcināto, līdz pilnībai attīstīto klasisko tiesību jēdzienu pasauli gan saturā, gan metodēs vairākās jomās izspieda juridiski neizglītotu personu (*vulgaren*) tiesību uzskati[145]. Raksturojošās iezīmes ir: vairāk uz pieredzi balstīta nekā metodiska, afektīvāka nekā abstrakta, naturālistiskāka nekā juridiska rīkošanās ar tiesību vielu[146]. Prasību varēja nodod citai personai neatceļami un ar mantošanas tiesībām. Cesionārs stājās cedenta vietā, viņš vairs nebija *procurator in rem suam*, bet gan *dominus in rem suam*. Prasījuma pāreja notika tieši pirkšanas vai dāvinājuma ceļā, nebija atšķirības starp saistību darījumiem un darījumiem kā rezultātā tiesības tiek nodotas citiem, apgrūtinātas, grozītas vai atceltas[147].

Austrumeropas impērijā notika atgriešanās pie klasiskām zinātnēm, novēršoties no tiesību vulgarizēšanas. Klasiskās tiesības netika piepildītas ar jaunu dzīvi, toties to mantojums tika saglabāts un kļuva lietderīgs nākamām paaudzēm[148], atkal tika piekopta mācība par strikto saistību un līdz ar to prasību pāriešanas neiespējamību. Prasību pāriešanas tālākā attīstība pievienojās *actio utilis*[149]. Anastasija laikos atkal tika lietots termins *cessio* un tika nodalīts prasījums no kauzuālā darījuma. Justiniāns turpināja šīs idejas un pēc viņa vārdiem likvidēja "pēdējo" un "trauslo" robu, piešķīrot vienīgās prasījuma tiesības, izslēdzot cedentu un ieviešot *denuntiatio* (paziņojums parādniekam)[150].

Par elementu, kas noslēdz prasījuma tiesību cesijas institūta izveidi, kļuva nolikums par 1) parādnieka, kas informēts par šādu nodošanu, pienākumu atturēties no izpildes sākotnējam kreditoram, pastāvot draudiem, ka šī izpilde tiks atzīta par nepienācīgu un 2) iepriekšējā kreditora, kas kaut ko saņēmis no parādnieka, pienākumu pēc notikušās nodošanas atdot visu iegūto vai ieskaitīto.

---

[145] Kaser M. Rechtsgeschichte des Alternums. Das römische Privatrecht, Erster Abschnitt, München, 1971. S. 18.

[146] Levy E. Westromisches Vulgarrecht, Das Obligationrecht, 1 Aufl. Weimar. 1956. S 1.

[147] Sk., piemēram: Levy E. Westromisches Vulgarrecht, Das Obligationrecht, 1 Aufl. Weimar. 1956. S 151; Luig K. Zur Geschichte der Zessionslehre, Köln, 1966. S. 9.; Stoll R. Die Globalzession, Nomos Universitätsschriften, 2010. S. 30.

[148] Sk., piemēram: Kaser M. Rechtsgeschichte des Alternums. Das römische Privatrecht, Erster Abschnitt, München, 1971. S. 32; Kaser M., Knütel R. Römisches Privatrecht. 18 Aufl. München, 2005. S. 7; Stoll R. Die Globalzession, Nomos Universitätsschriften, 2010. S. 30.

[149] Sk., piemēram: Levy E. Westromisches Vulgarrecht, Das Obligationrecht, 1 Aufl. Weimar. 1956. S 155; Kaser M. Rechtsgeschichte des Alternums. Das römische Privatrecht, Zweiter Abschnitt, München, 1971. S.452;Huwiler B. Der Begriff der Zession in der Gesetzgebung seit dem Vernungftrecht; zugleich ein Beitrag zur Entwicklung der vermögensrechtlichen Lehren. Zürich, 1975. S. 155; Stoll R. Die Globalzession, Nomos Universitätsschriften, 2010. S. 30.

[150] Levy E. Westromisches Vulgarrecht, Das Obligationrecht, 1 Aufl. Weimar. 1956. S 156; Kaser M., Knütel R. Römisches Privatrecht. 18 Aufl. München, 2005. S. 272; Luig K. Zur Geschichte der Zessionslehre, Köln, 1966. S.7; Stoll R. Die Globalzession, Nomos Universitätsschriften, 2010. S. 31.

Justiniāns līdz ar to izveidoja vienotu cesijas jēdzienu, turklāt var apgalvot, ka tas ir ļoti pietuvunāts mūsdienu cesijas būtībai.

Jāatzīmē, ka, neskatoties uz acīmredzamu progresu jautājumā par prasījuma tiesību iekļaušanu civiltiesiskajā apgrozībā, senajā Romā pastāvēja arī vairāki tiesību nodošanas ierobežojumi. Piemēram, nebija pieļaujama tādu tiesību pāreja, kas nesaraujami saistītas ar kreditora personību (prasības par alimentiem, personīgu pāridarījumu), bija aizliegts nodot citiem tiesības, par kurām jau celta prasība, netika pieļauta cesija ietekmīgāku personu labā. Daži no šiem ierobežojumiem ir saglabājušies arī mūsdienu tiesībās (piemēram, nav pieļaujama tādu tiesību pāreja, kas saistītas ar kreditora personu).

Tādā veidā atteikumam no saistību prasījumu nenododamības bija arī nozīmīga ietekme uz saistību tiesību attīstību kopumā. Saistību prasījumu iekļaušana apgrozībā kļuva par loģiski nepieciešamu elementu civilo tiesību ēkas izbūvē. Privāto tiesību galvenais noteikums slēpjas subjektīvo tiesību nododamībā, gluži pretēji, publiskās tiesības saskaņā ar vispārējiem noteikumiem ir nenododamas. Līdz brīdim, kamēr atsavināšanas priekšmets varēja būt tikai lietu tiesības, norādīto vispārējo noteikumu nevarēja ievērot pilnā mērā. V. Baibaks[151] norāda, ka subjektīvo saistību tiesību apgrozāmības atzīšana ļāva novērst šo trūkumu.

I. A.Pokrovskijs rakstīja: "Tiesības pieļauj prasījumu nodošanu tālāk un vērš savu uzmanību uz to, lai veidotu vieglākas formas to cirkulācijai"[152].

2.2. Cesijas attīstība civiltiesībās

Prasījuma tiesību nodošanas institūta galvenos postulātus, ko izstrādāja romiešu juristi, pieņēma kontinentālās Eiropas valstu tiesiskās sistēmas.

Tieši romiešu cesijas konstrukcijas kā aktīvās un delegācijas kā aktīvās un pasīvās singulārās pārņemšanas saistību tiesiskajās attiecībās kļuva kontinentālās jurispudences pārstāvjiem par teorētiskās izzināšanas priekšmetu.

Vācu tiesību zinātnieks K. Luigs[153] norāda, ka glosatoru laikā notika atkāpšanās no Justiniāna sasniegumiem un atgriešanās pie vecām mācībām. Glosatori mēģināja *Corpus Iuris Civilis* pretrunīgo tekstu izskaidrot ar loģiskiem līdzekļiem un neievēroja Justiniāna cesijas vienoto jēdzienu. Tā rezultātā radās dažādas teorijas. Interpretācijas pamatojās uz to, ka

[151] Байбак В. В. Обязательственное требование как объект гражданского оборота. Москва: Статут, 2005. С. 15.
[152] Покровский И. А. История римского права / под ред. И. В. Рака. Санкт-Петербург: Летний сад, 1998. С. 240–241.
[153] Luig K. Zur Geschichte der Zessionslehre, Köln, 1966. S. 11.

prasījuma tiesības ir cieši saistītas ar kreditora personu. Vairāki vācu tiesību zinātnieki[154] atzīmē, ka cesija tika apskatīta kā paziņojums *procurator in rem suam,* bet *actio utilis* netika uzskatīta par cesiju. *Corpus Iuris Civilis* nosauc konkrētus *actio utilis* pielietošanas gadījumus, ko glosatori uzskata nevis par principu izpausmēm, bet gan par speciāliem gadījumiem, tāpēc *actio utilis* nav nepieciešami darījumi, kuru rezultātā tiesības tiek nodotas citiem, apgrūtinātas, grozītas vai atceltas, pilnīgi pietiek ar kauzuālu darījumu.

Komentētāji būtiski pārveidoja cesijas mācību. Viņi rod atšķirību starp *ceder* un *mandare. Cedere* ietvaros cesionārs saņem *actio utilis,* ar *mandare* viņš kļūst par *procurator in rem suam.* Abas cesijas iespējas stāvēja līdztiesīgi viena otrai blakus, turklāt prasījuma pāreja faktiski nenotika, jo cedents saglabāja prasījuma tiesības. J. Barons konstatēja, ka tā ir pieturēšanās pie vecām Justiniāna laika mācībām[155].

Līdz pat 19. gadsimtam daudzi civiltiesību zinātnes pārstāvji cesijas būtību saskatīja apmierināšanas, piedziņas saskaņā ar saistību pārejā, nevis pašas prasījuma tiesības pārejā. Šāda pieeja sakņojas romiešu tiesību noteikumā, saskaņā ar kuru cedents pēc formas un nosaukuma paliek pilnvarotājs. Kā bonitārajam īpašniekam tiesību avoti nepiešķir nosaukumu *dominis* un pretora mantiniekam nosaukumu *heres*, tā nevar gaidīt arī vārda *creditor* pielietošanu cesionāram[156]. Tādēļ glosatori vienprātīgi uzskatīja romiešu tiesiskās saistības par nenododamām, viņu viedokli atbalstīja arī 16. gadsimta Francijas skolas izcilākie civiltiesību zinātnes pārstāvji Kujacijs un Donels. Pirmo protestu pret šiem uzskatiem, balstītu uz parasto tiesību institūtiem, izteica franču juristi praktiķi Rebufs un Tirakels. Viņu viedoklim pievienojās holandiešu juristu skola Lauterbaha, Laurenciusa, Haubolda, Hristianiusa un Gorisa personā, savukārt no vācu zinātniekiem – Šilters. Viņš bija pirmais, kas saskatīja analoģiju starp ķermeniskajām lietām un prasības tiesībām, kā arī to nodošanas veidiem – tradīciju un cesiju. Šilters baudīja milzīgu autoritāti, un viņam bija virkne sekotāju. Viens no tiem, Bomers, pauda ideju par to, ka jau Justiniāna tiesībās pastāvēja singulārā tiesību pārņemšana saistībās. Taču 1817. gadā klajā nāca cesijai veltīta Milenbruha monogrāfija, kurā atkal tika aizstāvēts princips par saistību nenododamību. Viņš pierādīja, ka cesionāra *actio utilis* un *actio mandata* ir gandrīz identiski, savukārt no tā izriet, ka cesionārs pēc būtības paliek cedenta pārstāvis.

---

[154] Sk., piemēram: Luig K. Zur Geschichte der Zessionslehre, Köln, 1966. S. 12, 15; Huwiler B. Der Begriff der Zession in der Gesetzgebung seit dem Vernungftrecht; zugleich ein Beitrag zur Entwicklung der vermögensrechtlichen Lehren. Zürich, 1975. S. 27; Kaser M., Knütel R. Römisches Privatrecht. 18 Aufl. München, 2005. S. 272; Stoll R. Die Globalzession, Nomos Universitätsschriften, 2010. S. 31–32.

[155] Sk., piemēram: Luig K.. Zur Geschichte der Zessionslehre, Köln, 1966. S. 12; Huwiler B. Der Begriff der Zession in der Gesetzgebung seit dem Vernungftrecht; zugleich ein Beitrag zur Entwicklung der vermögensrechtlichen Lehren. Zürich, 1975. S. 27.

[156] Барон Ю. Система римского гражданского права. Санкт-Петербург, 2005, с. 112.

Mīlenbruhs kā cesijas priekšnosacījumu nosauca likumīgi pamatotu darījumu. Viņš uzskatīja, ka par cesijas likumību var būt runa tikai ar tādu nosacījumu, ka tiesiskās attiecības, kuras ir tās pamatā, ir radušās pienācīgā veidā.[157]

Milenbruha doktrīna kādu laiku bija valdoša vācu tiesību zinātnieku vidū, tai sekoja Savinjī, Puhta, Vangerovs. Savinjī atzīmēja, ka nav iespējams veikt saistības kā īpašuma atsavināšanu un šī mērķa sasniegšanai var izmantot vai nu novāciju, vai arī cesiju, par kuru viņš rakstīja, ka kreditors, tai vietā, lai atsavinātu savu prasījumu citam kreditoram, var nodot viņam tikai parādnieka vajāšanas, proti, savas personīgās prasības pieteikšanas tiesības, ar noteikumu ieturēt atrasto priekšmetu (cesija)[158]. Cesijas neērtību viņš saskatīja tajā apstāklī, ka parādnieks var pretstatīt cesionāram iebildumus, kuri attiecas uz cedenta personību. Starp Milenbruha kritiķiem būtu jānosauc Delbriks, Pfejiers, Hristiansens un Brincs.

Delbriks 1853.gadā izdeva traktātu, kas saturēja mācību par saistību nododamību. Viņš balstījās uz noteikumu, atbilstoši kuram saistība sastāv no prasības (*forderung*) un parāda (*schuld*). Ja saistība kā attiecība starp personām pēc būtības nav nododama, tad tās sastāvdaļas var piedalīties apgrozījumā kā lietas un tikt nodotas citiem subjektiem. Delbrikam bija daudz piekritēju, tai skaitā Vindšeids, kur savu nostāju pamatoja šādi: "Prasība nav nododama, ja pienācīgā apmierinājuma saturs pieder pie prasības būtības. Taču, ja pieļauj, ka prasības būtība nemainās, kad, piemēram, par neiespējamu kļuvušā apmierinājuma vietā nāk naudas atlīdzība, proti, ka neraugoties uz šo vienīgo izmaiņu, visas citas saistības juridiskās darbības turpinās, tad kādēļ jābūt savādāk, ja parādnieks atsakās B vietā apmierināt A?"[159].

Vecajās vācu tiesībās tika noliegta brīva prasību pāreja. Atsaucoties uz H. Kelleru, viņš raksta, ka 14. gadsimta sākumā prasību cesija tika pieļauta tikai ar parādnieka piekrišanu. Aptuveni no 14. gadsimta otrās puses cesija kļuva iespējama bez jebkādas parādnieka līdzdalības.

1896. gada Vācijas civillikumu krājumā jau ir iekļautas normas par cesiju (398.–413. p.) un par parāda pārvešanu (414.–419. p.)[160], turklāt tie atrodas saistību tiesību vispārīgajā daļā, un abos gadījumos runa ir tieši par tiesību pārņemšanu. Attiecīgos noteikumus par cesiju var atrast ne tikai Vācijas civillikumu krājumā, bet arī Austrijas civillikumu krājumā, Šveices likumā par saistību tiesībām, Grieķijas un Turcijas civilkodeksā[161].

---

[157] Muhlenbruch C. F. Die Lehre von der Cession der Forderungsrechte, 3. Aufl., Greifswald, 1836. S. 489; Stoll R. Die Globalzession, Nomos Universitätsschriften, 2010. S. 37.
[158] Савиньи Карл фон. Обязательственное право. Москва, 1876, с. 420.
[159] Виндшейд Б. Об обязательствах по римскому праву / под ред. Думашевского А. Б. СПб.: Типография А. Думашевского, 1875. С. 188.
[160] Гражданское и торговое право капиталистических государств: Сборник нормативных актов для студентов факультета экономики и права. Часть I. Москва, 1973, с. 127–128.
[161] Почуйкин В. В. Уступка права требования: Основные проблемы применения в современном

P. Karasevičs, analizēdams Francijas civiltiesības līdz 18. gadsimta beigām, rakstīja, ka atbilstoši vispārējām parastajām tiesībām esošajā saistībā var iestāties trešā persona, izmantojot *transport* un *subrogation*. Ar *transport* ir domāta saistību tiesības atsavināšana, ko veic kreditors (*cessio voluntaria* – romiešiem). 17.–18. gadsimta juristi šim *transport* pievienoja romiešu tiesību principus un cesionāram piešķīra *procuratoris in rem suam* nozīmi, taču saskaņā ar parastajām tiesībām šāda cesija bija īsta saistību tiesību atsavināšana.[162]

Francijas 1804. gada Civilkodeksā (turpmāk – FCK) jau tieši paredzēta tiesību pārņemšana prasījuma tiesībās, savukārt cesijai pārsvarā veltīti trešās grāmatas "Par dažādiem veidiem, kādos tiek iegūts īpašums" 1689.–1695. pants. Prasījuma tiesības atbilstoši FCK 529. p. attiecas uz kustamu mantu: "Ir kustama manta atbilstoši likuma definīcijai saistības un prasības, kuru priekšmets ir naudas summu samaksa vai tiesības uz kustamām mantām, akcijām vai daļām finanšu, tirdzniecības vai rūpnieciskajās sabiedrībās"[163]. Viens no īpašuma tiesību iegūšanas pamatiem ir saistības (FCK 711. p.), tādēļ likumdevējs iekļāva normas par cesiju FCK trešās grāmatas VI nodaļā "Par pārdošanu". Tās ir apvienotas ar normām par mantošanas pārņemšanu saistībās atsevišķā sadaļā "Par prasību un citu bezķermenisku tiesību pāreju". Lielākā daļa pētnieku ir vienisprātis par to, ka cesijas normu vieta ir nevis nodaļā par pirkšanu un pārdošanu, bet gan vispārējos saistību tiesību noteikumos. Piemēram, K. Godeme[164] atzīmēja, ka šī vieta ir izraudzīta nepareizi. Saistību tiesību cesija var iestāties īstenojot pārdošanu, taču arī jebkuru citu atsavināšanas līgumu – maiņas, dāvinājuma u. c.

Tikpat grūti tiesību pārņemšanas institūts saistību jomā veidojās arī Anglijā. Tā attīstību lielā mērā ietekmēja tiesiskā regulējuma dažādība vispārējās tiesībās (*legal chose in action*) un taisnīguma tiesībās (*equitable chose in action*). Kā apgalvo G. Treitels[165], arī šodien cesiju angļu tiesībās nav iespējams izprast bez noteiktām zināšanām par problēmām, kas pastāvēja līdz vispārējo tiesību un taisnīguma tiesību saplūšanai 1875. gadā, kad stājās spēkā 1873. g. Likums par tiesu iekārtu.

Līdz 1875. gadam vispārējās tiesības un taisnīguma tiesības saturēja kardināli atšķirīgus noteikumus prasījuma cesijas jautājumos. Turklāt šīs divas sistēmas tika īstenotas dažādās tiesās un tas noveda pie atšķirībām cesionāra tiesību aizsardzībā.

Senās angļu tiesības, tāpat kā romiešu tiesības, aizstāvēja no saistībām izrietošo tiesību nenododamības principu, un šis princips tika uztverts vispārējās tiesībās. Turpretim taisnīguma tiesības uzskatīja cesionāru nevis kā oficiālu tiesību pārņēmēju, bet drīzāk kā

гражданском праве России. Москва: Статут, 2005, с. 32.

[162] Карасевич П. Л. Гражданское обычное право Франции в историческом его развитии. Москва, 1875, с. 428.

[163] Французский гражданский кодекс 1804. г. Перевод проф. И. С. Перетерского, Москва, 1941, с. 150.

[164] Годэмэ Е. Общая теория обязательств, Москва, 1948, с. 463.

[165] Treitel G. H. An outline of the law of contract. London, 1989, с. 223.

personu, kas ieguva interesi īpašumā. Tādējādi tā atzina mantisko tiesību cesijas spēkā esamību. Tātad, par galveno noteikumu tika atzīta prasījuma tiesību neiespējamība būt par cesijas priekšmetu vispārējās tiesībās, taču to cesijas iespēja atbilstoši taisnīguma tiesībām.

G. Treitels[166] atzīmē, ka bija vairāki izņēmumi no šī vispārējo tiesību noteikuma, kas līdz šim saglabājušies spēkā esošajās angļu tiesībās. Vispārējās tiesības atzīst vismaz trīs veidus, ar kuru palīdzību kādam citam, nevis sākotnējam kreditoram, tiek dotas tiesības uzstāties tiesā pret parādnieku.

Pirmais no tiem ir novācija. Tas ir kontrakts starp parādnieku, kreditoru un trešo personu, kurā tiek noteikts, ka parāds no kontrakta saņemšanas brīža piederēs nevis kreditoram, bet gan trešajai personai. Novācijas spēkā esamībai ir nepieciešams, lai trešā persona sniegtu pretēju apmierinājumu sākotnējam kreditoram. Šāda novācija ir tuva romiešu tiesību delegācijai un tai piemīt visi attiecīgie trūkumi.

Otrajam veidam vispārējās tiesībās nav pieņemta nosaukuma, G. Treitels[167] to dēvē par *acknowledgment* (apliecinājumu). Kreditors lūdz savu parādnieku izpildīt saistību trešajai personai, savukārt parādnieks piekrīt un informē trešo personu. Rezultātā trešā persona var uzstāties tiesā pret parādnieku. Tādas tiesības netiek zaudētas pat tad, ja nav bijusi paredzēta nekāda pretēja apmierināšana par parādnieka solījumu. Šim otrajam veidam romāņu-ģermāņu tiesību saimē nebija analogu, tomēr tas ir tālu no cesijas, jo šeit, tāpat kā pirmajā gadījumā, ir nepieciešama parādnieka piekrišana.

Treškārt, kreditors var izsniegt trešajai personai pilnvarojumu (*power of attorney*), padarot to par savu aģentu, lai prāvā ar parādnieku tā varētu uzstāties kreditora vārdā, taču atbrīvojot to no aģenta parastā pienākuma ieskaitīt savam principālam (kreditoram) piespriesto atbilstoši prasībai. Šis veids ir analoģisks institūtam *procuratio in rem suam* romiešu tiesībās un tam ir tādi paši trūkumi, kādi piemita šim institūtam sākotnējos posmos – atbilstoši vispārējiem noteikumiem šādas tiesības kreditors varēja atsaukt, tās izbeidzās viņam bankrotējot, un tās vienmēr tiek atsauktas līdz ar viņa nāvi.

1873. gada Likums par tiesu iekārtu ietekmēja cesiju divos aspektos. Iepriekš minētie procesuālie sarežģījumi tika likvidēti, kad jaunā Augstā tiesa uzņēmās veco vispārējo tiesību un taisnīguma tiesību tiesu funkcijas. No šī brīža cesionārs varēja aizstāvēt savas tiesības Augstajā tiesā. Tas nebija atkarīgs no tā, vai cedētās mantiskās tiesības bija *legal chose in action* vai *equitable chose in action*, jo visas Augstās tiesas nodaļas tagad varēja atzīt prasības, kas balstītas kā uz vispārējām tiesībām, tā arī uz taisnīguma tiesībām. Parādniekam

[166] Sk., piemēram: Treitel G. H. An outline of the law of contract. London, 1989, c. 223; Treitel G.H. Chitty on contracts. London, 1994, c. 953.
[167] Sk., piemēram: Treitel G. H. An outline of the law of contract. London, 1989, c. 223; Treitel G.H. Chitty on contracts. London, 1994, c. 953.

airs nebija jābaidās no turpmākās prasības citā tiesā, jo tika noteikta vienota tiesu sistēma, tātad arī prasība, lai prasījuma tiesības vispārējo tiesību jomā cesionārs uzstātos tiesā cedenta vārdā, kļuva par novecojušu.

Šāds lietu stāvoklis bija noteikts vienā no 1873. gada Likuma par tiesu iekārtu normā, kas tagad atspoguļota 1925. gada Īpašuma likuma 136(1) pantā. Tas paredz, ka cesionārs var uzstāties tiesā ar parāda vai citu prasījumu savā vārdā, taču cesijai būs juridisks spēks, ja tiks ievēroti trīs likumā noteiktie nosacījumi: prasības cesijai jābūt "absolūtai", tai jābūt "parakstītai ar cedenta roku", un parādniekam jāiesniedz rakstisks paziņojums par tiesību nodošanu.

ASV tika pieņemti daudzi Anglijas tiesību noteikumi attiecībā uz saistības dalībnieku maiņu. 20. gadsimta sākumā, kā atzīmēja Mališevs, Ziemeļamerikā vecais Anglijas aizliegums nodot prasījuma tiesības vai saistību prasījumus, lai arī pastāvēja nomināli, taču praksē zaudēja visu savu spēku, un taisnīguma tiesas tam nepievērsa nekādu uzmanību; turklāt ikviena godprātīga maksas nodošana deva iegādātājam tādas pašas tiesības pret parādnieku, kādas bijušas pašam cedentam[168]. Svarīga loma cesijas institūta attīstībai ASV bija Vienotā komerckodeksa (*Uniform Commercial Code*) pieņemšana[169] (turpmāk – VKK). Kā atzīmēja R. Nariškina, 1958. gadā tika izstrādāts VKK projekts, kurā bija iekļautas darījumu apgrozījuma galveno jautājumu normas. Desmit gadu laikā VKK kļuva par visu štatu likumu (izņemot Luiziānu, Virdžīnu salas un Kolumbijas federālo apgabalu)[170]. Tiesību nodošanas noteikumi ir iekļauti VKK 2. p., ko piemēro preču pārdošanas līgumam, kā arī VKK 9. p., kas regulē darījumu nodrošināšanas, pienākošos maksājumu pārdošanas, līgumisko tiesību un kustamas mantas dokumentu noformēšanas jautājumus. Atbilstoši 9. p. var nodot tiesības nevis uz pašām precēm vai pakalpojumiem, bet gan tikai tiesības uz to apmaksu vai rēķinus, saskaņā ar kuriem VKK 9.–106. p. saprot tiesības apmaksāt pārdotās preces vai iznomātās preces, vai sniegtos pakalpojumus neatkarīgi no tā, vai tās ir nopelnītas ar izpildi vai nē.

Nedz Anglijas, nedz Amerikas tiesībās nav iespējama singulāra tiesību pārņemšana parādnieka pusē. Piemēram, E. Dženkss, apkopojot Anglijas tiesību noteikumus, atzīmēja, ka parāda pārvede citai personai ir iespējama tikai ar novācijas (*substituted agreement*) palīdzību[171]. Tas pats attiecas uz Amerikas tiesībām.

---

[168] Малышев К. Гражданские законы Калифорнии: В сравнительном изложении с законами Нью-Йорка и других восточных штатов с общим правом Англии и Северной Америки. Т. 3. Санкт-Петербург, 1906, с. 14.

[169] Гражданское и торговое право капиталистических государств: Сборник нормативных актов для студентов факультета экономики и права. Ч. 1. Москва., 1973, с. 200–233.

[170] Гражданское и торговое право капиталистических государств / Под ред. Е. А. Васильева. Москва, 1993, с. 56.

[171] Дженкс Э. Свод английского гражданского права. Москва, 1940, с. 111.

Krievijas tiesībās prasījuma tiesību cesija guva daļēju nostiprinājumu tiesību aktos 18. gadsimta beigās un 19. gadsimta sākumā. Krievu tiesību zinātnieks O. Koļesņikovs[172] atzīmē, ka līdz šim laikam pārņemšana bija zināma tikai lietu tiesībās, un no 16. gadsimta kreditors ieguva iespēju brīvprātīgi nodot tiesības uz izdotajiem parādjūgiem, taču normatīvajā kārtībā tas netika regulēts saistību personiskā rakstura dēļ. Vēlāk šīs darbības tika atzītas tikai gadījumā, ja parādjūga dokumentos bija nodošanas akts. Pētnieki tajos saskatīja uzrādītāja papīru pazīmes, kas sagatavoja vekseļu institūtu.

V. Belovs atzīmē, ka personu maiņas normatīvā regulēšana saistībās bija viena no visfragmentārākajām un nenoteiktākajām Krievijas pirmsrevolūcijas likumdošanā.[173] Par priekšnosacījumu prasījuma tiesību nodošanas iespējamības atzīšanai Krievijas tiesībās kļuva jēdziena "parādīpašumi" izcelšana." Likumu kopojuma X sējuma 1. d. 402. pants. noteica, ka esošie kapitāli, aizņēmuma vēstules, vekseļi, ķīlu zīmes un jebkura veida saistības pieder pie kustamas mantas.[174] Nokļūstot kustamas mantas kategorijā, prasījuma tiesībām tika piešķirta tāda īpašība kā apgrozījuma spēja. Atbilstoši Likumu kopojuma X sējuma 1. d. 418. pantam parādīpašumi ir visu īpašumu būtība, kas ietilpst citu personu parādos, un viss tas, kas mums pieder pēc līgumiem, aizņēmuma vēstulēm, vekseļiem un jebkura veida saistībām.[175] Valdošā Senāta Civillietu kasācijas departamenta 1905. gada lēmumā Nr.16 attiecībā uz parādīpašumu tiesisko režīmu tika dots šāds skaidrojums: "Jebkādi prasījumi saistībā ar tiesībām, kas iegūtas no parādu attiecībām, cik vien tādi pēc savas dabas nepieder tikai pie stingri personīgām tiesībām, *var tikt nodoti citām personām*."[176] Likumu kopojuma X sējuma 319. pants, papildinot 318. panta noteikumus, noteica, ka parādīpašumu sastāvam pieder arī mūsu prasības uz šādiem īpašumiem.[177] Valdošā Senāta Civillietu kasācijas departamenta lēmumā tika izskaidrots, ka prasījums pats par sevi ir zināma vērtība, parādīpašums, tādēļ tas ir brīvi nododams.[178]

Tomēr Likumu kopojumā nebija vispārīgo noteikumu par prasījuma cesijas pieļaujamību. Lai arī Valdošā Senāta Civillietu kasācijas departamenta lēmumi ietekmēja

---

[172] Колесников О. А. К вопросу о концепции перехода обязательственных прав // Журнал российского права. 2001. № 7. с. 31.
[173] Белов В. А. Договор уступки требования в русском гражданском праве. Вестник Московского университета. Серия 11 «Право», 1999, № 6, с. 19.
[174] Законы гражданские (Свод законов т. X ч. 1, изд. 1914 г.) с разъяснениями Правительствующего Сената и комментариями русских юристов, извлечёнными из научных и практических трудов по гражданскому праву и судопроизводству (по 1 февраля 1915 г.). Изд. 5 в 2-х томах. Т. 1., Сост. И. М. Тютрюмов. Петроград, 1915., с. 302.
[175] Законы гражданские (Свод законов т. X ч. 1, изд. 1914 г.) с разъяснениями Правительствующего Сената и комментариями русских юристов, извлечёнными из научных и практических трудов по гражданскому праву и судопроизводству (по 1 февраля 1915 г.). Изд. 5 в 2-х томах. Т. 1., Сост. И. М. Тютрюмов. Петроград, 1915., с. 321.
[176] Turpat, 321. lpp.
[177] Turpat, 322. lpp.
[178] Turpat, 322. lpp.

tiesību piemērošanas praksi, tie nebija oficiālais tiesību avots. Likumu kopojumā bija vesela virkne norādījumu uz iespēju mainīt kreditorus atsevišķās saistību tiesiskajās attiecībās. Piemēram, Likumu kopojuma. X sējuma 2058.panmtā bija nostiprināts: "Dzimtcilvēku un parādu aizņēmuma vēstules bez ķīlas aizdevējs var pirms un pēc termiņa nodot citam, kurš gribēs samaksāt tam savu naudu par aizņēmēju, un pieņemt visas viņa tiesības piedziņai bez atgriešanas aizdevējam."[179]

Visizplatītākā bija prasījuma tiesību cesija no aizdevuma līguma, no kā atsevišķi civiltiesību zinātnes pārstāvji secināja, ka tikai šādi prasījumi var tikt nodoti. Tā, krievu tiesību zinātnieks N. Vavins rakstīja: "Ja *Code civil* (Francijas Civilkodekss) saistīja cesiju ar pirkuma un pārdevuma līgumu kā ar vienu no tās iespējamajiem pamatojumiem, tad mūsu civillikumi saista to pilnībā ar aizņēmuma institūtu, it kā uzsverot ar to pašu tikai to prasījumu nodošanas iespēju, kas izriet no aizdevuma līguma."[180]

Vadoties pēc iepriekšminēto normu un tiesu prakses analīzes, vairums Krievijas civiltiesību zinātnes pārstāvju, tādi kā D. Meijers[181], K. Annenkovs[182], G. Šeršeņevičs[183], A. Guļajevs[184], N. Vavins[185] un citi secināja, ka atbilstoši vispārīgajam noteikumam Krievijas pirmsrevolūcijas tiesībās prasījuma tiesības varēja nodot. Saskaņā ar šiem pašiem noteikumiem pilnīgi pretēju secinājumu izdarīja K. Pobedonoscevs. Viņš pretstatīja Krieviju Eiropai, uzskatot, ka Eiropā prasījuma tiesības bija ieguvušas īpašuma vērtības nozīmi, bet pie mums (Krievijā – autores piezīme), ar valdošo vērtību nenoteiktību, vienmēr bijis grūti iedomāties un īstenot saistību izpildi atsevišķi no personām, starp kurām tā bija radusies."[186]

Daudzi krievu civiltiesību zinātnes pārstāvji pamatoti kritizēja K. Pobedonosceva uzskatus šajā jautājumā. Kā pamatoti norādīja N. G. Vavins: "Kas attiecas uz mūsu Krievijas likumdošanu, tad attiecībā uz to rodas jautājums ne par to, vai tā atzīst tiešu cesiju – šeit šaubu nav, bet par to, vai tai ir zināma cesija kā vispārējs noteikums"[187].

1922. g. KPFSR CK pieņēma Civillikumu kopojuma Projekta noteikumus, tos būtiski saīsinot. Piemēram, prasījuma tiesību nodošanai un parāda novirzīšanai kopumā veltīti tikai

---

[179] Исаченко В. В. Законы гражданские. Петроград., 1916., с. 582.
[180] Вавин Н. Природа и понятие договорной цессии в современных законодательствах. Юридический вестник. 1916., Книга XIII (1) с. 121.
[181] Мейер Д. И. Русское гражданское право. Ч. 2, Москва 1997., с. 115.
[182] Анненков К. Цессия договорных прав. Журнал гражданского и уголовного права. 1891, № 2, с. 79.
[183] Шершеневич Г. Ф. Учебник русского гражданского права. Москва, 1995, с. 288.
[184] Гуляев А. М. Русское гражданское право. Обзор действующего законодательства, кассационной практики Правительствующего сената и проекта гражданского уложения. Изд.4-ое Санкт-Петербург, 1913, с. 354.
[185] Вавин Н. Природа и понятие договорной цессии в современных законодательствах. Юридический вестник. 1916. Книга XIII (1) с. 122–125.
[186] Победоносцев К. Курс гражданского права III часть. Договоры и обязательства. Санкт-Петербург. 1880, с. 230.
[187] Вавин Н. Г. Природа и понятие договорной цессии в современных законодательствах // Закон. 2009. № 10. С. 201.

5 panti, 124.pants. ietvēra galvenos noteikumus par cesiju: kreditora prasījuma cesija citai personai ir pieļaujama, ja tas nav pretrunā likumam vai līgumam vai arī prasījums nav saistīts ar kreditora personu. Parādniekam jābūt informētam par tiesību nodošanu, un līdz paziņojumam viņš var īstenot izpildi iepriekšējam kreditoram.[188] 125. pants. noteica, ka prasījuma ieguvējam pāriet tiesības, kas nodrošina izpildi.

Sākotnēji, jaunās ekonomiskās politikas laikā, šīs tiesību normas tika plaši pielietotas. I. Novickis, komentējot 1925. gadā KPFSR 1922. gada Civilkodeksu, rakstīja: "Prasījuma tiesības kā konkrēts un ļoti būtisks īpašuma pants pēc vispārējā noteikuma pieļauj brīvu apgrozījumu, kļūst par apgrozījuma priekšmetu un rīku."[189]

Šie noteikumi principā atbilda Rietumeiropas analogiem (piemēram, Vācijas Civillikumam), taču padomju civiltiesību zinātnes pārstāvji, vēloties attaisnot šo darījumu piemērošanas ierobežojumus, ko uzlika ekonomikas plānveida raksturs, pamatoja to būtisko atšķirību. M. Agarkovs rakstīja: "Buržuāzijas tiesībām saistību īpašuma raksturs nozīmē tā pārtapšanu precē. Savādāk ir ar padomju tiesībām: cesija un parāda pārvešana, būdama saistību īpašuma rakstura izpausme, nenoved pie saistību rakstura kā attiecību starp personām pasliktināšanās; īpašums padomju tiesībās nenozīmē obligāti preci; īpašums pie mums nekad nepārvēršas par abstraktu lielumu, kas pilnībā ir izsmeļams ar tā naudas novērtējumu (ja noteikta manta nav vienkārši naudas summa); īpašums pēc padomju tiesībām – tas vispirms ir objektu, kas paredzēti kalpot sociālistiskās sabiedrības un tās pilsoņu mērķiem, kopums. Tāpēc padomju tiesībām ir raksturīga saistību nepārvēršanās par preci, bet gan personu maiņa saistībā tad, kad tas ir nepieciešams konkrētu, ar padomju likumu aizsargātu, mērķu apmierināšanai."[190]

KPFSR 1964. gada. Civilkodekss reglamentēja prasījuma nodošanu un parāda pārvešanu nedaudz precīzāk nekā KPFSR 1922. gada. Civilkodekss. Prasījuma nodošanai un parāda pārvešanai tika veltīta 18. nodaļa, kurā bija 6 panti. Tajā bija atrodami daži noteikumi, kuri bija Civillikuma kopojuma Projektā, taču netika iekļauti KPFSR 1922. gada. Civilkodeksā. Tā, 212. panta 2. daļa noteica, ka pēc vispārējā noteikuma cedents atbild par nodotā prasījuma īstumu, nevis par tā izpildāmību; 215. panta 2. daļa noteica, ka jaunais parādnieks parāda pārvešanas brīdī ir tiesīgs izvirzīt pret kreditora prasījumu visus iebildumus, kas balstās uz attiecībām starp kreditoru un sākotnējo parādnieku.

Taču KPFSR 1964. g. CK spēkā esamības periods iekrita plānveida ekonomikas pirmsākumu nostiprināšanās laikā, sakarā ar to apskatāmo institūtu piemērošana tika krasi

[188] Новицкий И. Б. Обязательственное право. 1 Общие положения. Комментарий к ст. 106–129, Москва, 1925, с. 65.
[189] Turpat, 65. lpp.
[190] Агарков М. М. Обязательство по советскому гражданскому праву. Москва., 1940., с. 42–43.

ierobežota. O. Joffe rakstīja: "Tā (cesija) netiek piemērota arī plānveida saistībās, jo tiesības, kas piešķirtas kreditoram ar plānošanas aktu, viņš nevar nodot citai personai pēc saviem ieskatiem. Tam būtu nepieciešams izmainīt plānu, ko veiktu kompetentas iestādes. Taču tādā gadījumā runai jābūt nevis par cesiju, kas notiek starp veco un jauno kreditoru, bet gan par viena no saistības subjektiem nomaiņu plāna izmaiņu rezultātā."[191]

Tādējādi tiesību pārņemšana, kas iespējama rodoties tiesībām tikai lietu tiesiskajās attiecībās, pakāpeniski guva atzinību arī saistībās. Prasījuma cesijas un parāda pārvedes institūti ir mērojuši ilgstošu evolūcijas ceļu – no pilnīga nolieguma līdz nostiprinājumam tiesību aktos daudzās civiltiesiskajās sistēmās. Singulāra tiesību pārņemšana saistībās kļuva iespējama pateicoties gan ekonomiskajam, gan tiesiskajam faktoriem. Ekonomiskais faktors izpaudās tādējādi, ka saistība sāka apgrūtināt ne tik parādnieka personību, cik tā īpašumu. Tiesiskā faktora būtība ir juridisko formu meklēšanā, ar kuru palīdzību šādu tiesību pārņemšanu varētu īstenot un par kurām visbeidzot kļuva prasījuma cesija.

[191] Иоффе О. С. Обязательственное право. Общее учение об обязательствах. Москва, 1975, с. 80–81.

3. CEDĒJAMO PRASĪJUMU DAUDZVEIDĪBA UN TO ZINĀTNISKI TIESISKAIS RAKSTUROJUMS

Izskatot cedējamo prasījumu veidus ir jākonstatē, ka subjektīvo saistību tiesību atzīšanai par cedējamām nav nozīmes, vai tās pieskaitāmas pie *regulatīvām* vai *apsardzības* prasījuma tiesībām.

Tipisks piemērs cedējamiem regulatīvajiem prasījumiem ir prasības, kas izriet no līgumiem (piemēram, prasījums par pirkuma cenas samaksu, prasījums par aizdevuma summas atmaksāšanu, prasība bankai par noguldījuma izsniegšanu un vienpusējiem darījumiem, piemēram, atsaukušās personas prasījums par publiski solītā apbalvojuma izmaksāšanu).

Apsardzības prasījuma tiesības noformē sabiedriskās attiecības, kas veidojas *konfliktsituācijā*[192]. Par cesijas priekšmetu var būt tādi apsardzības prasījumi kā delikta prasījums, kondikcijas prasījums, prasījums par izpildītā pēc spēkā neesošā darījuma atdošanu, prasījums pret zaudējušo pusi par tiesas izdevumu atlīdzināšanu u. c.

Dažu regulatīvo prasījumu cedēšanas pieļaujamībai ir nepieciešama sīkāka aplūkošana.

Viena no pamata tēmām, kas saistītas ar prasījuma tiesību nodošanas institūtu, ir teorētiskais pamatojums iespējai cedēt prasījumu no tā saucamajiem divpusēji saistošajiem līgumiem. Runa ir par līgumu, saskaņā ar kuru ikviena no šī līguma pusēm uzņemas saistības otras puses labā un ir uzskatāma par otras puses parādnieci tajā, ko tai ir pienākums veikt otras puses labā, un tajā pašā laikā ir tās kreditors tajā, ko ir tiesīga no otras puses prasīt (pirkšana, noma, darba līgums utt.), t. i., par līgumu, kas ir visplašāk izplatīts civiltiesiskajā apgrozījumā un kam uzņēmējdarbībā, var teikt, piemīt valdošais stāvoklis. Civiltiesību teorijā tādus līgumus ir pieņemts saukt par *sinallagmatiskiem*[193] (savstarpējiem).

Krievijas civiltiesību zinātnē jautājumam par tādu prasījumu nodošanu, kas izriet no sinallagmatiskiem līgumiem, ir bagātīga diskusiju vēsture. Vienu autoru skatījumā[194] to nodošana nav aizliegta ar likumu un pakļaujas cesijas tiesību kopējiem priekšrakstiem. Citi uzskata[195], ka tā kā saistību, ko apstiprina sinallagmātisks līgums, kreditors tajā pašā

[192] Lielākajā daļā gadījumu konfliktsituācijas rodas tiesību pārkāpuma rezultātā, taču dažos gadījumos tās var rasties arī citu iemeslu dēļ. Sk., piemēram: Крашенинников Е. А. Право на защиту // Метедологические вопросы теории правоотношений. Ярославль. 2002. Вып. 9. с. 3–8.

[193] Гражданское право: в 3 т.: учеб. для вузов / Под ред. Сергеева А. П. и Толстого Ю. К. Т. 1. 6-е изд., перераб. и доп. Москва: Изд-во Проспект, 2004, с. 6.

[194] Sk., piemēram: Черепахин Б. Б. Правопреемство по советскому гражданскому праву. Москва: Госюриздат, 1962. С. 68; Крашенинников Е. А. Основные вопросы уступки требования // Очерки по торговому праву: Сб. науч. тр. / под ред. Е. А. Крашенинникова. Вып. 6. Ярославль, 1999. С. 18.

[195] Sk., piemēram, Комментарий части первой Гражданского кодекса Российской Федерации. Москва: Спарк, 1995. С. 360. (komentāra autors V. V. Vitrjanskis).

laikā ir arī parādnieks, tad nodot no tāda līguma izrietošu prasījumu, neveicot parāda pārvešanu, ir neiespējami.

Galvenais arguments cesijas neiespējamībai no sinallagmātiskiem līgumiem ir pozīcija par personas pilnīgu nomaiņu saistībās. Tā V. S. Belihs norāda, ka nav un nevar būt personu maiņas saistībās, ja turklāt sākotnējais kreditors (parādnieks) paliek civiltiesiskajās saistībās[196].

M. V. Krotovs, izskatot prasījuma tiesību cesijas problēmu no divpusēji saistoša līguma, norāda uz to, ka personu maiņa nozīmē vienlaicīgi gan prasījuma tiesību nodošanu, gan parāda nodošanu, bet, tā kā, atbilstoši Krievijas Federācijas Civilkodeksa (turpmāk – FK CK) tiesību normām, parāda nodošana ir iespējama tikai ar kreditora piekrišanu, tad autors nonāk pie secinājuma par to, ka nav iespējams sadalīt saistības un nodot tikai tiesības, atstājot sev pienākumus, gluži tāpat kā ir neiespējams nodot prasījuma tiesības, saņemot negatīvu parādnieka atbildi[197].

O. G. Lomidze uzskata, ka gadījumā, ja, pie spēkā esošās KF CK 24. daļas redakcijas, tiesības, nemainot personu tiesiskajās attiecībās, gluži kā darījumi par tiesību atsavināšanu bez neizpildītām saistībām, saņems tiesu prakses akceptu, neizbēgami nāksies segt virkni robu ar tiesas skaidrojumiem. Pretējā gadījumā būs nodrošināta apgrozības destabilizācija[198]. O. Lomidzes argumentācija galvenokārt ir balstīta tajā, ka tiesību akti nesatur skaidru atbildi uz jautājumu par sekām cedenta un parādnieka sadarbības attīstībai, ja parādnieks nepilda savas saistības, kas korespondē atsavinātajām tiesībām. No vienas puses, kreditora veiktā atsevišķu tiesību atsavināšana tiesību aktos netiek pielīdzināta parādnieka veiktam atbilstošās saistības izpildījumam. Tas ir skaidrs, jo tamlīdzīgs risinājums noliktu parādnieku privileģētā stāvoklī attiecībā pret kreditoru – cedentu. No otras puses, ja pieņemt, ka prasījums ir atsavināts, attiecīgi iepriekšējam kreditoram (cedentam) nav tiesību atsaukties uz tā neizpildi no parādnieka puses.

Attīstot šo skatupunktu, ir loģiski pieņemt, ka nenoteiktība pastāv arī attiecībā uz situācijas atrisinājumu, kad parādnieka veiktais prasījuma izpildījums, ko kreditors (cedents) nodevis citai personai, noteiks parādnieka prasījuma rašanos pret cedentu. Visbeidzot, izdalot no subjektīvo tiesību sastāva atsevišķas tā sastāvā ietilpstošas tiesības, tiks izjaukta šo tiesību sistēmiskā saite ar pārējām tiesībām un pienākumiem. Šāds pārkāpums otrai tiesisko attiecību pusei var izraisīt negatīvas sekas. Šāda skatījuma

[196] Белых В. С. Правовое регулирование предпринимательской деятельности в России: монография. Москва: Изд-во Проспект, 2005. С. 368.
[197] Citēts no: Почуйкин В. В. Соглашение об уступке права требования в спорах, рассматриваемых арбитражными судами // Арбитражная практика. 2001. Спецвып. С. 46.
[198] Ломидзе О. Г. Распоряжение обязательственным правом: потребности оборота и их обеспечение действующим законодательством // Хозяйство и право. 2004. № 1. С. 91.

gadījumā, ja pieļaut, piemēram, ka iznomātājs nodod citai personai tiesības uz nomas maksu, rodas problēma noteikt sekas iznomātāja un nomnieka sadarbības attīstībai, ja nomnieks – parādnieks neapmierina cesionāra – jaunā kreditora prasījumu. Nav arī atbildes uz jautājumu par sekām, ja iznomātājs pārkāpj nomas līgumu, kas radies pēc prasījuma nodošanas cesionāram.

Autore šajā gadījumā piedāvā izmantot parādnieka pienācīgas savu saistību izpildes fikcijas konstrukciju. Cedentam ir jāpilda savas līgumsaistības parādnieka priekšā tādā veidā, kā saņemot pienācīgu pretizpildījumu no parādnieka.

Neapšaubāmi, visu cesijas tiesisko attiecību dalībnieku tiesībām jābūt nodrošinātām tādā mērā, kā tas ir nepieciešams mūsdienu civiltiesiskajai apgrozībai. Pamatojums pozīcijai par neiespējamību cedēt prasījumu pret parādnieku, ja pastāv pret viņu neizpildītas saistības ilgstošu tiesisko attiecību rāmjos, bet tā ir līdzvērtīga prasību daļas nodošanai, saglabājot tiesības palikušajā daļā, tikai ar to, ka spēkā esošie tiesību akti nenodrošina šādu situāciju detalizētu regulējumu, nebūtu īpaši korekts. Pirmām kārtām nepieciešams atbildēt uz jautājumu, vai no spēkā esošās tiesiskās doktrīnas skatupunkta šāda cesija principā ir iespējama, pēc tam jāmēģina izveidot nepretrunīgu cedenta, cesionāra, parādnieka un trešo pušu tiesību aizsardzības sistēmu ar mērķi nodrošināt stabilu šo civiltiesību objektu apgrozību.

Krievijas jurisprudencē aplūkotais jautājums joprojām paliek strīdīgs, un kaut arī daži autori uz to atbild apstiprinoši[199], vairāk izplatīts ir cits tā risinājuma variants. Pamatojot šo risinājumu, I. Novickis rakstīja: "Ja tiek nodotas prasījuma tiesības atbilstoši divpusējam līgumam, tad atbilstoši šāda līguma dabai, vienlaicīgi ar prasījuma nodošanu jānotiek arī tās saistības (pretējās), kas pienācās sākotnējam kreditoram, nodošanai jaunai personai. Tādēļ prasījuma tiesību nodošana paredz šajā gadījumā otras puses (kas ir parādnieks pēc cedējamām prasījuma tiesībām un kreditors uz pretizpildījumu) piekrišanu."[200]

I. Novickis, pamatoja savu uzskatu par prasījuma, kas izriet no savstarpējā līguma, cesijas nepieļaujamību nepārceļot parādu pēc pretējās saistības ar atsauci uz savstarpējā līguma dabu. Analizējot šī līguma būtību, I. Novickis apgalvoja, ka katra no divām viņa radītajām saistībām nosaka citu. To savstarpējā saistība un savstarpējā nosacītība izpaužas šādi: 1) vienas saistības spēkā neesamība (piemēram, neiespējamība vai pretlikumība) izraisa

[199] Sk., piemēram: Анненков К. Н. Цессия договорных прав // Журнал гражданского и уголовного права. 1891. Кн. 2. С. 82; 84; Крашенинников Е. А. Основные вопросы уступки требования // Очерки по торговому праву: Сб. науч. тр. / под ред. Е. А. Крашенинникова. Вып. 6 Ярославль, 1999. С. 18; Крашенинников Е. А. Допустимость уступки требования Хозяйство и право 2000 № 8, с. 81; Белов В. А. Сингулярное правопреемство в обязательстве. Москва: ЮрИнфоР, 2000, с. 145.
[200] Новицкий И. Б., Лунц Л. А. Общее учение об обязательстве. Москва, 1950, с. 229–230.

pretējās saistības spēkā neesamību; 2) kaut arī katra no saistībām eksistē patstāvīgi, to nevar īstenot pilnīgā atrautībā no pretējās saistības.

Šis viedoklis[201] bija sastopams Krievijas pirmsrevolūcijas tiesību literatūrā un to atbalsta daudzi Krievijas civiltiesību zinātnes pārstāvji[202].

Autore secina, ka I. Novicka apgalvojums, ka prasījuma nodošana bez pretējā parāda cedēšanas ir pretrunā ar savstarpējā līguma dabu, atbilstu patiesībai tikai tajā gadījumā, ja tajā aprakstītā saikne izrādītos pārrauta cesijas rezultātā. Taču sinallagmas saglabāšanu pilnībā nodrošina noteikumi, atbilstoši kuriem prasījums pāriet cesionāram tādā stāvoklī, kādā tas atradās pie iepriekšējā kreditora, ar visām tā priekšrocībām un trūkumiem.

Šī uzskata pareizai novērtēšanai ir jāpievēršas jēdziena "saistība" definīcijai. Rietumeiropas civiltiesību zinātnē ir nostabilizējies uzskats, ka termins "saistība" (*obligation*), tāpat kā ar to satura ziņā sakrītošs termins "saistību [parāda] attiecība" (*schuldverhältnis*) var tikt izprasts gan šaurā, gan plašā nozīmē: pirmajā gadījumā ar saistību saprot atsevišķu kreditora prasījumu ar viņam korespondējošo parādnieka saistību (piemēram, pircēja prasība par lietas piegādi, izīrētāja prasība par atsevišķu nomas maksājumu u. tml.), otrajā – visa līgumattiecība (saistībā ar pirkumu, īri u. c.), starp kuras pusēm rodas viens vai vairāki prasījumi, kā arī citas ar to saistītas tiesības un pienākumi[203].

Iepriekš minētais ļauj apgalvot, ka no jēdziena "saistība" atvasinātais jēdziens "saistības puses aizstāšana" arī var tikt traktēts divējādi: pirmkārt, kā *līguma puses aizstāšana* un, otrkārt, kā *personu maiņa vienā no elementārajām saistībām*. Cesijas līgums izraisa prasījuma pāreju, jeb, kas ir viens un tas pats, kreditora maiņu, proti, elementārās saistības puses aizstāšanu. Runājot par līgumslēdzējas puses (saistības plašā nozīmē) stāvokli, tas vispār nevar būt cesijas priekšmets[204]. Kreditoram piederošie prasījumi var tikt nodoti, ja vien tas nav pretrunā to dabai, likuma normai vai kreditora un parādnieka vienošanās

[201] Saistību saturs nepieļauj cesiju tad, kad saistības ir divpusējas, tā kā katrs līgumpartneris vienā un tajā pašā laikā ir kreditors un parādnieks vienlaicīgi. Cedējot savas prasījuma tiesības, kreditoram būtu sakarā ar galvenajām sinallagmatisko saistību īpašībām jānodod arī savu saistību, taču tas jau sniedzas pāri cesijas ietvariem, jo tā ir piemērojama tikai attiecībā uz aktīvo saistību attiecību pusi, nevis to pasīvo pusi. Tādēļ jāteic, tā kā nav iespējams izcelt no sinallagmatiskās saistības vienu aktīvu pusi, tāpēc nav iespējama arī pati cesija šādās saistībās.

[202] Sk., piemēram: Кротов М. В. О некоторых проблемах перемены лиц в обязательстве. Очерки по торговому праву / Под ред. Е. А. Крашенинникова. Ярославль, 1999. Вып. 6. С. 67., 68; Ломидзе О. Г. Правонаделение в гражданском законодаьельстве России. Санкт-Петербург. 2003. С. 312.

[203] Sk., piemēram: Tuhr. A. Allgemeiner Teil des schweizerischen Oblihationenrechts. Tübingen, 1925. Halbbd. 1. s. 6, 7; Larenz K. Lehrbuch des Schuldsrechts. 14 Aufl. München, 1987. Bd.1. s. 26; Palandt O. Bürgerliches Gesetzbuch. Kurzkommentar. 63 Aufl. München, 2004. s. 239; Medicus D. Schuldrecht I Allgemeiner Teil. 15 Aufl. München, 2004. S. 4, 5; Вошатко А. В. Цессия и синаллагма. Вестник ВАС 2006 № 12, с. 38.

[204] Sk., piemēram: Attenhofer K. Der Gegenstand der Cession nach schweizerischem Obligationenrechte mit besonderer Berücksichtigung des heutigen gemeinen Rechtes // Zeitschrift für schweizerisches Recht. 1885. Bd. 26. S. 185; Tuhr. A. Allgemeiner Teil des schweizerischen Oblihationenrechts. Tübingen, 1925. Halbbd. 2. S. 727; Enneccerus L., Kipp Th., Wolff M. Lehrbuch des bürgerlichen Rechts. 23–27 Aufl. Marburg, 1927. Bd. 1. Abt. 2. S. 243.

noteikumiem. J. Gernhubers[205] savā darbā "Synallagma und Zession" rezumē, ka atstājot malā iespēju izslēgt prasījuma cesiju ar kreditora un parādnieka vienošanos, ir jāatzīmē, ka no sinallagmatiskiem līgumiem izrietošo prasījumu daba neizslēdz to cedēšanas iespēju, jo tiem korespondējošo saistību savstarpējā nosacītība *neizraisa stiprāku saikni starp kreditoru un parādnieku nekā tā, kas piemīt cita veida saistību attiecībām*.

Tajā pašā laikā Krievijas literatūrā bieži nodala jēdzienus "saistības" un "saistību tiesiskās attiecības". Tā ar "saistību tiesiskajām attiecībām" J. B. Fogelsons saprot "vairāku savstarpēji saistītu kopumu" – ķieģeļus, atomus, no kuriem sastāv saistību tiesiskās attiecības[206].

Jautājums par prasījuma, kas izriet no sinallagmatiskā līguma, cesijas pieļaujamību jau sen vairs nav aktuāls Rietumeiropas civilistikai. Ja 19. gadsimta beigās K. Atenhofers, pētot cesijas priekšmetu, vēl uzskatīja par nepieciešamu detalizēti pamatot apstiprinošu atbildi uz minēto jautājumu attiecībā uz atsevišķiem savstarpējo līgumu veidiem[207], tad turpmāk uzskats, ka prasījumi no savstarpējiem līgumiem var būt cesijas priekšmets, kļūst prevalējoši[208;209]. Tādēļ J. Gernhūbers savā rakstā "Synallagma und Zession" konstatē, ka šobrīd cesija prasījumiem, kas izriet no savstarpēji saistošām saistību attiecībām, vairs nav nekāda problēma[210], un koncentrē uzmanību tikai uz tās sekām, t. sk. uz *Gestaltungsrechte* (*konstitutīvo tiesību*) un citu tiesību, kas pienākas savstarpējā līguma pusei, likteņa noteikšanu[211].

J. Šapps norāda: "BGB (*Bürgerliches Gesetzbuch* – Vācijas civillikums, turpmāk BGB) otrajā grāmatā likumdevējs izmanto saistību attiecību jēdzienu gan saistību attiecību apzīmēšanai, gan arī paša tiesību prasījuma apzīmēšanai. Tas rada nepieciešamību katrā gadījumā noteikt, kādā nozīmē šis jēdziens tiek lietots. Saistību

---

[205] Gernhuber J. Synallagma und Zession // Festschrift für Ludwig Raiser. Tübingen, 1974. S. 58.

[206] Фогельсон Ю. Б. Избранные вопросы общей теории обязательств: Курс лекций. Москва. Юристъ. 2001. С. 59.

[207] Attenhofer K. Der Gegenstand der Cession nach schweizerischem Obligationenrechte mit besonderer Berücksichtigung des heutigen gemeinen Rechtes // Zeitschrift für schweizerisches Recht. 1885, Bd. 26, S. 186–203.

[208] Sk., piemēram: Dernburg H. Das bürgerliche Recht des Deutschen Reichs und Preussens. 1–2 Aufl. Halle a. S., 1899, Bd. 2. Abt. 1, S. 307.; Crome C. System des deutschen bürgerlichen Rechts. Tübingen und Leipcig. 1902, Bd. 2. S. 324.; Oertmann P. Das Recht der Schuldverhältnisse. 2. Aufl. Berlin, 1906, S. 271.; Matthiaß B. Lehrbuch des bürgerlichen Rechtes mit Berücksichtigung des gesamten Reichsrechts. 5. Aufl. Berlin, 1910, S. 246–247.; Gierke O. Deutsches Privatrecht. München und Berlin, 1917, Bd. 3, S. 185.; Tuhr A. Allgemeiner Teil des schweizerischen Oblihationenrechts. Tübingen, 1925. Halbbd. 2, S. 730.; Enneccerus L., Kipp Th., Wolff M. Lehrbuch des bürgerlichen Rechts. 23–27 Aufl. Marburg, 1927, Bd. 1, Abt. 2, S. 244.; Leonhard F. Allgemeines Schuldrecht des BGB. München und Leipzig, 1929, S. 655.; Gauch P., Schluep W., Schmid J., Rey H. Schweizerisches Obligationenrecht. Allgemeiner Teil. 7. Aufl. Zürich, 1998, Bd. 2, S. 298.; Medicus D. Schuldrecht I Allgemeiner Teil. 15. Aufl. München, 2004, S. 352.

[209] Viens no nedaudzajiem Vācijas civilzinātnes pārstāvjiem, kas izvirzīja jautājumu par prasījuma, kas izriet no savstarpējā līguma, nodošanas pieļaujamību, bija R. Štammlers.

[210] Gernhuber J. Synallagma und Zession // Festschrift für Ludwig Raiser. Tübingen, 1974, S. 58.

[211] Gernhuber J. Synallagma und Zession // Festschrift für Ludwig Raiser. Tübingen, 1974, S. 59–61.

attiecības pirmajā gadījumā tiek apzīmētas tāpat kā saistību attiecības plašākā nozīmē, saistību tiesību prasījums – kā saistību attiecības šaurākā nozīmē"[212].

Apskatot BGB 398.§ noteikumus, J. Šapps uzdod jautājumu: "Kas gan notiek ar saistību attiecībām (saistību attiecībām plašākā nozīmē) šādas prasījuma nodošanas gadījumā? Šīs attiecības turpina pastāvēt starp iepriekšējo kreditoru un parādnieku un nepāriet jaunajam kreditoram. Cesijas gadījumā prasījums (saistības šaurākā nozīmē) tādā veidā atdalās no tā pamatā esošajām saistību tiesiskajām attiecībām plašākā nozīmē. Jaunais kreditors iegūst tikai prasījumu, nevis ieņem iepriekšējā kreditora vietu saistību tiesiskajās attiecībās plašākā nozīmē. Prasījuma iespējamībā tikt nodotam atklājas prasījuma divējādā daba. Prasījums tikai savas izcelšanās brīdī ir cieši saistīts ar saistību attiecībām plašākā nozīmē un turklāt ir arī personīgo attiecību daļa. Bet, tā kā prasījumu var atdalīt no saistību attiecībām plašākā nozīmē, tas pēc savas būtības ir patstāvīgs mantisks objekts[213]. Tā, piemēram, prasījuma tiesības naudas saistībās, kas tai skaitā ir saistītas ar veiktā izpildījuma apmaksu, kā likums, pastāv samērā autonomi, tāpēc to izdalīšana no salikta līguma sastāva nerada ievērojamas grūtības un neietekmē citu tiesisko attiecību raksturu salikto saistību ietvaros[214].

Raugoties no šī skatupunkta, ne mazāk pārliecinošs arguments prasījumu nodošanas pieļaujamībai no divpusēji saistošiem līgumiem ir iespēja daļēji realizēt kreditora tiesības attiecībā pret parādnieku, saglabājot tiesisko saikni starp viņiem tiesisko attiecību formā.

Atšķirībā no kreditora maiņas elementārajā saistībā līguma puses maiņu pastarpina darījums, kuru Vācijas civiltiesību zinātnieki dēvē "*Vertragsübernahme*"[215].

K. Larencs[216] norāda, ka vai šajā konkrētajā gadījumā bija vēlēšanās nomainīt savstarpējā līguma puses vai cedēt prasījumu no tā, ir jānosaka interpretācijas ceļā.

Vācu tiesību zinātnieki[217] norāda, ka, lai kļūtu par kreditoru atbilstoši vienai no savstarpējā līguma izrietošajai elementārajai saistībai, cesionāram nebūt nav obligāti uzņemties cedenta parādu atbilstoši pretējai saistībai un, ja šāda uzņemšanās nav notikusi, tad cedents, tāpat kā iepriekš, paliek parādā parādniekam attiecībā uz piešķīrumu.

J. Gernhūbers atzīmē, ka cesionārs vienmēr kļūst tikai pilnvarots (ja vien tikai viņš būtu vienlaicīgi uzņēmies parādu) un nekad saistīts; viņš iegūst piešķīrumu, par kuru

[212] Шапп Я. Основы гражданского права Германии: Учебник. Москва: Изд-во «БЕК», 1996. С. 44.
[213] Шапп Я. Основы гражданского права Германии: Учебник. Москва: Изд-во «БЕК», 1996. С. 83–84.
[214] Новоселова Л. А. О перемене лиц в обязательстве // Хозяйство и право. 2009. № 4. С. 37.
[215] Sk., piemēram: Larenz K. Lehrbuch des Schuldsrechts. 14 Aufl. München, 1987. Bd. 1. S. 617; Palandt O. Bürgerliches Gesetzbuch. Kurzkommentar. 63 Aufl. München, 2004. S. 591.
[216] Larenz K. Lehrbuch des Schuldsrechts. 14 Aufl. München, 1987. Bd. 1. S. 578.
[217] Sk., piemēram: Oertmann P. Das Recht der Schuldverhältnisse. 2 Aufl. Berlin, 1906. S. 271; Gierke O. Deutsches Privatrecht. München und Berlin, 1917. Bd. 3. S. 185.

sinallagmatiskajā saistību attiecībā cedents, tāpat kā iepriekš, ir parādā pretējo piešķīrumu parādniekam[218]. Nekādā gadījumā netiek izslēgta no savstarpējā līguma izrietošā prasījuma cedēšana. Šāda prasījuma nodošanas rezultātā cesionārs nekļūst par līgumslēdzēju pusi; viņš aizstās cedentu tikai tajā pamatsaistību attiecībā, kurā ietilpst viņam cedētais prasījums. Otrās pamatsaistību attiecības dalībnieki, tāpat kā papildu tiesību un pienākumu subjekti, kas saistīti ar pamatsaistību attiecībām, joprojām paliek līgumpartneri – cedents un parādnieks. Tādēļ *debitor cessus*, kas ir kreditors atbilstoši otrajai pamatsaistību attiecībai, nav tiesīgs izvirzīt cesionāram prasījumu attiecībā uz pretizpildījumu. Citiem vārdiem var teikt, ka sinallagmatiskā līguma puse, nododot savu prasījumu, paliek parādā citai pusei attiecībā uz to, kas ir jāizdara tās labā, pārstājot būt par tās kreditoru tajā, ko tā bija tiesīga no tās prasīt. Tā kā kreditora lomā tagad ir cesionārs, viņam pieder arī tiesības, kas saistītas ar nodoto prasījumu. Turpretim, tās tiesības, kas saistītas nevis ar kreditora lomu attiecībā uz cedēto prasījumu, bet gan ar līguma puses stāvokli, joprojām paliek cedentam[219] Iepriekš minētais attiecas arī uz savstarpēja līguma prasījumiem, kas nosaka **terminēto** saistību, nodošanas gadījumus[220].

Sinallagmatiskā līguma gadījumā nododamais objekts jau pastāv cesijas līguma noslēgšanas brīdī. Taču var cedēt arī **nākamās prasības,** proti, tādas, kuru pamatojums cesijas līguma noslēgšanas brīdī vēl nav izpildīts[221].

Cedējamās prasības identifikācijas problēma ir viena no galvenajām anticipētajai cesijai. Piemēram, P. Oertmanns[222] apšauba tādas cesijas pieļaujamību, kuras priekšmets būtu visas iespējamās, vairāk vai mazāk fantastiskas, ar vēl neskaidru rašanās pamatojumu, saturu un apjomu nākamās prasības, jo tai būtu pavisam nenoteikts saturs. Tādēļ autors kā cedējamas izskata tikai tās nākotnes prasības, kurām daļa faktiskā sastāva nodošanas brīdī ir izpildīta. Jāatzīst, ka, P. Oertmanna izvirzītais anticipētās cesijas noteikums nav nepieciešams un nesaskaņojas ar praktisko nepieciešamību pēc prasījumu, kas izriet no vēl nenoslēgtiem līgumiem, cesijas pieļaujamību.

---

[218] Gernhuber J. Synallagma und Zession // Festschrift für Ludwig Raiser. Tübingen, 1974. S. 62.

[219] Keller M., Schöbi Ch. Das schweizerische Schuldrecht. 2 Aufl. Basel und Frankfurt a. M., 1985. Bd. 4. S. 69; Larenz K. Lehrbuch des Schuldsrechts. 14 Aufl. München, 1987. Bd. 1. S. 578; Esser J., Schmidt E. Schuldrecht: ein Lehrbuch. 7 Aufl. Heidelberg, 1993. Bd. 1. Teilbd. 2. S. 290; Крашенинников Е. А. Основные вопросы уступки требования // Очерки по торговому праву: Сб. науч. тр. /под ред. Е. А. Крашенинникова. Вып. 6. Ярославль, 1999. С.18, 27, 28.

[220] Ir iespējama prasījuma cesija, kas attiecas uz atsevišķu prasību terminētās divpusējās tiesiskajās attiecībās. Šajā gadījumā nenotiek visas tiesiskās attiecības subjekta maiņa, bet gan atsevišķa prasība no veselas šādu prasījumu virknes tiek izcelta un puse šajā saistībā to nodod citai personai. Piemēram, izīrētājs var nodot citai personai prasījumu par atsevišķa (atsevišķu) īres maksas maksājuma (maksājumu) saņemšanu.

[221] Analoģiski anticipētajai cesijai jāaplūko esošo, taču cedentam vēl nepiederošo prasījumu cesija. Sk.: Чуваков В. Б. К вопросу об уступке будущих требований. Юридические науки // Материалы Всероссийской научной конференции, посвященные 200-летию Ярославского государственного университета им. П. Г. Демидова: Ярославль: Изд-во Яросл. ун-та, 2003, с. 12.

[222] Oertmann P. Das Recht der Schuldverhältnisse. 2 Aufl. Berlin, 1906. S. 270, 271.

Citi civiltiesību zinātnieki[223] uzskata par pietiekamu, lai cedētā nākamā prasība būtu nosakāma pēc parādnieka personības, priekšmeta un apmēra. K.Larencs[224] precizē, prasība ir cedējama, ja cesijas līguma nosacījumi ļauj noteikt šos raksturojumus prasījuma rašanās brīdī. Šādam skatījumam uz nākotnes prasījumiem, kas ir cesijas līguma priekšmets, identifikāciju, ir jāpiekrīt. Cesijas līguma priekšmeta noteiktība ir nepieciešama tam lai varētu noteikt, vai šī līguma darbība attiecas uz šo prasījumu vai nē. Ja prasījums tiek nodots *anticipando,* tad tas pāriet cesionāram tikai pēc tam, kad rodas cedentam. Tādēļ ir nepieciešama tā noteiktība tieši tajā brīdī.

J. Esers (*J. Esser*) un E. Šmits (*E. Schmidt*) uzskata[225], ka cedējamajam nākotnes prasījumam jābūt individualizētam tādā veidā, lai pats vēlākais tā īstenošanas brīdī nebūtu šaubu par to, vai tas ir cedējams.

Jautājuma par saistību tiesību, kuras rodas nākotnē, cesiju izskatīšanai ir liela nozīme sakarā ar šī institūta pieprasījumu mūsdienu ekonomiskajā praksē. Daudzās valstīs un starptautiskā līmenī aktīvi tiek izmantoti finansēšanas mehānismi, kurus juridiski pastarpina līgumi, kuru priekšmets ir neesošas, nākotnes (faktorings, projektu finansēšana u. c.) prasījuma tiesības.

Latvijā "nākotnes" prasījumu cesijas iespēja netiek apšaubīta. Tā ir iekļauta Civillikuma 1798. pantā[226]. Analogas tiesību normas ir 2000. gada Lietuvas Civilkodeksā (LT CK 6.101. panta 3. punkts)[227] un 2000. gada Igaunijas Saistību tiesību likumā (EE STL 165. paragrāfs)[228].

Ar "nākotnes" prasījumiem praksē saprot divas tiesību kategorijas: 1) prasījuma tiesības, kuru izpildes termiņš vēl nav iestājies; 2) saistību tiesības, kuras radīsies nākotnē.

Tā, piemēram, attiecībā uz pirmās kategorijas nākotnes prasījumiem (kuru izpildes termiņš vēl nav iestājies) krievu civiltiesību zinātniece J. Stepanenko apgalvo, ka tās saistības, kuru izpildes termiņš cesijas brīdī nav iestājies, nepārkāpj parādnieka intereses – cesionārs saņems saistību izpildījumu tajā termiņā, kādā to būtu saņēmis sākotnējais kreditors[229]. L. Čegovadze arī uzskata, ka tās prasījuma tiesības, kuras principiāli var tikt individualizētas,

[223] Sk., piemēram: Lüke W. Das rechtsgeschäftliche Abtretungsverbot // Juristische Schulung 1992. S. 94; Fikentscher W., Heinemann A. Schuldrecht. 10 Aufl. Berlin, 2006. S. 352, 353.
[224] Larenz K. Lehrbuch des Schuldsrechts. 14 Aufl. München, 1987. Bd. 1. S. 584;
[225] Esser J., Schmidt E. Schuldrecht: ein Lehrbuch. 7 Aufl. Heidelberg, 1993. Bd. 1. Teilbd. 2. S. 284.
[226] Par cesijas priekšmetu var būt visādi prasījumi, vienalga, vai tie izriet no līguma vai no neatļautas darbības, starp tiem arī tādi, kuriem vēl nav iestājies termiņš, kā arī nosacītie un pat nākamie, un nedrošie.
[227] Nākamais prasījums tāpat ir cesijas priekšmets.
[228] Nākamus prasījumus un varbūtējus prasījumus tāpat var cedēt, ja tie cesijas brīdī ir pietiekamā mērā noteikti.
[229] Степаненко Е. К. Спорные вопросы уступки прав // Черные дыры в российском законодательстве. 2002. № 4. С. 23.

ir pakļautas cesijai neatkarīgi no tā, vai to izpildes termiņš šajā brīdī ir iestājies vai tas iestāsies nākotnē, jo tiesību rašanās brīdis ne vienmēr ir to īstenošanas brīdis[230].

Attiecībā uz saistību tiesībām, kuras radīsies nākotnē, Krievijas civiltiesību zinātnieku viedoklis ir pretrunīgāks. M. I. Braginskis[231] un V. A. Belovs[232] uzskata, ka šādu prasījumu cesija nav iespējama, tomēr ne mazums pētnieku apgalvo pretējo. N. Vavins arī atzīmēja, ka nesaskata iebildumu un nākotnes tiesību cesijas iespēju, t. i., tādu, kas nākotnē varētu pirmo reizi rasties cedentam. Tomēr cesija šajā gadījumā iegūst savu spēku tikai no tā brīža, kad tās pirmo reizi radīsies personai, kura tās nodevusi.

Attiecībā uz lietu pirkšanas līgumu likumdevējs vadās pēc tā, ka daudzos gadījumos pircējam nav svarīgi, vai attiecīgās lietas atrodas pārdevēja īpašumā darījuma noslēgšanas brīdī. Vēl jo vairāk, ar mērķi ekonomēt darījuma pušu spēkus un līdzekļus, preci pircējam var nodot trešā persona, citiem vārdiem sakot, prece var nekad nenonākt pārdevēja rokās. Attiecībā uz prasījuma tiesību atsavināšanu likumdevējs, pretēji, vadās no tā, ka cesionāram interesi izraisa jautājums par viņam nododamo prasījumu spēkā esamību.

Šī pozīcija, kas kopumā balstās uz drošiem avota datiem, cieš no secinājumu nekonsekvences. Tā, netiek apšaubīts tas, ka prasījuma spēkā esamības nosacījums ir to faktiskā esamība. Turklāt, šo prasījuma rašanās ar mērķi veikt darījumu ar šīm tiesībām brīdim nav jābūt nekādai nozīmei, prasījuma realizācijas iespēja jebkurā gadījumā ir atkarīga no tā esamības. Ja cesionārs saņem spēkā neesošu (neeksistējošu) prasījumu, tad viņš jebkurā gadījumā riskē ne vairāk kā preces pircējs, kuras nav pārdevējam darījuma īstenošanas brīdī.

Cedenta tiesības diezin vai var atzīt par būtiski pārkāptām, jo tādu darījumu slēgšana, kā likums, paredz noteiktu riska pakāpi, ar kuru cedentam ir jārēķinās.

Šajā sakarā jāmin CL 1810. panta norma, saskaņā ar kuru cedents atbild cesionāram par cedētā prasījuma īstumu, bet par tā drošību viņš atbild tikai tad, ja ir zinājis par parādnieka maksātnespēju un to ļaunprātīgi noklusējis vai arī uzņēmies prasījuma risku.

Noteiktas problēmas nākotnes prasījumu cesijas iespēju pētīšanā ne pēdēja kārtā ir saistītas ar to, ka jēdziena "nākotnes prasījums" legāla definīcija likumā neeksistē.

Atbildot uz jautājumu par jēdziena "nākotnes prasījums" saturu, var paredzēt vairākus atbildes variantus. Jo īpaši, atzīt, ka ar nākotnes prasījumu tiek saprasts prasījums, kura apmaksas termiņš vēl nav iestājies, bet šī prasījuma pamatojums jau eksistē. Cits variants: šajā gadījuma ar nākotnes prasījumu tiek saprasts prasījums, kura apmaksas termiņš vēl nav iestājies, tā arī prasījums, attiecībā uz kuru vēl neeksistē pamatojums, piemēram, līgums vēl

[230] Чеговадзе Л. Уступка права требования. Закон и правоприменительная практика // Хозяйство и право. 2001. № 9. С. 103.
[231] Брагинский М. И., Витрянский В. В. Договорное право. Москва. Статут, 1997. С. 378.
[232] Белов В. А. Содержание и действие договора уступки права требования // Законодательство. 2002. № 2. С. 41.

nav noslēgts. Juridiskajā literatūrā ir pamatots viedoklis, saskaņā ar kuru attiecībā uz faktoringa līgumu, pareizāk šajā gadījumā ir ar jēdzienu "nākotnes prasījums" aptvert arī no līgumiem, kuri tiks noslēgti nākotnē, izrietošos prasījumus[233]. L. A. Novoselova[234], aplūkojot jēdzienus "esošās" un "nākotnes" tiesības (prasījumi), uz nākotnes prasījumiem vistiešākā vārda nozīmē attiecina tikai prasījuma tiesības, kuras vēl nav radušās.

Esošie prasījumi tiek noteikti, vadoties pēc maksājuma termiņa iestāšanās brīža kritērija, bet nākotnes prasījumi – pēc tiesību rašanās brīža kritērija.

ANO Konvencijas par debitoru parāda cesiju izstrādātāji uzskata, ka debitoru parādus, kas rodas, pamatojoties uz līgumiem, un kas eksistē cesijas brīdī, nebūtu jāinterpretē kā nākotnes parādus. Konvencijas 5. pantā nākotnes debitora parāds ir apzīmēts kā debitora parāds, kas rodas pēc cesijas līguma slēgšanas, bet esošais – kā parāds, kas rodas cesijas līguma slēgšanas brīdī vai pirms tā slēgšanas. Saskaņā ar Eiropas Līgumtiesību principiem, nākotnes prasījums, kas rodas, pamatojoties uz esošu vai nākotnes līgumu, var tikt pakļauts cesijai, ja tā rašanas brīdī vai citā brīdī, par kuru ir puses vienojušās, to var definēt kā prasījumu, uz kuru attiecas cesija[235].

Ievērības cienīgs ir fakts, ka šī koncepcija kopā ar principu *Nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse haberet* (neviens nevar nodot tiesību vairāk, nekā tam pašam pieder) reiz arī mudināja starptautisko juridisko kopienu tieši formulēt nākotnes cesiju pieļaujamību starpnacionālo tiesību aktos.

S. Bazinass skaidro nākotnes prasījumu atbalstu ANO Konvencijā sekojošā veidā: loģiski neapstrīdamā principa darbība un, kā sekas, nākotnes prasījumu cesijas nepieļaujamība praksē noved pie sekojošām divām negatīvām sekām.

Pirmkārt, tā kā prasījums nav pārgājis vienošanās par cesiju slēgšanas brīdī, lai tas tomēr pārietu pēc prasījuma rašanās, ir nepieciešams noslēgt vēl vienu speciālu vienošanos, kura jau tieši būs virzīta uz prasījuma pāreju (t. s. cesijas akts).

Otrkārt, tā kā vienošanās par cesiju ģenerē tikai cedenta saistības pēc prasījumu rašanās tās nodot, ar vienošanās par cesiju noslēgšanas brīdi un līdz cesijas akta īstenošanai ieguvēja stāvoklis paliek nenoteikts (pārdevējs var vienkārši atteikties no cesijas, un pircējam paliks tikai tiesības pieprasīt zaudējumu piedziņu no pārdevēja)[236].

Vēlēšanās atbrīvot apgrozījuma dalībniekus no nepieciešamības izpildīt divus aktus (saistību un regulējošo) izskan arī citu starptautisko dokumentu komentāros. Piemēram, attiecībā uz Eiropas līgumtiesību principiem komentāros tiek norādīts sekojošais: "Naudas

[233] Новоселова Л. А. Финансирование под уступку денежного требования // Вестник ВАС РФ. 2001. № 4. С. 108.
[234] Новоселова Л. А. Сделка по уступке будущих прав требования // Хозяйство и право. 2002. № 10. С. 66.
[235] Citēts no: Вестник ВАС РФ. 2006. № 4. С. 151–177.
[236] Citēts no: Туктаров Ю. Е. Уступка будущего требования // Вестник ВАС РФ. 2006. № 11. С. 11.

prasījumu finansēšanas (finansēšana naudas prasījumu pirkšanas vai aizdevuma izsniegšanas ar šādu prasījumu nodrošinājumu veidā) komerciālais svarīgums un praktiska neiespējamība izpildīt prasījumus par to, lai prasījuma tiesības būtu noteiktas individuāli vai noteiktas cesijas brīdī, noveda pie nākotnes prasījumu plašas atzīšanas bez nepieciešamības cedentam izpildīt kādu jaunu nodošanas aktu pēc prasījuma rašanās"[237].

Eiropas līgumtiesību principos ir norādīts, ka prasījumi var pāriet pie cesionāra, kamēr tie nav radušies, bet tiklīdz tie tiek radīti, cesija sāk darboties no vienošanās par cesiju noslēgšanas brīža.

Pozīcija par nākotnes prasījumu cesijas nepieļaujamību balstās galvenokārt tēzē par to, ka individualizēt prasījumu kā cesijas priekšmetu var tikai tad, ja tas ir individualizēts kā pamatsaistību (saistību starp cedentu un parādnieku) satura elements. Ja piekrist norādītajam secinājumam, nākotnes prasījumi patiešām nevar tikt individualizēti, jo nav radušās tās saistības, kuru ietvaros tie eksistēs.

Autore uzskata, ka tādu pozīciju nevar nenosaukt par pārlieku kategorisku, taču pamatu nepiekrist tai dod sekojoši fakti:

- Daudzās valstīs ar kontinentālo tiesību sistēmu (piemēram, Vācija, Šveice) nākotnes tiesību cesija tiek plaši un veiksmīgi izmantota praksē.

- Starptautiskie akti (Otavas konvencija par starptautisko faktoringu un ANO Konvencija par debitoru parādu cesiju) interpretē nākotnes tiesības kā iespējamo cesijas objektu. Saskaņā ar Konvencijas par debitoru parādu cesiju 8. p. cesija nav atzīstama par spēkā neesošu attiecībās starp cedentu un cesionāru, vai attiecībā uz parādnieku, vai attiecībā uz konkurējošo prasības pieteicēju, un cesionāram nevar būt atteikta prioritātes ziņā uz tāda pamata, ka tā ir nākotnes debitoru parāda cesija.

Tā, Otavas konvencijas par starptautisko faktoringu 5. p. un ANO Konvencijas par debitoru parāda cesiju 8. p. ir norādīts, ka līgums, pamatojoties uz kuru, tiek nodotas nākotnes tiesības, nav nenoslēgts, ja nākotnes tiesības tajā nav individualizētas, bet tās var tikt individualizētas to rašanās brīdī.

Nākotnes prasījumu cesijas fakts nekādi nepalielina risku parādnieka pusē salīdzinājumā ar esošo prasījumu cesiju. Parādnieka parādīšanās brīdī (kad tiek parakstīts līgums starp viņu un cedentu) nākotnes prasījumi kļūst par esošiem, un tas nozīmē, ka attiecībām starp cedentu un cesionāru nav nekādas specifikas.

Pirmsrevolūcijas Krievijas civiltiesību zinātnē netika apšaubīta **prasījuma daļas cesijas** iespējamība. Lai arī, veicot cesiju, cedents zaudē savas prasījuma tiesības un tādā veidā it kā atbrīvojas no saistībām, un viņa vietā stājas cesionārs, taču tāds cesijas rezultāts,

[237] European Principles on Contract Law, Oxford, 2004. p. 127.

acīmredzami, var būt tikai gadījumā, ja tiek nodotas visas saistības, bet ne daļējas saistības, kad, acīmredzami, tikai prasījuma daļas zaudēšanas gadījumā viņš nevar izbeigt būt par pilnvarotāju attiecībā uz pārējo tā daļu, kā rezultātā nevar arī pilnībā atbrīvoties no saistībām, un viņam ir jābūt līdzvērtīgi saistītam ar cesionāru, kā tā līdzpilnvarotājs.

D. I. Meijers uzskatīja, ka saistības var būt sadalītas: viena saistību daļa tiek cedēta citai personai, bet otrā, kā iepriekš, paliek pilnvarotājam. Piemēram, ja A ir parādā B 1000 rubļus un B savas prasības pusi nodot C, bet otru pusi atstāj sev. Tādos gadījumos persona neatbrīvojas no saistībām pilnībā, bet tikai attiecībā uz to daļu, kura nodota citai personai. Taču attiecībā uz šo daļu starp personām, kuras piedalās saistībās, rodas tieši tādas pašas attiecības, kādas tiek dotas pilnīgas saistību tiesību cesijas gadījumā[238] .

Prasījuma daļas cesijas praktiskā nepieciešamība šaubas nerada. Vairums civiltiesību zinātnieku šajā gadījumā uzskata, ka daļēja cesija ir iespējama tikai tā dēvētajās dalāmajās saistībās. Ja cedents nodot prasījumu ar mērķi dzēst parādu attiecībā uz cesionāru, bet prasījuma apmērs pārsniedz parāda lielumu, tad vienīgā iespēja, kā noregulēt savstarpējo parādu, ir nodot prasījuma daļu, kas ir ekvivalenta cedenta parāda summai attiecībā uz cesionāru. Vai arī otrādi, ja cesionārs iegūst prasījumu attiecībā uz savu kreditoru, lai veiktu ar viņu norēķinu, viņam ir nepieciešams prasījums tikai uz viņa parāda attiecībā uz kreditoru summu.

Jāpiekrīt L. A. Novoselovas secinājumam: “Kad saistības ir dalāmas, pamatojoties uz saistību priekšmeta īpatnībām, ir iespējama tiesību uz prasījuma daļas cesija, ja likumā, citos tiesību aktos vai līgumā, uz kuru pamata radušās nododamās tiesības, nav noteikts citādi."[239].

20. gs. beigu Krievijas Federācijas tiesību izmantošanas prakse veidojās, pamatojoties uz pozīciju par prasījuma daļas cesijas neiespējamību.

Tomēr, nepieciešamais teorētiskais pamatojums daļējas cesijas iespējamībai bija atrasts, un pakāpeniski lietu izskatīšanas par daļēju cesiju prakse sāka sakrist ar doktrīnas skaidrojumu, ko sniedza pirmsrevolūcijas civiltiesību zinātnieki.

Latvijas Civillikuma Saistību tiesību 9. nodaļā “Prasījumu tiesību cesija” nav konkrēti noteikts, ka ir iespējama prasījuma daļas cesija, kaut gan, vadoties pēc visām Civillikuma tiesību normām, tas ir iespējams, šķēršlu prasījuma daļas cedēšanai nav. Tā kā Lietuvas Civilkodekss un Igaunijas Saistību tiesību likums ir jauni tiesību akti (pieņemti 2000. gadā), tajos ir norāde uz prasījuma daļas cesijas iespēju. Daļējas cesijas iespējamību likumdevējs ir

[238] Мейер Д. И. Русское гражданское право. Ч. 2. Москва: Статут, 1997. С. 125.
[239] Новоселова Л. А. Уступка права требования по договору (теория и практика) // Законодательство. 1997. № 6. С. 21.

paredzējis 2000. gada Lietuvas Civilkodeksā (LT CK 6.101. panta 1. daļa)[240] un 2000. gada Igaunijas Saistību tiesību likumā (EE STL 164. paragrāfa 1. daļa)[241]. Autore uzskata, ka Latvijas civillikumā būtu jāiestrādā analoģiska tiesību norma.

Analizējot cesiju **solidārajā saistībā**, proti, par saistību, ko sarežģī *personu daudzums aktīvajā* vai *pasīvajā* pusē, ir jāņem vēra, ka šādā saistībā, tāpat kā vienotā sarežģītā saistībā no sinallagmātiska līguma notiek it kā vienu un to pašu saistības elementu (puse, prasījuma tiesība, pienākums) dubultošana (vai vispār reizināšana). Tādēļ arī tā ir jāizskata kā saistība plašā nozīmē, kuras ietvaros pastāv vairākas elementāras saistības.

Ja pastāv solidārā saistība ar vairākām *aktīvām* personām, tad katram no solidārajiem kreditoriem ir tiesības nodot savu prasību citai personai[242]. Tāpat kā solidārā parāda gadījumā, te ir vairākas patstāvīgas atsevišķi cedējamas prasības, kas saistītas ar dzēsošās darbības vienotību[243]. Tādēļ, ja viens no solidārajiem kreditoriem nodos savu prasījuma tiesību citai personai, bet parādnieks veiks izpildījumu otrajam kreditoram, tad cesionāra iegūtā prasība izbeigsies.

Solidārajā saistībā ar vairākām *pasīvām* personām ir jāatzīst par pieļaujamu prasījuma pret vienu no solidārajiem parādniekiem, nodošanu[244].

Pēc K. Attenhofera[245] domām, ja solidārajā saistībā starp parādniekiem A un B, no vienas puses, un kreditoru C, no otras, pēdējais nodos kādam D prasību pret parādnieku B, tad rodas tiesiskā attiecība, kurā pasīvā solidārā saistība saistīta ar aktīvo, kas no parastās aktīvās un pasīvās solidārās saistības atšķirtas tikai ar to, ka šeit katrs parādnieks atbild tikai un vienīgi viena kreditora priekšā, proti, parādnieks A kreditora C priekšā, savukārt parādnieks B kreditora D priekšā. Jāatzīmē, ka cesionāram var izrādīties negarantēta attiecīga izpildījuma saņemšana, jo izpildījums, kuru parādnieks A veica cedentam C, atbrīvos parādnieku B no viņa saistības kreditora D priekšā, taču šo seku mīkstināšanai iespējams izmantot pēc analoģijas noteikumus par piešķīruma, kas tika iegūts starp solidārajiem kreditoriem, sadales noteikumus.

---

[240] Kreditors bez parādnieka piekrišanas var cedēt citai personai visu vai daļu prasības, ja nodošana nav pretrunā likumam vai līgumam, vai arī ja prasība nav saistīta ar kreditora personu. Prasības cesija nedrīkst ierobežot parādnieka tiesības un veidot viņa saistības smagākas.

[241] Kreditors var nodot prasījumu pilnībā vai daļēji citai personai uz līguma pamata neatkarīgi no tā, vai tam piekrīt parādnieks (prasījuma cesija). Prasījumu nevar cedēt, ja cesija ir aizliegta ar likumu vai arī ja saistību nevar pildīt citas personas kā tikai sākotnējā kreditora labā, nemainot saistības saturu.

[242] Attenhofer K. Der Gegenstand der Cession nach schweizerischem Obligationenrechte mit besonderer Berücksichtigung des heutigen gemeinen Rechtes//Zeitschrift für schweizerisches Recht. 1885. Bd. 26. S. 216.

[243] Palandt O. Bürgerliches Gesetzbuch. Kurzkommentar. 63 Aufl. München, 2004. S. 614.

[244] Tuhr.A. Allgemeiner Teil des schweizerischen Oblihationenrechts. Tübingen, 1925. Halbbd. 2. S. 730; Leonhard F. Allgemeines Schuldrecht des BGB. München und Leipzig, 1929. S. 659.

[245] Attenhofer K. Der Gegenstand der Cession nach schweizerischem Obligationenrechte mit besonderer Berücksichtigung des heutigen gemeinen Rechtes//Zeitschrift für schweizerisches Recht. 1885. Bd. 26. S. 220; 221.

Strīdīgs ir jautājums par parādnieka piekrišanas uz šādu cesiju nepieciešamību. Piemēram, O. Palandts[246] uzskata prasījuma pret vienu no solidārajiem parādniekiem nodošanu kaut arī iespējamu, tomēr tādu, kurai ir nepieciešama parādnieka piekrišana, jo starp cedentu un cesionāru rodas tiesiskās attiecības, kas līdzinās solidāro kreditoru attiecībām, savukārt solidārās kredītattiecības var tik izveidotas tikai ar parādnieka piekrišanu. Tā kā šādu attiecību nodibināšana starp cedentu un cesionāru diez vai skar parādnieka intereses, uz šo jautājumu acīmredzot ir jāatbild noraidoši.

Pirmsrevolūcijas Krievijas civilistikā netika apšaubīta **prasījuma daļas cesijas** iespējamība.

Kopš romiešu tiesību laikiem zināmā **vindikācijas prasības cesija** (*rei vindicationis cessio*) bija nostiprināta vairāku valstu likumdošanā, t. sk. BGB 931.§, un tika sīki izstrādāta juridiskajā literatūrā[247]. Taču šādas cesijas pieļaujamība bieži vien tiek apstrīdēta[248]. Piemēram, pēc K. Larenca domām, vindikācijas prasība nevar tikt cedēta nedz atsevišķi no īpašuma tiesībām, nedz pat kopā ar tām. Autors pamato savu uzskatu ar atsauci uz to, ka īpašnieka prasība par lietas nodošanu, kas radusies no absolūtās īpašuma tiesības pārkāpuma, nav nekas cits kā tā pati īpašuma tiesība tās "saasinājumā" pret pārkāpēju[249]. Šāda vindikācijas prasības izpratne neatbilst īstenībai. Īpašuma tiesību un no tās pārkāpuma radušos vindikācijas prasību rada dažādi juridiski fakti, saista dažādas personas, uz kurām attiecas saistības, tām ir atšķirīgs saturs un piemīt atšķirīgas juridiskas īpašības. Minētais ļauj apgalvot, ka vindikācijas prasībai piemīt patstāvība attiecībā uz īpašuma tiesībām, tā pastāv līdztekus tām un nav nedz šo tiesību sastāvdaļa, nedz īpašs to stāvoklis[250]. Tā kā vindikācijas prasība nevar tikt atzīta par īpašuma tiesību "saasinājumu" pret pārkāpēju, K. Larenca apstrīdēto šīs prasības cesijas pieļaujamību nevar atzīt par pārliecinošu.

A Tūrs (*A. Tuhr*)[251] nonāk pie secinājuma par vindikācijas prasības cesijas nepieļaujamību no tā, ka tās rezultātā vienīgi cesionārs var pieprasīt lietas izdošanu sev, bet īpašuma tiesības izrādīsies neaizsargātā stāvoklī. P. Oertmanns[252] uzskata, ka šai

---

[246] Palandt O. Bürgerliches Gesetzbuch. Kurzkommentar. 63 Aufl. München, 2004. S. 609.

[247] Sk., piemēram: Stampe E. Die Lehre von der Abtretung der Vindikation // Archiv für die civilistische Praxis. 1893, Bd. 80, S. 305–427.; Oertmann P. Beiträge zur Lehre von der Abtretung des Eigentumsanspruchs // Archiv für die civilistische Praxis, 1915, Bd. 113, S. 51–94.; Крашенинников Е. А. Цессия виндикационного притязания // Построение правового государства: вопросы теории и практики. Ярославль, 1990, с. 54–58.

[248] Sk., piemēram: Tuhr A. Allgemeiner Teil des schweizerischen Oblihationenrechts. Tübingen, 1925, Halbbd. 2, S.735–736.; Larenz K. Lehrbuch des Schuldsrechts. 14. Aufl. München, 1987, Bd. 1, S. 583.; Baur J. F. Stürner R. Sachenrecht. 17. Aufl. München, 1999, S. 6, 111.; Palandt O. Bürgerliches Gesetzbuch. Kurzkommentar. 63 Aufl. München, 2004, S. 1420, 1441.

[249] Larenz K. Lehrbuch des Schuldsrechts. 14. Aufl. München, 1987, Bd. 1, S. 583.

[250] Sk., piemēram: Эннекцерус Л. Курс германского гражданского права. Том I. Полутом 2. Москва, 1949, с. 384–385.; Тузов Д. О. Теория недействительности сделок: опыт российского права в контексте европейской правовой традиции. Москва, 2007, с. 464.

[251] Tuhr. A. Allgemeiner Teil des schweizerischen Oblihationenrechts. Tübingen, 1925. Halbbd. 2. S. 736.

[252] Oertmann P. Beiträge zur Lehre von der Abtretung des Eigentumsanspruchs// Archiv für die civilistische

argumentācijai nav pierādījuma spēka. Vispirms, cesijas priekšmets ir prasība, kas vērsta pret konkrētu īpašnieku, tā netraucē īpašnieka prasības rašanos pret trešajām personām, kas turpmāk var pretendēt uz lietu. Atsevišķas prasības un īpašuma tiesību atdalīšana cesijas rezultātā nenoved pie šo tiesību neaizsargātības attiecībā uz personu, kura ir saistīta ar minēto prasību. Cedējot vindikācijas prasību, īpašnieks vēlas *nevis atteikties no īpašuma tiesību aizsardzības*, bet gan cedē prasību cesionāram kā lietas iegūšanas līdzekli, līdz ar kura realizāciju tiek noteikts *īpašuma tiesībām atbilstošs stāvoklis*.

Mūsdienu Krievijas tiesību literatūrā sastopami apgalvojumi par šāda veida cesijas nepieļaujamību. Piemēram, K. Sklovskis apgalvo, ka vindikācijas prasības cesija nav iespējama, jo cesiju ierobežo saistību joma, un līdz ar to tā nav piemērojama attiecībā uz lietu tiesībām[253].

Var secināt, ka šādu apgalvojumu pamatā ir maldīgs uzskats par minēto prasību kā subjektīvo īpašuma tiesību sastāvdaļu un, tātad, kā uz absolūto pēc savas dabas lietu tiesību. Tajā pašā laikā, būdama vērsta pret nelikumīgu īpašnieku, vindikācijas prasība ir *relatīva* subjektīva tiesība. Tā uzliek nelikumīgam īpašniekam par pienākumu izdot lietu, t. i., *veikt pozitīvu darbību*. Šo prasību pastarpina lietas pārvietošanas process un, tātad, tai ir *mantisks raksturs*. Tādējādi, vindikācijas prasībai piemīt visas *subjektīvās saistību tiesības (prasījuma)* pazīmes[254]. Tādēļ šīs prasības cedēšana ir visnotaļ pieļaujama un cesijas tiesību noteikumus attiecībā uz to var piemērot nevis pēc analoģijas, kā uzskatīja M. Agarkovs[255], bet gan tieši[256].

Praxis. 1915. Bd. 113. S. 63.

[253] Скловский К. И. Собственность в гражданском праве. 3-е изд. Москва. 2002. С. 218, 219.

[254] Тузов Д.О. Теория недействительности сделок: опыт российского права в контексте европейской правовой традиции. Москва. 2007. С. 464.

[255] Агарков М. М. Избранные труды по гражданскому праву: в 2-х т. Т. 1. Москва: ЮрИнфоР, 2002. с. 200, 201.

[256] Крашенинникоа Е. А. Цессия виндикационного притязания // Построение правового государства: вопросы теории и практики. Ярославль, 1990. С. 56.

4.CESIJAS LĪGUMS, TIESISKĀS ĪPATNĪBAS, PROBLEMĀTIKA UN RISINĀJUMI

4.1. Cesijas līgums – abstrakts rīcības darījums

Cesijas līgums ir virzīts uz prasījuma pāreju no cedenta cesionāram. Šāda virzība atšķir to no saistību darījuma, kas noved pie saistību rašanās starp pusēm. Tā kā darījumi, kas pastarpina tiesību nodošanu, atbilst visām rīcības darījumu pazīmēm[257], Rietumeiropas valstīs cesijas līgums tradicionāli tiek apskatīts kā rīcības darījums, ar kura palīdzību cedents rīkojas ar savu prasījumu[258].

Turpretim Krievijas tiesību zinātnieku vidū pastāv divi pretēji viedokļi. Atšķirībā no vairuma civiltiesību zinātnes pārstāvju krievu tiesību zinātnieks V. Belovs definē cesiju kā līgumu, atbilstoši kuram viena puse (cedents) *apņemas* otras puses (cesionāra) priekšā noteiktajā laikā nodot tam piederošo prasījuma tiesību pret trešo personu – parādnieku ar nosacījumu, ka viņš atbildēs par nodotā prasījuma spēkā neesamību[259]. Tādā veidā, pēc autora domām, cesijas līgums izraisa nevis prasījuma pāreju, bet cedenta *saistības* rašanos – nodot šo prasījumu cesionāram. Taču šis viedoklis neatbilst reālajai lietu būtībai. Cesijas līgums ir tiesisks darījums par prasījuma nodošanu un ir tā pārejas pamatojums. Tāpēc V. Belova mēģinājumi iztulkot cesijas līgumu kā saistību darījumu jānoraida kā tādi, kas izkropļo šī līguma nozīmi. Cesijas attiecināšanu uz rīcības darījumu grupu apstrīd arī krievu tiesību zinātnieks M. Krotovs[260]. Darījumu iedalījumam rīcības un saistību Krievijas tiesībās (domā viņš), nav tā pamatojuma, kas ļauj izcelt tādus ģermāņu civiltiesību aktos. Atbilstoši Krievijas tiesību doktrīnai darījuma jēdziens neiziet ārpus juridiskā fakta jēdziena robežām, tai pat laikā ģermāņu doktrīna plašākā darījuma jēdzienā ietver arī juridisko faktu un no tā izrietošo tiesību realizāciju[261]. Ja vien ģermāņu doktrīnā viss notiktu tā, kā to iedomājas M. Krotovs, tad tai būtu jāierobežo plašo darījuma jēdzienu tikai ar tiem gadījumiem, kad no darījuma rodas

[257] Rīcības darījumi ir darījumi, kuri vērsti uz to, lai tieši iedarbotos uz esošajām tiesībām: mainīt tās pēc satura, pārnest, apgrūtināt vai izbeigt. Larenz K., Wolf M. Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts. 9. Aufl. München, 2004, S. 411.

[258] Sk., piemēram: Crome C. System des deutschen bürgerlichen Rechts. Tübingen und Leipcig. 1902, Bd. 2, S. 322.; Tuhr A. Allgemeiner Teil des schweizerischen Oblihationenrechts. Tübingen, 1925, Halbbd. 2, S. 716.; Larenz K. Lehrbuch des Schuldsrechts. 14. Aufl. München, 1987, Bd. 1, S. 575.; Esser J., Schmidt E. Schuldrecht: ein Lehrbuch. 7. Aufl. Heidelberg, 1993, Bd. 1, Teilbd. 2, S. 283–284.; Lüke G. Grundfragen des Zessionrechts//Juristische Schulung, 1995, S. 90.; Palandt O. Bürgerliches Gesetzbuch. Kurzkommentar. 63. Aufl. München, 2004, S. 587.

[259] Белов В. А. Вексельное законодательство России. Научно практический комментарий. 2-е изд. Москва. 1999, с. 418.

[260] Кротов М. В. Рецензия на с «Сборник статей к 55-летию Е. А. Крашенинникова // Закон. 2008. № 1, с. 192.

[261] Кротов М. В. Рецензия на с «Сборник статей к 55-летию Е. А. Крашенинникова // Закон. 2008. № 1, с. 191.

tiesības, kuras ir spējīgas tikt realizētas. Taču tad prasījuma cesija, ko vācu likumdevējs kvalificēja kā līgumu (§398 BGB), jāizslēdz no plašā darījuma jēdziena, jo to darbība nozīmē nevis tiesību rašanos, bet attiecīgi prasījuma piederības izmaiņas un prasījuma ar tam korespondējošo parādu izbeigšanos.

Pret rīcības darījumu kategorijas izcelšanu uzstājās arī krievu tiesību zinātnieks J. Suhanovs: "Nepamatoti izskatās mēģinājumi veikt pašu civilajās tiesībās ģermāņu civiltiesību zinātnei raksturīgo līgumu (darījumu) iedalījumu "lietu" un "saistību". Tikai šai tiesiskajai kārtībai zināmo "lietu" ("rīcības") darījumu kategoriju un ar to saistīto abstraktuma principu nosaka ģermāņu tiesību īpatnības, un tās nav vispārpieņemtas vai jebkādā veidā plaši izplatītas pieejas, bet to ieviešanu nenosaka jebkādas nopietnas praktiskas vajadzības"[262].

Citā savā darbā viņš norāda, ka "lietu līguma" un "rīcības darījuma" ģermāņu konstrukcijas nav zināmas spēkā esošajai Krievijas likumdošanai un, tātad, tām nevar būt reāla praktiska nozīme."[263] Līdzīgā veidā autors spriež un attiecīgi kvalificē prasījuma cesiju kā rīcības darījumu. Tiek minēts, ka ģermāņu civiltiesību zinātnes pārstāvju detalizēti izstrādātais "rīcības darījuma" jēdziens ir patiešām interesants Krievijas civiltiesību zinātnei. Jo jēdziena "rīcība" definējuma nav nedz Krievijas, nedz ģermāņu tiesību aktos. Turklāt rīcības darījuma konstrukcija nav tikai ģermāņu jurisprudences īpašums. To izmanto arī Šveices[264] un Austrijas civiltiesību zinātnes pārstāvji[265], kuri atzīst rīcības darījumu, proti, cesiju[266].

Krievijas literatūrā tika mēģināts vispārīgi iedalīt darījumus rīcības un saistību darījumos[267], un tika veikta cesijas kā rīcības darījuma kvalifikācija[268], izšķirtas vienlaicīga lietu vai saistību darījuma noslēgšanas sekas no pārstāvētā un pārstāvja puses attiecībā uz vienu un to pašu priekšmetu[269] u.tml.

---

[262] Гражданское право. Под редакцией Е. А. Суханова. 3-е изд. перераб. и доп. Москва: 2008. Т. 3. С. 180, 181.
[263] Суханов Е. А. О видах сделок в германском и российском гражданском праве // Вестник гражданского права. 2006. № 2. С. 23.
[264] Tuhr. A. Allgemeiner Teil des schweizerischen Oblihationenrechts. Tübingen, 1925. Halbbd. 1, S. 171–175.
[265] Koziol H., Welser R. Grundriss des bürgerlichen Rechts. 12 Aufl. Wien, 2001. Bd. 1. S. 118.
[266] Sk., piemēram: Keller M., Schöbi Ch. Das schweizerische Schuldrecht. 2 Aufl. Basel und Frankfurt a. M., 1985. Bd. 4. S. 45; Gauch P., Schluep W., Schmid J., Rey H. Schweizerisches Obligationenrecht. Allgemeiner Teil. 7 Aufl. Zürich, 1998. Bd. 2, S. 294–295; Koziol H., Welser R. Grundriss des bürgerlichen Rechts. 12 Aufl. Wien, 2001. Bd. 2, S. 116; Popp F. Das Schuldanerkenntnis des Schuldners gegenüber dem Zessionar. Wien, 2001. S. 1; Zehetner J. Zessionsrecht. Wien, 2007. S. 5; Beig D. Die Zession künftiger Forderungen. Wien, 2008. S. 9, 10.
[267] Sk., piemēram: Черепахин Б. Б. Правоприемство по советсеому гражданскому праву. Москва, 1962, с. 32.; Тархов В. А. Гражданское право. Курс. Общая часть. Уфа, 1998, с. 216.; Бекленищева И. В. Гражданско-правовой договор: классическая традиция и современные тенденции. Москва, 2006, с. 118, 187.
[268] Sk., piemēram: Гражданское право / Под ред. М. М. Агаркова и Д. М. Генкина. Т. 1. 1944, с. 398.; Серебровский В. И. Договор страхования жизни в пользу третьего лица // Ученые труды ВИЮН, 1947, Вып. 9, с. 350.
[269] Рясенцев В. А. Представительство и сделки в современном гражданском праве. Москва, 2006, с. 130.

Tāpēc J. Suhanova spriedumi tika pakļauti taisnīgai krievijas autoru kritikai, kas norādīja uz kvalifikācijas nepieciešamību rīcības darījumiem attiecībā uz lietas nodošanu īpašumā[270], parāda piedošanai[271] un prasījuma cesijai[272].

Jāatzīmē, ka rīcības darījuma jēdziens ir zināms Latvijas civiltiesību zinātnei. E. Kalniņš rīcības darījumu definē šādi: "Rīcības darījums ir tiesisks darījums, ar ko pastāvoša subjektīva tiesība tiek nodota, apgrūtināta, pārgrozīta vai izbeigta."[273] K. Balodis, runājot par apņemšanās (saistību – V. Ņ.) un rīcības darījumiem, norāda: "Izplatītākais rīcības darījums ir kustamas lietas nodošana īpašumā (CL 987. p.). Nododot īpašumā kustamu lietu, tiek izpildīts atsavinājuma līgums, kas ir apņemšanās darījums. Rīcības darījumi ir arī Civillikuma saistību tiesību daļā regulētā prasījumu tiesību cesija (CL 1793. p.) un atcēlējs līgums (CL 1862. p.)."[274]

Ir pieļaujama vairāku līgumu noslēgšana, kuri nosaka saistību nodot individuāli noteiktu lietu īpašumā (piemēram, vienas un tās pašas lietas vairākus pirkuma līgumus). Turklāt, rīkoties ar īpašumtiesībām uz šo lietu, lai izpildītu uzņemtās saistības, parādnieks var tikai vienu reizi, un ar lietas nodošanu viena no kreditoriem īpašumā citu kreditoru prasījuma tiesības atkrīt, un to vietā rodas tiesības prasīt zaudējumu atlīdzināšanu. Analoģiska ir cesija: persona, kas ir uzņēmusies saistības nodot vienu un to pašu prasījumu dažādām personām, ir tiesīga veikt tikai vienu prasījuma cesiju, kurai būtu spēks. Kreditoriem, kuri nav pirmā cesionāra lomā prasības nodošanas saistībā, iestājas vispārējās saistību neizpildes sekas.

Cesijas līguma rīcības daba jāņem vērā arī risinot strīdus jautājumu par iespēju noslēgt cesijas līgumu kā līgumu trešās personas labā. Dodot apstiprinošu atbildi uz šo jautājumu, K. Larenzs atzīmē, ka kreditors var pēc līguma ar parādnieku veikt tikai rīcību ar prasījumu trešās personas labā, kas kļūst par tiešo cedenta mantinieku, taču ir tiesīgs atteikties no prasījuma, kas iegūts bez jebkādas palīdzības no savas puses[275]. Citi vācu tiesību zinātnieki[276] uzskata, ka ir neskaidra šāda cesijas līguma praktiskā nepieciešamība. Ja uzstāt uz tā pieļaujamību tikai, lai padarītu parādnieku saistītu ar kreditora maiņu, tad K.Larenza aizstāvētā konstrukcija var tikt nomainīta ar kreditora un parādnieka līgumu par to, ka prasījumu nevar cedēt bez pēdējā piekrišanas.

---

[270] Грачев В.В. Правовая природа традиции// Сборник статей к 55-летию Е.А. Крашенинникова. Ярославль.2006. С. 29–32.
[271] Павлов А. А. Прощение долга. Сборник статей к 55-летию Е. А. Крашенинникова. Ярославль, 2006. С. 113.
[272] Крашенинников Е. А. Распорядительные сделки // Сборник статей памяти М. М. Агаркова. Ярославль. 2007. С. 23–24.
[273] Kalniņš E. Tiesisks darījums // Privāttiesību teorija un prakse: Raksti privāttiesībās. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 143. lpp.
[274] Balodis K. Ievads civiltiesībās. Zvaigzne ABC, 2007. 173. lpp.
[275] Larenz K. Lehrbuch des Schuldsrechts. 14 Aufl. München, 1987. Bd. 1. S. 233.
[276] Nörr K. W., Scheyhing R., Pöggeler W. Sukzessionen: Forderungszession, Vertragsübernahme, Schuldübernahme. 2. Aufl. Tübingen, 1999. S. 18 mit Anm. 40.

Nepieciešams piekrist autoriem[277], kuri uzskata, ka līguma konstrukcija par labu trešajai personai nevar tikt piemērota cesijas līgumam.

Daudzi civiltiesību zinātnes pārstāji[278], vēloties uzsvērt cesijas atšķirību no darījumu, kas bija tā pamatā, salīdzina to ar lietas nodošanu citas personas īpašumā (ar tradīciju). F.Savinji noteica tradīciju kā līgumu, taču ne saistību, bet gan lietas, kas krasi atšķiras no saistību līguma (pārdošana, maiņa u.tml.), kas var kalpot par tās pamatojumu un lielākā mērā patiešām bija tās pamatā un pirms tās [279].

Prasījuma cesiju dažreiz sauc arī par *lietu līgumu*. Šāda termina pielietojuma pieļaujamību izskaidro ar to, ka vārds "lietas" radies no vārda "*res*", kas pandektu tiesībās nozīmēja ne tikai materiālu lietu, bet vispār jebkādu priekšmetu[280]. Lietu dalījumu – ķermeniskās un bezķermeniskās – īstenoja jau romiešu juristi, Civillikuma 841. panta otrajā teikumā bezķermeniskas lietas ir definētas kā dažādas personiskas, lietu un saistību *tiesības*, ciktāl tās ir mantas sastāvdaļas. Turklāt ABGB (*Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch* – Austrijas Civillikums, turpmāk ABGB) §353 bezķermeniskas lietas ir pieskaitītas īpašumam, kas par īpašumu dēvē visu, kas pieder jebkam, visas viņa ķermeniskās un *bezķermeniskās* lietas. Latvijā īpašums ir definēts vispārinātā formā: "Par īpašuma priekšmetu var būt viss tas, kas ar likumu nav noteikti izņemts no vispārējās apgrozības"[281].

Lietu dalījumam, pēc krievu tiesību zinātnieka J. Vasjkovska domām nav praktiskas nozīmes un tas var novest tikai pie pārpratumiem, rosinot to normu piemērošanu, kuras skar lietas, attiecībā uz lietām, kurām nepieciešamas pavisam citas normas[282]. Jāsecina, ka viens no šādiem pārpratumiem ir „īpašumtiesību uz prasījumu" konstrukcija, kura tieši attiecas uz cesijas tiesībām. Vācu tiesību zinātnieks F. Leonhards, izskatot jautājumu par prasījuma, kas piederēja cedentam, identiskumu prasījumam, ko iegūst cesionārs, norādīja, ka cesijas rezultātā mainās tikai valdījums pār prasījuma tiesībām, ko labāk un izteiksmīgāk var apzīmēt kā īpašumu un ka līgumam, kurš pārnes prasījumu, tikpat labi darbojas lietu tiesību principi[283]. Apzīmējot cesijas līgumu kā lietu līgumu, autors vēlējās uzsvērt, ka cesijas

---

[277] Sk., piemēram: Nörr K. W., Scheyhing R., Pöggeler W. Sukzessionen: Forderungszession, Vertragsübernahme, Schuldübernahme. 2. Aufl. Tübingen, 1999. S. 18; Palandt O. Bürgerliches Gesetzbuch. Kurzkommentar. 63 Aufl. München, 2004. S. 534; 587.

[278] Sk., piemēram: Дернбург Г. Пандекты. Обязательственное право. Москва: Юридический книжный склад «Право», 1911, с. 132; Шершеневич Г. Ф. Учебник русского гражданского права. По изд. 1907 г. Москва. 1995. С. 417.

[279] Савиньи Ф. К. Обязательственное право. Москва. 1876. С 584.

[280] Nörr K. W., Scheyhing R., Pöggeler W. Sukzessionen: Forderungszession, Vertragsübernahme, Schuldübernahme. 2. Aufl. Tübingen, 1999. S. 9, 10.

[281] Civillikums. Trešā daļa. Lietu tiesības /Latvijas Republikas likums. Pieņemts Latvijas Republikas Saeimā 28.01.1937.; stājies spēkā 01.09.1992. // "Valdības Vēstnesis", Nr. 44, 24.02.1937., 929. p.

[282] Васьковский Е. В. Учебник гражданского права. Москва. 2003. С. 117.

[283] Leonhard F. Allgemeines Schuldrecht des BGB. München und Leipzig, 1929. S. 662, 672.

līgums, tāpat kā lietas nodošana īpašumā, *nerada saistības, tas atšķiras no tiesiskā pamatojuma, ir abstrakts un tam ir spēks, ja galvenais darījums nav spēkā.*

Taču rīcības ar prasījumu procesa (cesijas ceļā) pilnīga pielīdzināšana īpašuma tiesību atsavināšanai uz lietu nozīmētu, ka prasījuma iegūšanai nepieciešama gan vienošanās par īpašumtiesību uz prasījumu pāreju, gan paša prasījuma cesija, t. i., divi rīcības darījumi, jo šeit ir saskatāmas divas tiesības, tātad, divi rīcības priekšmeti. Tāpēc, kā atzīmē K. Larenzs[284], rīcības ar prasījumu izskatīšana kā īpašumtiesību uz to atsavināšana izraisīja nevajadzīgu un apjukumu radošu tiesību dubultošanos. Tas, ko F. Leonhards un viņa piekritēji sauc par "īpašumtiesībām uz prasījumu", īstenībā ir prasījuma *piederība* kreditoram, ko var nosaukt par absolūtu tai nozīmē, ka pēc savas dabas relatīvā prasījuma tiesība pieder tikai *kreditoram un nevienam citam*. Šajā gadījumā iet runa tikai par prasījuma piederības izmaiņām, nevis par absolūto tiesību uz prasījumu pārnešanu, aprakstot cesijas līguma darbību.

Tādā veidā, lai izvairītos no pārpratumiem, ir pamats piekrist civiltiesību zinātnes pārstāvjiem[285], kuri norāda uz rīcības (rīcības darījuma) jēdziena identificēšanas ar lietu darījuma jēdziena nepieļaujamību. Kā atzīmē A. Tuhrs[286], lai arī cesijai ir vairāk līdzības ar īpašuma pārnešanu nekā ar saistību līgumu, to nevar apzīmēt kā lietu līgumu, jo šis izteiciens jāierobežo ar lietu tiesību izmaiņām. Tādu pašu domu pauž *G. Lüke*[287], kad norāda, ka cesija ir rīcība, nevis lietu darījums, jo tās priekšmets nav lietu tiesība, bet prasījums.

Izraisot cedētā prasījuma pāreju, cesijas līgums izraisa cesionāra īpašuma palielināšanos uz iepriekšējā kreditora īpašuma rēķina. Tādā veidā prasījuma cesija ir *piešķiršana* (piešķiršanas darījums) (*Zuwendung*)[288]. Šāda ir Rietumeiropas tiesību zinātnieku nostāja.

Tomēr tiesību literatūrā var atrast arī atšķirīgu viedokli. Tā krievu tiesību zinātnieks D.Tuzovs izslēdza cesiju no piešķiršanas saraksta, pamatojoties uz to, ka tā izraisa tikai prasījuma tiesību pāreju, nevis reālā īpašuma pāreju[289]. Šādu cesijas kvalifikāciju J. Krašeņinnikovs[290] izvērtēja kā klasiskās mācības par piešķiršanu vulgarizāciju. Sakarā ar šo pārmetumu D.Tuzovs precizēja savu pozīciju un attiecināja uz īpašuma piešķiršanu tikai *reālu*

---

[284] Larenz K. Lehrbuch des Schuldsrechts. 14 Aufl. München, 1987. Bd. 1. S. 573, 574, 577.
[285] Sohm R. Der Gegenstand. Ein Grundbegriff des Bürgerlichen Gesetzbuches. Leipzig, 1905. S. 8.
[286] Tuhr. A. Allgemeiner Teil des schweizerischen Oblihationenrechts. Tübingen, 1925. Halbbd. 2. S. 716.
[287] Lüke G. Grundfragen des Zessionrechts // Juristische Schulung, 1995. S. 90.
[288] Sk., piemēram: Crome C. System des deutschen bürgerlichen Rechts. Tübingen und Leipcig. 1902, Bd. 2, S. 322.; Tuhr A. Allgemeiner Teil des schweizerischen Oblihationenrechts. Tübingen, 1925. Halbbd.1, S. 176.; Oser H., Schönenberger W. Das Obligationenrecht. Halbbd. I: Art. 1–183, 2. Aufl. Zürich, 1929, S. 712.; Koziol H., Welser R. Grundriss des bürgerlichen Rechts. 12. Aufl. Wien, 2001, Bd. 1, S. 116.
[289] Тузов Д. О. О правовой природе традиции // Сборник статей к 55-летию ЕЮАЮ Крашенинникова. Ярославль. 2006, Вып. 13. С. 78.
[290] Крашенинников Е. А. Общая характеристика предоставлений // Очерки по торговому праву. Ярославль. 2006. Вып.13. С. 23.

piešķiršanu, tādu kā naudas samaksu vai lietas nodošanu, citu reālu īpašuma palielinājumu vai jebkādu labumu gūšanu (piemēram, darbu izpildes vai pakalpojumu sniegšanas rezultātā), kas nenozīmē tikai un vienīgi prasījuma pāreju, kas vēl būs jāveic[291]. Šāds precizējums gandrīz neizskaidro situāciju, jo tas rada iespaidu, it kā kopā ar "reālo" pastāv arī kaut kādas "nereālas" piešķiršanas, kuras neizraisa īpašuma "reālu" palielinājumu u.tml. Tajā pašā laikā rīcības darījums, ar kura palīdzību tiek veikta prasījuma translatīva pārnešana, samērā labi iederas piešķiršanas jēdzienā. Cesionāra īpašuma palielinājums prasījuma cesijas rezultātā ir samērā reāls: cedētais prasījums spēj kalpot kā cesionāra rīcības priekšmets, tiek iekļauts viņa īpašuma masā, uz to var vērst piedziņu utt. Autore nāk pie slēdziena, ka cesijas kā piešķiršanas kvalifikācija nevar tikt pakļauta nekādam apšaubījumam.

Piešķiršanas vidū izceļ abstraktus un kauzālus darījumus[292], un šī kvalifikācija ir piemērojama arī attiecībā uz cesijas līgumu.

Tradīcijas daba romiešu tiesībās, proti, tās kā kauzāla vai abstrakta darījuma kvalifikācija, joprojām ir strīdīga arī mūsdienu civiltiesību zinātnē. Ja atzīt tradīciju par kauzālu darījumu, tad gadījumā, ja nav pamatojuma vai tas nav spēkā, tradīcijai nebūs tiesisko seku un atsavinātājs varēs iesniegt pret jauno īpašnieku vindikācijas prasību. Savukārt, izejot no tā, ka tradīcija ir abstrakts darījums, pamatojuma neesamības gadījumā vai tad, ja tas nav spēkā, tradīcija tik un tā pārcels īpašuma tiesības, bet atsavinātājs var izvirzīt ieguvējam tikai tiesisko saistību prasību.

Jau viduslaiku juristi Kujacijs un Donels pauda atšķirīgus viedokļus attiecībā uz tradīcijas juridisko dabu. Kujacijs, pamatodams kauzualitātes principu, uzskatīja, ka tradīcija ir tikai piedēklis juridiski patstāvīgam atsavināšanas aktam. Lietas nodošana ir tikai faktiska darījuma izpilde, savukārt vienīgais īpašuma tiesību pārejas pamats ir pušu vienošanās. Donels, iestājās par tradīcijas abstraktumu, apgalvja, ka valdījuma nodošana, ja ir vēlēšanās nodot un iegūt īpašuma tiesības, pārceļ īpašuma tiesības uz ieguvēju. Tādējādi Donels uzskatīja tradīciju par lietu līgumu, Kujacijs – par faktu.

Tradīcija joprojām ir viens no visizplatītākajiem īpašuma tiesību nodošanas veidiem mūsdienu tiesiskās kārtības sistēmās. Kā atzīmē B. Haskelbergs[293], mūsdienās atkarībā no kustamu mantu īpašuma tiesību pārejas, pamatojoties uz līgumu, izšķir trīs sistēmas: konsensuālā sistēma (vienošanās sistēma), kurā īpašuma tiesības pāriet ieguvējam no vienošanās noslēgšanas brīža (franču); tradīcijas (nodošanas) sistēma, atbilstoši kurai īpašuma tiesību pāreja uz līguma pamata tiek attiecināta uz lietas nodošana ieguvējam brīdi (ģermāņu)

[291] Тузов Д. О. Теория недействительности сделок: опыт российского права в контексте европейской правовой традиции. Москва. 2007. С. 334, 335.
[292] Palandt O. Bürgerliches Gesetzbuch. Kurzkommentar. 63 Aufl. München, 2004. S. 75.
[293] Хаскельберг Б. Л. Об основании и моменте перехода права собсвенноси на движимые вещи по договору. Правоведение. 2000, № 3, с. 122.

un sistēma, atbilstoši kurai tiek atzītas pušu tiesības ar savu vienošanos noteikt īpašuma tiesību pārejas brīdi, savukārt vienošanās neesamības gadījumā ir spēkā vairākas prezumpcijas par īpašuma tiesību pārejas brīdi (angļu-amerikāņu). Ģermāņu sistēma paredz, ka ir saistību tiesību līgumi, kas rada prasības par mantas nodošanu (pirkšana un pārdošana, maiņa, dāvināšana) un to veikšanai tiek slēgti lietu līgumi (tradīcija). Pēc J. Šappa vārdiem, tiesiskajā aspektā viss pirkuma un pārdevuma process sadalās uz trim līgumiem: pirkuma un pārdevuma līgums, kas rada tikai saistību tiesiskās prasības, un divi līgumi, kuri vērsti uz šo tiesisko prasību īstenošanu (viens – īpašuma tiesību uz nopirkto mantu nodošanas nolūkā, otrs – īpašuma tiesību uz naudas zīmēm nodošanas nolūkā)[294]. Tradīcija saskaņa ar ģermāņu tiesībām ir viennozīmīgi abstrakts darījums, proti, tas pārceļ īpašuma tiesības neatkarīgi no pamatojuma esamības vai spēkā esamības.

Pirmsrevolūcijas Krievijas civiltiesību zinātnes pārstāvju vidū tiesību normu pretrunīguma dēļ neizveidojās vienots viedoklis par to, kāda sistēma – tradīcijas vai vienošanās – darbojas vietējā tiesību sistēmā. 19. gadsimta sākumā, sastādot Likumu kopojumu, prevalēja M.Speranska viedoklis, kurš aplūkoja pirkumu un pārdevumu kā *traditio symbolica*[295]. Tādēļ pirkuma-pārdevuma noteikumi tika ievietoti 10. sējumā 3. grāmatā "Par mantas tiesību iegūšanas un nostiprināšanas kārtību", nevis 4. grāmatā "Par līgumsaistībām". Tādējādi, īpašuma tiesību pārejas pamatojums sakrita ar pašu lietas nodošanas aktu, taču šī pieeja neapstiprinājās ne teorijā, ne praksē. D. Meijers atzīmēja, ka nodošanas pamats bieži vien tiek uzskatīts pat par pašu īpašuma iegādes veidu, taču netaisnīgi – nodošanas likumiskais pamats nosaka tikai tiesības uz nodošanu, savukārt nodošana ir pašu īpašumtiesību iegūšanas veids[296].

Vēlākā vēstures posmā lielākā daļa Krievijas tiesību zinātnieku, piemēram, S. Muromcevs, V. Hvostovs, V. Jefimovs atbalstīja tradīcijas abstraktuma teoriju.

Krievu zinātnieks V. Berdņikovs, sekojot vācu doktrīnai, pieskaita tradīciju pie rīcības darījumiem jeb palīgdarījumiem, pretstatot to saistību darījumiem jeb pamatdarījumiem, atzīmējot, ka saistību darījums gandrīz vienmēr ir kauzāls; rīcības darījums vienmēr ir abstrakts un līdz ar to nav atkarīgs no saistību darījuma trūkumiem[297].

---

[294] Шапп Я. Основы гражданского права Германии. Москва, 1996, с. 68.
[295] Atzīmēja Civillikumu Kopojuma projekta sastādītāji. Skatīt: Гражданское уложение. Книга V. Проект Высочайше учрежденной редакционной комиссии по составлению Гражданского Уложения Т. I, Ст. 1-276. С обьяснениями, Санкт-Петербург.1899, с. 385.
[296] Мейер Д.И. Русское гражданское право. Часть II, Москва, 1997, с. 62.
[297] Бердников В.В. Распорядительная сделка как способ изменения имущественно-правового положения лица. Законодательство.2002, № 3, с. 39.

Tādējādi romiešu tiesību tradīcija izrādījās visdzīvotspējīgākais un praktiski aprobēts īpašuma tiesību nodošanas veids un, iespējams, cesijas, kas nodod prasījuma tiesības, prototips.

Raksturojot tiesību pārņemšanu īpašuma tiesībās atbilstoši tradīcijai, runa ir par lietas nodošanu, savukārt, kad aplūko tiesību pārņemšanu saistību tiesībās, tā ir tiesību nodošana, kaut gan tiesību pārņemšanas būtība ir vienota. Analizējot tiesību pārņemšanu īpašuma tiesībās, lielāka uzmanība tiek veltīta jautājuma ekonomiskajam aspektam, un aplūkojot tiesību pārņemšanu saistībā, akcents tiek likts uz tās juridisko aspektu. Tiesību zinātnieku vidū nav vienota viedokļa par to, kas ir saistību tiesību objekts, proti, kāds konkrēts ekonomiskais labums tiek nodots tiesību pārņemšanā saistībā – vara pār parādnieku, lieta vai parādnieka rīcība. Visizplatītākais ir viedoklis, atbilstoši kuram objekts ir parādnieka rīcība, taču formulējums "tiek nodota parādnieka rīcība" nav iedomājams, kaut gan tas atspoguļo tā ekonomisko pusi, ko juridiski izpauž, izmantojot frāzi "tiek nodotas kreditora prasījuma tiesības pret parādnieku", tieši tāpat kā formulējums "tiek nodota lieta" – tas ir īpašuma tiesību uz lietu nodošanas ekonomiskā izteiksme.

No kazualitātes principa viedokļa pamatojuma esamība un spēkā esamība ir visnotaļ svarīgi cesijas līguma spēkā esamības nosacījumi. Piemēram, ja *causa cessionis* nav spēkā, cesionārs neiegūst prasījumu[298].

Līdz šim diskutējams jautājums par cesijas līguma kauzuālo vai abstrakto dabu ir Krievijas tiesību zinātnieku starpā.

Jāatzīmē, ka Krievijas civiltiesību zinātnē mācības par *causa* darījumos liktenis bija neveiksmīgs. Pirmsrevolūcijas tiesību literatūrā šis jautājums veido vispārējās darījumu teorijas būtisku daļu. Savukārt padomju laikā darījumu un saistību dalījums abstraktajos un kauzālajos praktiski tika aizmirsts, jo tam bija atņemta jēga sociālistiskās saimniecības apstākļos. Abstraktie darījumi tika minēti ļoti reti, galvenokārt, saistībā ar vekseli. Mūsdienās šī tēma atkal piesaistīja uzmanību, tomēr tradīcijas pārrāvums negatīvi ietekmēja šīs problēmas stāvokli mūsdienu krievu tiesību literatūrā un tiesu praksē.

Pēc M. I. Braginska[299] domām, cesijas darījumus ir jāaplūko ciešā saistībā ar līgumiem, kas it to pamatā, un šī līguma spēkā neesamībai, sekojoši, ir jānoved pie cesijas spēkā neesamības. Šādas pieejas gadījumā cesijas darījums ir kauzāls. L. A. Novoselova[300] uzskata, ka izklāstīto pozīciju daudzējādā ziņā nosaka tas, ka M. I. Braginskis uzmanīgi

[298] Sk., piemēram: Keller M., Schöbi Ch. Das schweizerische Schuldrecht. 2Aufl. Basel und Frankfurt a. M., 1985. Bd. 4. S. 51; Gauch P., Schluep W., Schmid J., Rey H. Schweizerisches Obligationenrecht. Allgemeiner Teil. 7 Aufl. Zürich, 1998. Bd. 2. S. 316.
[299] Брагинский М. И., Витрянский В. В. Договорное право. Книга первая. Москва: Статут, 1997. С. 465.
[300] Новоселова Л. А. Сделки уступки права (требования) в коммерческой практике. Факторинг. Москва: Статут, 2003, с. 42.

izvairās no viņa izmantoto jēdzienu definēšanas. Juridiskās darbības, kuras viņš atzīst ar prasījuma cesiju, viņš nedefinē; par cesiju tiek runāts kā par prasījuma nodošanu, pamatojoties uz darījumu vai likumu, šo tiesību raksturs netiek atklāts. Autors norāda, ka līgums par prasījuma cesiju var būt kā abstrakts, tā arī kauzāls, vadoties, acīmredzot, pēc tā, ka cesijas līgumā var norādīt uz cedēto tiesību ekvivalenta nodošanas pienākuma esamību un saturu.

Analizējot cesijas dabu, I. B. Novickis pauž viedokli, ka darījuma abstraktums ir vispārējo noteikumu izņēmums, tāpēc to ir tieši jāparedz likumam. I. Novickis argumentē savu viedokli šādi: "Attiecībā uz prasījuma tiesību abstraktumu nekādu norādījumu likumā nav, tādēļ nav pamata to atzīt par abstraktu"[301]. Kādi tieši likuma norādījumi ir domāti, autors nepaskaidro.

B. Haskelbergs un V. Rovnijs atzīst cesijas kauzālo raksturu, kad pasludina to par *palīgdarījumu* un norāda, ka cesijai pašai par sevi un neatkarīgi no tā darījuma, kura īstenošanas labad tā tiek veikta, nevar būt tiesisku seku. Tās virzība izpaužas pārsvarā līgumā, kas var paredzēt tiesību nodošanu ar dažādiem nosacījumiem, tai skaitā ar maksas nosacījumiem (pirkuma, maiņas līgumi) vai ar noteikumiem, kas neparedz atlīdzību (dāvinājuma līgums)[302] .

Pamatojot cesijas kauzālo raksturu, M. Krotovs[303] min šādu argumentāciju: cesijas līgums ir darījums, kura tiesiskais rezultāts ir prasījuma pāreja no kreditora pie trešās personas, jo cesijas mērķis ir mainīt kreditoru saistībā, šāda mērķa neesamība padara cesiju par spēkā neesošu darījumu. No minētā izriet, ka ar cesijas līguma kauzalitāti autors faktiski saprot nodošanas darbības atkarību no cedenta un cesionāra gribas izpausmes atbilstības viņu patiesajai gribai. Taču šādi izprotot kauzalitāti, darījumu iedalījums abstraktos un kauzālajos kļūst lieks, jo visi darījumi būs kauzāli. Nav grūti pamanīt, ka savos spriedumos M. Krotovs sajauc divus *dažādus* jēdzienus: cesijas līguma *mērķis*, proti, tā tiešais rezultāts, ko puses nojauš savā apziņā, un šī līguma *pamatojums*. Protams, ja cesijas līguma pušu mērķis nebija izraisīt prasījuma pāreju, tad tāds līgums ir spēkā neesošs, taču šajā gadījumā mums ir darīšana ar spēkā neesamību par nevis kazuālā, bet gan *šķietamā* vai neīstā cesijas līguma spēkā neesamību. Iepriekš minētajiem M. Krotova spriedumiem nav saistības ar cesijas līguma abstraktumu un kauzalitāti tās tradicionālajā izpratnē, tādēļ tie nespēj iedragāt autores aizstāvamo viedokli par cesijas līguma abstraktumu.

---

[301] Новицкий И. Б., Лунц Л. А. Общее учение об обязательстве. Москва, 1950, с. 224.
[302] Хаскельберг Б. Л., Ровный В. В. Консенсуальные и реальные договоры в гражданском правею 2-е изд. Москва. 2004. С. 81.
[303] Кротов М. В. О некоторых проблемах перемены лиц в обязательстве. Очерки по торговому праву / Под ред. Е. А. Крашенинникова. Ярославль, 1999. Вып. 6. С. 62, 63.

Šaubas par cesijas līguma kā abstrakta darījuma konstruēšanas lietderību pauda arī daži Šveices civiltiesību zinātnieki. Piemēram, viņiem ir grūti saprast, kādēļ prasījumam jāpāriet citai personai, kaut gan puses to nebūt nebija vēlējušās[304]. Autori izlaiž no uzmanības loka to acīm redzamo faktu, ka prasījuma pāreja no cedenta pie cesionāra saskaņā ar cesijas līgumu paredz pušu gribas izpausmes, kas vērstas uz šo seku panākšanu. Ja šādu gribas izpausmju nav, tad nav arī cesijas līguma. Autori norāda[305], ka ar vērtspapīriem neapstiprinātu prasījumu apgrozības spējas palielināšana, kas ir cesijas līguma kā abstrakta darījuma konstruēšanas mērķis, nav cesijas tiesību uzdevums. Autore turklāt uzskata, ka cesijas institūta turpmākās attīstības mērķis ir tieši tāda prasījumu apgrozības spējas palielināšana.

Analoģiskas piezīmes varētu izdarīt attiecībā uz V. Baibaka[306] nostāju, kurš iestājas par cesijas kā abstrakta līguma konstruēšanas praktisko nelietderīgumu un atzīmē, ka vekseļa gadījumā pastāv speciāls mehānisms, kurš nodrošina prasījumu apgrozījuma stabilitāti uz to nodošanas rīkojuma darījuma abstraktuma rēķina. Autors uzskata, ka prasījumu var noformēt vekseļa veidā, bet uzspiest visiem saistību prasījumu īpašniekiem cesijas abstraktumu šķiet lieki. Šādas stāvoklis zināmā mērā ir pretrunā tiesisko līdzekļu ekonomijas principam, jo rodas divi rīkojuma darījumi, kuriem ir vienādas priekšrocības un trūkumi; šādā lietu stāvoklī cesijas abstraktums indosamenta abstraktuma apstākļos ir pretrunā arī civiltiesiskajam dispozitīvitātes principam. V. Baibaks izlaiž no redzesloka vairākus apstākļus. Pirmkārt, vekseļa prasījumu apgrozības spēja tiek panākta galvenokārt nevis ar "indosamenta abstraktumu", pareizāk būtu teikt – ar indosētā vekseļa nodošanas īpašumā abstraktumu –, bet gan ar to, ka tiesības, kas izriet no indosētajiem vekseļiem, indosants iegūst *sākotnējās iegūšanas, nevis tiesību pārņemšanas kārtībā,* kā tas notiek cesijas gadījumā. Tas nozīmē, ka nododot vekseli pēc indosamenta, vekseļa īpašniekam pieder ievērojami mazāk iebildumu pret vekseļa turētāja prasībām nekā parādniekam pēc cedētās prasības. Tādēļ diez vai jebkurš parādnieks ļaus kreditoram panākt saistības ietērpšanas vekseļa formā atvieglošanu. Otrkārt, prasījuma cesijas abstraktuma princips nav imperatīvi uzspiests: cedents un secionārs var padarīt cesijas darbību atkarīgu no kazuālā darījuma spēka.

Ja cesijas līgumu konstruējam kā abstraktu darījumu, tad tā spēkā esamība nebūs atkarīga no *causa cessionis* esamības vai neesamības.

Par citu svarīgu prasījuma abstraktuma priekšrocību tiek uzskatīta apgrozījuma aizsardzība, prasījuma ieguvēju pārliecība par sava stāvokļa stabilitāti. Šī priekšrocība nav

[304] Gauch P., Schluep W., Schmid J., Rey H. Schweizerisches Obligationenrecht. Allgemeiner Teil. 7 Aufl. Zürich, 1998. Bd. 2. S. 318.
[305] Tur pat.
[306] Байбак В. В. Обязательственное требование как объект гражданского оборота. Москва: Статут, 2005, с. 156–158.

apstrīdama. Tomēr ir jāņem vērā, ka darījuma abstraktumam ir arī pretējā puse: apgrozījuma stabilitāte tiek nodrošināta uz īpašuma atsavinātāja rēķina.

Ja kreditoram ir jāpiešķir naudas prasījumam paaugstinātu apgrozības spēju, viņš var panākt saistību izveidošanu vekseļa veidā un pilnā apmērā izmantot visas vekseļa prasījumu nodošanas abstraktuma priekšrocības un trūkumus. Dispozitivitāte civilo tiesisko attiecību regulēšanā paredz, ka subjekti var brīvi izvēlēties savas juridiski nozīmīgās uzvedības variantus, izvēlēties subjektīvo civiltiesību iegūšanas veidus, pēc saviem ieskatiem regulēt tiesisko attiecību, kurās tie piedalās, saturu.

Prasījuma cesijas abstraktuma gadījumā cesionārs kļūst par kreditoru, neskatoties ne uz kādiem saistību, kuru izpildīšanai tiek nodotas prasījuma tiesības, defektiem.

J. J. Tuktarovs pievērš uzmanību tiesību normas mērķim, kas ir izdalījis no attiecību starp jauno un veco kreditoru kompleksa tikai tās darbības, kuras ir vērstas uz prasījuma nodošanu, t. i., pastiprināt jaunā kreditora stāvokli un atbrīvot parādnieku no visa attiecību starp iepriekšējo un jauno kreditoru kompleksa tiesiskā novērtējuma nepieciešamības. Parādniekam ir jānovērtē šo cesijas darījumu no spēkā esamības viedokļa, bet nevis apstrīdamības viedokļa, tiesiskais pamatojums viņam ir pilnībā vienaldzīgs. Šeit arī izpaužas prasījuma cesijas abstraktums[307].

J. A. Krašeņiņņikovs arī nosliecas uz cesijas darījumu interpretēšanu kā abstraktu, norādot, ka, cesijas līgums ir patstāvīgs abstrakts darījums, kas nesakrīt ar tā pamatā esošo obligāto kauzālo darījumu, To nedrīkst jaukt ar līgumu, kurš pamato pienākumu veikt cesiju (piemēram, prasījuma pirkuma līgums)[308].

Mūsdienu tiesībās gandrīz nav absolūti abstraktu, t. i., pilnīgi atrautu no sava pamatojuma darījumu. Tā vai citādi pamatojuma esamība un raksturs tiesībās tiek ņemts vērā, bet tikai noteiktiem mērķiem. Diezgan bieži abstraktums izpaužas pierādīšanas pienākuma sadalījumā – pamatojuma esamība abstraktā darījumā tiek prezumēta, bet pretējo var pierādīt ieinteresētā puse.

Līdz ar to kreditoram, pamatojoties uz kauzālo darījumu, iesniedzot prasību pret parādnieku, ir jāpierāda, ka darījums notika, kā arī tas, ka tam bija *causa* un tā tika īstenota.

Pretēji tam, kreditoram, pamatojoties uz abstrakto darījumu, nav jāpierāda *causa* esamība un īstenošana. Tomēr parādnieks ir tiesīgs pierādīt *causa* neesamību vai nesasniegšanu un tādējādi atbrīvoties no saistībām.

Jāatzīmē, ka Vācijas civiltiesībās, uz ko tradicionāli orientējas mūsu valsts juristi, cesijai, kā jebkuram rīcības darījumam, ir abstrakts raksturs.

---

[307] Туктаров Ю. Е. Договор цессии // Бюллетень. Коммерческое право. 2007. № 7. С. 3.

[308] Крашенинников Е. А. Основные вопросы уступки требования // Очерки по торговому праву: Сб. науч. тр. /под ред. Е. А. Крашенинникова. Вып. 6. Ярославль, 1999. С. 7.

Vācu civiltiesību zinātnieki[309] atzīmē, ka praktiski nozīmīgas sekas no abstrakta cesijas līguma ir cedējamā prasījuma paaugstināta apgrozības spēja un parādnieka iespēju paust iebildumus atņemšana, kad iebildumi izriet no kauzālā darījuma starp cedentu un cesionāru.

Tomēr abstraktums nav nepieciešama cesijas līguma īpašība. Pēc šī līguma pušu gribas tā spēkā esamību var padarīt atkarīgu no *causa cessionis* īstenošanas. Tā notiek, ja cesijas līgums tiek noslēgts *ar nosacījumu*.

Ja causa izpilde *ir atliekošs* cesijas līguma nosacījums (piemēram, pretsaistību izpilde no cesionāra puses kā nosacījums, lai cesijas līgums stātos spēkā), tad tas stājas spēkā tikai ar šī nosacījuma izpildi. Ja pamatojuma pazušana ir padarīta par prasījuma cesijas *atseļošo* nosacījumu (piemēram, nodrošināmās saistības izpilde nodrošinājuma cesijas gadījumā), tad ar nosacījuma iestāšanos atjaunojas cedenta kreditora statuss.

L. Enekcerus[310] uzskata, ka cesijas līguma abstraktuma izslēgšana ir īstenojama arī ar citiem līdzekļiem, proti, izmantojot noteikumus par darījuma daļas spēkā neesamību. Autore uzskata, ka tam nevar piekrist. Kā taisnīgi atzīmēts tiesību literatūrā[311], šāds viedoklis noved pie abstrakcijas principa, kas atrodas prasījuma cesijas tiesiskās regulēšanas pamatā, likvidēšanas.

No kauzalitātes principa viedokļa pamatojuma esamība un spēkā esamība ir visnotaļ svarīgi cesijas līguma spēkā esamības nosacījumi. Piemēram, ja *causa cessionis* nav spēkā, cesionārs neiegūst prasījumus.

Autore nāk pie slēdziena, ka tiesību teorijas un dažādu valstu likumdošanas tulkojumā pastāv dažādi viedokļi cesijas līguma kvalifikācijā. Viedoklis par cesijas līguma abstrakto dabu valda ģermāņu civiltiesību zinātņu pārstāvju vidū. Savukārt Austrijas civiltiesību zinātnē[312] šis līgums, balstoties uz pozitīvo tiesību priekšrakstiem, tradicionāli tiek raksturots kā kauzāls darījums. Šveices[313] un Krievijas civiltiesību zinātņu pārstāvju vidū jautājums par

[309] Sk., piemēram: Larenz K. Allgemeiner Teil des deutschen bürgerlichen Rechts. München, 1967, S. 329.; Nörr K. W., Scheyhing R., Pöggeler W. Sukzessionen: Forderungszession, Vertragsübernahme, Schuldübernahme. 2. Aufl. Tübingen, 1999, S. 10.; Crome C. System des deutschen bürgerlichen Rechts. Tübingen und Leipcig, 1902, Bd. 2, S. 341.

[310] Эннекцерус Л. Курс германского гражданского права. Том I Полутом 2, Москва, 1949.с. 128

[311] Skat. piemēram: Nörr K.W., Scheyhing R., Pöggeler W. Sukzessionen: Forderungszession, Vertragsübernahme, Schuldübernahme. 2. Aufl. Tübingen, 1999. S. 11; Medicus D. Schuldrecht I Allgemeiner Teil. 15 Aufl. München, 2004. S. 354.

[312] Sk., piemēram: Koziol H., Welser R. Grundriss des bürgerlichen Rechts. 12 Aufl. Wien, 2001, Bd. 2, S. 116.; Zehetner J. Zessionsrecht. Wien, 2007, S. 5.

[313] Par cesijas abstrakto dabu: Tuhr A. Allgemeiner Teil des schweizerischen Oblihationenrechts. Tübingen, 1925, Halbbd. 2, S. 719.; Oser H., Schönenberger W. Das Obligationenrecht Halbbd. I: Art.1–183., 2 Aufl. Zürich, 1929. S. 712; Cesijas līguma kauzālā rakstura labā: Gauch P., Schluep W., Schmid J., Rey H. Schweizerisches Obligationenrecht. Allgemeiner Teil. 7 Aufl. Zürich, 1998, Bd. 2, S. 318.

cesijas abstrakto vai kauzālo dabu ir strīdīgs. Latvijas likumdevējs konstruē cesijas līgumu kā abstraktu rīcības darījumu.

4.2. Cesijas līguma spēkā esamības nosacījumi un tiesiskie aspekti

Civillikuma 1793. pants nosaka, ka prasījumi var pāriet no agrākā kreditora uz jaunu ar cesiju, kura notiek:

1) pēc likuma, bez agrākā kreditora gribas izteikuma;

2) pēc tiesas sprieduma;

3) pēc tiesiska darījuma, vienalga, vai kreditors to noslēdzis uz likumiska pienākuma pamata, vai labprātīgi.

Taču, lai cesija būtu spēkā, ir nepieciešams:

1) lai prasījums piederētu cedentam;

2) lai cedentam būtu vara rīkoties ar prasījumu;

3) lai cedējamais prasījums būtu noteikts.

Tātad cesija ir spēkā, ja ir konkrēta cedējamā prasījuma un viņa tiesību rīkoties ar šo prasījumu piederība cedentam.

1. Prasījuma piederība. Cesijas līgums pastarpina tiesības (prasījuma), kas pieder kreditoram uz saistību pamata, pāreju. Tātad cesijai ir spēks tikai tad, ja pastāv prasījums, ar kuru rīkojas cedents. Ja cedētais prasījums tam nepieder, tad cesionārs neiegūst šīs tiesības pat savas iespējamās labticības gadījumā[314]. Pretējā gadījumā labticīga cesionāra aizsardzība notiktu uz parādnieka rēķina, uz kura pleciem gultos atbildība, kas nepastāvēja attiecībā uz cedentu[315]. Tāpēc, cedējot prasījumu, noteicošais ir princips *nemo plus juris ad alium transferre potest, quam ipse habet*. Ja šeit nav tiesību redzamības nesēja, kam varētu uzticēties ieguvējs, tad labticīga prasījuma iegūšana no nepilnvarotas personas tiek izslēgta[316].

Izskatot pirmo priekšrakstu, rodas jautājums par nākotnes prasījumu (iepriekšēja vai anticipētā cesija) pieļaujamību. Jāpiekrīt zinātniekiem[317], kuri atzīst šādas cesijas iespējamību.

---

[314] Dernburg H. Das bürgerliche Recht des Deutschen Reichs und Preussens. 1–2 Aufl. Halle a.S. 1899, Bd. 2, Abt. 1, S. 318.

[315] Tuhr A. Allgemeiner Teil des schweizerischen Oblihationenrechts. Tübingen, 1925, Halbbd. 2, S. 748.

[316] Sk., piemēram: Leonhard F. Allgemeines Schuldrecht des BGB. München und Leipzig, 1929, S. 681.; Larenz K. Lehrbuch des Schuldsrechts. 14 Aufl. München, 1987, Bd. 1, S. 576.; Koziol H., Welser R. Grundriss des bürgerlichen Rechts. 12 Aufl. Wien, 2001, Bd. 2, S. 119.; Medicus D. Schuldrecht I Allgemeiner Teil. 15 Aufl. München, 2004, S. 356.; Fikentscher W., Heinemann A. Schuldrecht. 10 Aufl. Berlin, 2006, S. 353.; Крашенинников Е. А. Основные вопросы уступки требования // Очерки по торговому праву: Сб. науч. тр. / Под ред. Е. А. Крашенинникова. Вып. 6. Ярославль, 1999, с. 8.

[317] Sk., piemēram: Matthiaß B. Lehrbuch des bürgerlichen Rechtes mit Berücksichtigung des gesamten Reichsrechts. 5 Aufl. Berlin, 1910. S. 246; Leonhard F. Allgemeines Schuldrecht des BGB. München und Leipzig, 1929. S. 655, 656; Keller M., Schöbi Ch. Das schweizerische Schuldrecht. 2Aufl. Basel und Frankfurt a. M., 1985. Bd. 4. S. 56; Larenz K. Lehrbuch des Schuldsrechts. 14 Aufl. München, 1987. Bd. 1. S. 576; Gauch

Civillikuma 1798. pantā Latvijas likumdevējs skaidri ir norādījis, ka Latvijā par cesijas priekšmetu var būt arī nākotnē paredzami prasījumi – par cesijas priekšmetu var būt visādi prasījumi, vienalga, vai tie izriet no līguma, vai no neatļautas darbības, starp tiem arī tādi, kuriem vēl nav iestājies termiņš, kā arī nosacīti un pat nākami un nedroši"

Attiecībā pret nākamiem prasījumiem tiesību literatūrā ir sastopama arī cita nostāja.

M. Braginska viedoklis ir, ka nedrīkst nodot citam tiesības, kas rodas nākotnē, jo nododamo tiesību apjoms, tiek noteikts nodošanas brīdī.[318] Šāds secinājums ir kļūdains. Cesijas līguma darbība izpaužas parasti kopš tā noslēgšanas brīža. Taču cesijas līgums var stāties spēkā ne uzriez, bet gan, piemēram, īstenojot atliekošu nosacījumu. Tātad, cesijas līguma noslēgšanas brīdis un tā stāšanās spēkā brīdis var nesakrist. Šāda situācija notiek arī nākotnes prasījuma cedēšanā[319]. Nākošā cedējamā prasījuma rašanās šajā gadījumā ir *condicio juris* loma jau noslēgta cesijas līguma darbības izpausmei. Tiecoties pamatot nākotnes prasījuma cesijas nepieļaujamību, V. Belovs raksta: "Ja nav prasījuma, nav arī saistību tiesisko attiecību, tas nozīmē, ka nav arī parādnieka un kreditora, t. i., divu no trim cesijas operācijas dalībniekiem. Potenciālā cedenta neesamība padara vienkārši neiespējamu cesijas līguma noslēgšanu".[320] Nedrīkst piekrist autora apgalvojumam, it kā *debitor cessus (parādnieks)* attiecas uz "cesijas operācijas dalībniekiem".

Prasījuma cesijas līgums tiek noslēgts starp cedentu un cesionāru. Parādnieka dalība šai "operācijā" nav vajadzīga. V. Belova spriedumiem par potenciālā cedenta neesamību ir tāds pats trūkums kā iepriekš apskatītajam M. Braginska viedoklim. Cedents kā puse noslēgtajā cesijas līgumā jau eksistē. Taču, lai šis līgums stātos spēkā, nepieciešams, lai cedents būtu kreditors cedējamā prasījumā, t. i., lai *prasījums viņam piederētu*. Nākotnes prasījuma cesijas gadījumā šis priekšnosacījums tiek izpildīts pēc cesijas līguma noslēgšanas.

V. Belovs tomēr norāda, ka parastās prasījuma cesijas (singulārās pēctecības) atšķirība no cesijas, kas notiek faktoringa līguma ietvaros, ir drīzāk pozitīvas tiesību normu attīstības auglis, nevis likumsakarība[321]. Autors spriež par vispārīgās normas neesamību attiecībā uz nākotnes prasījuma cesijas iespējamību, bez kuras pēdējā, pēc viņa domām, ir nepieļaujama.

P., Schluep W., Schmid J., Rey H. Schweizerisches Obligationenrecht. Allgemeiner Teil. 7 Aufl. Zürich, 1998. Bd.2. S. 302; Koziol H., Welser R. Grundriss des bürgerlichen Rechts. 12 Aufl. Wien, 2001. Bd. 2. S. 114; Крашенинников Е.А. Основные вопросы уступки требования // Очерки по торговому праву: Сб. науч. тр. / под ред. Е. А. Крашенинникова. Вып. 6. Ярославль, 1999. С. 16–18; Допустимость уступки требования. Хозяйство и право 2000 № 8. С. 79, 80.

[318] Брагинский М. И., Витрянский В. В. Договорное право. Кн. 1. Общие положения. Москва: Статут, 1997. С. 470

[319] Sk., piemēram: Leonhard F. Allgemeines Schuldrecht des BGB. München und Leipzig, 1929. S. 655; Keller M., Schöbi Ch. Das schweizerische Schuldrecht. 2 Aufl. Basel und Frankfurt a. M., 1985. Bd. 4. S. 56, 60; Gauch P., Schluep W., Schmid J., Rey H. Schweizerisches Obligationenrecht. Allgemeiner Teil. 7 Aufl. Zürich, 1998. Bd. 2. S. 306; Крашенинников Е. А. Основные вопросы уступки требования // Очерки по торговому праву: Сб. науч. тр. / под ред. Е. А. Крашенинникова. Вып. 6. Ярославль, 1999. С. 25.

[320] Белов В.А. Сингулярное правоприемство в обязательстве. Москва: ЮрИнфоР, 2000, С. 149

[321] Белов В.А. Сингулярное правоприемство в обязательстве. Москва: ЮрИнфоР, 2000.169.с.

Taču saikne starp cesijas līguma rīcības dabu un cedējamā prasījuma piederību cedentam nav atkarīga no tā, kāds kauzālais līgums ir prasījuma cesijas pamatā. Tāpēc, ja likumdevējs apstiprinoši risina jautājumu par nākotnes prasījumu cedēšanas pieļaujamību, tad tāpat jārisina jautājums arī citos nākotnes prasījumu cesijas gadījumos.

2. Vara rīkoties ar prasījumu. Cesijas līgums ir spēkā tikai tad, ja cedentam ir vara rīkoties ar prasījumu, vai, kas ir tas pats, tiesības rīkoties ar prasījumu. Tiesības rīkoties ar prasījumu attiecībā uz prasījumu ir blakustiesības ar rīcības pārveidojošo dabu"[322].

Ir neapšaubāms tas, ka valdījums ir lietas piederības īpašniekam ārēja izpausme un ir uzskatāms par papildu pierādījumu īpašnieka tiesībām līdztekus citiem viņa tiesību pierādījumiem, jo īpaši, tiesības nosakošiem dokumentiem. Valdījumu tāpat var raksturot kā faktisko vai saimniecisko varu pār lietu. Lietas faktiskā atrašanās personas saimnieciskā valdījuma sfērā līdzās ar personas nolūku valdīt lietu savā vārdā, neatzīstot kāda cita lielākas tiesības, ir nepieciešams elements tradicionālajā valdījuma izpratnē, kas izstrādāta romiešu jurisprudencē un jauno laiku doktrīnā. Lai īpašnieks varētu rīkoties ar lietu, viņam vispirms ir jāiegūst pār to faktiska vara.

Cedenta vara rīkoties ar prasījumu nepieciešama brīdī, kad cesijas līgums stājas spēkā[323]. Ja kreditors cedē prasījumu citai personai, tad viņam vairs nav tiesību ar to rīkoties: prasījumam pārejot pie cesionāra, cedenta rīcības tiesības ir izsmeltas. No šī brīža prasījums pieder cesionāram, kurš atbilstoši likumam iegūst tiesības rīkoties ar šo prasījumu. Ja kreditors vienu un to pašu prasījumu cedējis vairākas reizes, tad to iegūst pirmais (pēc laika) cesionārs[324].

3. Cedējamā prasījuma noteiktība. Kā citi rīkojumi, cesijas līgums pakļaujas noteiktības jeb specialitātes principam (*Bestimmtheits – oder Spezialitätsprinzip*): šī līguma saturam jāpadara par iespējamu noteikt prasījumu, kas pieder cedentam[325]. Turpretī saistību līgumos, kad parāda priekšmets ir prasījumi, tiek pieļauta tā noteiktība arī ar dzimtas pazīmēm[326].

---

[322] Sk., piemēram: Крашенинников Е. А. Правовая природа прощения долга // Очерки по торговому праву. – Ярославль, 2001, Вып. 8, с. 46–48; Крашенинников Е. А. Передача притязаний // Проблемы защиты субъективных гражданских прав. Ярославль, 2003, Вып. 4, с. 5; Крашенинников Е. А. Распорядительные сделки // Сборник статей памяти М. М. Агаркова. Ярославль, 2007, с. 28–31.

[323] Keller M., Schöbi Ch. Das schweizerische Schuldrecht. 2. Aufl. Basel und Frankfurt a.M., 1985, Bd. 4, S. 46.

[324] Sk., piemēram: Dernburg H. Das bürgerliche Recht des Deutschen Reichs und Preussens. 1–2 Aufl. Halle a.S., 1899, Bd. 2. Abt. 1, S. 315.; Crome C. System des deutschen bürgerlichen Rechts. Tübingen und Leipcig. 1902, Bd. 2, S. 329.; Koziol H., Welser R. Grundriss des bürgerlichen Rechts. 12. Aufl. Wien, 2001, Bd. 2, S. 119.; Zehetner J. Zessionsrecht. Wien, 2007, S. 117.

[325] Sk., piemēram: Medicus D. Schuldrecht I Allgemeiner Teil. 15. Aufl. München, 2004, S. 354.; Fikentscher W., Heinemann A. Schuldrecht. 10 Aufl. Berlin, 2006, S. 352.

[326] Medicus D. Schuldrecht I Allgemeiner Teil. 15. Aufl. München, 2004, S. 73.

Pašā vispārīgākajā formā var teikt, ka cedējamais prasījums, noslēdzot cesijas līgumu, jāindividualizē tā, lai varētu noteikt, ko iegūs cesionārs[327].

V. Belovs[328] atzīmē, ka par cesijas līguma priekšmetu var būt tikai individuāli noteikts prasījums, turklāt individualizāciju uzskata par sasniegtu caur kreditora un parādnieka, kā arī prasījuma priekšmeta, satura un pamatojuma rašanās individualizāciju.

Galvenais no atbilstošajiem raksturojumiem ir cedējamā prasījuma *rašanās pamatojums*. Piemēram, Rietumeiropas tiesību zinātnieki[329] uzskata, ka prasījuma par kaitējuma atlīdzināšanu var cedēt, pat ja atlīdzināmā kaitējuma apmērs vai parādnieka personība vēl nav zināma. Taču tas, kas tieši ir nepieciešams cesijas priekšmeta individualizācijai, ir atkarīgs no konkrētā gadījuma apstākļiem.

V. S. Jems nosaka kreditora tiesības tiesiskajās attiecībās kā triju tiesību kombināciju: 1) prasījuma tiesības, kas dod tiesības prasīt no saistītā subjekta tam uzliktos pienākumus; 2) tiesības uz paša darbībām, kas nozīmē subjektam iespēju patstāvīgi veikt faktiskas un juridiski nozīmīgas darbības; 3) tiesības uz aizsardzību, kas izpaužas kā iespēja izmantot vai prasīt izmantot valsts piespiedu mērus subjektīvo tiesību pārkāpuma gadījumā[330].

Saistību tiesību atzīšana par civiltiesību objektu paredz to iesaisti apgrozībā, līdz ar to viena no galvenajām pilnvarotās personas tiesībām kļūst tiesības rīkoties ar viņai piederošām saistību tiesībām (prasījumu).

Apkopojot teikto, var noformulēt šādu kreditora tiesību kopumu attiecībā uz viņai piederošajām saistību tiesībām (prasījumu):

- tiesības no parādnieka prasīt ievērot saistību nosacījumus;
- tiesības uz paša darbībām tiesiskajās attiecībās ar parādnieku;
- tiesības uz piederošo saistību tiesību (prasījuma) aizsardzību attiecībās ar trešajām personām;
- tiesības rīkoties ar saistību tiesībām (prasījumu).

Un tā, apskatot galvenās saistību tiesību (prasījuma) kā civiltiesību objekta īpašības, var konstatēt, ka:

Tiesību doktrīna pieļauj konstrukcijas "tiesības uz tiesībām" izmantošanu, kas ļauj pilnā mērā atklāt tāda civiltiesību objekta kā saistību tiesības (prasījums) potenciālu, parādīt

---

[327] Dernburg H. Das bürgerliche Recht des Deutschen Reichs und Preussens. 1–2 Aufl. Halle a.S., 1899, Bd. 2, Abt. 1, S. 303.

[328] Белов В. А. Сингулярное правоприемство в обязательстве. Москва:ЮрИнфоР, 2000,с. 147

[329] Sk., piemēram: Dernburg H. Das bürgerliche Recht des Deutschen Reichs und Preussens. 1–2 Aufl. Halle a. S. 1899, Bd. 2. Abt. 1. S. 303; Tuhr. A. Allgemeiner Teil des schweizerischen Oblihationenrechts. Tübingen, 1925. Halbbd. 2. S. 722.

[330] Гражданское право, в 2-х т. Том 1. Учебник / под ред. Е. А. Суханова. Москва: Изд-во БЕК, 1994. С. 47; par tiesību uz aizsardzību vietu subjektīvo civiltiesību sastāvā sk.: Бевзенко Р. С. Некоторые вопросы судебной защиты при уступке требований // Закон. 2009. № 10. С. 48.

tā vietu citu civiltiesību objektu vidū, izskaidrot tā galvenās īpatnības un pamatot iespējamību tā dalībai apgrozībā;

Attiecībā uz prasījumu sakarā ar to nemateriālo raksturu nav izmantojama konstrukcija „īpašumtiesības", līdz ar ko kreditora tiesību apjoms tiek noteikts, ņemot vērā saistību tiesību normas.

4.3. Prasījuma pāreja

Cesijas līgums izraisa prasījuma pāreju no kreditora citai personai. No līguma spēkā stāšanās brīža cedents nav tiesīgs prasīt no parādnieka darbības veikšanu, kas ir cedētā prasījuma materiālā satura sastāvdaļa, bet parādniekam nav pienākuma veikt izpildījumu cedentam. Tā kā cedētais prasījums tiek izdalīts no cedenta īpašuma, tā kreditori no šī brīža nevar attiecināt piedziņu attiecībā uz to; kopumā šis prasījums attiecas uz cesionāra īpašuma masu.

Tā kā cesionāram iegūstot cedēto prasījumu, cedents to zaudē, runa ir par *translatīvo* tiesību pārņemšanu. Ar cesijas līgumu tiek pārnests atsevišķs kreditora prasījums; tādējādi cedētais prasījums, ko iegūst cesionārs, notiek *singulārās* tiesību pārņemšanas ceļā.

K. Larencs norāda[331], ka prasījuma pāreja nozīmē *prasījuma piederības izmaiņas*. Var teikt, ka cesijas līguma būtība ir prasījuma piederības izmainīšana.

Tiesību literatūrā eksistē viedoklis, ka jēdzienā "tiesību (tiesisko attiecību) izmainīšana", tai skaitā jēdzienā "tiesību pāreja" slēpjas vienu tiesību (tiesisko attiecību) izbeigšana un jaunu tiesību (tiesisko attiecību) rašanās. Tā, piemēram, V. A. Rjasencevs apgalvo, ka tiesības un pienākumi ir ideoloģiska kategorija, kustība kā pārvietošanās telpā tiem nav raksturīga, un tāpēc pāriet no vienas personas pie citas tās nevar[332]. Šis apgalvojums saskārās ar taisnīgu kritiku no B. B. Čerepahina[333] puses, kurš atzīmēja, ka subjektīvo tiesību pārejas jēdziens ir speciāls juridisks jēdziens. Tiesību pāreja nevar nozīmēt pēdējo pārvietošanos telpā kaut vai tādēļ, ka tiesības, būdamas "ideoloģiska kategorija" telpā neeksistē.

Pēc O. A. Krasavčikova domām, runājot par tiesisko attiecību izmaiņām, ir jāņem vērā arī veco tiesisko attiecību izbeigšana un jaunu rašanās to vietā.[334]. Pēc tā spriežot, autoram bija jānonāk pie secinājuma, ka jēdzienam "tiesību (tiesisko attiecību) izmainīšana" nav patstāvīgas nozīmes, tā kā tas pārklājas ar jēdzieniem "tiesību (tiesisko attiecību) izbeigšana"

[331] Larenz K. Lehrbuch des Schuldsrechts. 14 Aufl. München, 1987. Bd. 1. S. 577.
[332] Советское гражданское право. Под редакцией Рясенцева В. А. Москва. 1960. Ч. 1. С. 254.
[333] Черепахин Б. Б. Правоприемство по советскому гражданскоиу праву. Москва. Госюриздат. 1962. С. 7.
[334] Красавчиков О. А. Юридические факты по советскому гражданскому праву. Москва. 1958. С. 77.

un "tiesību (tiesisko attiecību) rašanās". O. A. Krasavčikovs raksta, ka, ja aplūkot tiesisko attiecību kustību no divu vai vairāk subjektu tiesību un saistību puses, izrādīsies, ka tiesiskās attiecības var vienlaicīgi rasties vienam, izbeigties otram un izmainīties trešajam. To galvenokārt var novērot cesijas gadījumā – tiesiskās attiecības izbeidzas cedentam, rodas cesionāram, mainās parādniekam"[335]. Šis secinājums ir acīmredzamā pretrunā ar iepriekšējiem autora apgalvojumiem. Tos attīstot secīgi, viņam bija jāizdara slēdziens, ka cedentam izbeigušās saistības parādniekam nemainīsies, bet gan izbeigsies, un starp cesionāru un parādnieku radīsies jauna saistība.

Autore piekrīt L. Ennekcerusam[336], kurš secina, ka mūsdienu civiltiesībām nav pieņemams viedoklis, ka jebkura pilnvarotās personas maiņa nozīmē iepriekšējo tiesību izbeigšanu un jaunu rašanos ar tādu pašu saturu, un pareizi norāda uz tiesību izbeigšanas un rašanās nošķiršanu no tiesību zaudēšanas un iegūšanas. Cedēts prasījums, neskatoties uz tā pāreju pie jauna kreditora, paliek tas pats vai, visdrīzāk, tiek saprasts kā tas pats, un attiecīgi tiek izskatīts kā vecais, nevis kā jaunais prasījums[337].

Likumdevējs arī iegulda dažādu jēgu prasījuma izmaiņu un tā izbeigšanas ar jauna prasījuma rašanos jēdzienā. Tā, piemēram, tas novelk robežu starp *novāciju*, kā rezultātā sākotnējās saistības izbeidzas, jaunām saistībām nomainot vecās un *līgumisko saistību izmainīšanu*, kā rezultātā pušu saistības saglabājas izmainītā veidā. Tam ir tālejošas praktiskas sekas. Ja novācijas gadījumā akcesorās tiesības, kas bija pirms sākotnējā prasījuma, izbeidzas, tad prasījuma izmaiņu gadījumā šīs tiesības saglabājas, tās turpina eksistēt arī tādu prasījuma izmaiņu kā tā pāreja pie citas personas gadījumā.

Translatīvā tiesību pēctecība var skart tiesības to pilnā apmērā vai tikai noteiktā daļā. Pēdējā gadījumā notiek tiesību dalīšana, kā rezultātā iepriekšējais tiesību īpašnieks pilnībā zaudē savas tiesības: tiesību tiesiskie likteņi, kas rodas dalīšanas rezultātā, ir neatkarīgi viens no otra[338]. Tieši šāda tiesību dalīšana notiek *daļējas cesijas* gadījumā, kā rezultātā rodas divi vai vairāki prasījumi, kuri, būdami vienādas izcelsmes, ir neatkarīgi viens no otra un tiem var būt dažādi likteņi[339]. Prasījuma nodalīto daļu neatkarība tiesiskajā liktenī ļauj tos apzīmēt kā *subjektīvas tiesības, kas patstāvīgas attiecībā viena pret otru.*

---

[335] Turpat.

[336] Энекцерус Л. Курс германского гражданского права. Том I Полутом 2, Москва, 1949. с.76.

[337] Enneccerus L., Kipp Th., Wolff M. Lehrbuch des bürgerlichen Rechts. 23–27 Aufl. Marburg, 1927. Bd. 1. Abt. 2. S. 241.

[338] Tuhr A. Der allgemeine Teil des deutschen bürgerlichen Rechts. München und Leipzig, 1914. Bd. 2 Hälfte 1. S. 60.

[339] Sk., piemēram: Tuhr. A. Allgemeiner Teil des schweizerischen Oblihationenrechts. Tübingen, 1925. Halbbd. 2. S. 737; Larenz K. Lehrbuch des Schuldsrechts. 14 Aufl. München, 1987. Bd.1. S.579; Gierke O. Deutsches Privatrecht. München und Berlin, 1917. Bd.3. S. 186.

Apstrīdot daļējas cesijas pieļaujamību, M. V. Krotovs raksta: "Ja pieļaut prasījuma tiesību daļējas cesijas iespējamību, tad cesijas rezultātā notiks ne tikai kreditora maiņa, bet arī sākotnējo saistību izbeigšana to novācijas ceļā, radot vairākas jaunas saistību attiecības"[340]. Šis piemērs konstatē M. V. Krotova pilnīgu cesijas un novācijas būtības neizpratni. Jāatzīst, ka daļējas cesijas gadījumā par novāciju nevar būt runa jau tādēļ, ka tā paredz parādnieka piedalīšanos šajā vienošanā, tajā pašā laikā kad cesijas līgums, tajā skaitā arī daļējas cesijas līgums, parādnieka piedalīšanos neprasa. Turklāt, daļēja cesija izraisa nevis viena prasījuma aizstāšanu ar jaunu, bet gan agrāk eksistējošā prasījuma daļu nodalīšanu. Tāpēc prasījuma daļas ieguvējs ir cedenta tiesību pārņēmējs.

Prasījuma cesijas līgums var būt noslēgts *ar nosacījumu*[341]. Tāda līguma, kā jebkura cita nosacīta darījuma, darbību puses nosaka atkarībā no nākamā nezināmā apstākļa iestāšanās. Šī atkarība izpaužas dažādi atkarībā no tā, vai ir runa par atliekošu vai atceļošu nosacījumu.

Ja cesija ir notikusi ar *atliekošu nosacījumu*, cedējamais prasījums pāries pie cesionāra nevis ar cesijas līguma noslēgšanas brīdi, kā tas ir pēc vispārējiem noteikumiem, bet tikai ar apstākļa, kas ir cesijas nosacījums, iestāšanos. Piemēram, pārdošanas gadījumā cesijas līguma atliekošais nosacījums varētu būt pirkuma cenas samaksa.

Cesijas līguma ar *atceļošu nosacījumu* gadījumā prasījums pāriet līguma noslēgšanas brīdī. Tomēr, iestājoties nosacījumam, cedenta kreditora tiesības automātiski atjaunojas. Piemēram, nodrošinājuma cesijas gadījumā cesijas līguma rezolutīvais nosacījums var būt nodrošinājuma saistības izbeigšana. Kā atceļamo cesijas nosacījumu līgumā var atrunāt arī atteikšanos no līguma (izpildes), kas ir tās pamatā, vai šī līguma laušanu.

Jautājums par saistību tiesību pārejas brīdi no cedenta pie cesionāra līdz šim laikam nav guvis atspoguļojumu spēkā esošajos likumdošanas aktos un ir diskusiju priekšmets civiltiesību zinātnieku vidū. Jāatzīst, ka prasījuma tiesību cesijas, tiesību nodošanas, to pārejas brīža pie jaunā kreditora noteikšanai ir milzīga nozīme, jo tieši ar šo brīdi ir saistītas izmaiņas cedenta un cesionāra īpašuma sastāvā. Ja cesija ir veikta, tad absolūti tiesiskais efekts, kura radīšanai šis darījums ir virzīts, ir sasniegts – īpašums prasījuma tiesību formā cedentam tiek izslēgts. Uz īpašumu (prasījuma tiesībām), kas pārgājis pie cesionāra, nevar tikt vērsta cedenta parādu piedziņa, tā maksātnespējas gadījumā neietilpst cedenta īpašuma masā.

---

[340] Кротов М. В. О некторых проблемах перемены лиц в обязательстве. Очерки по торговому праву / Под ред. Е. А. Крашенинникова. Ярославль, 1999. Вып. 6. С. 67.

[341] Sk., piemēram: Dernburg H. Das bürgerliche Recht des Deutschen Reichs und Preussens. 1–2 Aufl. Halle a. S. 1899, Bd. 2. Abt. 1. S. 302, 305; Tuhr. A. Allgemeiner Teil des schweizerischen Oblihationenrechts. Tübingen, 1925. Halbbd. 2. S. 648; Gauch P., Schluep W., Schmid J., Rey H. Schweizerisches Obligationenrecht. Allgemeiner Teil. 7 Aufl. Zürich, 1998. Bd. 2. S. 294, 295; Крашенинников Е. А. Условие в сделке: понятие, виды, допустимость // Очерки по торговому праву. Сборник научных трудов. Ярославль: изд-во Яросл. ун-та, 2001, Вып. 8. С. 15.

Prasījuma tiesības izmantojot plašāk nekā darījumu objektu, tai skaitā nodrošinājuma darījumu objektu, var saasināties problēmas, kas saistītas ar vairāku cesionāru prasījumu prioritātes noteikšanu[342].

Objekta nemateriālais raksturs, neļauj izmantot lietu nodošanas konstrukcijas potenciālu un šeit ir nepieciešamas citas pieejas saistību pārejas brīža noteikšanai.

Šāda situācija noved pie idejas par subjektīvajām tiesībām, kā nemateriālas lietas, kas neattiecas uz saistību struktūru, tāpēc arī prasījuma nodošana kļūst par darbību, kas ir juridiski vienaldzīga pret subjektīvā sastāva izmaiņām. Šajos apstākļos no saistību jēdziena ir jāizslēdz subjektīvās tiesības, kā viens no satura daļas elementiem. Pamatojoties uz saistībām, parādniekam ir jāveic noteikta darbība kreditora labā.

Cesijas līguma slēgšana nenozīmē tiesību pāreju, bet saistībās esošo personu maiņu. Tas nozīmē, ka tam ir nepieciešami papildu juridiskie fakti. Lai notiktu tiesību pāreja, iepriekšējais kreditors (cedents) un jaunais kreditors (cesionārs) mijiedarbojas cesijas attiecību ietvaros. Pēc noslēgtā cesijas darījuma cedenta aktīvās darbības saistībā ar tiesību nodošanu dokumentu nodošanas ceļā nenoved pie kreditora maiņas, jo par cesiju neinformētais parādnieks turpina likumīgi pildīt saistības iepriekšējam kreditoram. Tādā veidā, tiesību nodošanas saistību izpildīšana slēpjas cedenta darbībās, kas saistītas ar dokumentu, kas apstiprina tiesības, nodošanu, tiesību īstenošanai nepieciešamo ziņu paziņošanā cesionāram, kā arī atturēšanās no prasījuma pret parādnieku realizācijas līdz brīdim, kad pēdējais tiks informēts par cesiju.

Kā jau tika iepriekš atzīmēts, cesijas juridiskā nozīme daudzējādā ziņā ir analoģiska lietu nodošanas aktam, ko civiltiesībās sauc par tradīciju (*traditio*). Tomēr, ņemot vērā tāda tiesību objekta, kā lieta, materiālo raksturu, nākas konstatēt, ka tradīcijai, kā personas gribas izteikumam nodot lietu arī ir materiālā izpausme (lietas pasniegšana, nekustamā īpašuma nodošanas akts, automašīnas atslēgu nodošana u.tml.). Citādi izskatās situācija gadījumā, ja mums ir darīšana ar cesiju, t. i., bezķermeniska objekta (prasījuma tiesību) nodošanu. Prasījuma nemateriālais raksturs izslēdz jebkuru to nodošanas objektīvo īstenošanu, pamatojoties uz ko dotā fakta fiksēšana laikā nav iespējama. Ņemot vērā to, ka nav tieša norādījuma uz izpildīšanas (prasījuma tiesību nodošanas) brīdi tiesību normu līmenī, likumsakarīgs ir jautājums – kāds fakts dotajā gadījumā var liecināt par cedenta gribas izteikumu nodot prasījuma tiesības? Atbilde ir acīmredzama – tā ir pušu vienošanās par prasījuma tiesību cesiju panākšana. Nekādus citus secinājumus spēkā esošo tiesību aktu analīze nesniedz.

[342] Новоселова Л. А. О перемене лиц в обязательстве. Хозяйство и право, 2009; 5: 41.

Valdošs ir uzskats, ka cesijas brīdis un cesijas līguma noslēgšanas brīdis sakrīt laikā. Cesionārs ieņem kreditora vietu nekavējoties pēc līguma noslēgšanas neatkarīgi no tā, vai ir saņemta vai nav saņemta parādnieka piekrišana. Šajā gadījumā nav nepieciešams informēt parādnieku vai lūgt viņa piekrišanu[343].

Visbiežāk līguma, kas ir prasījuma tiesību nodošanas pamatojums, noformēšanas brīdis sakrīt ar pašu prasījuma tiesību nodošanas noformēšanu. Savukārt prasījuma tiesību pārejas no vienas personas pie citas brīdis var sakrist ar darījuma noformēšanas brīdi vai pēc pušu vienošanās tiek noteikts savādāk.

Ja cesijas līgumā nav norādīts noteikts fakts, kuram ir piešķirta nozīme apzīmēt prasījuma tiesību nodošanu, tad sanāk, ka tiesības ir pārgājušas līguma noslēgšanas brīdī. Piespiest cedentu nodot tiesības tādā gadījumā nav nepieciešamības: pirmkārt, prasījuma tiesības jau ir radušās cesionāram, otrkārt, cedents nevar veikt nekādas prasījuma tiesību nodošanas darbības, ņemot vērā to, ka viņam nav attiecīgu saistību. Praksē no cedenta visbiežāk cenšas panākt fakta apstiprinājumu par to, ka prasījuma tiesības ir pārgājušas pie cesionāra. Tomēr tādam apstiprinājumam ir *pierādījumu, nevis tiesības veidojošs raksturs.*

Kā atzīmē V. A. Belovs, cesijas līguma pušu uzdevums ir prasījuma tiesību pārejas brīža piesaistīšana konkrētam notikumam, kā tieši ("prasījums ir uzskatāms par nodotu ar šī līguma parakstīšanas brīdi"), tā arī sarežģītā formā (piemēram, "10 dienas pēc šī līguma cedējamā prasījuma apmaksas saistību izpildes")[344].

Noteikums par pušu cesijas līguma noslēgšanu un tā izpildīšanas vienlaicīgumu darbosies gadījumā, ja puses, pamatojoties uz darījumu civiltiesiskās regulēšanas rakstura dispozitivitāti, nevienosies par citu (vēlāku) tiesību pārejas brīdi[345], bet pat šajā gadījumā, pamatojoties uz nodošanas objekta nemateriālismu, nekāds speciāls prasījuma tiesību nodošanas akts nav vajadzīgs, bet darījuma tiesiskās sekas nosaka pušu panāktās vienošanās. Citiem vārdiem sakot, notikumiem, ar kuriem puses sasaista prasījuma tiesību pārejas brīdi, ir *juridiskā fakta, kas apzīmē tiesību pāreju, bet ne to nodošanas veida loma.*

Vācijas un Šveices civiltiesību zinātnieku vidū valda nesaskaņas attiecībā uz to, kādā veidā cesionārs iegūst nākamo prasījumu. "Tiešās teorijas" *(Unmittelbarkeitstheorie)* piekritēji[346] (vācu zinātnieki) uzskata, ka šāds prasījums rodas tieši cesionāra īpašumā. Pēc starpposmu teorijas vai, labāk sakot "teorētiskās iegūšanas" teorijas (*Durchgang-*

[343] Брагинский М. И., Витрянский В. В. Договорное право. Москва: Статут, 1997. С. 461.
[344] Белов В. А. Уведомление должника об уступке требования. Законодательство, 2001; 7: 13.
[345] Sk., piemēram: Постановление Президиума ВАС РФ от 30.03.2010 г. по делу № 16283/09. Вестник ВАС РФ, 2010; 6.
[346] Sk., piemēram: Leonhard F. Allgemeines Schuldrecht des BGB. München und Leipzig, 1929. S. 656; Esser J., Schmidt E. Schuldrecht: ein Lehrbuch. 7 Aufl. Heidelberg, 1993. Bd. 1. Teilbd. 2. S. 289, 290.

serwerbstheorie) piekritēju[347] (šveices zinātnieki) domām, prasījums šajā gadījumā uz "juridisku" ("loģisku") sekundi rodas cedenta īpašumā, un tikai pēc tam automātiski pāriet pie cesionāra, t. i., it kā iziet cauri cedenta īpašumam. Autore uzskata, ka priekšrocība ir jādot pēdējai teorijai – šveices zinātnieku teorijai. Piedāvātajā "tiešajā teorijā" (vācu zinātnieku teorija) cesionāra nākamā prasījuma iegūšanas mehānisms netiek saskaņots ar cesijas līguma rīcības raksturu, kas izpaužas tādā veidā, kad cedētais prasījums tiek izdalīts no cedenta īpašuma un pāriet uz cesionāra īpašuma masu. Pretēji, "teorētiskās iegūšanas" teorija paredz cedējamā prasījuma piederību cedentam. Pēc *Unmittebarkeitstheorie* viedokļa cesionārs iegūst prasījumu kā sākotnējais kreditors, bet nevis kā cedenta tiesību pārņēmējs, kas ir pretrunā ar cesijas būtību. *Durchgangserwerbstheorie* aplūko cesionāru kā cedenta tiesību pārņēmēju un tāpēc saskaņojas ar cesionāram izvirzāmiem iebildumiem, kas ir parādniekam pret iepriekšējo kreditoru.

Cedētais prasījums pāriet cesionāram tādā apjomā un uz tādiem nosacījumiem, kādi eksistēja uz tiesību pāriešanas brīdi, vai, kā parasti saka civiltiesību zinātnieki, *tādā stāvoklī*, kādā tas atradās uz šo brīdi[348].

Cesionārs iegūst prasījumu ar *privilēģijām,* kādas ir noteiktas, piemēram, administratora iecelšanas gadījumā. Tomēr cesionārs nevar izmantot iepriekšējā kreditora personīgās privilēģijas, kādas tam būtu bijušas prasījuma realizācijas gadījumā[349]. No otras puses, jaunais kreditors iegūst prasījumu, kas ir apgrūtināts ar visiem tā trūkumiem, pirmkārt runa ir par iebildumiem, kurus parādnieks var pretstatīt kreditoram.

Vācu tiesību zinātnieki[350] atzīmē, ka cesijas līguma stāšanās spēkā, pēc vispārējiem noteikumiem, nemaina prasījuma īstenošanas nosacījumus, kas ir šī līguma priekšmets. Tā, piemēram, nemainās cedētā prasījuma izpildes vieta.

Tiesību pāreja jaunajam kreditoram var izsaukt izpildes vietas izmaiņas, ja izpildes vieta tiek noteikta, izejot no kreditora atrašanās (dzīves) vietas, kā tas notiek, piemēram, naudas saistību gadījumā. Šajā gadījumā pēc likuma analoģijas ir jāpiemēro noteikumi, ka, ja kreditors naudas saistību gadījumā uz saistību izpildes brīdi ir mainījis dzīvesvietu vai atrašanās vietu un par to ir paziņojis parādniekam, izpildei ir jānotiek kreditora jaunajā

---

[347] Sk., piemēram: Gauch P., Schluep W., Schmid J., Rey H. Schweizerisches Obligationenrecht. Allgemeiner Teil. 7 Aufl. Zürich, 1998. Bd.2. S.302; Keller M., Schöbi Ch. Das schweizerische Schuldrecht. 2 Aufl. Basel und Frankfurt a. M., 1985. Bd. 4. S. 60.

[348] Sk., piemēram: Дернбург Г. Пандекты. Выпуск III (т. II подлинника). Обязательственное право. Москва, 1911. С. 167; Крашенинников Е. А. Правовые последствия уступки требования // Хозяйство и право. 2001. № 11. С. 7.

[349] Sk., piemēram: Dernburg H. Das bürgerliche Recht des Deutschen Reichs und Preussens. 1-2 Aufl. Halle a.S. 1899, Bd.2. Abt.1. S.314; Crome C. System des deutschen bürgerlichen Rechts. Tübingen und Leipcig. 1902, Bd.2. S.336

[350] Sk., piemēram: Nörr K. W., Scheyhing R., Pöggeler W. Sukzessionen: Forderungszession, Vertragsübernahme, Schuldübernahme. 2. Aufl. Tübingen, 1999. S. 38; Palandt O. Bürgerliches Gesetzbuch. Kurzkommentar. 63 Aufl. München, 2004. S. 589.

dzīvesvietā vai atrašanās vietā ar norādi ka izdevumi, kas saistīti ar izpildes vietas maiņu ir attiecināmi uz kreditoru.

Šeit rodas jautājums, kam ir jāapmaksā šie izdevumi – jaunajam vai iepriekšējam kreditoram? Vācijas civiltiesību zinātnieki[351], pēc Abs. 3 §270 BGB analoģijas, nonāk pie secinājuma, ka, mainot izpildes vietu, izdevumi gulstas uz cesionāru. Cita pieeja tiek izmantota Eiropas līgumu tiesību principu 11:306 p. 1. p., pēc kura cedents ir atbildīgs parādnieka priekšā par izdevumu palielināšanos, kuri ir radušies parādniekam saistību izpildes vietas izmainīšanas dēļ. Šo pieeju ir jāatzīst par taisnīgāku, ņemot vērā to apstākli, ka parādnieks, izvēloties iepriekšējo kreditoru par kontraģentu līgumā, pēc kura prasījums tiek cedēts, uzticējās viņa kredītspējai; cesionāra kredītspēja viņam var nebūt zināma.

4.4. Ar nodotajām prasījuma tiesībām saistīto tiesību pāreja, problēmjautājumi un to risinājumu ceļi

Cesijas līguma sekas ne vienmēr aprobežojas ar prasījuma tiesību pāreju.

Latvijas Civillikumā nododamo tiesību apjoms noteikts 1806. pantā: "Cesionārs gan neiegūst ar cesiju vairāk un lielākas tiesības, nekā bijušas cedentam, bet pats prasījums pāriet uz viņu ar visām pie tā piederīgām un cesijas brīdī jau pastāvošām tiesībām, pat arī tad, ja tās būtu pamatotas uz personīgu labvēlību pret cedentu, ciktāl par tām nav tieši noteikts izņēmums no šā noteikuma.

Vēl nenomaksātie prasījuma procenti, ja tie nav tieši pielīgti, arī pāriet uz cesionāru. Cedentam jānodod cesionāram viss, kas noder par prasījuma pierādījumu vai kas var sekmēt tā piedziņu, kā arī viss tas, ko viņš saņēmis no parādnieka jau pēc cesijas."[352]

A. Tuhrs[353] norāda, ka ar prasījuma tiesību saistīto tiesību nodošana cesionāram ir cesijas līguma *likumiskās blakus sekas*, kas iestājas arī gadījumā, kad līgumā nekas par to nav minēts. Tiesa, to iestāšanos var izslēgt ar cedenta un cesionāra vienošanos vai kreditora un nodrošinājumu sniedzošās personas vienošanos (piemēram, kreditors un galvotājs vienojas par to, ka prasījums pret galvotāju nepāries citai personai, nododot galvenās prasījuma tiesības).

---

[351] Sk., piemēram: Tuhr A. Der allgemeine Teil des deutschen bürgerlichen Rechts. Leipzig, 1910. Bd. 1. S. 222; Gernhuber J. Synallagma und Zession // Festschrift für Ludwig Raiser. Tübingen, 1974. S. 70; Nörr K. W., Scheyhing R., Pöggeler W. Sukzessionen: Forderungszession, Vertragsübernahme, Schuldübernahme. 2. Aufl. Tübingen, 1999. S. 38, 39.

[352] Analoģiskas normas ir iekļautas rietumu tiesību sistēmu lielākajā daļā. Piemēram: §401 BGB, Abs.1 Art. 170 OR, com.1 art 1263 CC it.

[353] Tuhr. A. Allgemeiner Teil des schweizerischen Oblihationenrechts. Tübingen, 1925. Halbbd. 2. S. 738.

Prasījuma tiesību nodošanas ietekme uz tiesību nodrošinājuma likteni var būt atšķirīga.

Nodrošinot nododamo prasījumu **ar galvojumu**, jaunajam kreditoram pāriet kā nosacītā, tā arī faktiskā prasība pret galvotāju. Daudzi autori[354] uzskata, ka gadījumā, kad cesija galvotājam ir izslēgta, tā tiek pārtraukta. Tomēr jautājums par prasības likteni pret galvotāju tā izslēgšanas no nodoršinātajām tiesībām cesijas gadījumā ir cieši saistīts ar jautājumu par šīs prasības izolētas nodošanas iespēju. Vācijas un Šveices tiesību zinātnieki[355] uzskata, ka šo jautājumu jārisina apstiprinoši, tāpēc nepieciešams pieļaut kā iespējamu iespēju cedentam saglabāt prasību pret galvotāju galvenā prasījuma izolētas nodošanas gadījumā.

Galvojums ir ar līgumu uzņemts pienākums atbildēt kreditoram par trešās personas parādu, neatsvabinot tomēr pēdējo no viņa parāda.[356] Galvojums tāpat kā ķīlas tiesības ir tiesību pastiprināšanas veids, tomēr, atšķirībā no ķīlas līguma, galvojuma gadījumā tiek slēgts atsevišķs līgums ar trešo personu par prasījuma nodrošinājumu.

Tiešie galvojuma nodibināšanas dalībnieki ir galvinieks un kreditors. Galvenais parādnieks paliek malā. No tā izriet, ka galvenajam parādniekam ne tikai nav nepieciešamības piedalīties galvojuma nodibināšanā, bet arī par to vispār zināt.[357]

Kaut gan galvojums ir cieši saistīts ar parāda saistību, tās nodibināšanu, apjomu un izbeigšanos, tomēr tā ir atsevišķa līgumiska saistība, kura atsevišķos gadījumos var pastāvēt bez galvenā parāda[358], kā arī galvojuma prasījuma termiņš un izpilde var nesakrist ar līgumā noteikto parāda izpildes termiņu. Līdz ar to ir strīdīgs jautājums par galvojuma pāreju cesijas gadījumā, jo ar cesiju tiek pārnests tikai prasījums pret parādnieku, nevis visa līgumiskā attiecība un līgumi, kas slēgti ar trešajām personām. Tāpat var saskatīt problemātiku cesijas izpildes realizācijā, jo, piemēram, cedentam par cesiju pienācīgā kārtā ir jāpaziņo parādniekam[359], tādā gadījumā galvinieks saistību var izpildīt cedentam, nezinot par tiesību pāreju un neatkarīgi no parādnieka.

---

[354] Sk., piemēram: Gierke O. Deutsches Privatrecht. München und Berlin, 1917. Bd. 3. S.193; Lambsdorff H. G. Skova B. Handbuch des Bürgschaftsrechts. München, 1994. S. 168; Lüke G. Grundfragen des Zessionrechts // Juristische Schulung, 1995. S. 91; Palandt O. Bürgerliches Gesetzbuch. Kurzkommentar. 63 Aufl. München, 2004. S. 1136.

[355] Sk., piemēram: Tuhr. A. Allgemeiner Teil des schweizerischen Oblihationenrechts. Tübingen, 1925. Halbbd. 2. S. 738; Enneccerus L., Kipp Th., Wolff M. Lehrbuch des bürgerlichen Rechts. 23–27 Aufl. Marburg, 1927. Bd. 1. Abt. 2. S. 249; Leonhard F. Allgemeines Schuldrecht des BGB. München und Leipzig, 1929. S. 665; Крашенинников Е. А. Правовые последствия уступки требования //Хозяйство и право. 2001. № 11. С. 8.

[356] Civillikums. Ceturtā daļa. Saistību tiesības /Latvijas Republikas likums. Pieņemts Latvijas Republikas Saeimā 28.01.1937.; stājies spēkā 01.03.1993. // Ziņotājs Nr. 4, 1992. gada 30. janvāris. -1692. p.

[357] Сводъ гражданских узаконений губерний Прибалтийских, сост. В. Буковский, Р., 1914, т. 2.

[358] Civillikums. Ceturtā daļa. Saistību tiesības /Latvijas Republikas likums. Pieņemts Latvijas Republikas Saeimā 28.01.1937.; stājies spēkā 01.03.1993. // Ziņotājs Nr. 4, 1992. gada 30. janvāris. - 1711. p.

[359] Civillikums. Ceturtā daļa. Saistību tiesības /Latvijas Republikas likums. Pieņemts Latvijas Republikas Saeimā 28.01.1937.; stājies spēkā 01.03.1993. // Ziņotājs Nr.4, 1992. gada 30. janvāris. - 1804. p.

A. Grūtups Civillikuma komentāros norāda, ka, nav likuma, kurš prasītu, lai galvojums būtu spēkā tikai pret stingri noteiktu kreditoru. Tā kā galvojums ir blakus saistība, kura (parasti) pastāvīgi neeksistē, bet pavada (galveno) parāda saistību, bet pēdējā var tikt nodota citai personai, tad nav pamata uzskatīt, ka šajā gadījumā galvojums būtu dzēsts, vēl jo vairāk tāpēc, ka parasti galviniekam ir personīgi vienalga, kāda konkrēta kreditora priekšā viņš atbild kā galvinieks.[360] Autore uzskata, ka ir jāpiekrīt dotajam komentāram, jo galvojumam nepārejot līdz ar parāda prasījumu cesijas gadījumā, būtiski mainītos prasījuma priekšmeta apjoms un nodrošinājums.

Par prasījuma pāreju likumiskā ceļā saskaņā ar Civillikuma 1793. pantu, var uzskatīt arī galvinieka tiesības, kas izriet no galvojuma līguma, jo saskaņā ar Civillikuma 1704. pantu kādā apmērā galvinieks apmierina kreditoru, tādā uz viņu pāriet šā pēdējā prasījumi pret galveno parādnieku. Šajā gadījumā notiek automātiska prasījuma tiesību pāreja no kreditora uz galvinieku, bez kreditora gribas izteikuma, un galviniekam pieder regresa prasība pret parādnieku.

Līdztekus citām nodrošinātām tiesībām pie cesionāra pāriet arī **ķīlas tiesības**.

Vēl viena blakustiesība, kas pāriet cedentam ir ķīlas tiesību likumiska pāreja prasījuma cesijas gadījumā pamatojas uz Civillikuma 1278. pantu, kas nosaka, ka ķīlas tiesība ir tāda tiesība uz svešu lietu, uz kuras pamata šī lieta nodrošina kreditoram viņa prasījumu tādā kārtā, ka viņš var no tās dabūt šā prasījuma samaksu.

Ķīlas tiesība kā lietu tiesība ļauj ķīlas ņēmējam izmantot ieķīlāto lietu kā parāda saistības nodrošinājumu tādējādi, ka viņš var saņemt parāda samaksu no pašas ieķīlātās lietas vai arī tās pārdošanā saņemtās naudas.[361] Ķīlas tiesība ir atzīstama kā blakus tiesība, un kā tāda cesijas gadījumā seko galvenajam prasījumam. Tā kā hipotēka kā ķīlas tiesība tiek ierakstīta zemesgrāmatā, tad pretēji citiem gadījumiem, piemēram, pārjaunojuma gadījumā, cesijas ierakstīšanai zemesgrāmatā ieķīlātāja piekrišana nav nepieciešama. Cesionārs var prasīt, atkarībā no ķīlas līguma noteikumiem, bezstrīda piespiedu izpildīšanu vai nekustamā īpašuma pārdošanu labprātīgā izsolē tiesas ceļā."[362]

Komercķīlas likumā[363] regulēti noteikumi par komercķīlas nodošanu nodrošinātas prasījuma cesijas gadījumā. Komercķīlas likuma 35. panta pirmā daļa nosaka, ka cedējot nodrošināto prasījumu, cesionāram tiek nodotas arī visas komercķīlas ņēmēja tiesības, ja vien

[360] Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna red. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Saistību tiesības. Rīga: Mans īpašums. 2000.- 179. lpp.
[361] Višņakova G., Balodis K. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Lietas. Valdījums. Tiesības uz svešu lietu. Rīga: Mans īpašums. 1998. - 160. lpp.
[362] Višņakova G., Balodis K. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Lietas. Valdījums. Tiesības uz svešu lietu. Rīga: Mans īpašums. 1998. - 230. lpp.
[363] Komercķīlas likums. 21.10.1998. / Latvijas Republikas likums. Pieņemts Latvijas Republikas Saeimā 21.10.1998.; stājies spēkā 01.03.1999. // Latvijas Vēstnesis Nr. 337/338., 11.11.1998.

cedents un cesionārs nav vienojušies citādi, un minētā likuma panta otrā daļa nosaka, ka par cesijas līguma noslēgšanu komercķīlu reģistra turētājs izdara atzīmi uz komercķīlas ņēmēja rakstveida paziņojuma pamata.

Līgumsods ir viens no visbiežāk pielietotajiem saistību tiesību pastiprināšanas veidiem blakus galvojumam, ķīlai (hipotēkai) un rokasnaudai. Līgumsoda regulējums CL 1716–1724.[1] pantā dod plašas iespējas to noteikt dažādos veidos un apmērā, un tieši līgumsoda apmēra jautājumi kļūst par daudzu tiesā izskatāmu lietu galveno strīda priekšmetu. Vajadzēja uzkrāties lielam skaitam "spilgti izteiktu netaisnīgu līgumsodu" piemērošanas gadījumu, lai sāktu apsvērt, kādas tad īstenībā ir līgumsoda funkcijas, kas ir līgumsoda piemērošana labā ticībā, un vai tas, ka likumā nav noteikuma par līgumsoda samazināšanu, nozīmē, ka ir aizliegti jebkādi izņēmumi. Jaunas pieejas meklējumus veicināja arī iepazīšanās ar Eiropas Savienības un Eiropas Padomes dokumentiem, civiltiesību unifikācijas projektiem, citu valstu likumiem un praksi. Notika judikatūras pagrieziens, kas sākotnēji iezīmējās Senāta 2004. gada spriedumā lietā Nr. SKC-441, 2005. gada spriedumā lietā Nr. SKC-48 un 2007. gada lēmumā lietā Nr. SPC-43 un izvērsti pamatots Senāta 2008. gada 14. maija spriedumā lietā Nr. SKC-212. Attiecībā uz tiesas iespēju apkarot pārmērīgus līgumsodus prakse un Senāta judikatūra ir attīstījusies, apsteidzot grozījumus Civillikumā (1724[1]. pants), kas vispārējā veidā dod tiesības samazināt līgumsodu, ja tas ir pārmērīgs[364].

Likumdevējs tiesas tiesības samazināt līgumsodu līdz saprātīgam apmēram, ja tas ir pārmērīgs, nostiprinājis arī Civillikuma 1724.[1] pantā ar 2009. gada 4. jūnija grozījumiem, kas stājās spēkā 2009. gada 1. jūlijā.

Ar 2013. gada 20. jūnija grozījumiem, kas stājās spēkā 2014.gada 1.janvārī, CL 1716. pantā noteikts, ka līgumsods par neizpildīšanu īstā laikā (termiņā) var būt pieaugošs, taču nepārsniedzot 10 procentus no kavētās saistību neizpildīšanas mantiskās vērtības.

Svarīgākais, lai līgumsoda institūts atbilstu civiltiesību uzdevumam un taisnīguma idejai, tāpat arī Eiropas Savienības politikai un attieksmei pret soda sankcijām privāttiesībās. Jau izstrādājot grozījumus, likumdevējs norādīja, ka pašreizējais tiesiskais regulējums veicina sociālās noslāņošanās tendences, kas noved pie daļas sabiedrības nonākšanas parādu jūgā, kamēr citu bagātība vairojas.

Civillikuma grozījumi, kas izdarīti ar Saeimas 2013. gada 20. jūnija likumu un stājās spēkā 2014. gada 1. janvārī, ir uzskatāmi par vieniem no būtiskākajiem grozījumiem Saistību tiesību daļā kopš Civillikuma darbības atjaunošanas. Tie krasi mainīs līgumsoda nozīmi

[364] Tiesu prakse līgumsodu piemērošanā // at.gov.lv/.../Apkopoj_ligumsodi_5.11.2013.do

civiltiesiskajā apgrozībā un ir uzskatāmi par likumdevēja soli civiltiesību modernizēšanā un pat tuvināšanos anglosakšu tiesību sistēmai[365].

Lielbritānijā un citās anglosakšu tiesību sistēmas valstīs, piemēram, Īrijā, ASV, Austrālijā un Kanādā, ir savstarpēji līdzīgi noteikumi attiecībā uz līgumsodu, proti, līgumsods, kas būtībā pilda soda naudas (*penalty*) funkciju, ir aizliegts. Atļauts ir tikai līgumsods, kas pilda zaudējumu atlīdzināšanas funkciju. Šobrīd Amerikas tiesībās ir formulēti divi kritēriji, kuriem jāpiepildās, lai līgumsods netiktu atzīts par soda naudu (*penalty*), proti, pirmkārt, tas nedrīkst būt nesamērīgs attiecībā pret potenciālajiem vai faktiskajiem zaudējumiem, kas radušies saistību neizpildes dēļ. Otrkārt, potenciālajiem vai faktiskajiem zaudējumiem ir jābūt skaidri pierādāmiem[366]. Līdzīga pieeja tika izmantota lietā *Dunlop Pneumatic Tyre Co Ltd v New Garage and Motor Co Ltd,*[367] kas ir viens no būtiskākajiem tiesu spriedumiem lietās par līgumsodiem Lielbritānijā. Minētajā lietā Lordu palāta definēja principus, kā noteikt, vai līgumsoda klauzula faktiski ir sods un tādējādi atzīstama par nepiemērojamu. Uz šo lietu ir atsaukusies gan Austrālijas Augstākā tiesa lietā *Ringrow Pty Ltd v BP Australia Pty Ltd,*[368] gan Īrijas Augstākā tiesa lietā *O"Donnell v Truck and Machinery Sales Limited*[369]. Kanādas Augstākā tiesa ir izmantojusi līdzīgu pieeju lietā *Elsley v. J.G. Collins Ins Agencies*[370], kurā ir liegusi lielāku atlīdzību par līguma noteikumu neievērošanu nekā saistību neizpildes faktiski radītie zaudējumi[371].

Līgumsoda samaksa korelē ar kreditora zaudējumiem.

Līgumsods ir vistīrākā iedzīvošanās uz parādnieka rēķina tad, ja tas noteikts apmērā, kas ievērojami pārsniedz neizpildīšanas izraisīto peļņas zaudējumu[372].

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departaments ir norādījis[373], ka līgumsodam ir sodīšanas un zaudējumu atlīdzināšanas funkcija. Gadījumos, kad no lietas apstākļiem secināms, ka līgumsods pēc tā apmēra, salīdzinot ar iespējamajiem pārkāpuma izraisītajiem zaudējumiem, veic galvenokārt sodīšanas funkciju, tā piemērošana vērtējama

---

[365] K.Freimanis, R. Niedra Līgumsodu griestu noteikšana Eiropā: salīdzinošs pētījums // http://www.juristavards.lv/doc.php?id=263853

[366] Social Transformations in Contemporary Societi clauses within different legal systems, 2013. Pieejams: http://stics.mruni.eu/wp-content/uploads/2013/06/153-162.pdf

[367] Dumlop Pneumatic Tyre Co Ltd v New Garage and Motor Co Ltd, (1915) AC79. Piejams: http://www.bailii.org/uk/cases/ UKHL/1914/1.html

[368] Ringrow Rty Ltd v BP Australia Pty Ltd (2005) HCA 71.

[369] O"Donell v Truck and Machinery Sales Limited 1998 4 IR 191.

[370] Elsley v. J.G. Collins Ins Agencies, (1978) 2 S.C.R. Pieejams: http:// scc-csc.lexum.com/decisia-scc-csc/scc-csc/en/item/2597/index.do

[371] Citēts no: K. Freimanis, R. Niedra Līgumsodu griestu noteikšana Eiropā: salīdzinošs pētījums. Pieejams: http://www.juristavards.lv/doc.php?id=263853

[372] K. Torgāns Līgumsoda anomālijas Direktīvas 2011/7/ES normu kontekstā. Pieejams: http://www.juristavards.lv/doc.php?id=252065&show=true

[373] Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2008. gada 14. maija spriedums lietā Nr. SKC-212/2008.

atbilstoši vispārējiem sodīšanas rakstura tiesisko līdzekļu piemērošanas principiem, tostarp soda samērīguma un taisnīguma principiem. Vispārējie tiesību principi ir no tiesiskas valsts principa izrietošas vispārpieņemtas pamatnostādnes, galvenie noteikumi, uz kuriem attiecīgā tiesiskā sistēma vai nozare balstās. Vispārējie tiesību principi ir Eiropas Savienības nerakstītās primārās tiesības. Ar līguma atcelšanu zūd pamats turpmāk piemērot tajā paredzēto līgumsodu, taču tas neizslēdz tiesības prasīt jau uzkrājušos līgumsodu.

Līgumsoda nodrošināmā darbība ir parādnieka pamudinājums izpildīt saistības, draudot tam uzlikt papildu pienākumus. Tāpēc nodrošināšanas funkciju tas pilda tikai līdz *condicio juris* iestāšanās. Kā tiesības, kas nodrošina saistību izpildi un kas pāriet cesionāram galvenā prasījuma nodošanas gadījumā, izvirzās tikai *nosacīta prasība līgumsoda nomaksai*. Jau izcēlusies prasība par līgumsoda nomaksu galveno prasījuma tiesību nodošanas gadījumā nepāriet *ipso jure* pie cesionāra, kā uzskata daži civiltiesību zinātnieki[374], bet paliek cedentam[375].

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departaments norādīja[376], ka, ja tiek izmantotas pielīgtās tiesības lauzt līgumu pirms termiņa, līgumam izbeidzoties pirms termiņa, zūd arī līgumiskais pamats pielīgto procentu un līgumsoda aprēķināšanai un piedziņai atbilstoši līguma nosacījumiem, jo nav nekāda tiesiska pamata to piemērošanai pēc līguma izbeigšanās. Līgumiskie procenti un līgumsods gadījumos, kad līdzējs tiesīgi atkāpjas no līguma, ir atlīdzināmi līdz brīdim, kad līgums beidz pastāvēt. Kā piemēru var minēt Senāta spriedumu lietā Nr. SKC-644/2013.[377]

Starp AS "Privatbank" un fizisku personu L. G. L. noslēgts līgums ar kartes "EXPRESS" konta atvēršanu, apkalpošanu un kredītlimita piešķiršanu. Saskaņā ar līguma noteikumiem procentu likme par izmantoto kredītu noteikta 20,4% gadā un saistību neizpildes gadījumā līgumsods saskaņā ar bankas pakalpojumu tarifiem ir 0,274% par katru maksājuma kavējuma dienu.

Banka izmantojusi sev pielīgtās tiesības vienpusēji lauzt līgumu ar 2009. gada 28. maiju, bet tiesā celtajā prasībā lūgusi piedzīt līgumiskos procentus un līgumsodu par laika

---

[374] Sk., piemēram: Enneccerus L., Kipp Th., Wolff M. Lehrbuch des bürgerlichen Rechts. 23–27 Aufl. Marburg, 1927, Bd. 1, Abt. 2, S. 249.; Leonhard F. Allgemeines Schuldrecht des BGB. München und Leipzig, 1929, S. 664.

[375] Sk., piemēram: Oertmann P. Das Recht der Schuldverhältnisse. 2 Aufl. Berlin, 1906, S. 273.; Tuhr A. Allgemeiner Teil des schweizerischen Oblihationenrechts. Tübingen, 1925, Halbbd. 2, S. 740.; Nörr K. W., Scheyhing R., Pöggeler W. Sukzessionen: Forderungszession, Vertragsübernahme, Schuldübernahme. 2. Aufl. Tübingen, 1999, S. 64.; Крашенинников Е. А. Основные вопросы уступки требования // Очерки по торговому праву: Сб. науч. тр. / Под ред. Е. А. Крашенинникова. Вып. 6. Ярославль, 1999, с. 26.; Грачев В. В. Притязание на неустойку // Очерки по торговому праву. Ярославль, 2006, Вып. 13, с. 43–44.

[376] Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2013. gada 30. Janvāra spriedums lietā Nr. SKC-644/2013. Pieejams: http://at.gov.lv/files/uploads/files/archive/department1/2013/644-skc-2013.doc

[377] Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2013. gada 30. janvāra spriedums lietā Nr. SKC-644/2013. Pieejams: http://at.gov.lv/files/uploads/files/archive/department1/2013/644-skc-2013.doc

posmu no 2007. gada 29. novembra, t. i., L. G. L. pienākuma pildīt saistību rašanās brīža, līdz 2011. gada 17. novembrim, t. i., līdz prasības pieteikuma sagatavošanas dienai.

Senāts atzinis, ka *"prasītājai ir tiesības uz līgumiskajiem procentiem un līgumsodu tikai līdz līguma izbeigšanas brīdim, proti, līdz 2009. gada 28. maijam. Pēc norādītā datuma prasītājai atbilstoši Civillikuma 1753. pantam ir tiesības vienīgi uz likumiskajiem procentiem, ko tiesa var noteikt līdz sprieduma izpildei.*

Senāta ieskatā, kļūdains ir uzskats, ka atkāpšanās no līguma neietekmē parādnieka (atbildētāja) pienākumus. Ar kreditora atkāpšanos no līguma pušu tiesības un pienākumi būtiski mainās – aizņēmējam tiek anulēti viņam labvēlīgi aizdevuma atmaksāšanas noteikumi. Tas nozīmē, ka viņam atlikusī aizdevuma summa jāatmaksā nekavējoši. Vienlaikus tas nozīmē arī to, ka vairs nav piemērojama nolīgtā aizdevumu procentu likme un nevar tikt piemērots līgumsods par nenotikušo ikmēneša kredīta dzēšanas maksājumu kavējumu. Ja kreditors atkāpjas no līguma, notiek paātrināta norēķināšanās par atlikušo parādu, kas līdz atmaksai turpina pastāvēt kopā ar tā nodrošināšanai dotu galvojumu vai ķīlas tiesībām, bet šajos apstākļos vairs nedarbojas līguma noteikumi par kartes "EXPRESS" izmantošanu maksājumu veikšanai, ikmēneša iemaksām, kredīta dzēšanas termiņiem un arī līgumsodiem par šo vairs neesošo termiņu neievērošanu."

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departaments arī norādīja, ka iepriekšējo gadu laikā kreditora kavējās pieteikt prasību, veicinot līgumsoda pieaugumu:

• *Senāta lēmums lietā Nr. SPC-259/2010*[378] *(prasība tiesā celta pēc 260 kalendārajām dienām).*

AS "GE Money Bank" un SIA "BTZ International" noslēgušas aizdevuma līnijas līgumu, ar kuru Banka izsniegusi SIA "BTZ International" aizdevumu ar aizdevuma atmaksas termiņu līdz 2008. gada 30. septembrim. Aizdevuma līnijas līgumā noteiktas Bankas tiesības saņemt līgumsodu 0,5% no nokavētās maksājumu summas par katru kavējuma dienu.

No aizdevuma līnijas līguma izrietošo saistību nodrošināšanai starp Banku un I. Z. noslēgts galvojuma līgums, ar kuru I. Z. uzņēmies kā pats parādnieks pienākumu atbildēt Bankai par SIA "BTZ International" saistībām, kas izriet no aizdevuma līnijas līguma. Analoģiska satura galvojuma līgumi noslēgti arī starp Banku un A. T. un S. B.

SIA "BTZ International" maksājuma saistības nepildīja, un Banka cēla prasību Latvijas Komercbanku asociācijas šķīrējtiesā pret atbildētājiem – SIA "BTZ International",

[378] Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2010. gada 8. decembra lēmums lietā Nr. SPC-259/2010. Nav publicēts. Tiesu prakse līgumsodu piemērošanā. Pieejams: http://www. at.gov.lv/.../Apkopoj_ligumsodi_5.11.2013.do

I. Z., A. T. un S. B. par parāda Ls 61 621,78 piedziņu, ko veido aizdevuma pamatsummas atlikums Ls 27 409,36 un līgumsods Ls 34 212,42.

Latvijas Komercbanku asociācijas šķīrējtiesa ar 2009. gada 16. jūlija spriedumu prasību apmierinājusi. Savukārt Rīgas rajona tiesas tiesnese ar 2009. gada 8. oktobra lēmumu apmierinājusi AS "GE Money Bank" pieteikumu par izpildu raksta izsniegšanu šķīrējtiesas sprieduma piespiedu izpildei.

Senāts, izskatījis ģenerālprokurora iesniegto protestu, atzina to par pamatotu. Starp daudziem Senāta lēmumā minētajiem argumentiem, kāpēc protests apmierināms, attiecībā uz līgumsoda samērīgumu norādīts, ka: "*(..) šķīrējtiesa atzinusi par pamatotu Bankas prasījumu par parāda piedziņu no atbildētājiem, nenorādot motivāciju par konkrētā līgumsoda apmēra samērīgumu ar galveno parādu. No lietas materiāliem redzams, ka aizdevuma līnijas līguma izpildes termiņš iestājies 2008. gada 30. septembrī, bet Banka cēlusi prasību šķīrējtiesā 2009. gada 25. jūnijā, tas ir pēc 260 kalendārajām dienām. Tiesnese iepriekš minētos apstākļus nav vērtējusi, kaut gan tie attiecas uz piedzenamā līgumsoda apmēru.*"

• *Senāta lēmums lietā Nr. SPC-63/2011*[379] *(prasība tiesā celta 4 gadus un 5 mēnešus pēc saistības izpildes termiņa iestāšanās).*

Starp SIA "Latsat" un SIA "Metropole" 2005. gada 28. septembrī noslēgta vienošanās par viesnīcu televīzijas sistēmas "NOKIA GUESTLINK" pieņemšanu. Vienošanās 5. punktā noteikts, ka gadījumā, ja SIA "Metropole" nokavēs vienošanās 2.1. un 3.1. punktā noteikto saistību izpildījumu, SIA "Metropole" jāmaksā SIA "Latsat" līgumsods Ls 100 par katru nokavēto dienu.

SIA "Latsat" 2010. gada 5. maijā iesniegusi Rīgas apgabala šķīrējtiesā prasību pret SIA "Metropole" par līgumsoda Ls 125 000 piedziņu. Prasības pieteikumā norādīts, ka uz tā sastādīšanas dienu atbildētājas nokavējums ir 1601 diena un līgumsoda apmērs sasniedzis Ls 160 100, tomēr SIA "Latsat" samazina prasījumu līdz Ls 125 000.

Ar Rīgas apgabala šķīrējtiesas 2010. gada 27. oktobra spriedumu apmierināta SIA "Latsat" prasība pret SIA "Metropole" par līgumsoda Ls 125 000 piedziņu.

Ar Rīgas pilsētas Centra rajona tiesas 2010. gada 15. decembra lēmumu SIA "Latsat" pieteikums par izpildu raksta izsniegšanu šķīrējtiesas sprieduma piespiedu izpildei apmierināts.

Senāts, izskatījis ģenerālprokurora protestu, lēmumu atcēlis, atzīstot, ka: "*Ņemot vērā, ka pieprasītais līgumsods Ls 125 000 daudzkārtīgi pārsniedz minēto saistības pamatparādu,*

[379] Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011. gada 9. novembra lēmums lietā Nr. SPC-63/2011. Nav publicēts. Tiesu prakse līgumsodu piemērošanā. Pieejams: http://www. at.gov.lv/.../Apkopoj_ligumsodi_5.11.2013.do

šķīrējtiesai, kā atzīst Senāts, bija pienākums spriedumā izvērtēt līgumsoda samērīgumu. Turpretī tiesa, aprobežodamās ar formālu atsauci uz to, ka SIA "Latsat" samazinājusi tai pienākošos līgumsodu, prasību apmierinājusi pilnīgi, nemaz nepievēršoties jautājuma par līgumsoda samērīgumu attiecībā pret pamatparāda apmēru apspriešanai. Turklāt, kā tas konstatēts šķīrējtiesas spriedumā, prasību par līgumsoda piedziņu SIA "Latsat" cēlusi tikai 2010. gada 5. maijā, t .i., turpat 4 gadus un 5 mēnešus pēc saistības izpildes termiņa iestāšanās, taču, neraugoties uz to, ka šāda savu kreditora tiesību izmantošanas kavēšanās tiešā veidā ietekmējusi līgumsoda apmēra palielināšanos, arī šādā aspektā SIA "Latsat" rīcības godprātīgumam vērtējums spriedumā nav dots."

• *Senāta rīcības sēdes lēmums lietā Nr. SKC-881/2009*[380] *(prasība celta tiesā četrus gadus pēc saistību izpildes nokavējuma).*

Senāts atteicis ierosināt kasācijas tiesvedību lietā, kur Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministrijas Studiju fonds bija cēlis prasību pret T. G. par parāda Ls 656,22 piedziņu. Senāts secinājis, ka:

"*Lietā ir strīds par piedzenamā līgumsoda apmēru un kasācijas sūdzības iesniedzēja viedoklis šajā jautājumā būtiski atšķiras no viedokļa, kas izteikts pārsūdzētajā tiesas spriedumā. Tiesa konstatējusi, ka prasītājs prasību cēlis četrus gadus pēc tam, kad uzzinājis par T. G. saistību neizpildi. Šādu kavēšanos celt prasību tiesa atzinusi par tiesību izlietošanu pretēji Civillikuma 1.pantā noteiktajam labas ticības principam. Šā principa neievērošana ir viens no argumentiem, kādēļ tiesa nav piedzinusi līgumsodu pilnā apmērā, kā to bija lūdzis prasītājs.*"

Sakarā ar dalību saistībā kreditoram var piederēt *tiesības ar pārveidojošu raksturu*, t. i., to īstenošanas rezultātā mainās vai tiek pārtrauktas tiesiskās attiecības ar parādnieku. Pēc savas tiesiskās dabas tās ir tiesības uz vienpusēju darbību veikšanu vai pārveidojošām prasībām. Jautājumu par to likteni prasījuma tiesību nodošanas gadījumā nepieciešams risināt diferencēti.

Cesionāram pāriet tikai tās tiesības, kas ir saistītas ar cedenta *kreditora statusu* saskaņā ar nodotajām prasījuma tiesībām. Ja, piemēram, alternatīvas saistības gadījumā *izvēles tiesības* – novirzoties no kopējiem noteikumiem – pienākas kreditoram, tad konkrētās saistības prasījuma tiesību nodošanas gadījumā tās pāriet pie cesionāra[381].

---

[380] Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta senatoru kolēģijas rīcības sēdes 2009. gada 29. jūlija lēmums lietā Nr. SKC-881/2009. Nav publicēts. Tiesu prakse līgumsodu piemērošanā. Pieejams: http://www.at.gov.lv/.../Apkopoj_ligumsodi_5.11.2013.do

[381] Sk., piemēram: Tuhr. A. Allgemeiner Teil des schweizerischen Oblihationenrechts. Tübingen, 1925. Halbbd. 2. S. 740; Bucher E. Schweizerisches Obligationenrecht. Allgemeiner Teil ohne Deliktsrecht. 2 Aufl. Zürich, 1983. S. 571; Palandt O. Bürgerliches Gesetzbuch. Kurzkommentar. 63 Aufl. München, 2004. S. 594; Савиньи

Turpretī *tiesības, kas pieder cedentam kā līguma pusei*, no kura ir cēlušās nododamās prasījuma tiesības, *netiek aptvertas*, jo no to realizācijas ir atkarīgs ne tikai prasījuma liktenis, kas ir cesijas priekšmets, bet arī līguma attiecību liktenis kopumā. Pie šādām tiesībām it īpaši pieder tiesība apstrīdēt līgumu, tiesība to lauzt un atteikšanās no līguma (izpildes).

Kas attiecas uz saistību tiesībām, spēkā esošie Latvijas tiesību akti nenosaka atšķirības starp tiesību nodošanu līgumiskajās un ārpuslīgumiskajās saistībās. Tādējādi tiek pieņemts, ka mainīt kreditoru ir spējīgas pilnīgi visas saistības, pieņemot to, ka parādniekam ir vienalga, kam veikt to darbību, kas viņam ir jāveic.

Piemēram, cesijas priekšmets var būt no likumpārkāpuma radušās tiesības prasīt zaudējumu, procentu par naudas saistību izpildes nokavējumu vai pat tiesas izdevumu, kas radušies tiesāšanās pusei, atlīdzināšanu. Turklāt, nepieciešams atzīmēt, ka, piemēram, zaudējumu prasījuma pamatojums it pilnīgi citādāks, nekā prasījumam par galveno parādu. Tiesības prasīt zaudējumu atlīdzinājumu rodas tikai saistību pārkāpuma gadījumā un tiek realizētas kā tiesības piemērot atbildības pienākumu , bet ne pēc noteikumiem par saistību izpildi. Prasījums par zaudējumu atlīdzināšanu pieder personai, kuras tiesības ir pārkāptas. Šajā sakarā nevar piekrist A. A. Popova[382] viedoklim, kas pieskaita zaudējumu atlīdzināšanas tiesības pie tiesībām, kas saistītas ar saistībām, to skaidrojot tā, ka tām pēc savas izcelsmes piemīt nepieciešamā kopība ar pārkāptajām tiesiskajām attiecībām.

Tā, nododot pamatsaistību tiesības, kas nav pārkāptas nodošanas brīdī, nevar runāt par zaudējumu atlīdzināšanas tiesību nodošanu jaunajam kreditoram, jo tādu tiesību sākotnējam kreditoram nebija. Ja tomēr pēc nodošanas parādnieks pārkāps viņam uzliktās saistības, tad šis pārkāpums notiks jau attiecībā pret jauno kreditoru, kura īpašuma joma arī būs aizskarta.

Jāatzīst par kļūdainu arī L. A. Novoselovas apgalvojums, ka kreditora maiņa attiecībā uz zaudējumu piedziņu nekādā veidā neskar ne pārkāpto tiesisko attiecību raksturu, ne to struktūru. Realizējot prasījumu par zaudējumu atlīdzināšanu, jaunais kreditors aizstāj sākotnējo kreditoru tieši šajās aizsargājošajās saistībās[383].

Prasībai par **zaudējumu kompensāciju** piemīt *patstāvīgs raksturs* attiecībā pret tiesībām, no kuru pārkāpuma tā ir izcēlusies. Šī prasība turpina pastāvēt, pat ja pārkāptās tiesības ir izbeigušās, un to atsavināšanas gadījumā nepāriet *ipso jure* pie jaunā tiesību

---

Карл фон. Обязательственное право. Москва, 1876, с. 272, 420. Крашенинников Е. А. Правовые последствия уступки требования //Хозяйство и право. 2001. № 11. С. 7., 10.

[382] Попов А. А. Размер имущественной ответственности предпринимателя при уступке требований по взысканию санкций // Арбитражная практика. 2001. Спецвып. С. 76.

[383] Новоселова Л. А. Сделки уступки права (требования) в коммерческой практике. Факторинг. Москва. Статут. 2003. С. 137.

īpašnieka, bet tiek atsavināta ar atsevišķu cesijas līgumu[384]. Vācu tiesību zinātnieki[385] norāda, ka, prasība zaudējumu atlīdzināšanai, kas radušies pirms cesijas parādnieka termiņa kavējuma rezultātā, nokavētā prasījuma tiesību nodošanas gadījumā *nepāriet* cesionāram kā ar to saistītā tiesība, bet paliek cedentam.

Ja tiek pārtraukta preču zīmes tiesību aizsardzība (t. i., tiek pārtrauktas izņēmuma tiesības uz preču zīmi) prasība par zaudējumu segšanu vai kompensācijas izmaksu *saglabājas personai, kas tiesībpārkāpuma veikšanas brīdī ir tiesību īpašnieks*,

Atsavinot izņēmuma tiesības uz preču zīmi atbilstoši līgumam, prasība par zaudējumu atlīdzināšanu, kas radušies pirms šī līguma noslēgšanas pieļauto pārkāpumu rezultātā, vai kompensācijas izmaksu par tādu zaudējumu *nepāriet jaunajam tiesību īpašniekam, bet paliek personai, kas bija tiesību īpašnieks pārkāpuma izdarīšanas brīdī*. Vienlaikus prasījuma tiesība par zaudējumu atlīdzināšanu vai kompensācijas izmaksu *var tikt nodota* saskaņā ar vienošanos par prasījuma tiesību cesiju.

Analoģisku pieeju nepieciešams izmantot, nosakot cesijas brīdī radušos prasību likteni par līgumsoda un procentu samaksu par svešu naudas līdzekļu izmantošanu, kas attiecas uz prasību par zaudējumu atlīdzināšanu, tāpat kā prasību par kompensācijas izmaksu.

Šajā saistībā nepieciešams īpaši apskatīt CL 1806. panta 2. daļas norādījumu, ka *vēl nenomaksātie **prasījuma procenti**, ja tie nav tieši pielīgti, arī pāriet uz cesionāru.*

Tāds formulējums izraisa vairākus jautājumus. Pirmkārt, netiek paskaidrots, par kādiem procentiem ir runa - par nokavējuma procentiem vai par procentiem, kas nomaksājami par naudas līdzekļu izmantošanu, kas piešķirti atbilstoši aizņēmuma līgumam, kredītlīgumam, komerciālā kredīta veidā u.tml. Šāda diferenciācija attiecībā uz CL 1806. panta 2. daļu būtu veicama, jo prasību par nenomaksātajiem procentiem likteni nepieciešams noteikt tādā pat veidā kā prasībām par nodarītajiem zaudējumiem, parādniekam neievērojot maksājuma termiņu, kā arī par nomaksājamo līgumsodu – ja nepastāv atsevišķa vienošanās, tie visi paliek cedentam. Otrkārt, diez vai var saskatīt saistību starp tiesības uz nenomaksātajiem procentiem un nodotajām prasījuma tiesībām, kas prasītu to kopīgu pāreju cesionāram. Ja BGB šajā jautājumā nav īpašu norādījumu, vācu civiltiesību zinātnieki[386] parasti norāda, ka procenti ar iestājušos termiņu pienākas iepriekšējam kreditoram. 1922. g. KPFSR CK darbības laikā, kur

[384] Agarkovs atzīmēja, ka, ja īpašuma tiesības uz bojātu lietu pāriet trešai personai, tad prasījumam par bojājumu rezultātā radušos zaudējumu kompensāciju ir nepieciešama īpaša nodošana. Агарков М. М. Избранные труды по гражданскому праву. в 2-х т. Москва: ЮрИнфоР, 2002. Т. 1. С. 200.

[385] Sk., piemēram: Gernhuber J. Synallagma und Zession // Festschrift für Ludwig Raiser. Tübingen, 1974. S. 85; Esser J., Schmidt E. Schuldrecht: ein Lehrbuch. 7 Aufl. Heidelberg, 1993. Bd. 1. Teilbd. 2. S.290; Palandt O. Bürgerliches Gesetzbuch. Kurzkommentar. 63 Aufl. München, 2004. S. 594.

[386] Sk., piemēram: Nörr K.W., Scheyhing R., Pöggeler W. Sukzessionen: Forderungszession, Vertragsübernahme, Schuldübernahme. 2. Aufl. Tübingen, 1999. S. 64; Palandt O. Bürgerliches Gesetzbuch. Kurzkommentar. 63 Aufl. München, 2004. S. 594.

arī nebija tiešu norāžu apskatāmajā jautājumā, I. B. Novickis norādīja, ka jau uzkrātie procenti, pat ja vēl nesaņemti, paliek iepriekšējam kreditoram. Tādu pašu principu nepieciešams piemērot arī attiecībā uz tiesībām uz augļiem un visa veida labumiem, tiesībām uz izdevumu atlīdzināšanu u.tml.[387]. Un mūsdienu tiesību literatūrā KF CK 384.p. dažreiz tiek komentēts pat pretēji tā tekstam: "Kas attiecas uz procentiem (augļiem un citiem labumiem), kas aprēķināti uz tiesību pārejas brīdi, tad tie pienākas iepriekšējam kreditoram"[388]. J. A. Krašeņiņņikovs[389] tāpat norāda, ka tiesības uz nenomaksātajiem procentiem nav papildtiesības un var pāriet pie cesionāra, tikai pateicoties īpašai vienošanai, bet, ja tādas nav, paliek cedentam, un iesaka novērtēt atbilstošo KF CK 384. p. norādījumu.

Attiecībā uz jautājumu par procentu un zaudējumu savstarpējo sakaru – profesors K. Torgāns norāda, ka atbilde meklējama CL 1788. pantā[390], kurā skaidri norādīts, ka procenti pēc savas ekonomiskās dabas ir atlīdzība par atrauto peļņu, t. i., zaudējumu sastāvdaļa. Tas atspoguļojas arī Regulā 2000/35/EEK (17. apsvērumā), kurā norādīts, ka veicamie pasākumi īstenojami, neskarot valstu noteikumus, saskaņā ar kuriem valsts tiesnesis var piešķirt kreditoram papildu atlīdzinājumu par zaudējumiem, ko radījuši debitora kavētie maksājumi, ņemot arī vērā, ka radušās izmaksas jau var būt kompensētas ar kavēto maksājumu procentiem. Īpaši izceļams tas, ka procenti kalpo radušos izmaksu, t. i., zaudējumu, kompensēšanai. Tātad procentu maksājumi kalpo zaudējumu atlīdzināšanai, un tādēļ ir jāpārtrauc CL 1722. panta kļūdainais iztulkojums, kāds dažkārt parādās prasības pieteikumos un citos juridiskos dokumentos[391].

Prasījumu apgrozības perspektīvas ne pēdējā mērā ir atkarīgas no cesionāra reālajām iespējām īstenot savas tiesības attiecībā uz iegūto prasījumu, tai skaitā arī piespiedu kārtā. Šajā ziņā nepieciešams atsevišķi apskatīt piekritības vienošanos tiesību pāreju pie cesionāra. Tiesību literatūrā ir atrodami dažādi skatupunkti šajā jautājumā. Tā V. A. Belovs, analizējot Krievijas Federācijas tiesību aktus, pieņem, ka arbitrāžas (šķīrējtiesas) atruna nav ne nodoto tiesību pastāvēšanas nosacījums, ne to īstenošanas nosacījums. Tā veido pārkāpto tiesību aizsardzības nosacījumu, tāpēc to neskar KF CK 384. pants, kas attiecas tikai uz tiesībām to normālā stāvoklī. Tā kā cedents neatbild par ekscesiem tiesību īstenošanas gaitā, ir negodīgi uzlikt cesionāram slogu ievērot aizsardzības nosacījumus, par kuriem ir vienojies cedents.

[387] Новицкий И. Б., Лунц Л. А. Общее учение об обязательстве. Москва, 1950, с. 225.

[388] Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации, части первой (постатейный). Под редакцией О. Н. Садикова. 3-е изд. С. 877.

[389] Крашенинников Е. А. Основные вопросы уступки требования // Очерки по торговому праву: Сб. науч. тр. /под ред. Е. А. Крашенинникова. Вып.6. Ярославль, 1999. С. 27.

[390] CL 1788. pants nosaka: Kad nav termiņā samaksāti naudas parādi, kreditors var prasīt kā atlīdzību par atrauto peļņu tikai likumiskos procentus, ja vien viņš nevar noteikti pierādīt, ka viņa ciestie zaudējumi pārsniedz šo procentu summu.

[391] K. Torgāns Līgumsoda anomālijas Direktīvas 2011/7/ES normu kontekstā. Pieejams: http://www.juristavards.lv/doc.php?id=252065&show=true

Tāpēc tiesības atbilstoši arbitrāžas atrunai pāriet pie cesionāra tikai tādā gadījumā, ja to tieši paredz cesijas līgums[392].

Pie analogiem secinājumiem, analizējot Krievijas Federācijas tiesību aktus, nonāk O. M. Sviridenko, norādot, ka arbitrāžas atruna nav obligāts nosacījums jaunajam kreditoram un neveido to materiālo tiesību apjomu, kas aprakstītas KF CK 384. pantā. Ar tiesībām materiālā nozīmē arbitrāžas atrunai nav nekādas saistības, bet līguma procesuālie nosacījumi nesakrīt ar materiālajiem, jo tie lielākā mērā skar pārkāpto tiesību aizsardzības jautājumus, precīzāk, tie ir saistīti ar sākotnējā kreditora personību[393]. Šī viedokļa pamatā ir uzstādījums, ka prasības iesniegšana pārkāpto tiesību aizsardzībai veido nevis tiesības (sākotnējā kreditora tiesības, kas pāriet pie jaunā kreditora tāda apjomā un uz tādiem nosacījumiem, kādi pastāvēja tiesību pārejas brīdī), bet gan procesuālu iespēju, kas rodas kādu materiāli tiesisku pārkāpumu stadijā.

Pretējs viedoklis šajā jautājumā ir L. A. Novoselovai, kas uzskata piespiedu aizstāvības iespēju par subjektīvo tiesību neatņemamu elementu. Tāpēc, iegūstot prasījuma tiesības, cesionārs ar to pašu atbilstoši vispārējiem noteikumiem uzņemas pienākumu ievērot tiesību piespiedu īstenošanas nosacījumu[394]. R. S. Bevzenko arī pieņem, ka: "Skatījuma uz tiesībām iesniegt prasību kā uz subjektīvo materiālo civiltiesību sastāvelementu konsekventam pielietojumam ir neizbēgami jānoved pie secinājuma par to, ka tiesību nodošanas gadījumā saglabājas atrunas darbība par strīdu līgumisko piekritību, kas saistīti ar nododamā prasījuma izpildi"[395].

N. V. Pavlova norāda, ka arbitrāžas atrunas tiesību pārejas aizliegums saistību cesijas gadījumā tāpat neatbilst ekonomiskā apgrozījuma brīvības un pušu gribas autonomijas principiem, kas paredz, ka apgrozījuma dalībnieki īsteno attiecības, kas balstītas vienlīdzībā un savstarpējā izdevīgumā, izslēdzot trešo pušu tiesību pārkāpšanu[396].

Daudziem Krievijas tiesību zinātniekiem šī pozīcija šķiet secīgāka, jo apspriežot jautājumu par arbitrāžas atrunas likteni, nepieciešams pirmām kārtām apskatīt tā vai cita lēmuma sekas no parādnieka stāvokļa nemainīguma nodrošināšanas nodošanas gadījumā skatupunkta. No šīm pozīcijām cesionāra izslēgšana no arbitrāžas atrunas darbības zonas būtiskā mērā skar parādnieka stāvokli, kas ir piekritis noteiktiem nosacījumiem par viņam izvirzīto prasījumu. Un otrādi – cesionāram, slēdzot cesijas līgumu, ir iespēja iepazīties ar

[392] Белов В. А. Сингулярное правопреемство в обязательстве. М.: ЮрИнфоР, 2000. С. 251.
[393] Свириденко О. М. Цессия в арбитражной практике // Арбитражная практика. 2001. Спецвып. С. 35.
[394] Новоселова Л. А. Сделки уступки права (требования) в коммерческой практике. Факторинг. Москва: Статут, 2003. С. 141.
[395] Бевзенко Р. С. Некоторые вопросы судебной защиты права при уступке требований // Закон. 2009. № 10. С. 50.
[396] Павлова Н. В. Конкуренция арбитражных соглашений: кто вправе вносить изменения в арбитражное соглашение после цессии? // Вестник ВАС РФ. 2010. №. 9.

līguma nosacījumiem, no kura ir cēlies nodotamais prasījums. Ja viņš tomēr iegūst savā īpašumā šīs tiesības, tas nozīmē, ka viņš uzskata par pieņemamiem tā realizācijas un aizsardzības noteikumus, tāpēc viņam nav nepieciešama aizsardzība šādā situācijā.

A. I. Minakovs piedāvāja savādāku argumentāciju par tiesību pārņemšanas iespēju saskaņā ar arbitrāžas vienošanos, kas kaut kādā mērā apvieno abas iepriekš aprakstītās pieejas. Krievijas tiesību akti nosaka, ka sākotnējam kreditoram piederošas tiesības var pāriet pie jaunā kreditora uz saistību pamata, t. i., uz civiltiesību pamata, bet iespēja nodot strīdu arbitrāžā ir nostiprināta procesuālajās tiesību normās, t. i., publiskajās tiesībās. Tomēr nav apšaubāms Krievijas jurisprudencē izdarītais secinājums par to, ka arbitrāžas vienošanās ir sarežģīta, tā satur civiltiesiskā līguma – akta elementus, bet tai piemīt specifisks procesuālais saturs, kas vērsts uz viena no pieļaujamajiem civilo strīdu izskatīšanas veidiem iedarbināšanu un uz strīda izņemšanu no valsts tiesas piekritības[397].

Jāatzīmē, ka Krievijas Federācijā šodien pozīciju par arbitrāžas atrunas sekošanu nododamajām tiesībām (prasījumam) praktiskajā aspektā neviens neapstrīd.

Savādāka pieeja, kas saistīta ar šķīrējtiesas klauzulu cesijas gadījumā ir Latvijas tiesu praksē.

• Augstākās tiesas senāta 25.08.2004 lēmums lietā Nr. SPC-59, konstatēts, ka 23.10.2001. starp A/S "Latvijas Ekonomiskā komercbanka" un Aiju Šenku noslēgts līzinga kreditēšanas līgums, ar kuru izsniegts aizdevums 11 200 ASV dolāru apmērā automašīnas iegādei. Līzinga kreditēšanas līgumā iekļauta šķīrējtiesas klauzula, kas paredz, ka no līguma izrietošie strīdi tiek izskatīti Rīgas Starptautiskajā šķīrējtiesā. 10.06.2002 starp minēto komercbanku kā cedentu un SIA "Zeme Auto" kā cesionāru noslēgts cesijas līgums, ar kuru nodotas prasījuma tiesības pret Aiju Šenku. 27.01.2004. cesionārs iesniedzis prasības pieteikumu Rīgas Starptautiskajā šķīrējtiesā par parāda piedziņu. Prasība apmierināta un piedzīts parāds, kā arī līgumsods. Tomēr, Augstākās tiesas Senāts atzinis, ka šķīrējtiesas klauzula, kas ietverta līzinga kreditēšanas līgumā uzskatāma par atsevišķu līgumu un saskaņā ar Civillikuma 1800. pantu nepāriet uz cesionāru, cedējot prasījumu.[398]

• Augstākās tiesas senāta 12.05.2004 lietā Nr. SPC-28.[399] konstatēts, ka 22.02.2002. starp pasūtītāju SIA "Innus" un uzņēmēju SIA. "Būvniecības grupa *Pilsēta*" noslēgts uzņēmuma līgums. 01.07.2003 starp šo uzņēmēju kā cedentu un SIA "United Graphics" kā cesionāru noslēgts cesijas līgums. Cedents nodevis cesionāram savas prasījuma tiesības, kas

[397] Минаков А. И. К вопросу об определении права, применимого к соглашению об арбитраже (арбитражной оговорке) // Советский ежегодник международного права. 1976. М. С. 136–137.
[398] Augstākās tiesas senāta lēmums. Lieta Nr. SPC-59, 25.08.2004. Latvijas tiesu nolēmumu datu bāze. http://www.lursoft.lv/ApServerl?FORM=NlSACT&l=LV&actid
[399] Augstākās tiesas senāta lēmums. Lieta Nr. SPC-28, 12.05.2004. Latvijas tiesu nolēmumu datu bāze. http://www.lursoft.lv/ApServeii?FORM=NISACT&l=LV&actid

izriet no uzņēmuma līguma. Cesionārs iesniedzis Rīgas Neatkarīgajā šķīrējtiesā prasības pieteikumu pret atbildētāju SIA "Innus" par uzņēmuma līguma grozījumu, tāmes grozījumu un vienošanās par uzņēmuma līguma izbeigšanu atzīšanu par spēkā neesošiem ar parakstīšanas brīdi, par darba pieņemšanas-nodošanas akta atzīšanu par spēkā stājušos un par Ls 122 175,99 piedziņu. Minētā līguma 9.3. punktā ietverta šķīrējtiesas klauzula, saskaņā ar to strīdi starp pusēm izšķirami Rīgas Neatkarīgajā šķīrējtiesā.

Tā kā šķīrējtiesas spriedums labprātīgi netika pildīts, SIA "United Graphics" Civilprocesa likuma 534. panta kārtībā iesniegusi Rīgas Centra rajona tiesā pieteikumu par izpildu raksta izsniegšanu šķīrējtiesas sprieduma izpildei.

Latvijas Republikas ģenerālprokurors iesniedzis protestu tiesas lēmuma atcelšanai būtisku procesuālo tiesību normu pārkāpumu dēļ. Protestā norādīts, ka cedētas ir prasījuma tiesības, nevis strīda izskatīšanas kārtība. Šķīrējtiesas klauzula uzskatāma par atsevišķu līgumu par strīda izskatīšanas kārtību. Uzņēmuma līgumā ietvertā klauzula nepāriet uz cesionāru.

Iepazinies ar lietas materiāliem un apsvēris protesta argumentus, Senāts atzina, ka protests apmierināms. Atbilstoši Civilprocesa likuma 534. panta otrās daļas 2. punktam pieteikumam par izpildu raksta iesniegšanu jāpievieno dokuments, kas apliecina pušu rakstveida vienošanos par strīda nodošanu šķīrējtiesā, vai notariāli apliecinātu tā norakstu.

SIA "United Graphics" pieteikumam par izpildu raksta izsniegšanu pievienojusi 2002. gada 22. februāra uzņēmuma līgumu, kas noslēgts starp SIA "Innus" un SIA "Būvniecības grupa *Pilsēta*", un kura 9.3. punktā ietverta šķīrējtiesas klauzula.

Tiesa, izsniegdama izpildu rakstu, nav ņēmusi vērā, ka uzņēmuma līguma viena puse SIA "Būvniecības grupa *Pilsēta*" prasījuma tiesības pret SIA "Innus" ir cedējusi SIA "United Graphics", bet starp SIA "United Graphics" un SIA "Innus" nav notikusi vienošanās par strīda izšķiršanu šķīrējtiesā.

Šķīrējtiesas klauzula, kas ietverta līguma 9.3. punktā, ir uzskatāma par atsevišķu līgumu par strīda izšķiršanas kārtību starp SIA "Innus" un SIA "Būvniecības grupa *Pilsēta*".

Atbilstoši Civillikuma 1800. pantam prasības cesija atzīstama par paša tā prasījuma cesiju, kurš ir prasības priekšmets, bet uz cesionāru pāriet tikai prasījuma tiesība, nevis tā līgumiskā attiecība, no kuras šī tiesība izriet.

Tiesa norāda, ka līdz ar to nepelna ievērību SIA "United Graphics" atsauce uz Civillikuma 1806. pantu, kas paredz cesionāra tiesības pārņemt prasījumu ar visām pie tā piederīgām un cesijas brīdī jau pastāvošajām tiesībām.

Minētā norma paredzējusi civilo tiesību pāreju, kas jāatšķir no strīda izskatīšanas kārtības. Līdz ar to, uzņēmuma līgumā ietvertā šķīrējtiesas klauzula nepāriet uz cesionāru.

Tāpēc Rīgas Centra rajona tiesas norāde lēmumā par strīda izšķiršanu šķīrējtiesā atbilstoši nodibinātajām saistībām, neatbilst Civilprocesa likuma 490. panta pirmās daļas nosacījumiem un kļūdaini secināts, ka šķīrējtiesa pamatoti lēmusi par strīda pakļautību šķīrējtiesai saskaņā ar Civilprocesa likuma 493. pantu.

Ņemot vērā iepriekš minēto, vienlaicīgi ir atceļams arī Rīgas Centra rajona tiesas 2003. gada 22. decembra lēmums par izpildu raksta izsniegšanu SIA "United Graphics" tiesību pārņēmējai I. Grigorovičai. Cedējot noteiktu prasījumu, nepāriet visas citas līgumiskās vienošanās, kas saistītas ar konkrētu tiesisku darījumu, minētajā gadījumā jāizsver vai vienošanās par strīda izšķiršanu šķīrējtiesā pāriet līdz ar prasījuma cesiju.

Praksē šķīrējtiesas bieži apmierināja cesionāru parādu piedziņas prasības, kur cesionārs nav bijis šķīrējtiesas līguma dalībnieks, un pēc tam tika prasīts rajona tiesai izdot izpildrakstu šķīrējtiesas nolēmuma piespiedu izpildei, kas nereti arī tika apmierināts. Galvenais Senāta arguments, atceļot rajona tiesu lēmumus par izpildu rakstu izsniegšanu šķīrējtiesu spriedumu piespiedu izpildei, ir Civillikuma 1800. pants, pamatojot, ka šķīrējtiesas noteikuma (šķīrējtiesas klauzulas) pārēja nav iespējama, jo cesionārs nav līguma (no kā radusies saistība) puse, kā arī šķīrējtiesas līguma dalībnieks.

AT Civillietu Senāta viedoklis ir guvis atbalstu tiesību doktrīnā. Senāta viedokli atbalstīja tādi civiltiesību zinātnieki kā E. Moris[400] un L. Lapsa.[401]

Latvijas juridiskajā literatūrā sastopami arī pretēji viedokļi. Pretrunīgie viedokļi par cesijas kā konkrēta prasījuma robežu tiesiskajā darījumā norāda, ka šis jautājums nav viennozīmīgs. Autori secina, ka gadījumā, ja cesijas līgumā ietverta šķīrējtiesas klauzula, tad, ņemot vērā Civillikumā ietvertos tiesiska darījuma kā brīvas vienošanās principus, uz cesionāru pāriet arī tiesības risināt strīdu, kas saistīts ar cedēto prasījumu, šķīrējtiesā. Turklāt autori uzskata, ka, šis apstāklis nepasliktinās parādnieka stāvokli, jo vienošanās par strīda risinājumu šķīrējtiesā panākta jau starp cedentu un parādnieku. Analizējot šķīrējtiesas procesu, A.Miķelsone atzīmējusi, ka cedējot tiesības, cesionāram ir saistošas kreditora (cedenta) iepriekš uzņemtās saistības, kas izriet no attiecīgā darījuma. Ja cedents vienojies par iespējamā strīda nodošanu šķīrējtiesai, šie noteikumi ir spēkā un jāpilda arī cesionāram.[402]

2014.gada 11.septembrī tika pieņemts jauns Šķīrējtiesu likums, kas stājās spēkā 2015.gada 1.janvārī, kas likumprojekta izstrādes un pieņemšanas gaitā guva lielu rezonansi Latvijas tiesību zinātnieku vidū[403]. Autore pozitīvi vērtē faktu, ka likumdevējs ir iestrādājis

[400] Moris E. Cedētas tiek prasījuma tiesības, bet nevis strīda izskatīšanas kārtība. Jurista Vārds, 12.04.2005., Nr. 368.
[401] Lapsa J. Par jauno šķīrējtiesu likumu. Pieejams: http://vpstiesa.lv/page/lv/par-jauno-skirejtiesu-likumu
[402] Miķelsone A. Par izmaiņām šķīrējtiesas procesā. Jurista Vārds. 15.03.2005., Nr. 10. -13. lpp.
[403] Sk.: G. Litvins. Šķīrējtiesas kompetenci jāļauj apstrīdēt vispārējās jurisdikcijas tiesā. Jurista Vārds, 9.12. 2014 /NR. 48 (850); T. Krūmiņš. Šķīrējtiesas izņēmums Briseles režīmā. Jurista Vārds, 7.10.2014 /NR. 39 (841);

Šķīrējtiesu likuma 13. panta 4. daļā ilgi gaidīto tiesību normu: "Cedējot prasību, uz cesionāru pāriet prasījuma tiesības, bet ne līgumā ietvertā šķīrējtiesas klauzula par civiltiesiska strīda izskatīšanu šķīrējtiesā".

4.5. Cedenta un cesionāra saistības un to izpildes vai neizpildes tiesiskās sekas

Cedenta un cesionāra tiesības un pienākumus attiecībā vienam pret otru nosaka kauzālais darījums, kas ir cesijas pamatā. Šajā sakarā ir nepieciešama iepriekšējā kreditora pienākumu, kas ir paredzēti CL 1806. panta 3.d. rakstura un satura, un tā atbildības pēc CL 1810. p. īpaša analīze.

Cedenta pienākumi, kas paredzēti CL 1806.p. 3.d.

Saskaņā ar CL 1806.panta 3.d. cedentam jānodod cesionāram viss, kas noder par prasījuma pierādījumu vai kas var sekmēt tā piedziņu, kā arī viss tas, ko viņš saņēmis no parādnieka jau pēc cesijas.

Iepriekšējā kreditora pienākums nodot cesionāram dokumentus, kas apstiprina cedēto prasījumu, un sniegt ziņas, kam ir nozīme tā īstenošanai, ir saistīts ar cesijas līgumu kā tādu, bet nevis ar saistību darījumu, kas ir tā pamatā.

Noteiktas grūtības, izmantojot CL 1806.panta 3.d., rodas prasījuma daļējas cesijas gadījumā. P. Oertmanns atzīmē[404], ka, ja cedentam ir interese saglabāt sev iepriekš minētos dokumentus, tad cesionārs ir tiesīgs pieprasīt tikai šo dokumentu atbilstoši apliecinātas kopijas vai dokumentu nodošanu pagaidu lietošanā.

Ja cedents pārkāpj CL 1806. panta 3.d. noteiktos pienākumus, sekas ir jāizskata pēc analoģijas ar pēc satura līdzīgu obligātoro darījumu pienākumu pārkāpšanas sekām, jo īpaši, cedentam ir tiesības apturēt pienākumu, kas ir viņam uzlikti ar CL 1806. panta 3.d. pildīšanu, ja cesionārs pārkāpj līguma nosacījumus, kas ir prasījuma cesijas pamatā. Kauzālā darījuma spēkā neesamības vai tā vispār neesamības gadījumā prasījumu iesniegšana no cesionāra puses, kas atbilst CL 1806. panta 3.d. noteiktajiem pienākumiem, kā jau romiešu tiesību laikos pamatoti atzīmēja romiešu jurists Pāvels, var tikt uzskatīta kā tiesību ļaunprātīga

---

I. Kucina. Par šķīrējtiesu regulējumu un tā pilnveidi. Jurista vārds, 3.06.2014. / Nr. 22 (824); S. Bērtaitis. Valsts nedrīkst pieļaut prettiesisku praksi strīdu alternatīvajā risināšanā. Jurista Vārds, 3.06.2014. / Nr. 22 (824); J. Lapsa. Šķīrējtiesu regulējuma novitātes. Jurista Vārds, 3.06.2014. / Nr. 22 (824); M. Tipaine. Šķīrējtiesu reputāciju grauj neitralitātes trūkums. Jurista Vārds, 3.06.2014. / Nr. 22 (824); L.Liepa. Sertifikācijas prasība nevajadzīgi formalizē procesu. Jurista Vārds, 3.06.2014 / Nr. 22 (824); A. Repšs. Nav pamata neizdot izpildrakstu *ad hoc* šķīrējtiesu spriedumiem. Jurista Vārds, 3.06.2014. / Nr. 22 (824); I. Kačevska. Piezīmes par šķīrējtiesas nolēmuma piespiedu izpildes procesu. Jurista Vārds, 3.9.2013. / Nr. 36 (787); A. Toms.Maksātnespējas procesa ietekme šķīrējtiesas procesā. Jurista Vārds, 25.06.2013. / Nr. 25 (776); A. Fillers. Līgumiskās cesijas un šķīrējtiesas līguma mijiedarbība.
Pieejams: http://www.juristavards.lv/doc.php?id=265042&show=true

[404] Oertmann P. Das Recht der Schuldverhältnisse. 2 Aufl. Berlin, 1906. S. 274.

izmantošana jo "iepriekšējā stāvokļa atjaunošana" paredz arī dokumentu atgriešanu, kas apstiprina tiesības, kuras tika nodotas.

Vācijas un Šveices civltiesību zinātnieki[405] uzsvēra, ka cesionāra tiesības, kas atbilst augstāk minētajiem cedenta pienākumiem, ir paredzētas tikai un vienīgi viņa iegūtā prasījuma īstenošanas nodrošināšanai. Tāpēc, ja cesionārs nodod šo prasījumu tālāk, šīs tiesības pāriet viņa tiesību pēctecim.

Dažkārt, izskatot cedenta pienākumu priekšnoteikumus attiecībā uz dokumentu nodošanu, kas apstiprina cedēto prasījumu, un ziņu sniegšanu, kas nepieciešamas tā īstenošanai, tiek izdarīts nekorekts secinājums, ka cedentam ir pienākums visādā veidā palīdzēt cesionāram īstenot viņa iegūtās tiesības. Tomēr, nostiprinot tikai atsevišķus cedenta pienākumus, tāda vispārināšana diez vai būtu pamatota. Tāpēc loģiskāk spriež tie vācu civiltiesību zinātnieki[406], kuri saistībā ar § 402 BGB paredzēto iepriekšējā kreditora pienākumu raksturojumu atzīmē, ka viņam ir jāatturas no visa, kas padara cesionāram neiespējamu cedētās prasības īstenošanu.

Cedenta atbildība pēc CL 1810. p.

Kopš romiešu tiesību laikiem uz cedenta tiek likta atbildība par cedētā prasījuma īstumu (*Veritas nominis*). Krievu tiesību zinātnieks D. I. Meiers attiecina atbildību *ex veritate nominis* uz attiecību skaitu, kuru būtība tiek noteikta kā "saistību tiesību nodošana" , turklāt vienādi, neatkarīgi no pamatojuma, uz kura pamata notiek nodošana[407]. K. N. Anņenkovs norāda, ka cedenta pienākums atbildēt par cedētā prasījuma īstumu izriet no paša cesijas rakstura, kā akta par līgumisko tiesību, kas izraisa tiesību pārņemšanu par labu cesionāram, atsavināšanu[408].

Pamatotāks šķiet Vācijas un Šveices civiltiesību zinātnieku[409] viedoklis, ka tāda atbildība ir saistīta nevis ar cesijas līgumu kā tādu, bet ar viņa atlīdzības pamatu. Tam par labu runā Romas juristi, kuri noteica attiecīgus norādījumus prasījuma pārdošanas gadījumā. J.Barons norāda[410], ka pandektisti arī uzskatīja, ka uz jautājumu par cedenta atbildību par

[405] Sk., piemēram: Crome C. System des deutschen bürgerlichen Rechts. Tübingen und Leipcig. 1902, Bd. 2. S. 336; Leonhard F. Allgemeines Schuldrecht des BGB. München und Leipzig, 1929. S. 670; Nörr K. W., Scheyhing R., Pöggeler W. Sukzessionen: Forderungszession, Vertragsübernahme, Schuldübernahme. 2. Aufl. Tübingen, 1999. S. 68.

[406] Sk., piemēram: Crome C. System des deutschen bürgerlichen Rechts. Tübingen und Leipcig. 1902, Bd. 2. S. 336; Enneccerus L., Kipp Th., Wolff M. Lehrbuch des bürgerlichen Rechts. 23–27 Aufl. Marburg, 1927. Bd. 1. Abt. 2. S. 257.

[407] Мейер Д. И. Русское гражданское право. Ч. 2. Москва: Статут, 1997. С. 117.

[408] Анненков К. Н. Цессия договорных прав. Журнал гражданского и уголовного права. 1891. № 2. С. 97, 98.

[409] Sk., piemēram: Dernburg H. Das bürgerliche Recht des Deutschen Reichs und Preussens. 1–2 Aufl. Halle a. S. 1899, Bd. 2. Abt. 1. S. 302; Leonhard F. Allgemeines Schuldrecht des BGB. München und Leipzig, 1929. S. 671; Gauch P., Schluep W., Schmid J., Rey H. Schweizerisches Obligationenrecht. Allgemeiner Teil. 7 Aufl. Zürich, 1998. Bd. 2. S. 319.

[410] Барон Ю. Система римского гражданского права. Санкт-Петербург. 2005. С. 647.

prasījuma juridisko eksistēšanu un faktisko īstenošanu nav iespējams sniegt atbildi, kas ir balstīts uz vienu nodošanas faktu, viss ir atkarīgs no causa cessionis.

Šī pati ideja caurvij §1397 ABGB. Pirmajā BGB projektā bija ietverts norādījums, pēc kura tas, kurš pēc līguma uzņēmās prasījuma cesiju, ir atbildīgs jaunā kreditora priekšā tikai par prasījuma tiesisko esamību. Šis norādījums tika vērtēts kā neveiksmīgs tiesisko attiecību sajaukums starp cedentu un cesionāru, kas atšķiras dažādos *causa cessionis*[411]. Tāpēc cedenta atbildība par prasījuma tiesisko eksistenci tika noteikta pēc BGB noteikumiem par pirkšanu (§437 BGB) un dāvināšanu (§523 BGB).

Ar neseno saistību tiesību modernizāciju BGB noteikumi par lietu un tiesību pirkšanu tika padarīti par vienlīdzīgiem, un vācu likumdevējs atteicās no cedenta atbildības speciālas regulēšanas prasījuma pārdošanas gadījumā[412].

Attiecībā uz šādu likumdevēja lēmumu tiesību literatūrā var sastapt arī kritiskas piezīmes[413].

Atbildības par dāvinājuma priekšmeta tiesiskajiem trūkumiem uzlikšana dāvinātājam ir pazīstama ārzemju likumos. Saskaņā ar Abs. 1 §523 BGB dāvinātājam, kurš ļaunprātīgi ir noklusējis šādus trūkumus, ir pienākums atlīdzināt zaudējumus, kas tā rezultātā radušies apdāvinātajam. Saskaņā ar Abs. 2 §523 BGB šī atbildība kļūst vēl stingrāka, ja dāvinātājs ir solījis iesniegt priekšmetu, kuru viņam vēl ir tikai jāiegādājas nākotnē. Līdzīga atbildība tiek uzlikta dāvinātājam neatkarīgi no tā, vai dāvinājuma priekšmets ir lieta vai tiesība[414].

Sakarā ar teikto kļūst acīmredzama nepieciešamība izdarīt izmaiņas CL 1810. p.

Tā kā prasījuma pārdevēja un dāvinātāja atbildības saturs un priekšnosacījumi būtiski atšķiras, var izdarīt secinājumu, ka pieņemto priekšnosacījumu par cedenta atbildību ierakstīšana Civillikuma noteikumos par cesiju ir nepamatota. Sistemātisku priekšnosacījumu par cedenta atbildību OR titulā par prasījuma cesiju ierakstīšanas nepareizību atzīmē Šveices civiltiesību zinātnieki[415].

Kas ir jāsaprot ar "nodotā prasījuma spēkā neesamību" kā cedenta atbildības pamatu? A. A. Pavlovs, analizējot KF CK 390. p. (analoģisks CL 1810. p.), uzskata, ka cedējamās tiesības, ja tās eksistē juridiski un faktiski, pieder cedentam un pēdējais ir pilnvarots izdarīt

---

[411] Stammler R. Das Recht der Schuldverhältnisse in seinen allgemeinen Lehren. Studien zum Bürgerlichen Gesetzbuche für das Deutsche Reich. Berlin, 1897. S. 197.

[412] Sīkāk par to skatīt: Reinicke D., Tiedtke K. Kaufrecht: Abzahlungsgeschäfte, Allgemeine Geschäftsbedingungen, Eigentumsvorbehalt, Factoring, Fernabsatzverträge und elektronischer Geschäftsverkehr, finanzierte Kaufverträge, Haustürgeschäfte, Leasing, Pool-Vereinbarungen, Produzentenhaftung, Teilzeit-Wohnrechtsverträge (Time sharing), UN-Kaufrecht und Verbrauchsgüterkaufverträge. 7 Aufl. München, 2004. S. 469.

[413] Medicus D. Schuldrecht II Besonderer Teil. 12 Aufl. München, 2004. S. 73, 74.

[414] Palandt O. Bürgerliches Gesetzbuch. Kurzkommentar. 63 Aufl. München, 2004. S. 710.

[415] Keller M., Schöbi Ch. Das schweizerische Schuldrecht. 2Aufl. Basel und Frankfurt a. M., 1985. Bd. 4. S. 70, 71; Gauch P., Schluep W., Schmid J., Rey H. Schweizerisches Obligationenrecht. Allgemeiner Teil. 7 Aufl. Zürich, 1998. Bd. 2. S. 319.

cesiju; kaut vai viena nosacījuma neesamība padara cesiju spēkā neesošu[416]. Respektīvi, prasījuma spēkā neesamībai kā cedenta atbildības pamatojumam nav obligāti jābūt identificētai ar cesijas spēkā neesamību. Veiksmīgāk šajā sakarā spriež L. A. Novoselova, pēc kuras domām par prasījuma spēkā neesamību var būt runa, ja prasījumam nav spēkā esoša pamatojuma vai tas jau izbeidzies uz cesijas brīdi, vai nevar tikt realizēts parādnieka iebildumu dēļ, vai nepiederēja cedentam.

M. Kellers un *C. Schobi* norāda[417], ka ar spēkā neesošu prasījumu ir jāsaprot ne tikai neesošu prasījumu (piemēram, prasījums pēc saistības, kura ir beigusies ar izpildījumu), bet arī prasījumu, kurš nevar būt nodots cedentam, kā arī prasījumu, kuru var iznīcināt, īstenojot parādnieka tiesības uz ieskaitu vai efektīvi apstrīdot darījumu, kas radījis prasījuma cedēšanu; tā izbeigšana notiks ar atgriezenisku spēku un praktiskais rezultāts būs tāds pats, kā ja tas nepienāktos cedentam cesijas gadījumā.

Analoģiski ir jāapskata gadījums, kad parādniekam ir materiāli tiesiskie iebildumi pret cesionāra prasījumu, t. i., viņš ir tiesīgs atteikties to izpildīt. Lai arī prasījums eksistē, bet tā īstenošana kopumā ir atkarīga no parādnieka gribas (piemēram, ja prasījumam tiek pretstatīti parādnieka iebildumi saskaņā ar CL 1806.p.3.d.). Tādos apstākļos prasījums var kļūt paralizēts savā darbībā un šajā nozīmē būt uzskatāms kā spēkā neesošs. Šādam lēmumam par piemēru var arī kalpot romiešu tiesības, kur prasījuma pret parādnieku neesamībai tiek pielīdzināta tā *exceptiones* (iebildumu) esamība. Prasījuma "spēkā esamības" jēdziens saistās ar iebildumu pret viņu neesamību, saskaņā ar kuru naudas prasījums, kas ir cesijas priekšmets, tiek atzīts par spēkā esošu, ja cedentam ir tiesības uz prasījuma nodošanu un šī prasījuma cesijas brīdī viņam nav zināmi apstākļi, kuru rezultātā parādniekam ir tiesības to neizpildīt.

Tiesību literatūrā var sastapt apgalvojumu, ka, tā kā prasības noilguma termiņa notecēšana neiznīcina prasījumu, tas ir spēkā, un tāpēc cesionāram nav tiesību pieprasīt no cedenta ciesto zaudējumu atlīdzināšanu, jo viņam bija cedēts spēkā esošs prasījums[418]. Turklāt prasība, kuras īstenošanu traucē iznīcinošs iebildums (piemēram, iebildums par noilguma termiņa iestāšanos), saimnieciskā ziņā gandrīz neatšķiras no neeksistējošas prasības (quasi nulla obligatio)[419].

Rezumējot teikto, var izdarīt secinājumu, ka atbildība par cedēta prasījuma spēkā esamību tiek uzlikta cedentam, ja saistību izpildīšanas rezultātā no atlīdzinājuma kauzālā darījuma prasījumu nebija ieguvis cesionārs vai šis prasījums cieta neveiksmi CL 1806.p. 3.d.

---

[416] Гражданское право в 3 т.: учебник для ВУЗов // под ред. Сергеева А.П. и Толстого Ю.К. Т.1. 6-е изд. Перераб. И доп. Москва. Издательство Проспект. 2004. С. 830.
[417] Keller M., Schöbi Ch. Das schweizerische Schuldrecht. 2 Aufl. Basel und Frankfurt a.M., 1985. Bd. 4. S. 54.
[418] Почуйкин В. В. Уступка права требования: Основные проблемы применения в современном гражданском праве России. Москва: Статут, 2005. С. 175.
[419] Эннекцерус Л. Курс германского гражданского права. Том I Полутом 2, Москва, 1949. С. 399.

paredzēto iebildumu vai paredzēto tiesību uz ieskaitu dēļ, t. i., nav iegūts prasījums, kuru cesionārs var rīkoties neatkarīgi no parādnieka viedokļa.

Jautājumu par cedenta atbildības saturu par cedētā prasījuma spēkā neesamību nevar uzskatīt par pilnībā noskaidrotu.

AT Senāta Civillietu departaments ir norādījis[420], ka cedents un cesionārs var vienoties, ka cedents uzņemas atbildību par prasījuma drošumu. Cedenta atbildība par prasījuma drošumu nevar būt par pamatu, lai cesijas līgumu atzītu par spēkā neesošu, jo tā nosaka atbildības apmēru atbilstoši cesijas līgumam (Civillikuma 1810. pants).

Izskatāmais jautājums ir risināms ņemot vērā to apstākli, ka CL 1810. p. piemērošana ir saistīta ar kauzālā darījuma atlīdzības raksturu. Atbildības uzlikšana par pušu nodrošinājumu piešķīrumu ekvivalentuma nodrošināšanu gadījumā, ja cesionārs nav ieguvis prasījumu, ar kuru var rīkoties attiecībā uz parādnieku. Pēc autores domām, cedents atbild par cedētā prasījuma spēkā neesamību tajā nozīmē, kādā pārdevējs atbild par preces trūkumiem, t. i., CL 1810. p. jāgroza tā, lai tā noteikumi padara cesionāram iespējamus to aizstāvības paņēmienus, kuri novērš cedējamā prasījuma ekvivalenta zaudēšanu vai nodrošina tā atgriešanu, piemēram, prasības pirkuma cenas samazināšanu vai atlīdzinājuma kauzālā līguma laušanu un cedenta saņemtā pretējā piešķīruma atgriešanu.

Teiktais ļauj apgalvot, ka cedenta *ex veritate nominis* atbildību nevar saukt par atbildību vārda stingrā nozīmē. Galvenokārt, cedenta vainu nedrīkst uzskatīt par obligātu nosacījumu tam, ka cedents atbild par cedētā prasījuma spēkā esamību atlīdzinājuma kauzālā darījuma gadījumā[421]. Cedents ir atbildīgs par nodoto tiesību spēkā esamību neatkarīgi no tā, vai viņam pašam bija zināmi iespējamie parādnieka iebildumi. Cedents, kurš, iespējams, pats kļuva par kreditoru tiesību pārņemšanas rezultātā, var nezināt par parādnieka iebildumiem vai pretprasībām pret savu priekšgājēju (jo īpaši, ja prasījums līdz tam jau tika cedēts vairākas reizes), tomēr izslēgt cesionāra interešu aizstāvību šī iemesla dēļ būtu nepieņemami.

Ja cedējamais prasījums neeksistē vai nevar tikt cedēts, cedents ir atbildīgs, neskatoties uz saistības nodot prasījumu izpildīšanas neiespējamību. Šajā gadījumā cedenta saistību, pamatojoties uz atlīdzības kauzālo darījumu, pārkāpšana izraisa cesionāram tādu kaitējumu, ka viņš lielā mērā zaudē to, ar ko viņam bija tiesības rēķināties līguma noslēgšanas gadījumā. Tāpēc viņa interešu aizstāvības līdzeklis būs prasība par līguma laušanu un pretējā piešķīruma atgriešana, cesionāram būs arī tiesības pieprasīt zaudējumu atlīdzināšanu.

---

[420] Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2007. gada 28. marta spriedums lietā Nr. SKC-192.

[421] Gauch P., Schluep W., Schmid J., Rey H. Schweizerisches Obligationenrecht. Allgemeiner Teil. 7 Aufl. Zürich, 1998. Bd. 2. S. 320.

Bet kā rīkoties, ja tādi apstākļi eksistē jau noslēdzot atlīdzības *pactum de cedendo,* t. i., saistību izpildīšanas acīmredzama sākotnēja neiespējamība? Risinot šo jautājumu, daži autori nonāk pie secinājuma, ka tāds *pactum de cedendo* ir spēkā neesošs. Tā, pēc S. V. Teterina domām, aizsargājošo tiesisko attiecību saturs, kas rodas cedētā prasījuma spēkā neesamības gadījumā, ar ko autors saprot tā neesamību, veido darījumu spēkā neesamības sekas.

A. A. Pavlovam ir cits viedoklis, viņš atzīmē, ka līgums, kura pamatā ir saistību izpildes sākotnēja neiespējamība, nedrīkst būt atzīts par spēkā neesošu, bet saistību izpildes sākotnēju neiespējamību ir jāizskata pēc tiem pašiem noteikumiem, kā sekojošu neiespējamību[422].

Grūti ir atrast pamatojumu tam, lai diferencētu pircēja tiesisko stāvokli atkarībā, piemēram, no tā, vai pārdodamais prasījums izriet no spēkā neesoša darījuma vai apstrīdama darījuma, kas uz pirkšanas līguma noslēgšanas brīdi vēl nebija efektīvi apstrīdēts. Ja uzskatīt, ka prasījuma pirkšanas līgums pirmajā gadījumā ir spēkā neesošs, tad pircējam ir tiesības tikai pieprasīt summas atgriešanu, kuru tas ir samaksājis par prasījumu. Otrajā gadījumā pārdevējs tāpat atbildēs viņa priekšā par savu saistību saskaņā ar prasījuma pirkšanas līguma pārkāpšanu.

Romiešu juristi vadījās pēc tā, ka par parādnieka maksātspēju saistībā ar pārdoto prasījumu cedents neatbild cesionāra priekšā. Šī pati ideja bija iemiesota ārzemju likumu priekšnoteikumos, pēc kuriem cedenta atbildība par parādnieka maksātspēju (§438 BGB vecajā redakcijā, Abs. 2 Art. 171 OR, art. 1267 CC it), iespējamība saņemt cedētā prasījuma apmierinājumu vai, kas ir viens un tas pats, prasījuma faktisko realizāciju cedents atbild, ja ir īpaši par to galvojis.[423] Ir nepieciešams atzīt, ka jautājums par cedenta atbildību par prasījuma faktisko īstenošanas spēju, kas ir cesijas līguma priekšmets, ir palicis mūsu valsts tiesību aktos nenoregulēts. Tāpēc speciālas vienošanās neesamības gadījumā cedents šādu atbildību nenes.

Parādnieka vienkārša termiņa neievērošana pati par sevi neliecina par maksātnespēju. Pielīdzināt jebkuru parādnieka saistību nepildīšanas gadījumu maksātnespējai nav pamata; cesionāram ir tiesības nodrošināt savas intereses parāda piedziņas ceļā. Tas neizslēdz cesijas līguma pušu tiesības noteikt, ka cedents būs atbildīgs arī parādnieka vienkāršas saistību neizpildes gadījumā.

Ārzemju literatūrā cedenta garantija par parādnieka maksātspēju tiek norobežota no galvojuma. No tā izrietošās tiesības ir saistītas nevis ar prasījuma cedēšanu, bet gan ar pušu

[422] Павлов А. А. Некоторые вопросы учения о невозможности исполнения обязательств // Очерки по торговому праву. Ярославль. 2004. Вып. 11. С. 60.
[423] Izņēmums ir ABGB §1397 saskaņā ar kuru atbildība par iespēju saņemt prasījuma apmierinājumu ir uzlikta cedentam.

kauzālo darījumu, cedenta un cesionāra, attiecībām. Tāpēc, ja cesionārs cedē prasījumu tālāk, garantija, atšķirībā no prasībām pret galvotājiem, nepāriet pie tā tiesību pēcteča[424].

[424]Sk., piemēram: Dernburg H. Das bürgerliche Recht des Deutschen Reichs und Preussens. 1-2 Aufl. Halle a.S. 1899, Bd.2. Abt.1. S.313; Crome C. System des deutschen bürgerlichen Rechts. Tübingen und Leipcig. 1902, Bd.2. S.335; Oser H., Schönenberger W. Das Obligationenrecht Halbbd. I: Art.1-183., 2 Aufl. Zürich, 1929. S. 740, 741; Bucher E. Schweizerisches Obligationenrecht. Allgemeiner Teil ohne Deliktsrecht. 2 Aufl. Zürich, 1983. S.574

5. CESIJAS IEROBEŽOJUMI, TO ANALĪZE LĪGUMA BRĪVĪBAS KONTEKSTĀ

Pēc H. Dernburga atzinuma, cesijas iespējamība nav prasījuma obligāta īpatnība[425], jo virknē gadījumu prasījuma cedēšanas iespējamība var tikt izslēgta. Tas var notikt prasījuma rakstura, pušu vienošanās dēļ vai pamatojoties uz likumu[426]. Civillikuma 1799. pantā ir noteikti kritēriji pēc kuriem cesija nav pieļaujama:

1) visi prasījumi, kuru izlietošana, vai nu pēc līdzēju vienošanās vai pēc likuma, saistīta ar kreditora personu;

2) prasījumi, kuru saturs ar to izpildījumu kādai citai personai, bet nevis īstajam kreditoram, pilnīgi pārgrozītos.

Cesijas izslēgšana var būt absolūta, ja prasījums nav cedējams nekādos apstākļos, un nosacīta, ja noteiktos apstākļos prasījums var tikt cedēts. Pēdējā gadījumā var runāt arī par ierobežotu prasījuma cesiju.

Lai analizētu prasījumu apgrozamības īpatnības, ir jānoskaidro cik lielā mērā prasījumu apgrozāmības kritēriji sakrīt ar lietu apgrozāmības kritērijiem.

Civiltiesību literatūrā tiek nosaukti divi galvenie iemesli lietu apgrozāmības ierobežošanai: 1) lietu dabīgās īpašības un 2) tieša norāde likumā[427]. Šo abu iemeslu kopīgā pazīme ir to objektīvais raksturs. Šajā sakarā J. S. Gambarovs norāda, ka ierobežojuma mērs kā tiesībās, tā arī apgrozāmībā atšķiras pēc lietu atšķirībām un ar tām saistītajiem mērķiem. To vienmēr nosaka likums, nevis privāta griba, kas nevar nevienai lietai atņemt tās spēju būt par īpašuma priekšmetu un pāriet no rokas rokā. Privāta griba tikai saista konkrēto juridisko attiecību dalībniekus, nevis tām nepiederošas trešās personas, veidojot, citiem vārdiem, tikai saistību, bet ne lietu tiesību sekas[428].

Principiāli citu ainu mēs vērojam saistību tiesību (prasījumu) apgrozības jomā. To būtiskākā atšķirība no lietām slēpjas tajā, ka tiesību (prasījumu) neapgrozāmība var tikt noteikta kā ar imperatīvām likuma normām, tā arī ar privātās gribas aktiem. Publiska rakstura aizlieguma piemērs ir aizliegums nodot prasījumus, kas ir nesaraujami saistīti ar kreditora personību. Tiesību literatūrā šie prasījumi tiek dēvēti arī par izteikti personificētiem[429]. Šādus

[425] Dernburg H. Das bürgerliche Recht des Deutschen Reichs und Preussens. 1–2 Aufl. Halle a. S., 1899, Bd. 2, Abt. 1, S. 308.
[426] Крашенинников Е. А. Основные вопросы уступки требования // Очерки по торговому праву: Сб. науч. тр. / Под ред. Е. А. Крашенинникова. Вып. 6. Ярославль, 1999, С. 22.
[427] Sk., piemēram, Дернбург Г. Пандекты. Т.1: Общая часть. Москва.: Унив. Тип., 1906. С. 188
[428] Гамбаров Ю. С. Гражданское право: Общая часть / под ред. В. А. Томсинова. Москва: Зерцало, 2003. С. 599.
[429] Новоселова А. Л. Некоторые вопросы уступки части права (требования) по денежному обязательству // Арбитражная практика. 2001. Спецвып. С. 61.

prasījumus nevar nodot citai personai pat tad, ja pastāv vienošanās starp kreditoru un parādnieku. Šādu prasījumu aptuvens uzskaitījums tiek sniegts Civillikumā. Turklāt tiesību doktrīna ir izstrādājusi palīgkritērijus, lai noteiktu prasījuma nesaraujamu saikni ar kreditora personību. Tā K. P. Pobedonoscevs uzskata, ka ar kreditora personību nesaraujami saistīti ir tādi prasījumi, līdz ar kuru nodošanu mainās pats saistību saturs[430]. Atbilstoši L. A. Novoselovas uzskatiem galvenais kritērijs ir saistību rašanās mērķa saikne ar to subjektu sastāvu. Par nodošanas neiespējamību var runāt tajos gadījumos, kad personas maiņa kreditora pusē noved pie rezultāta, kas būtiski atšķiras no rezultāta, kas tika izvirzīts saistību dibināšanas brīdī[431]. Jāatzīmē, ka skaidrāku kritēriju noteikšana prasījuma saiknei ar kreditora personību ļautu pilnveidot tiesisko regulējumu ne tikai attiecībā uz kreditora tiesību pāreju citai personai, bet arī uz saistību izbeigšanos.

Prasījumu apgrozāmības privātie ierobežojumi ir daudzveidīgāki.
Civillikuma 1799. panta 1. daļa pieļauj noteikt aizliegumu prasījuma cesijai pēc pušu vienošanās. Šāds aizliegums pēc būtības atņem prasījumam apgrozāmību.

L. A. Novoselova izteica viedokli, ka, līguma nosacījumu esamība par cesijas nepieļaujamību vai par cesijas ierobežojumu noved pie situācijas, kurā jaunajam kreditoram (cesionāram) bieži vien nav pārliecības par nodošanas spēkā esamību, jo no viņa var būt slēpti aizlieguma nosacījumi[432].

Tomēr jāatzīmē, ka šāda ierobežojuma varbūtība ir nopietns ierobežojošs faktors attiecībā uz prasījumu tiesību (īpaši naudas) apgrozības attīstību. Līgumiskie ierobežojumi, ja vien tie nav vērsti uz likumīgo interešu saglabāšanu, var kavēt tirgus ekonomikas principu ievērošanu. Pirmām kārtām nepieciešams noteikt mērķi šāda ierobežojuma noteikšanai līgumā. Neskatoties uz visu iespējamo situāciju daudzveidību, šāda ierobežojuma mērķis ir tas, lai parādnieks saņemtu papildu garantijas tiesisko attiecību stabilitātei ar konkrēto kreditoru (pateicoties pēdējā kompetencei, pastāvošajām ilgstošajām saimnieciskajām attiecībām u. tml.). Nekādus citus labumus šis noteikums darījuma dalībniekiem, acīmredzot, nerada.

Neapšaubāmi, līguma brīvības princips ir viens no civilo tiesību pamata principiem, un par jebkādu tā apdraudējumu jāizdara īpaši piesardzīgi secinājumi.

---

[430] Победоносцев К. П. Курс гражданского права, в 3-х ч. Часть третья. Москва: Статут, 2002. С. 225.
[431] Новоселова А. Л. Некоторые вопросы уступки части права (требования) по денежному обязательству // Арбитражная практика. 2001. Спецвып. С. 62.
[432] Новоселова Л. А. О перемене лиц в обязательстве // Хозяйство и право. 2009. № 4. С. 37.

Nepieciešams uzsvērt, ka spēkā esošie likumdošanas akti ietver tiesiskās normas gadījumiem, kad tiešām nepieciešams aizstāvēt parādnieka intereses. Visos pārējos gadījumos runa ir tikai par kreditora papildu saistībām, kas samazina parādnieka risku darījumā ar konkrēto kontrahentu. Šīs tēzes netiešs apstiprinājums ir tiesību piemērotāja iestāšanās par to, ka līgumiskais nodošanas aizliegums zaudē juridisko spēku pēc tiesas lēmuma pieņemšanas par parāda piedziņu pēc prasījuma, attiecībā uz kuru tāds tiek noteikts.

Šādā situācijā parādniekam esošās tiesības apstrīdēt prasījuma cesijas darījumu ir viņa interešu aizsardzības ārkārtas mērs, turklāt cedenta, cesionāra un personu, kas var nākotnē iegādāties strīdus tiesības, intereses ir ievērojami aizskartas.

Kompromiss, kas līdzsvarotu visu ieinteresēto pušu intereses un nodrošinātu apgrozības stabilitāti, ir rasts konstrukcijā, kas noformulēta Komerclikuma[433] 470. pantā attiecībā uz finansējuma darījumiem pret naudas prasījuma nodošanu starp parādnieku, kurš ir komersants, un klientu noslēgta vienošanās, saskaņā ar kuru ir aizliegta vai ierobežota klienta prasījumu nodošana citai personai, nav spēkā attiecībā uz prasījumu nodošanu tādai personai, kura sniedz faktoringa pakalpojumus.

Tādējādi Komerclikuma 470. pantā ir iekļauts noteikums par to, ka naudas prasījuma nodošana finansu aģentam ir spēkā esoša (t. i., prasījums ir apgrozāms), pat, ja starp klientu un viņa parādnieku pastāv vienošanās par tās aizliegumu vai ierobežojumu.

Šī noteikuma iekļaušana Komerclikumā atspoguļoja principus, kas rada atspoguļojumu Otavas konvencijā par starptautisko faktoringu[434]. Vēlāk šie principi tika likti Ņujorkas konvencijas normu pamatā par debitoru parādu cesiju[435], rada atspoguļojumu UNIDROIT starptautisko komerclīgumu[436] un Eiropas līgumu tiesību principos[437].

Krievijas federācijas Civilkodeksa 388. panta 2. punktā kā ierobežoti apgrozāmi ir notekti saistību prasījumi, kur *kreditora personībai ir būtiska nozīme parādniekam*. Šajā gadījumā nepieciešams konstatēt, ka šāda veida prasījumu apgrozāmība kļūst atkarīga no parādnieka ieskatiem, ko tie samērā aktīvi izmanto. Tomēr tā ir tikai daļa problēmas. Daudz nopietnāks destabilizējošs faktors ir tas, ka jēdziens "būtiska nozīme" tā ir skaidri *vērtējoša kategorija*. Tas nozīmē, ka tādu prasījumu neapgrozāmību var ticami noteikt tikai tiesas procesā. Tāpēc ikviens cessionārs riskē ar to, ka iegūstamais prasījums vienkārši viņam

[433] Komerclikums, pieņemts 13.04.2000.; stājās spēkā 01.01.2002.; Publicēts: "Latvijas Vēstnesis", 158/160 (2069/2071), 04.05.2000., "Ziņotājs" 11., 01.06.2000., pieejams: http://likumi.lv/doc.php?id=5490

[434] 28.05.88. Конвенция УНИДРУА «О международном факторинге» от 28.05.88. г. // Журнал международного частного права. 1995. № 4. С. 28–36.

[435] Конвенция ООН «Об уступке при финансировании под дебиторскую задолженность» от 15.06.04. г. Pieejams: http://www.uncitral.org/pdf/russian/texts/payments/receivables/ctc-assignment-convention-r.pdf

[436] Принципы международных коммерческих договоров УНИДРУА 2004 / Пер. с англ. А. С. Комарова. Москва: Статут, 2006. С. 296–346.

[437] Sk.: Вестник ВАС РФ 2005 № 3.

nepāries, jo tiesa to var atzīt par neapgrozāmu. Šāds stāvoklis neveicina saistību prasījumu apgrozības attīstību. Apskatāmā nenoteiktība ir pirmām kārtām bīstama ar to, ka atver durvis praktiski neierobežotiem tiesas ieskatiem. Lai gan KF Civilkodekss salīdzinājumā ar Civillikumu ir jauns tiesību akts, autore uzskata, ka šāda veida neapgrozāmu prasījumu identifikācija nākotnē Latvijā nav pieļaujama. Šī ierobežojuma analīze ļauj konstatēt, ka kontinentālā tipa tiesību sistēmās šai problēmai nav perspektīvu tās galīgā noregulējumā tiesību normu līmenī. To nosaka dzīves situāciju daudzveidība un iespēja subjektīvi skaidrot iepriekš norādīto kritēriju. Tomēr ir iespējams maksimāli samazināt riskus, kas saistīti ar tāda veida prasījumu apgrozījumu. Šajā gadījumā jāpiekrīt I. A. Pokrovskim[438], kas norādīja, ka indivīdam, kas nostādīts aci pret aci ar sabiedrību, valsti, ir tiesības prasīt, lai pēdējā viņam skaidri norādītu, ko no viņa vēlas un kādus rāmjus viņam liek. Loģiski šīs tiesības uz tiesisko normu noteiktību ir vienas no pašām neatņemamākajām cilvēka personības tiesībām, kādas var iedomāties; bez tām būtībā vispār nevar runāt ne par kādām tiesībām.

Šajā sakarā Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departaments vairākkārt ir izteicis savu viedokli:

1. Prasījums par maiņas līguma atzīšanu par pirkuma līgumu gribas defektu dēļ un attiecīgi nesamaksātās pirkuma maksas piedziņu Civillikuma 1799. pantā noteikto ierobežojumu dēļ nav cedējams, jo ar cesiju netiek radīta jauna saistība un tādēļ tās saturs nevar tikt pilnīgi pārgrozīts. Šāds prasījums (maiņas līguma atzīšana par pirkuma līgumu) ir ar personisku raksturu un tieši saistīts ar maiņas darījuma dalībnieku personām, jo simulatīvos darījumos (Civillikuma 1439. pants) izpaužas apzināta gribas izpausmes nesakritība ar līdzēju patieso gribu. Turklāt cesionārs neiegūst ar cesiju vairāk un lielākas tiesības nekā bijušas cedentam (Civillikuma 1806. pants). Jaunajam kreditoram (cesionāram) nav prasības tiesības par maiņas līguma atzīšanu par pirkuma līgumu gribas defektu dēļ, jo cesija netiek pieļauta, ja saistība attiecībā pret cesionāru nav izpildāma bez tās satura izmaiņām[439].

2. Prasība, kas pamatota uz likuma "Par uzņēmumu un uzņēmējsabiedrību maksātnespēju" 66. pantu, nevar tikt apmierināta par labu cesionāram, jo saskaņā ar Civillikuma 1799. panta 2. punktu par cesijas priekšmetu nevar būt prasījumi, kuru saturs ar to izpildījumu kādai citai personai, bet nevis kreditoram, pilnīgi pārgrozītos. Šo likuma noteikumu jēga un mērķis ir nodrošināt, lai līdzekļi nokļūtu pie konkrētiem kreditoriem, nevis

[438] Покровский И. А. Основные проблемы гражданского права. Москва: Статут, 1998. С. 89.
[439] Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012. gada14. septembra spriedums lietā Nr. SKC-497/2012.

pie jebkuras trešās personas, tostarp pie administratora laulātā. (Likuma "Par uzņēmumu un uzņēmējsabiedrību maksātnespēju" 66. pants, Civillikuma 1799. panta 2. punkts)[440].

3. Nodokļu maksātāja publiski tiesisko prasījumu par pārmaksātā nodokļa samaksu pret nodokļu administrāciju nevar nodot citai personai un tāpēc saskaņā ar Civillikuma 1294. panta noteikumiem tas nevar būt par komercķīlas priekšmetu[441].

Ir prasījumi, kuru nonākšana pie citas personas un nevis sākotnējā kreditora, kā likums, būtu pretrunā ar saistības noteikšanas mērķi. Ņemot vērā šo momentu, daudzu valstu tiesību akti paredz, ka prasījums nav cedējams, ja tas varētu radīt būtiskas nodrošinātā maksājuma rakstura izmaiņas (BGB §399), ja prasījumam ir stingri personisks raksturs (com. 1art 1260 CC it) vai, kā teikts Abs 1 Art. 164 OR, ja tas ir pretrunā ar tiesisko attiecību raksturu. Mūsu valstī šādi prasījumi ir formulēti Civillikuma 1798. panta 2. daļā: prasījumi, kuru saturs ar to izpildījumu kādai citai personai, bet nevis īstajam kreditoram, pilnīgi pārgrozītos.

Krievijas Federācijas Civilkodekss nosaka, ka tiesības, kuras nevar pāriet citām personām saistītas ar kreditora personu un parādnieka personu, it sevišķi, prasījumi par alimentiem. KF CK pastāv prasījumi, kuru cesija vispār netiek pieļauta. Uz šādiem prasījumiem attiecas prasījumi par alimentiem, zaudējumu atlīdzība, kas nodarīti dzīvībai un veselībai, morālā kaitējuma kompensācija. Galvenā saistībā var tikt noteikts cesijas aizliegums vai ierobežojums trešajai personai bez parādnieka piekrišanas. Prasījums nav cedējams, ja kreditoram ir līgums par prasījuma cedēšanu kādam konkrētam uzņēmumam - faktoringa līgums.[442]

Jau pagājušajā gadsimtā civiltiesību zinātnieki pievērsa uzmanību prasījumu dažādajam raksturam, kurus likumdevējs apvienoja vienā grupā. Piemēram, I. B. Novickis izšķīra prasījumus, kuri pēc sava satura ir saistīti ar doto kreditoru, un prasījumus, pēc kuriem parādniekam ir jāveic to izpildījums personīgi kreditoram, tāpēc pietiekamā mērā tas ir ieinteresēts kreditora personībā; ja pirmie prasījumi principā nevar tikt cedēti, tad otro prasījumu cesija ir pieļaujama ar parādnieka piekrišanu. Šis viedoklis nostiprinājās spēkā esošajā Krievijas civilkodeksā, kas norobežo prasījumus, kuri ir nesaraujami saistīti ar

[440] Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2007. gada 28. marta spriedums lietā Nr. SKC-203.
[441] Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012. gada 25. aprīļa lēmums lietā Nr. SPC-1/2012.
[442] Коментарий к Гражданскому Кодексу Российской Федерации. Часть 1. Постатейный. - Москва: Норма-Инфра. - Москва, 1999.

kreditora personību[443], un prasījumus, kuros parādniekam kreditora personībai ir būtiska nozīme[444].

Uz prasījumiem, kas ir nesaraujami saistīti ar kreditora personību (stingri personiski vai augsti personificēti prasījumi), ir attiecināmi prasījumi par kaitējuma, kas nodarīts dzīvībai vai veselībai, atlīdzināšanu, kā arī prasījumi par uzturlīdzekļu samaksu. Šo prasījumu nesaraujamā saikne ar kreditora personību tiek noteikta ar to, ka pēc tiem veicamie nodrošināmie maksājumi ir vērsti tieši uz pilsoņa uzturēšanu. Šāds raksturs ir arī prasījumiem par pilsoņa mūža uzturēšanu, kā dēļ tie arī ir stingri personiski prasījumi.

Kas attiecas uz uztura līgumu kā saistību tiesību, tad, kaut gan uztura līgumu var slēgt arī citas personas labā, tomēr Civillikums nosaka ierobežojumu, un saskaņā ar Civillikuma 2102. pantu uztura ņēmēja tiesība uz uzturu nav cedējama. Uztura ņēmēja tiesība ir personiska rakstura tiesība, tāpēc likums izslēdz šīs tiesības cesiju, tāpat kā tās pāreju mantošanas ceļā.

Tas pats attiecas uz uztura prasījumiem, kas izriet no ģimenes tiesībām un pamatā ir likumiski un neizriet no līguma. Pie prasījumiem, kuri nesaraujami saistīti ar kreditora personu un tāpēc nevar tikt cedēti, pieskaitāmas, piemēram, vecāku tiesības prasīt no saviem bērniem uzturu. Minētā vecāku prasījumu tiesība nevar tikt cedēta pat arī tad, ja ir bērnu piekrišana šādai cesijai.[445]

Tāpat saskaņā ar Civillikumu nevar cedēt bērnu un vecāku savstarpējās alimentācijas prasības un arī bijušo laulāto savstarpējās uztura piedziņas prasības. Lai gan likumā nav tiešas atrunas, tomēr prasījumiem, kas izriet no ģimenes tiesībām, vienmēr ir personīgs raksturs, tā izpilde citai personai mainītu prasījuma mērķi un būtību. Līdz ar to prasījuma saturs ar tā izpildi citai personai pilnīgi pārgrozītos.

Saskaņā ar Civillikuma 286.pantu bez bāriņtiesas atļaujas aizbildnis nevar nepilngadīgajam piederošos kapitāla prasījumus ne uzteikt, ne cedēt. Civillikuma 270. pants nosaka, ka dārglietas, parādu prasījuma dokumentu, kredītiestāžu zīmes un vērtspapīri, kas atrasti, sarakstu sastādot, uzglabājami bāriņtiesā un Civillikuma 287. pants nosaka, ka ja aizbildnim cedē kādas trešās personas prasījumu pret nepilngadīgo, aizbildnis zaudē savu prasījuma tiesību nepilngadīgajam par labu.

Paliek strīdīgs jautājums, vai var tikt cedēti prasījumi par morālā kaitējuma atlīdzināšanu. Daži vācu civiltiesību zinātnieki, un galvenokārt H. Heinrichs, nesaskata šķēršļus tam, lai nodotu prasības par naudas summu par pārdzīvotajām ciešanām (Abs. §253

[443] Гражданский кодекс Российской Федерации (1995). Москва, 1995, ст. 383. // www.interlaw.ru/law/docs/-10064072/10064072-001.htm
[444] Гражданский кодекс Российской Федерации (1995). Москва, 1995, п. 2, ст. 388. // www.interlaw.ru/law/-docs/10064072/10064072-001.htm
[445] Сводъ гражданских узаконений губерний Прибалтийских / Сост. В. Буковский. Рига, 1914, т. 2.

BGB)[446]. Šveiciešu tiesību literatūrā var sastapt kā apstiprinošu[447], tā arī noraidošu atbildi[448] uz jautājumu, vai var tikt cedētas analoģiskas prasības no Art. 47, 49 OR. Krievu tiesību zinātnieks E. Krašeņiņnikovs tās pieskaita pie prasībām, kuras ir nesaraujami saistītas ar kreditora personību[449], jo kompensēts morālais kaitējums var būt tikai tam, kuram patiesībā to nodarīja. Viņš uzskata, ka morālā kaitējuma atlīdzinājums ir paredzēts tieši cietušā ciešanu kompensēšanai, jo tāda atlīdzinājuma apmērs tiek noteikts ņemot vērā šīs personas individuālās īpatnības. Turklāt, nodrošinot cietušajam šādu prasījumu, likums vadās pēc tā, ka tas tiks realizēts tieši, t. i., cietušajam to izpildīs kaitējuma nodarītājs.

Krievu tiesību zinātnieku vidū pastāv arī pretējs viedoklis. Aizstāvot viedokli par prasījuma par morālā kaitējuma kompensēšanu ar kreditora personību pārejas pie citām personām iespējamību, A. M. Erdelevskis, analizējot KF Civilkodeksu, norāda uz sekojošiem apstākļiem: 1) prasījumam, kas nav nododams, vienmēr ir jābūt pazīmēm, kādas ir prasījumiem, kas ir tieši norādīti KF CK 383. p. – prasījumi par uzturlīdzekļu nomaksu un kaitējuma, kas nodarīts dzīvībai vai veselībai, atlīdzināšanu. Šo prasījumu kopīgā pazīme ir to virzība uz naudas nodrošinājuma saņemšanu pilsoņa *iepriekšējā dzīves līmeņa saglabāšanai vai atjaunošanai.*

Prasījumiem par morālā kaitējuma kompensāciju nav šīs pazīmes; tas ir vērsts uz naudas summas saņemšanu, lai personai radītu pozitīvas emocijas, kuras ļautu pilnībā vai daļēji segt agrāk pārciesto ciešanu ietekmes uz psihi efektu. Tādēļ prasījuma par morālā kaitējuma kompensāciju cesija un tā pāreja mantojuma ceļā ir pieļaujama[450].

Jau agrāk minētajai nepieciešamībai nošķirt saistības jēdzienus šaurā un plašā nozīmē ir arī nozīme risinot jautājumu par to nesaraujamo saikni ar dalībnieku personību. Dažiem prasījumiem, kas radušies līgumisku attiecību ietvaros, kam ir personiski konfidenciāls raksturs un kas ir nesaraujami saistīti ar līgumpartnera personību, var arī nebūt stingri personisks raksturs. Piemēram, pilnvarotā prasījumi par veikto izdevumu atlīdzināšanu un atlīdzības izmaksu par pilnvarojuma izpildi netiek iznīcināti gadījumā, ja pilnvarojuma līgumiskās attiecības tiek izbeigtas, tai skaitā, ja pilnvarotājs atsauc to vai pilnvarotā nāves gadījumā. Tādēļ tie var tikt cedēti un pāriet mantojuma ceļā.

---

[446] Palandt O. Bürgerliches Gesetzbuch. Kurzkommentar. 63 Aufl. München, 2004. S. 305.
[447] Tuhr. A. Allgemeiner Teil des schweizerischen Oblihationenrechts. Tübingen, 1925. Halbbd. 2. S. 729.
[448] Sk., piemēram: Keller M., Schöbi Ch. Das schweizerische Schuldrecht. 2 Aufl. Basel und Frankfurt a. M., 1985. Bd. 4. S. 57; Gauch P., Schluep W., Schmid J., Rey H. Schweizerisches Obligationenrecht. Allgemeiner Teil. 7 Aufl. Zürich, 1998. Bd. 2. S. 299.
[449] Sk., piemēram: Крашенинников Е. А. Основные вопросы уступки требования // Очерки по торговому праву: Сб. науч. тр. / под ред. Е. А. Крашенинникова. Вып. 6. Ярославль, 1999. С. 22; Крашенинников Е. А. Передача притязаний // Проблемы защиты субъективных гражданских прав. Ярославль. 2003. Вып. 4. С. 10.
[450] Эрделевский А. М. Компенсация морального вреда: анализ комментарий законодательства и судебной практики. 2-ое изд. Москва. 2000. С.153–155.

Nav cedējamas arī izpirkuma tiesības, jo persona, kurai pieder izpirkuma tiesība, nevar to atdot nevienam citam, un viņai, ja pretinieks to prasa, ar parakstu jāapstiprina, ka viņa izpērk vienīgi sev un savā labā.[451] Izpircējs nevar izpirkuma tiesību nodot citam, jo tā pieder izpircējam personiski, tāpēc to nevar izpirkt citas personas labā, darbojoties kā šīs personas klusais vai atklātais vietnieks. Autore pievienojas Latvijas civiltiesību zinātnieku[452] viedoklim, ka ieguvēja tiesībai - prasīt no izpircēja apstiprinājumu par izpirkšanu sev un savā labā – nav nekādas praktiskas jēgas, jo izpircējam nav aizliegts vispirms izpirkt īpašumu sev un atsavināt to tālāk citai personai tūlīt pēc īpašuma tiesību iegūšanas un dotā likuma norma būtu jāizslēdz no Civillikuma.

Prasījumu, kuru gadījumā kreditora personībai ir būtiska nozīme attiecībā uz parādnieku, tipisks piemērs ir prasījumi par lietas nodošanu lietojumā, kuri nevar tikt cedēti bez parādnieka piekrišanas, jo viņam nav vienalga, kam viņš ir uzticējis savu lietu[453].

Tas, ka nav cedējamas tiesības, kas saistās uz personālservitūtu, balstās uz faktu, ka personālservitūtam ir personisks raksturs un tas tiek noslēgts par labu noteiktai personai, jo lietotājs nevar lietojuma tiesību atsavināt kādam citam, izņemot īpašnieku[454], lietojuma tiesība tiek nodibināta par labu konkrētai personai un tāpēc nevar tikt atsavināta citam.

Personālservitūti nepāriet uz to lietotāja mantiniekiem, bet ar viņa nāvi izbeidzas.[455] Šī likuma norma ir imperatīva, jo jebkurā gadījumā, personālservitūts pēc būtības tiek nodibināts par labu konkrētai personai.

Civillikuma 1794. pants nosaka, ka lietvedim un vispār katram vietniekam uz sava pilnvarojuma vai vietniecības pamata iegūti prasījumi jācedē tam, kā lietas viņš ved vai vispār ko atvieto. Jēdziens "lietvedis" šeit lietots analoģiski jēdzienam "vietnieks". Civillikuma 1410. pants norāda, ka taisīt tiesiskus darījumus var katrs ne vien personīgi, bet arī caur vietniekiem, ar kuru darbību var tiklab iegūt viņu aizvietojamam tiesības, kā arī uzlikt tiem pienākumus."

Cesiju nedrīkstētu jaukt ar pilnvarojumu, pamatojoties uz kuru kreditors pilnvaro citu personu piedzīt no parādnieka parādu. Šajā gadījumā trešā persona veic tikai parāda piedziņu pilnvarotāja vārdā, un jebkuras parāda summas, ko saņem pilnvarotais, ir jānodod pilnvarotājam.

---

[451] Civillikums. Trešā daļa. Lietu tiestbas. 28.01.1937. / Latvijas Republikas likums. Pieņemts Latvijas Republikas Saeimā 28.01.1937.; stājies spēkā 01.03.1993. // www.pro.nais.dati.lv, - 1389. p.

[452] Višņakova G., Balodis K. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Lietas. Valdījums. Tiesības uz svešu lietu. Rīga, Mans īpašums. 1998. 242. lpp.

[453] Larenz K. Lehrbuch des Schuldsrechts. 14 Aufl. München, 1987. Bd. 1. S. 582, 583.

[454] Civillikums. Trešā daļa. Lietu tiesības.28.01.1937. / Latvijas Republikas likums. Pieņemts Latvijas Republikas Saeimā 28.01.1937.; stājies spēkā 01.03.1993. // www.pro.nais.dati.lv, - 1203. p.

[455] Civillikums. Trešā daļa. Lietu tiesības. 28.01.1937. / Latvijas Republikas likums. Pieņemts Latvijas Republikas Saeimā 28.01.1937.; stājies spēkā 01.03.1993. // www.pro.nais.dati.lv, - 1257. p.

Profesors K.Torgāns norāda[456], ka pilnvarojuma līgums ir izteikts uzticības līgums. Pilnvarniekam uzdevumi jāizpilda personiski un tie uz likuma pamata nav cedējami. Pilnvarnieks var cedēt citai personai pilnvarotāja prasības tikai tad, ja saskaņā ar pilnvarojuma līgumu viņam šādas tiesības piešķirtas. Civillikuma 2299. pants nosaka, ka pilnvarnieks var sevi atvietot ar citu tikai tad, kad šādu tiesību viņam pilnvarotājs noteikti piešķīris. Šī panta noteikumos gan paredzēti izņēmuma gadījumi, kad tiek lietota substitūcija. Ja pastāv no pilnvarnieka atkarīgi iemesli, kuru dēļ tas nevar izpildīt pienākumus, bet lietas raksturs to neļauj vilcināt, tas var tikt izdarīts caur trešo personu, ja ar līgumu tas nav aizliegts. Tomēr arī tādā gadījumā pilnvarnieks nes visu atbildību pret pilnvarotāju, tai skaitā par substitūta izvēli. Šajā gadījumā turpina pastāvēt pilnvarnieka līgums ar pilnvarotāju, bet substitūts nekādās līgumiskās attiecībās ar pilnvarotāju nestājas, bet atbild tam saskaņā ar Civillikumu par lietveža atbildību neuzdotā lietvedībā.

Prasījuma tiesības, kas izriet no uzņēmuma līguma regulētas Civillikuma 2217. pantā: Ja līgumā nav nosacīts, lai uzņēmējs pasūtījumu izpilda personīgi, un ja šāds nosacījums nav atzīstams kā klusējot pieņemts, kā, piemēram, tādā pasūtījumā, kura izpildīšanai domātas uzņēmēja sevišķās zināšanas un māksla, tad viņš var pasūtījuma izpildīšanu uzticēt uz savu risku arī trešai personai. No minētā izriet, ka prasījumi, kas saistīti ar uzņēmuma līgumu atsevišķos gadījumos var būt cedēti, ja vien tas nav pretrunā ar līgumu, tomēr Civillikuma 2217. panta otrajā un trešajā daļā atrunāts, ka atbildību pasūtītājam par padarīto darbu, kā arī personu izvēli nes uzņēmējs, tāpēc praktiski cesija kā prasījuma tiesību pāreja ir ierobežota.

Minētais attiecas arī uz pārvadājuma līgumu kā uz uzņēmuma līguma veidu. Likumsakarīgi nav cedējami arī visi līgumi, kas izriet no darba attiecībām vai līgumiem, ar kuriem kāda persona uzņemas veikt kādu darbību citas personas labā.

Jāņem vērā, ka prasījumi, kas izriet no uzņēmuma līgumiem ir ierobežoti pasūtījuma izpildes stadijā, jo tas izriet no uzņēmēja personiskajām īpašībām, tomēr prasījums, kas stājas spēkā pret pasūtītāju pēc darba izpildes var būt cedējams.

Sabiedrības līgumi pamatā tiek balstīti stingri uz savstarpējām tās biedru personālijām, uz savstarpēju uzticēšanos un biedriskumu, tādēļ kādas personas prasījumu aizstāšana pamatā nav pareiza un pieļaujama situācijās, kad cesionārs iegūtu tiesības uz sabiedrisko mantu. Biedrs nevar rīkoties ar savu daļu kopīgā mantā vai ar atsevišķām pie šīs mantas piederīgām lietām, viņš nevar prasīt izdalīšanu, kamēr viņš ir sabiedrības biedrs.

Prasījuma tiesības, kas biedriem vienam pret otru rodas uz sabiedrības līguma attiecību pamata, nav cedējamas. Izņēmums ir prasījumi, kas biedriem rodas no lietvedības,

[456] Torgāns K. Civillikums. Ceturtā daļa. Saistību tiesības un komentāri pie LR Civillikuma Saistību tiesību daļas nodaļām. Rīga, 1996, 308. lpp.

ciktāl to apmierinājumu var prasīt pirms galīga norēķina, kā arī peļņas daļas prasījumi vai biedru prasījumi, kas radušies norēķinoties. Šādu prasījumu cesija tomēr nedod cesionāram biedra tiesības.[457]

Civillikuma komentāros[458] ir norāde, ka cesija ir iespējama tikai attiecībā uz prasījumiem starpnorēķinos sakarā ar lietvedību, kas individualizējušies norēķināšanās procesā. Tomēr šie ierobežojumi ir spēkā tikai tad, ja divu vai vairāku personu apvienošanās notikusi ar stingri noteiktu mērķi noslēgt sabiedrības līgumu.

Patapinājuma saņēmējs nedrīkst ne pašu patapināto lietu, ne prasījumus, kas ar to saistīti cedēt citam. Noteikumi, kas saistīti ar prasījumiem no patapinātām lietām regulēti Civillikuma 1952. pantā, kas nosaka, ka patapinājuma ņēmējs var lietot patapināto lietu tikai saskaņā ar norunu, bet ja tādas norunas nav, tad tikai tā, kā tas visvairāk atbilst tā raksturam un apstākļiem. Civillikuma 1260. pants savukārt nosaka, ka patapinājuma ņēmējam jānodod patapinātajam ne vien pati lieta, bet arī visi līdz ar to patapinātie piederumi, kā arī tās augļi un visa cita no tā iegūtā peļņa. Šajā gadījumā ar augļiem var tikt saprasti arī prasījumi, kas rodas lietojot kādu lietu.

Nomas līgumu principā nevar cedēt, jo nomas līgums tiek slēgts personīgi starp nomnieku un iznomātāju un līgumiskā attiecība pati par sevi nav cedējama, jo ietver gan tiesības, gan pienākumus, bet iespējams cedēt tikai prasījumus, kas izriet no nomas līguma. Ja iznomātājs cedējis prasījumus sakarā ar nomas maksām, kuru samaksas termiņš vēl nav iestājies, cesionārs nebūt neiestājas paša cedenta nomas tiesiskajās attiecībās; pēdējais tāpat kā agrāk, paliek iznomātājs, un tāpēc visas nomas attiecības starp iznomātāju un nomnieku saglabā savu spēku, tāpēc arī jautājums par nomas līguma saglabāšanu vai izbeigšanu var tikt risināts starp iznomātāju un nomnieku. Tāpēc tiesības, kuras cesionārs iegūst uz nomas maksu, kuras samaksas termiņš vēl nav iestājies, ir visai nominālas un visā pilnībā atkarīgas no tā, vai nomas līgums tiks turpināts līdz tam brīdim, kad varēs realizēt prasījuma tiesības uz šīm nomas maksām, tāpēc cesionāra tiesības ir atkarīgas no nomas līguma pastāvēšanas un izpildes.

Prasījumi, kas izriet no privātajām tiesībām ir jānošķir no prasījumiem, kas izriet no publiskajām tiesībām, piemēram, 2007. gada 11. maijā Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments izskatot prasību pret Valsts ieņēmumu dienestu, norāda, ka administratīvā akta adresāts Administratīvā procesa likuma izpratnē ir privātpersona attiecībā, uz kuru izdots administratīvais akts. Konkrētajā gadījumā lēmums

[457] Civillikums. Ceturtā daļa. Saistību tiesības. 28.01.1937. / Latvijas Republikas likums. Pieņemts Latvijas Republikas Saeimā 28.01.1937.; stājies spēkā 01.03.1993. // Ziņotājs Nr. 4, 1992. gada 30. janvāris, - 2245. p.
[458] Autoru kolektīvs prof. K. Torgāna red. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Saistību tiesības. Rīga, Mans īpašums. 2000, 548. lpp.

izdots attiecībā uz SIA "Corsairs", kas līdz ar to ir administratīvā akta adresāts. Nav pamatots pieteicēja arguments, ka viņš kā SIA "Corsairs" amatpersona cedēja sev kā fiziskai personai SIA "Corsairs" tiesības prasīt no Valsts ieņēmuma dienesta visa veida izpildījumu. Prasījuma tiesību cesija ir privāto tiesību institūts. Tādējādi cedēt var tādus prasījumus, kuri izriet no privāto tiesību normām. Savukārt publisko tiesību jomā cesija nav iespējama, jo publisko tiesību normas tādu institūtu neparedz.[459]

Turklāt, jāizvērtē valsts un pašvaldību iestāžu likumiska iespēja cedēt prasījumus, šajā gadījumā varētu būt runa tikai par prasījuma piedziņu, izmantojot kavētā maksājuma iekasēšanu pirmstiesas ceļā (inkasso). Ņemot vērā to, ka ar cesiju tiek tālāk nodoti vai pārdoti šaubīgie parādi, bet saskaņā ar Civillikuma 1807. pantu parādnieka stāvoklis ar cesiju nedrīkst pasliktināties, tad cedents nodod prasījuma tiesības cesionāram par zemāku cenu nekā prasījuma apjoms, lai nodrošinātu cesionāra peļņu un izdevumu atlīdzību parāda piedzīšanas procesā. Saskaņā ar "Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likuma"[460] 3. pantu publiska persona, kā arī kapitālsabiedrība rīkojas ar finanšu līdzekļiem un mantu lietderīgi, tas ir:

1) rīcībai jābūt tādai, lai mērķi sasniegtu ar mazāko finanšu līdzekļu un mantas izlietojumu;

2) manta atsavināma un nododama īpašumā vai lietošanā citai personai par iespējami augstāku cenu;

3) manta iegūstama īpašumā vai lietošanā par iespējami zemāku cenu.

Saskaņā ar minētā likuma 7. panta 1. daļu publiskas personas mantu aizliegts atsavināt privātpersonai vai kapitālsabiedrībai par acīmredzami pazeminātu cenu, tāpēc šajā gadījumā valsts un pašvaldību iestādēm katrā atsevišķā gadījumā jāizvērtē iespēja nodot prasījuma tiesības ar cesiju.

Turpretī inkaso ceļā tiek izmantoti trešās personas pakalpojumi par parāda iekasēšanu pirmstiesas ceļā, saskaņā ar to ir garantēta vai nu visa prasījuma apjoma atgūšana vai arī saglabāta iespēja vērsties tiesā normatīvo aktu noteiktajā kārtībā, gadījumā, ja parāda piedziņa nav iespējama. Slēdzot līgumu par pakalpojumu ar trešo personu, tiek noteikts kādu daļu no sniegto pakalpojumu cenas apmaksā pakalpojuma ņēmējs. Tā kā inkasso gadījumā nav nosacījuma par parādnieka finansiālā stāvokļa pasliktināšanās aizliegumu, tad parādnieks

[459] Augstākās tiesas Senāta lēmums. Lieta Nr. SKA 0364-07, 11.05.2007. Latvijas tiesu nolēmumu datubāze http://www.lursoft.lv

[460] Latvijas Republikas likums "Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likums". Likuma nosaukums 01.11.2012. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 01.01.2013. Pieņemts: 19.07.1995. Publicēts: "Latvijas Vēstnesis", 114 (397), 02.08.1995., Ziņotājs Nr. 17, 07.09.1995.

sedz zaudējumus saistībā ar saistību piespiedu izpildes nodrošinājumu gan trešajai personai, gan arī iestādei.

Saskaņā ar Civillikumu var tikt cedētas vienīgi prasījuma tiesības. Atsevišķie lietu tiesību institūti apskatot cesijas ierobežojumus, tika minēti no tiem izrietošo prasījumu kontekstā, jo lietu tiesības nav cedējamas, piemēram, īpašuma tiesības. Īpašuma iegūšana ar nodošanu prezumē tiesisku darījumu, ar kuru var tikt pārnesta īpašuma tiesība, bet nevis palīglīgums, kāds pēc būtības ir cesijas līgums, kurš pamatā aicināts apkalpot naudas prasījumus.[461] Bez tam, pastāv darījumi, kuri pēc sava tiesiskā pamata nav vērtējami kā cesija. Piemēram, prasījuma nodošana lietojumā pēc juridiskās dabas nav cesija. Prasījuma lietojums ir lietu tiesība, kas ir spēkā arī pret trešajām personām, bet cesionārs ar cesiju iegūst tikai prasījumu pret parādnieku. Lietotājs atšķiribā no cesionāra, nevar cedēt lietojumā esošo prasījumu citai personai.[462]

Nevar tikt cedēti prasījumi, kuru saturs ar to izpildījumu kādai citai personai, bet nevis īstajam kreditoram pilnīgi pārgrozītos. Normatīvajos aktos nav konkrētu gadījumu uzskaitījuma, kad piemērojama attiecīgā tiesību norma, līdz ar to pamatā tās skaidrojums atstāts tiesas ziņā.

Līdz ar prasījuma cesiju cesionāram nepāriet tādas tiesības, kas saistītas ar cedenta individuālām procesuālām tiesībām, kas raksturīgi galvenokārt maksātnespējas procesos.

Saskaņā ar Civillikuma 1799. panta 1. daļu prasījumi nevar tikt cedēti pamatojoties uz likumu, ja tas ir saistīts ar kreditora personību. Bieži vien šādi nosacījumi tikai apstiprina cesijas prasījuma izslēgšanu tā rakstura dēļ. Virknē gadījumu attiecīgie likuma nosacījumi tiek izklāstīti imperatīvā formā, bet dažkārt ar kreditora un parādnieka vienošanos prasījums var tikt cedēts.

Jāatzīmē, ka, tā kā Vācijas un Šveices tiesību aktos nav šķēršļu, kas ir analogi KF CK 1137. p. 4. p., šo valstu civiltiesību zinātnieki neparedz šķēršļus legāta prasījuma cedēšanai.[463] Krievijas pirmsrevolūcijas perioda tiesu prakse arī atzina, piemēram, ka tiesības uz periodisko maksājumu, kas paredzēti uzturam un iztikai, par pagājušu laika periodu saņemšanu, mantinieks var pilnībā cedēt citai personai[464].

---

[461] Autoru kolektīvs prof. K.Torgana red. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Saistību tiesības. Rīga, Mans īpašums. 2000. 296. lpp.

[462] Višņakova G., Balodis K. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Lietas. Valdījums. Tiesības uz svešu lietu. Rīga: Mans īpašums. 1998. 127. lpp.

[463] Sk., piemēram: Tuhr. A. Allgemeiner Teil des schweizerischen Oblihationenrechts. Tübingen, 1925. Halbbd. 2. S. 728; Keller M., Schöbi Ch. Das schweizerische Schuldrecht. 2 Aufl. Basel und Frankfurt a. M., 1985. Bd. 4. S. 56; Esser J., Schmidt E. Schuldrecht: ein Lehrbuch. 7 Aufl. Heidelberg, 1993. Bd. 1. Teilbd. 2. S. 283;

[464] Законы гражданские с разъяснениями Правительствующего Сената и комментариями русских юристов. Сост. Трюмов И. М. 5-е изд. Петроград. 1915. Т. 1. С. 1062 .

Uz saistības pušu iespēju noslēgt vienošanos, sakarā ar kuru prasījums nevar tikt atdalīts no kreditora personības (*pactum de non cedendo*), tika pievērsta uzmanība no 19. gadsimta otrās puses[465].

Tiesības noteikt jebkādus ierobežojumus, arī atrunu, ka prasījums netiks cedēts, slēdzot līgumus izriet no vispārīgām tiesisko darījumu normām. Tāpēc prasījuma tiesību cesija, ja kreditors uzņēmies saistību pret parādnieku necedēt savus prasījumus, ieguvējam (trešajai personai) atzīstama par spēkā neesošu.[466]

Vienošanās var kā pilnībā aizliegt prasījuma cesiju, tā arī ierobežot tā spēju uz to. Tā, puses var likvidēt prasījuma cedēšanas spēju uz noteiktu laiku vai noteiktām personām[467], noteikt daļējas cesijas nepieļaujamību[468], par cesijas nosacījumu padarīt parādnieka piekrišanu utt. Prasījuma cesijas izslēgšana var tikt atrunāta kā pie prasījuma pamatojuma, tā arī vēlāk[469]. Pirmajā gadījumā prasījums sākotnēji rodas kā necedējams, otrajā gadījumā tajā notiek attiecīgas izmaiņas.

No vienošanās par prasījuma cesijas izslēgšanu ir jānošķir līgums, pamatojoties uz kuru kreditors attiecībā uz parādnieku uzņemas pienākumu necedēt prasījumu[470]. Ja kreditors, pārkāpjot šo pienākumu, cedē prasījumu, viņa veiktā cesija būs spēkā, bet parādniekam būs tiesības pieprasīt zaudējumu, kas viņam līdz ar to nodarīti, atlīdzināšanu.

Cesijas ierobežojumi līguma brīvības kontekstā

Izskatot līgumu vispārējos noteikumus, to noslēgšanas, izpildījuma, laušanas un atzīšanas par spēkā neesošiem kārtību, rietumu autori piemin līguma brīvības principu, t. i., brīvas noslēgšanas un līguma satura noteikšanas pēc tā pušu ieskata.

Līguma brīvības principam ir četras izpausmes: līguma noslēgšanas brīvība, līgumpartnera izvēles brīvība, līguma satura izvēles brīvība un līguma formas izvēles

---

[465] Stegemann. Das pactum de non cedendo // Archiv für die civilistische Praxis. 1884. Bd. 67. S. 316.
[466] Сводъ гражданских узаконений губерний Прибалтийских, сост. В. Буковский, Р., 1914, т. 2.
[467] Tuhr. A. Allgemeiner Teil des schweizerischen Oblihationenrechts. Tübingen, 1925. Halbbd. 2. S. 731.
[468] Sk., piemēram: Larenz K. Lehrbuch des Schuldsrechts. 14 Aufl. München, 1987. Bd. 1. S. 579; Lüke G. Grundfragen des Zessionrechts // Juristische Schulung, 1995. S. 92.
[469] Sk., piemēram:Tuhr. A. Allgemeiner Teil des schweizerischen Oblihationenrechts. Tübingen, 1925. Halbbd. 2. S. 731; Leonhard F. Allgemeines Schuldrecht des BGB. München und Leipzig, 1929. S. 659; Willoweit D. Das obligatorisch wirkende Zessionsverbot // Festschrift für Joachim Gernhuber zum 70 Geburtstag. Tübingen, 1993. S. 557; Palandt O. Bürgerliches Gesetzbuch. Kurzkommentar. 63 Aufl. München, 2004. S. 592.
[470] Sk., piemēram: Larenz K. Lehrbuch des Schuldsrechts. 14 Aufl. München, 1987. Bd. 1. S. 581; Lüke W. Das rechtsgeschäftliche Abtretungsverbot // Juristische Schulung1992. S. 92; Medicus D. Schuldrecht I Allgemeiner Teil. 15 Aufl. München, 2004. S. 357; Wagner E. Vertragliche Abtretungsverbote im System zivilrechtlicher Verfügungshindernisse. Tübingen. 1994. S. 405; 503–504; Крашенинников Е. А. Основные вопросы уступки требования // Очерки по торговому праву: Сб. науч. тр. / под ред. Е. А. Крашенинникова. Вып. 6. Ярославль, 1999. С. 23; Крашенинников Е. А. Передача притязаний // Проблемы защиты субъективных гражданских прав. Ярославль. 2003. Вып. 4. С. 9.

brīvība.[471] Līguma noslēgšanas brīvība nozīmē to, ka katrs tiesību subjekts var brīvi izlemt, vai noslēgt līgumu.[472]

Tomēr tiesību literatūrā arvien biežāk tiek veiktas atrunas par ievērojamiem šīs brīvības ierobežojumiem. Tā, pēc japāņu autoru viedokļa, līguma brīvība tiek uzskatīta par jauno laiku tiesību galveno principu, kurš nav zaudējis nozīmi līdz pat šodienai, kaut gan mūsdienās ir noteikti ievērojami ierobežojumi attiecībā uz līguma brīvības principu. Šie ierobežojumi skar kā pašu līguma noslēgšanu (akcepta un ofertas pienākums), tā arī tā saturu. Šajā ziņā tiek nosaukti akti par dažu preču, zemes nomas, dzīvokļa maksas un kredītprocentu kontroli. Norādītos pasākumus traktē kā likumdevēja tieksmi pirmām kārtām nodrošināt katram cilvēkam cilvēcīgus eksistences apstākļus, bet tikai pēc tam maksimāli pieļaujamo personas brīvību.[473]

Tiesības atvēl personai brīvu jomu, kurā tas ir tiesīgs stāties privāttiesiskās attiecībās ar citu personu un izvēlēties šo attiecību veidu. Tādejādi personai tiek piešķirta privātautonomija.

Līguma brīvības princips ir privātautonomijas nozīmīgākā izpausme. Līgumu brīvība nozīmē to, ka līdzēji var veidot līgumattiecības un noteikt līguma saturu uz savstarpējas saprašanās un brīvas izvēles pamata.

ASV saistību tiesību pamatā ir Konstitūcijas 1. panta 10. daļas princips, saskaņā ar kuru valsts nav tiesīga pieņemt likumus, kas ierobežo līguma slēgšanas brīvību (*freedom of contract*) (*no state shall..pass any..law impairing the obligation of contracts..*). Tomēr praksē ASV, tāpat kā jebkurā citā valstī, līgumtiesību brīvība ir ierobežota ar likumu. ASV tiesību aktos saistību tiesību jautājumi ietverti Unificētajā tirdzniecības kodeksā (*Uniform Commercial Code*)[474].

Tiesību aktos var būt noteikti gadījumi, kad cesija netiek pieļauta, piemēram, ja tās iespējamība bija izslēgta ar vienošanos starp sākotnējo kreditoru un parādnieku, ja saistība attiecībā pret jauno kreditoru nevar būt izpildīta bez tās satura izmaiņām, necedējamas saistības ir saistības par tiesas piespriesto uzturlīdzekļu samaksu un dažas citas[475].

ASV tiesu prakse un likumdevējs lielā mērā vienkāršoja prasību cesijas īstenošanu, atsakoties no viduslaiku normām, kuras līdz šodienai darbojas Anglijas tiesībās. ASV Unificētais tirdzniecības kodekss vadās no cesijas atzīšanas tādā veidā, kā tas tiek saprasts

[471] Torgāns K. Saistību tiesības. 1.daļa. Rīga, 2006, 37. lpp.
[472] Balodis K. Ievads civiltiesībās. Rīga. Apgāds Zvaigzne ABC, 2007, 177. lpp.
[473] Зенин И. А. Гражданское и торговое право зарубежных стран. Москва, Юрайт. Высшее образование, 2009. С. 94.
[474] Bojārs J. Starptautiskās privāttiesības, Apgāds Zvaigzne ABC, 1998, 134. lpp.
[475] Коллектив авторов. Гражданское и торговое право зарубежных государста. Москва, «Международные отношения», 2004, с. 444.

kontinentālās Eiropas valstu tiesībās, 2-210. pantā nosakot, ka visas pārdevēja un pircēja tiesības var būt nodotas, izņemot gadījumus, kad tāda nodošana ved pie otras puses saistību būtiskām izmaiņām vai pie būtiska sloga vai riska palielinājuma[476].

V. Bukovskis norādīja: "doktrināli strīdīgo jautājumu par to, vai puses var pēc abpusējas vienošanās izslēgt no civiltiesiskās apgrozības prasījumus, kuri ir vienai līguma pusei pret otru, likums atrisina pozitīvi, jo parādniekam var būt būtiska interese, lai prasījumi netiktu cedēti citām personām[477]. Šāda parādnieka nostāja var būt pamatota ar to, ka cesija parasti paredz cesionāra spekulatīvus mērķus, jo tas, iegādājoties prasības par cenu, kura ir zem nominmāla, cer piedzīt no parādnieka lielāku summu"[478].

Cesijas ierobežojumu pārkāpumu sekas

Ja prasījuma cesija ir izslēgta, cesijas līgums nav spēkā: cedētais prasījums nepāriet pie cesionāra, bet paliek cedentam.

Cesijas izslēgšana prasījuma rakstura dēļ tiek apspriesta dažādi, atkarībā no tā, vai ir runa par stingri personīgu prasījumu vai prasījumu, kur kreditora personībai ir būtiska nozīme attiecībā uz parādnieku. Pirmajā gadījumā mērķis, uz kuru tiecas likumdevējs, paredzot prasījuma nesaraujamu saikni ar kreditora personību, tiek panākts tikai ar izpildījumu dotajam kreditoram (piemēram, prasījums par uztura nodrošināšanu apgādājamam). Tāpēc šāda prasījuma cesija nav spēkā arī tad, ja parādnieks to atbalsta. Otrajā gadījumā prasījuma cesija tiek izslēgta tikai parādnieka interesēs. Tāpēc, ja parādnieks piekrīt šāda prasījuma cesijai, tā ir uzskatāma par cedējamu[479].

V. Lūke uzskata, ka prasījuma cesija, neskatoties uz tās līgumisko aizliegumu, ir iespējama, ja starp cedentu, cesionāru un parādnieku ir vienošanās, kuras ietvaros cedents un parādnieks vienojas par cesijas aizlieguma atcelšanu, bet cedents un cesionārs – par prasījuma atkārtotu cesiju[480]. Tomēr šajā gadījumā cesijas veikšanai pietiek ar vienkāršu cesijas līguma atzīšanu no parādnieka puses[481], jo kā cesijas aizliegums, tā arī atteikšanās no tā ir tikai parādnieka interešu sfērā.

Mūsdienu tiesību aktos raksturīgs ir cesijas līgumiskā aizlieguma darbības ierobežojums divos virzienos.

---

[476] Коллектив авторов. Гражданское и торговое право зарубежных государста. Москва, «Международные отношения», 2004, с. 446.
[477] Буковский В. Сводъ гражданских узаконений губерний Прибалтийслих т.2. Рига, 1914, с. 1422.
[478] Жюллио Л. Дела Морандьер. Гражданское право Франции. Москва. 1960, т . 2, с. 565.
[479] Крашенинников Е. А. Основные вопросы уступки требования // Очерки по торговому праву: Сб. науч. тр. / Под ред. Е. А. Крашенинникова. Вып. 6. Ярославль, 1999, с. 23.
[480] Lüke W. Das rechtsgeschäftliche Abtretungsverbot // Juristische Schulung, 1992.
[481] Sk., piemēram: Palandt O. Bürgerliches Gesetzbuch. Kurzkommentar. 63 Aufl. München, 2004, S. 593.; Крашенинников К. А. Допустимость уступки требования // Хозяйство и право, 2000; 8: 84.

Pirmkārt, tie satur noteikumus, kas paredz cesionāra, kurš nav zinājis par tādu aizliegumu, aizstāvību. Piemēram, BGB §405 un Abs. 2 Art. 164 OR paredz: ja godprātīgs cesionārs ieguvis prasījumu, paļaujoties uz rakstisku parāda apliecinājumu, kurā nav minēts cesijas aizliegums, *debitor cessus* nedrīkst pretstatīt tam iebildumu, ka cesija bijusi izslēgta ar pušu vienošanos. Itālijas civilkodekss parādnieka atsauci uz vienošanos arī uzskata par nepieļaujamu, ja nav pierādīts, ka cesionārs ir zinājis par to cesijas laikā (com. 2 art. 1260 CC it). Acīmredzams, ka šādus nosacījumus ir nepieciešams ieviest arī Latvijas likumdošanā.

Otrkārt, ir vērojama tendence atzīt naudas prasījuma cesiju, kaut arī cesija notikusi par spīti līgumiskajam aizliegumam. Saskaņā ar HGB §345a naudas prasījuma cesija ir spēkā arī tad, ja tā ir izslēgta ar kreditora un parādnieka līgumu pēc BGB§399, bet darījums, ar kuru ir pamatots šis prasījums, abām pusēm ir uzskatāms par tirdzniecības darījumu, vai parādnieks ir publisko tiesību juridiska persona vai publiski tiesisks atsevišķs īpašums; tomēr parādnieks, ar piešķīrumu iepriekšējam kreditoram, var atbrīvoties no parāda. Šāds nosacījums ir iekļauts arī ABGB §1396a. Izsakot šo pašu tendenci, KF CK 828. p. 1.p., paziņo naudas prasījuma cedēšanu finanšu aģentam par spēkā esošu pat tad, ja starp klientu un viņa parādnieku ir vienošanās par tā aizliegumu vai ierobežojumu.

UNIDRUA Konvencijas 6. p. 1. p. "Par starptautisko faktoringu" (Otava, 1988. g. 28. maijs) paredz, ka naudas prasījuma cesija no piegādātāja puses finanšu aģentam būs spēkā pat tad, ja starp piegādātāju un parādnieku eksistē vienošanās par tās aizliegumu. Analoģiska tiesību norma ir iekļauta Komerclikuma 470. pantā: starp parādnieku, kurš ir komersants, un klientu noslēgta vienošanās, saskaņā ar kuru ir aizliegta vai ierobežota klienta prasījumu nodošana citai personai, nav spēkā attiecībā uz prasījumu nodošanu tādai personai, kura sniedz faktoringa pakalpojumus.

6. PARĀDNIEKA AIZSARDZĪBAS PASĀKUMI UN PROBLEMĀTIKA

6.1. Parādnieka iebildumi un strīdu procesuālie risinājumi

Parādnieka aizsardzība prasījuma tiesību nodošanas gadījumā nav likumdevēja iecietības, žēlastības akts, bet veido nepieciešamo korelātu ar viņa nepiedalīšanos prasījuma tiesību nodošanā, citiem vārdiem, nepieciešamo kreditora rīcības brīvības korelātu.[482]

Ar iebildumiem CL 1808. p. saprot, pirmkārt, iebildumus to tehniskajā nozīmē (piemēram, iebildums par prasības noilguma iestāšanos, tiesības apturēt saistību izpildi, aizturējuma tiesības), otrkārt, apstākļus, kas kavē nododamās prasības rašanos vai izraisa tās pārtraukšanu, uz kuriem var atsaukties parādnieks (piemēram, darījuma spēkā neesamība, uz kuru ir balstītas nododamās prasījuma tiesības, vai arī šī prasījuma izbeigšana ar izpildījumu)[483].

Šo iebildumu veidu norobežošanai ir nozīme, it īpaši jautājumā, vai ir nepieciešams parādnieka iesniegums par atbilstošiem apstākļiem, lai tiesa atteiktu cesionāram prasībā.

Vācu tiesību zinātnieki[484] norāda ka tehniskie iebildumi ir parādnieka *pretprasība* pret cesionāra prasību. Tāpēc tiesa var atteikt prasības celšanā, tikai ja to *īstenos* pilnvarota persona; tai nav tiesību to darīt, atsaucoties tikai uz iebilduma faktiskā sastāva izpildi. Tādējādi, iebilduma par pretprasības neizpildi gadījumā nepieciešams, lai parādnieks *paziņotu par* savas saistības izpildes *apturēšanu*.

Turpretī tiesību īstenošanu traucējoši un tiesības pārtraucoši fakti tiesai ir jāņem vērā neatkarīgi no tā, vai *debitor cessus* atsaucas uz šādiem apstākļiem[485]. Piemēram, no spēkā neesoša darījuma, prasījuma tiesību cedēšana, nozīmē, ka ir notikusi kreditoram nepiederoša prasījuma nodošana; līdz ar to nodošanas līgums nav spēkā. Tādējādi darījuma neesamību, no kura izceļas nododamās prasījuma tiesības, tiesai ir jāņem vērā *ex officio*. To neievēro V. A. Belovs, kura skatījumā tiesai ir tiesības ņemt vērā nodotās prasījuma tiesības pamata spēkā neesamību nevis pēc savas iniciatīvas, bet tikai uz parādnieka iesnieguma pamata[486].

---

[482] Nörr K.W., Scheyhing R., Pöggeler W. Sukzessionen: Forderungszession, Vertragsübernahme, Schuldübernahme. 2. Aufl. Tübingen, 1999. S. 7.

[483] Tāda pati nozīme ir terminiem "Einwendungen" §1396 ABGB un §404 BGB un "Einreden" - Abs. 1 Art. 169 OR.: Tuhr A. Der allgemeine Teil des deutschen bürgerlichen Rechts. Leipzig, 1910. Bd. 1. S. 289; Tuhr. A. Allgemeiner Teil des schweizerischen Oblihationenrechts. Tübingen, 1925. Halbbd. 2. S. 748, 749; Popp F. Das Schuldanerkenntnis des Schuldners gegenüber dem Zessionar. Wien, 2001. S. 2.

[484] Sk., piemēram: Tuhr A. Der allgemeine Teil des deutschen bürgerlichen Rechts. Leipzig, 1910. Bd. 1. S. 292; Larenz K. Allgemeiner Teil des deutschen bürgerlichen Rechts. München, 1967. S. 259.

[485] Tuhr A. Der allgemeine Teil des deutschen bürgerlichen Rechts. Leipzig, 1910, Bd. 1, S. 292.

[486] Белов В. А. Сингулярное правоприемство в обязательстве. Москва: ЮрИнфоР, 2000, с. 268–269.

Dažreiz iebilduma jēdzienu nosaka nepareizi. Tā M.V.Krotovs uzskata, ka iebildumi ļauj parādniekam iesniegt kreditoram *visas tās pretenzijas*, kas viņam bija pret cedentu paziņošanas par nodošanu brīdī[487]. Šādam viedoklim nevar piekrist. Iebildumi un pretenzijas pēc savas būtības ir dažādas lietas. Pirmie kalpo par pamatu atteikumam izpildīt nodoto prasījumu no parādnieka puses; otrās ietver sevī darbības parādnieka prasību iesniegšanai pret cedentu. Cesijas līguma noslēgšana nenozīmē, ka iepriekšējā kreditora vietā saistīto personu šādās pretenzijās ir kļuvis cesionārs. Piemēram, nododot prasījuma tiesības par pirkuma cenas samaksu un trūkumu atklāšanu iegādātajā mantā, nav nekāda pamata parādniekam-pircējam iesniegt cesionāram pretenzijas par trūkumu bezatlīdzības novēršanu saprātīgā termiņā vai nepienācīgas kvalitātes preces nomaiņu ar līgumam atbilstošu preci.

Iesniegt prasību par darbu rezultātā atklāto nepilnību novēršanu pasūtītājs var tikai uzņēmējam, kas nodevis prasījuma tiesības par veikto darbu apmaksu un atbildības pasākumu piemērošanu par maksājuma termiņa nokavējumu. Šāda cesija nevar novest pie atbilstošo pienākumu pāriešanas cesionāram, kas gulstas uz cedenta kā uzņēmuma līguma puses. Tā kā parāda pārcelšana nenotika, uz cedentu vēl arvien gulstas saistības, kas saistītas ar uzņēmuma līguma izpildi no viņa puses, it īpaši pienākums novērst veiktajā darbā atklātās nepilnības.

Daži iebildumi sakarā ar kreditora personu pienākas parādniekam procesuālo tiesību priekšrakstu rezultātā. Cesionāra prasības īstenošana tiesas ceļā notiek, ņemot vērā noteikumu, ka visas darbības, kas veiktas pirms jaunā kreditora iesaistīšanās procesā, ir viņam saistošas tikpat lielā mērā kā cedentam. Tāpēc, ja cedents ir atteicies no prasības, bet pēc tam cesionārs ceļ to pašu prasību, tad cedenta darbību sekas, pateicoties tiesību pārņemšanai, attiecas uz cesionāru, un lieta jāpārtrauc.

Nosakot to, kādi iebildumi ir bijuši Civillikuma 1808. panta nozīmē, ir vietā salīdzināt tā tekstu ar OR 169. p. 1. apakšp., kas nosaka, ka iebildumus, kas ir pretstatīti nodevēja prasībai, parādnieks var izvirzīt arī pret ieguvēju, ja tie jau pastāvējuši (*vorhanden waren*) brīdī, kad viņš saņēmis ziņas par tiesību nodošanu. Komentējot šo priekšrakstu, šveiciešu civiltiesību zinātnieki norāda, ka runa ir par visiem iebildumiem, kas ir pastāvējuši pirms paziņojuma par tiesību nodošanu, un proti, nav nepieciešams, lai uz šo brīdi iebildumu jau var pretstatīt procesā; pietiek, ka pastāv tā tiesiskais pamats[488]. Tādā veidā parādnieks var jaunajam kreditoram pretstatīt tos iebildumus *ex persona cedentis,* kuru *tiesiskais pamatojums* pastāvēja brīdī, kad parādnieks tika informēts par prasījuma tiesību pāreju, pat ja viņš uz šo brīdi neiesniedza vai nevarēja iesniegt atbilstošu iebildumu.

---

[487] Гражданское право. Под редакцией А.П. Сергеева и Ю.К. Толстого. 6-е изд. Т.1, 2004, с. 630 (автор главы М. В. Кротов).

[488] Oser H., Schönenberger W. Das Obligationenrecht Halbbd. I: Art. 1–183., 2. Aufl. Zürich, 1929, S. 733.

Savādāk, analizējot KF CK 386.pantu, skaidro J.J.Tuktarovs, kura skatījumā tajā iekļautie vārdi „bija iebildumi" nozīmē, ka runa ir par reāli pastāvošiem parādnieka iebildumiem, kurus viņš paziņošanas brīdī *jau ir izvirzījis* cedentam. Visiem pārējiem parādnieka iebildumiem, kuru pamatojums jau pastāv, bet parādnieks tos nav paudis, ieskaitot gadījumus, kad parādnieks par to nezināja, kā arī iebildumiem, kuru pamatojums radīsies nākotnē, *nepiemīt* juridisks spēks attiecībā uz cesionāru[489]. Ir skaidri redzams, ka šāda skaidrojuma gadījumā tiek jaukti parādnieka *iebildumi* un viņa *iesniegumi* par savu tiesību īstenošanu, kā arī *atsauces* uz tiesību īstenošanu traucējošiem un tiesības pārtraucošiem faktiem. Līdztekus tam, ka ar šādu interpretāciju KF CK 386. pants tiktu atspoguļots veidā, kas izkropļo tā patieso nozīmi – iznāktu, ka parādniekam ir *tiesības izvirzīt* to, ko viņš *ir jau izvirzījis*, tā piemērošana būtu pretrunā civiltiesību pamatprincipiem, jo tas novestu pie iejaukšanās parādnieka tiesiskajā stāvoklī, kā rezultātā tas zaudētu vēl neīstenotās tiesības attiecībā uz cedētajām prasījuma tiesībām. Šī interpretācija tāpat nesaskan arī ar citiem civiltiesību institūtiem. Piemēram, ja cedētajam prasījumam ir iestājies noilgums, bet debitor cessus vēl nav atsaucies uz šo apstākli attiecībā pret cedentu, tad, saskaņā ar J. J. Tuktarova loģiku, viņam nebūtu tiesību aizsargāties ar šo iebildumu pret cesionāru, kas diez vai atbilstu noilguma institūta mērķiem.

Lai novērstu nenoteiktību jautājumā par iebildumiem, ko parādnieks var izvirzīt pret jaunā kreditora prasībām, nepieciešams precizēt, ka runa ir par iebildumiem, kuru iesniegšanas juridiskais pamatojums ir radies uz paziņojuma saņemšanas brīdi.

Šveices civiltiesību zinātnieki[490] norāda, ka cesionāra prasībai var pretstatīt ne tikai iebildumus, kas bija pret *sākotnējo* kreditoru, bet arī iebildumus, kas iesniegti pret *jebkuru cesionāra tiesību pirmsteci* (piemēram, ja prasījuma tiesības tika cedētas vairākas reizes).

Parādnieka iebildumus no attiecībām ar iepriekšējo kreditoru var iedalīt divās grupās: 1) pamatoti līdz prasījuma tiesību pārejai cesionāram un 2) pamatoti pēc prasījuma tiesību pārejas, bet pirms paziņošanas parādniekam.

1. Iebildumi cedentam, kas pamatoti pirms prasījuma tiesību pārejas cesionāram. Attiecībā uz šīs grupas iebildumu saglabāšanu parādniekam CL 1808.pants pēc būtības sakrīt ar BGB §404. CL 1808.pants nosaka, ka parādnieks var celt pret cesionāru nevien visas savas ierunas pret viņu pašu, bet arī tās ierunas, kas viņam bijušas pirms cesijas un tās laikā pret cedentu. Savus pretprasījumus, kas viņam bijuši pret cedentu tajā laikā, kad viņam paziņots par cesiju, viņš var vērst ieskaitam arī pret cesionāru. Turklāt CL 1806. pants nosaka, ka cesionārs gan neiegūst ar cesiju vairāk un lielākas tiesības, nekā bijušas cedentam, bet pats

[489] Туктаров Ю. Возражения и зачет при уступке требования // Право и экономика. 2006. № 4. С. 75.
[490] Gauch P., Schluep W., Schmid J., Rey H. Schweizerisches Obligationenrecht. Allgemeiner Teil. 7 Aufl. Zürich, 1998. Bd. 2. S. 310.

prasījums pāriet uz viņu ar visām pie tā piederīgām un cesijas brīdī jau pastāvošām tiesībām, pat arī tad, ja tās būtu pamatotas uz personīgu labvēlību pret cedentu, ciktāl par tām nav tieši noteikts izņēmums no šā noteikuma, kas nosaka, ka parādnieks var pretstatīt jaunajam kreditoram iebildumus, kas uz prasījuma tiesību nodošanas brīdi bija dibināti pret iepriekšējo kreditoru. Tādējādi tiek pausta *doma par prasības identiskuma saglabāšanu kreditora maiņas gadījumā.*

Ja šādu iebildumu tiesiskais pamatojums pastāv tiesību nodošanas brīdī, parādnieks var tos iesniegt arī gadījumā, kad to *faktiskais sastāvs noslēdzas jau pēc paziņošanas*. Piemēram, darījuma efektīva apstrīdēšana ir spēkā attiecībā pret cesionāru, kas ieguvis prasījuma tiesības, neatkarīgi no tā, kad tas ir noticis.

Teikto nepieciešams ņemt vērā, arī risinot jautājumu par pieļaujamību nodot no sinallagmatiska līguma izrietošas prasījuma tiesības, nenododot cesionāram cedenta parādu atbilstoši pretsaistībai. Jo sinallagmas saglabāšanu pilnībā nodrošina cesijas tiesību noteikumi, saskaņā ar kuriem prasījuma tiesības pāriet pie cesionāra tādā stāvoklī, kādā tās piederēja iepriekšējam kreditoram, ar visām to priekšrocībām un trūkumiem. Jaunā kreditora prasījuma tiesību *identiskums* cedenta prasījuma tiesībām nozīmē, ka tās saglabā *strukturālo saistību ar pretsaistību* no savstarpēji saistoša līguma[491]. Tāpēc iebildumi pienākas prādniekam neatkarīgi no to norādīto apstākļu iestāšanās brīža, jo tā tiesiskais pamats ir rodams savstarpējā līguma būtībā[492]. Šāda iebilduma saglabāšana viņam novērš parādnieka stāvokļa pasliktināšanās iespējamību prasījuma tiesību no savstarpēja līguma nodošanas gadījumā un pilnībā attaisno tās pieļaujamību[493].

Īpaša specifika piemīt *iebildumam par noilgumu*, par kura tiesisko pamatojumu kalpo noilguma termiņa iestāšanās. Kā norāda P. Oertmanns[494], šis iebildums tiek pamatots it kā pa daļām. Tāpēc pret tiesību pārņēmēju var izmantot daļu iebilduma pamatojuma, kas īstenota priekšgājēja tiesību pastāvēšanas laikā. Tā kā kreditora maiņa cesijas rezultātā neizraisa izmaiņas noilguma termiņā un tā aprēķina kārtībā, jaunajam kreditoram ir jārēķinās arī ar iebilduma tiesiskā pamatojuma daļas izpildi, t.i., ar noilguma termiņa daļas iestāšanos.

2. Iebildumi cedentam, kas pamatoti pēc prasījuma tiesību pāriešanas, bet pirms paziņošanas parādniekam. Nodotās prasījuma tiesības pāriet cesionāram neatkarīgi no tā, vai parādnieks ir informēts par cesiju. Tāpēc otrās grupas iebildumu piešķiršana parādniekam tiek skaidrots ar *parādnieka uzticības aizsardzību pret kreditējuma sniedzēja redzamību, kas*

---

[491] Nörr K.W., Scheyhing R., Pöggeler W. Sukzessionen: Forderungszession, Vertragsübernahme, Schuldübernahme. 2. Aufl. Tübingen, 1999. S. 36, 37.
[492] Crome C. System des deutschen bürgerlichen Rechts. Tübingen und Leipcig. 1902, Bd. 2. S. 338.
[493] Sk., piemēram: Tuhr. A. Allgemeiner Teil des schweizerischen Oblihationenrechts. Tübingen, 1925. Halbbd. 2. S. 749; Esser J., Schmidt E. Schuldrecht: ein Lehrbuch. 7 Aufl. Heidelberg, 1993. Bd. 1. Teilbd. 2. S. 291.
[494] Oertmann P. Das Recht der Schuldverhältnisse. 2 Aufl. Berlin, 1906. S. 275.

saglabājas cedentam līdz paziņošanas brīdim; darbības, kas šajā posmā ir veiktas starp parānieku un iepriekšējo kreditoru attiecībā uz cedēto līgumu, ir spēkā pret jauno kreditoru, bet pēdējam tiek uzlikts risks par nelabvēlīgajām sekām saistībā ar šo aizsardzību, t. i., viņa prasījuma tiesību izbeigšanos, to īstenošanas nosacījumu pasliktināšanos, nodrošinājuma zaudējumu utt. Šajā ziņā CL 1804. pants pēc nozīmes sakrīt ar BGB §407 1. apakšp., saskaņā ar kuru pret jauno kreditoru darbojas piešķīrums, ko pēc tiesību nodošanas parādnieks veicis iepriekšējam kreditoram, tāpat kā jebkurš darījums, kas pēc tiesību nodošanas veikts attiecībās starp parādnieku un iepriekšējo kreditoru saistībā ar prasījumu, ja parādnieks piešķīruma vai darījuma veikšanas brīdī nezināja par prasījuma tiesību nodošanu.

Noteikums par to, ka nododamās prasījuma tiesības pāriet pie cesionāra neatkarīgi no parādnieka informēšanas par cesiju, nav vispāratzīts. Tā D.Vindšeids analizējot pandektu tiesības izsaka uzskatu, ka cesionārs iegūst prasījuma tiesības tikai brīdī, kad par tiesību iegūšanu paziņo parādniekam[495].

Arī mūsdienu Krievijas tiesību literatūrā var atrast uzskatu, ka tiesību cesijas līgums trešajām pusēm, tai skaitā arī parādniekam, stājas spēkā tikai ar paziņošanas parādniekam brīdi vai pat brīdi, kad parādnieks uzzināja vai viņam bija jāuzzina par tiesību nodošanu. Prasījuma tiesību nodošana un paziņošana parādniekam par to ir saistītas tādā veidā, ka prasījuma tiesību pārejas brīdi nosaka diena, kad parādniekam tika paziņots par prasījuma tiesību nodošanu, bet, ja prasījuma tiesības pāriet uz likuma pamata, – atbilstoši KF CK 387. p. prasībām[496]. O. A. Koļesņikovs tāpat uzskata, ka jaunā kreditora stāšanās saistībās ar vienlaicīgu iepriekšējā kreditora izstāšanos jābūt identificējamai ar parādnieka informētību par personu, ko tas uzskata par savu kreditoru[497]. Pretēji šim viedoklim Agarkovs uzskata, ka šāda identifikācija vispār nav nepieciešama, jo personas dalība saistībā nav obligāti saistīta ar viņa informētību par to[498]. Turklāt saskaņā ar CL 1805. pantu cesionārs var no cesijas brīža darboties ar kreditora tiesībām un uz šā pamata rīkoties ar prasījumu, cedēt to savkārt citam un izlietot to pret parādnieku. No tā izriet, ka cesionārs iegūst prasījuma tiesības neatkarīgi no paziņošanas parādniekam par to. Tādējādi mūsu tiesību normas pieturas pie tradicionālā skatījuma par prasījuma tiesību nodošanas un paziņošanas par to korelāciju. G. Dernburgs

[495] Виндшейд Б. Об обязательствах по римскому праву. Санкт-Петербург. 1875. С.191–195. Šo uzskatu apstrīdēja Dernburgs un Barons. Skatīt: Дернбург Г. Пандекты. Т. 2 Обязательственное право. С. 130; Барон Ю. Система римского гражданского права. Санкт-Петербург. 2005. С. 645.

[496] Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации, части первой (постатейный). Под редакцией О. Н. Садикова. 3-е изд. С. 877, 878.

[497] Колесников О. А. К вопросу о концепции перехода обязательственных прав // Журнал российского праваю 2001. № 7. С. 49.

[498] Agarkovs norāda: "Juridiskās attiecības nebeidzas ar to, ka to dalībnieki guļ, par tām nedomā vai pat par tām nezin. Parādnieks nebeidz būt par parādnieku no tā, ka viņš aizmirsa par savu parādu vai par to nezināja (piemēram, kļuva par parādnieku mantojuma rezultātā)". Агарков М. М. Избранные труды по гражданскому праву. Т. 1. Москва. 2002. С. 412–413.

atzīmēja, ka *cessio* veic prasījuma tiesību pāreju, savukārt *denuntiatio* uzdevums – šīs pārejas nodrošināšana[499]. Saskaņā ar izklāstīto kļūst skaidrs, ka likumdevējs nosaka *fikciju,* vēloties uzsvērt, ka parādnieks tiek atbrīvots caur izpildījumu, kaut arī nepilnvarotai personai. ABGB §1395, BGB §407 1. p. un OR 167. p. tāpat satur norādījumus par parādnieka atbrīvošanu caur izpildījumu personai, kas nav tā kreditors[500].

Apskatot parādnieka aizsardzību atbilstoši BGB §407, E. Ecks norādīja sekojošo: "Šis tiesiskais stāvoklis ir ne tikai aizsardzība pret zaudējumiem, bet parādnieka tiesība uzskatīt iepriekšējo kreditoru vēl kā par savu kreditoru, kamēr viņš neko nezina par cesiju"[501].

Tā kā ir grūti iedomāties tiesību, ko var īstenot tikai ar nosacījumu, ka pilnvarotais par to nezina, jāatzīst, ka par tiesību nodošanu neinformētajam parādniekam ir nevis tiesības, bet tikai *faktiska iespēja* atbrīvoties no sava parāda caur izpildījumu iepriekšējam kreditoram.

Attiecības cesionāra un cedenta starpā saistībā ar pēdējā veikto izpildījuma pieņemšanu un citām tā veiktajām darbībām attiecībā uz nodotajām prasījuma tiesībām līdz brīdim, kad parādnieks ir uzzinājis par cesiju, var tikt regulētas ar vienošanos to starpā, uz kā ir balstīta tiesību nodošana. Runa var būt par *klusu tiesību nodošanu,* t. i., par cesijas līgumu, par kuru nav informēts parādnieks[502]. Šāda konstrukcija bieži tiek izmantota nodrošinājuma cesijas gadījumā: parādnieks veic izpildījumu cedentam, atbrīvojoties no sava parāda cesionāra priekšā, bet cedents saņemto novirza cesionāram, dzēšot nodrošināto saistību.

Paziņošana nozīmē cedentam saglabātās kreditējuma sniedzēja redzamības likvidēšanu – par tiesību nodošanu informētais parādnieks vairs nevar izbeigt saistību, to izpildot cedentam vai noslēdzot ar viņu atbilstošu darījumu utt.

M. M. Agarkovs apskatīja paziņojumu par prasījuma tiesību cesiju kā *juridisku rīcību,* t. i., darbību, ar kuru likums saista noteiktas juridiskas sekas neatkarīgi no tā, vai uz šo darbību ir vērsta tās veicēja griba[503]. Turpretī S. S. Aleksejevs traktē paziņojumu par prasījuma tiesību nodošanu kā *vienpusēju darījumu*, kas saistīts ar pastāvošo civiltiesisko attiecību realizāciju[504]. Šādu traktējumu nevar atzīt par pareizu. Pieņemot S. S. Aleksejeva viedokli, būtu jāizdara secinājums, ka, veicot denunciāciju, paziņojošā persona par savu mērķi

[499] Дернбург Г. Пандекты. Т. 2 Обязательственное право. С. 160. Cits risinājums ir itāļu tiesībās – cesija ir spēkā attiecībā uz parādnieku, ja viņam ir paziņots par cesiju. Paziņošanai ir pielīdzināta cesijas atzīšana no parādnieka puses.

[500] Keller M., Schöbi Ch. Das schweizerische Schuldrecht. 2 Aufl. Basel und Frankfurt a. M., 1985. Bd. 4. S. 62; Koziol H., Welser R. Grundriss des bürgerlichen Rechts. 12 Aufl. Wien, 2001. Bd. 2. S. 96; Larenz K. Lehrbuch des Schuldsrechts. 14 Aufl. München, 1987. Bd. 1. S. 246; Fikentscher W., Heinemann A. Schuldrecht. 10 Aufl. Berlin, 2006. S. 357.

[501] Eck E. Vorträge über das Recht des Bürgerlichen Gesetzbuchs. 1–2 Aufl., Berlin. 1903, Bd. 1. S. 397.

[502] Sk., piemēram: Bülow P Grundprobleme des Schuldnerschutzes bei der Forderungsabtretung // Juristische Arbeitsblätter, 1983. S. 7, 8; Medicus D. Schuldrecht I Allgemeiner Teil. 15 Aufl. München, 2004. S. 350.

[503] Агарков М.М. Избранные труды по гражданскому праву. Москва: ЮрИнфоР, 2002 Т.2.С.351

[504] Алексеев С.С. Односторонние сделки в механизме гражданскоправового регулирования // Сборник ученых трудов Свердловского юрид. ин-та. Вып. 13. Свердловск, 1970, с.51, 52.

izvirza tiesību un pienākumu rašanos, izmaiņas vai izbeigšanu. Taču paziņošana nav vērsta uz šādām sekām.

Paziņojuma darbība izpaužas, kad parādnieks to saņem. V. Belovs uzskata, ka nav nozīmes, vai *debitor cessus* ir iepazinies ar paziņojuma saturu (piemēram, ja viņš nav izņēmis atbilstošo vēstuli no pasta kastītes vai iznīcinājis aploksni, to neatverot)[505].

Pamatojoties uz 1964. gada KPFSR CK, O. S. Joffe apgalvoja, ka vecajam kreditoram *ir pienākums* paziņot parādniekam par tiesību nodošanu[506]. Komentējot KF CK, V. V. Vitrjanskis uzskata, ka tāds pienākums gulstas uz jauno kreditoru[507]. Ņemot vērā sekas, ko Krievijas Federācijas tiesību normas saista ar paziņošanu, ir jāatzīst, ka ne cedentam, ne cesionāram *nav pienākums* veikt paziņošanu; to *var* veikt kā viens, tā otrs[508]. Civillikuma 1804. pantā cesionāram ir noteiktas *tiesības paziņot* par cesiju parādniekam, taču *paziņošanas pienākumu likums neuzliek ne cedentam, ne cesionāram*. Paziņošanas iespējamība var ieinteresēt cesionāru ar to, ka ļauj tam ar savu vienpusēju darbību radīt parādniekam tādus apstākļus, kuru rezultātā tas vairāk nevarētu atsaukties uz nezināšanu par notikušo cesiju[509].

• 38. 2006. gada 23. oktobrī starp "Baltic–American Enterprise Fund" (Baltijas–Amerikas Uzņēmējdarbības fonds), ASV bezpeļņas korporāciju un solidāriem aizņēmējiem L.K. un O.K. tika noslēgts aizdevuma līgums ar hipotēku uz 360 mēnešiem, aizdevuma summa EUR 20 000. Aizņēmēju saistības pret aizdevēju tika nodrošinātas ar L. K. piederošā nekustamā īpašuma pirmās kārtas hipotēku. Aizņēmēji apņēmās atmaksāt aizdevumu, pielīgtos procentus un citas summas līdz nākamā mēneša pirmajam datumam. 2009. gada marta mēnesī aizņēmējiem radās aizdevuma atmaksas grūtības un tika samaksāta tikai daļa no kārtējā maksājuma summas. Lai atrisinātu doto jautājumu un panāktu vienošanos par aizdevuma atmaksu, L. K. un O.K. vērsās Baltijas–Amerikas Uzņēmējdarbības fonda Daugavpils filiālē, taču bez rezultāta. Daugavpilī Baltijas–Amerikas Uzņēmējdarbības fonds izbeidza savu darbību 2009. gada septembra beigās, solidārie aizņēmēji L.K. un O.K. saņēma Daugavpils tiesas 2009. gada 21. septembra lēmumu lietā Nr. 3-12/3220 par L. K. piederošā nekustamā īpašuma labprātīgu pārdošanu izsolē tiesas ceļā. Lēmumā norādīts, ka 2009.gada 14. septembrī A/S "SEB banka" iesniedza pieteikumu pret L. K. un O. K. par nekustamā

[505] Belovs norāda, ka, lai uzskatītu, ka visiem solidārajiem parādniekiem ir paziņots par cesiju, pietiekoši paziņot vienam no viņiem, kas pēc autores domām ir nepietiekoši. Skatīt: Белов В. А. Сингулярное правоприемство в обязательстве. Москва: ЮрИнфоР, 2000. С. 230.

[506] Иоффе О. С. Обязательственное право. Москва. 1975. С. 80.

[507] Научно-практический комментарий части первой Гражданского кодекса Российской Федерации для предприемателей. 2 изд. / под ред. В. Д. Карповича. 2-е изд., доп. и перераб. Москва: Спарк, 1999. С. 475.

[508] Крашенинников Е. А. Основные вопросы уступки требования // Очерки по торговому праву: Сб. науч. тр. /под ред. Е. А. Крашенинникова. Вып. 6. Ярославль, 1999. С. 31.

[509] Вавин Н. Природа и понятие договорной цессии в современных законодательствах. Юридический вестник. 1916., Книга XIII (1), с. 145.

īpašuma labprātīgu pārdošanu tiesas ceļā, norādot, ka ASV bezpeļņas sabiedrība "Baltijas–Amerikas Uzņēmējdarbības fonds" noslēdza aizdevuma līgumu ar parādniekiem L. K. un O. K. Savu prasījumu A/S "SEB banka" pamatoja ar to, ka 2007. gada 25. janvārī starp Baltijas–Amerikas Uzņēmējdarbības fondu un A/S "SEB banka" tika noslēgts prasījumu cesijas līgums saskaņā ar kuru visi un jebkuri Baltijas–Amerikas Uzņēmējdarbības fonda prasījumi nodoti pieteicējam[510]. No 2007. gada 25. janvāra līdz 2009. gada martam ne cedents – ASV bezpeļņas sabiedrība "Baltijas–Amerikas Uzņēmējdarbības fonds", ne cesionārs A/S "SEB banka" neuzskatīja par nepieciešamu paziņot parādniekiem par noslēgto cesijas līgumu. Līdz ar to parādniekiem radās nelabvēlīgas sekas.

Patiesībā parādniekam pienākošos iebildumu loks ir daudz plašāks. Piemēram, parādnieks var atsaukties uz cesijas līguma spēkā neesamību. Ja šis līgums ir apstrīdams, viss ir atkarīgs no tā, vai pozitīvās tiesības atzīst parādniekam tādu iespēju; gadījumā, ja cesijas līgumu apstrīd attiecīgi pilnvarotas personas, cesionārs vairs nav kreditors[511]. Tomēr cesijas līguma abstraktuma principa dēļ parādniekam nav tiesību atsaukties uz tā pamata trūkumiem. Cesijas pamatam (pirkums, dāvinājums) ir nozīme tikai pusēm: cedentam un cesionāram; tikai viņi un tikai savā starpā drīkst skaidrot attiecības sakarā ar šiem darījumiem, turpretim parādniekam tas ir *res inter alios acta*.

Saskaņā ar KF CK 385. panta 1. p. parādniekam ir tiesības nepildīt saistību cesionāram līdz tiks sniegti pierādījumi par cedētās prasības pāreju. Ar šo iebildumu tiek papildinātas parādnieka prasības pieprasīt pierādījumus tam, ka izpildi pieņem attiecīgā persona.

Arvalstu tiesību aktos ir speciāli priekšraksti attiecībā uz šo jautājumu. Piemēram, saskaņā ar BGB 410§ parādnieka rakstiskā informēšana par cesiju no bijušā kreditora puses (vienlīdzīgi ar cesijas dokumenta nodošanu viņam) uzliek viņam par pienākumu izpildīt prasību jaunajam kreditoram. Saskaņā ar ObčZ 526§ 2. daļa paziņojuma no bijušā kreditora saņemšana liedz parādniekam tiesības pieprasīt no jaunā kreditora citus cesijas pierādījumus.

Ja cedents vairākkārt nodod vienu prasību dažādām personām, tās iegūšanai nav nozīmes, kurš no cesionāriem pirmais paziņoja parādniekam par cesiju[512]; prasība pāriet tam, kuram tā pirmo reizi tika nodota.

Pēc I. Novicka domām, ja nav iespējams noteikt kārtību, kādā viens un tas pats kreditors nodod savas tiesības vienai vai vairākām personām, nāksies dot priekšroku tam kreditoram, attiecībā uz kuru paziņojums parādniekam tika veikts agrāk. Te vēlreiz izpaužas

[510] Daugavpils tiesas 2009. gada 21. septembra lēmums lietā Nr. 3-12/3220, 2009. g.
[511] Regelsberger F. Zwei Beiträge zur Lehre von der Cession // Archiv für die civilistische Praxis. 1880. Bd. 63. S. 163, 164.
[512] Savādāk šis jautājums tiek risināts itālijas un angļu tiesībās: ja ir vairāk nekā viens cesionārs, prioritāte parādnieka priekšā ir tam cesionāram, par kuru cesiju parādniekam ir paziņots agrāk.

tā pārliecība un noteiktība, ko visām tiesībattiecībām piešķir paziņojums parādniekam[513]. Tādēļ jāpiekrīt A. Tūram[514], ja cedēšana vairākām personām notiek vienlaicīgi vai prioritāti nav iespējams noteikt, tad attiecīgie cesijas līgumi jāuzskata par spēkā neesošiem.

6.2. Tiesības uz ieskaitu un problemātika

CL 1808. pants paredz, ka prasībai, kuru parādnieks izmanto ieskaitam, jābūt pretprasībai, proti, tā jāvērš pret galvenās prasības kreditoru. Prasības nodošanas gadījumā šis ieskaita priekšnoteikums tiek pakļauts būtiskām modifikācijām.

Kā jau tika atzīmēts iepriekš, saskaņā ar CL 1808. pantu parādniekam ir tiesības izvirzīt pret jauno kreditoru iebildumus, kādi viņam bija pret sākotnējo kreditoru brīdī, kad tika saņemts paziņojums par saistības tiesību pāreju jaunajam kreditoram. Pie šiem iebildumiem pieder arī atsauce uz cedētās prasības izbeigšanos brīdī, kad parādnieks uzzināja par cesiju. Ja *debitor cessus* jau pirms prasības nodošanas ir paziņojis cedentam par pret viņu vērstās pretprasības ieskaitu, tas nozīmē, ka cesionārs nav saņēmis neko, jo cesijas priekšmets bija jau nepastāvošā prasība. Taču CL 1808. pants darbojas par labu parādniekam tad, kad viņš paziņo par ieskaitu *pēc nodotā prasījuma pārejas cesionāram, taču līdz paziņojuma par to saņemšanai.* Šajā gadījumā mums ir darīšana *ar ieskaitu pret cedentu, kas nebija kreditors pēc nodotās prasības*. Par pamatu šādam ieskaitam kalpo uzticība kreditora redzamībai, kas saglabājas cedentam līdz brīdim, kad parādnieks saņems paziņojumu par cesiju. Šādas nepaziņošanas nelabvēlīgo seku risks gulstas uz cesionāru.

Turklāt, saskaņā ar CL 1808. pantu prasības cedēšanas gadījumā parādniekam ir tiesības ieskaitīt pret jaunā kreditora prasījumu savu pretprasību pret sākotnējo kreditoru. Analoģiskas tiesības parādniekam piešķir arī citu valstu likumdevēji, piemēram, Vācijas, Šveices un Čehijas (BGB 406. 2. rindk. 169. p. OR, 2. rindk. §529 ObČŽ).

Prasījuma daļējas nodošanas gadījumā *debitor cessus* var izvēlēties, pret kādu prasījuma daļu viņš veiks ieskaitu[515].

Strīdīgs ir jautājums par to, kurā brīdī ir jāiestājas termiņam parādnieka prasības pret bijušo kreditoru. Saskaņā ar CL 1808. pantu ieskaits tiek veikts, ja līdz brīdim, kad parādnieks saņems paziņojumu par cedēšanu, šī prasījuma termiņš *jau ir iestājies* (vai nu šis termiņš nav norādīts vai noteikts ar pieprasījuma brīdi). Šāds lēmums neņem vērā parādnieka intereses: iespējams, viņš iegādājās prasījumu pret cedentu tikai un vienīgi ar nodomu dzēst

[513] Новицкий И. Б., Лунц Л. А. Общее учение об обязательстве. Москва, 1950, с. 227.
[514] Tuhr.A. Allgemeiner Teil des schweizerischen Oblihationenrechts. Tübingen, 1925. Halbbd.2.S.721
[515] Sk., piemēram: Tuhr A. Allgemeiner Teil des schweizerischen Oblihationenrechts. Tübingen, 1925, Halbbd. 2, S. 751–752.; Palandt O. Bürgerliches Gesetzbuch. Kurzkommentar. 63. Aufl. München, 2004, S. 597.

ieskaita ceļā savu parādu un varēja pārliecināti rēķināties ar ieskaita tiesību iegūšanu, kuras izjauca notikusī cesija.

Jāatzīst, ka ieskaitam jāpieļauj arī tās parādnieka prasības pret bijušo kreditoru, kuru termiņš iestājas pēc tam, kad viņš uzzināja par cesiju. Aizstāvot šo viedokli, G. Dernburgs noteica ieskaitam ar prasījumu pret bijušo kreditoru tikai vienu ierobežojumu: termiņam pēc tā ir jāiestājas *ne vēlāk kā termiņam pēc cedētā prasījuma*. Tā būtu bijusi nodevības atbalstīšana, – rakstīja G. Dernburgs, – ja *debitor cessus* varētu atņemt jebkādu nozīmi cesionāram cedētajai prasībai, novilcinot tās izpildi līdz tam brīdim, kamēr iestāsies viņa paša prasījuma pret cedentu termiņš, un pēc tam izvirzot pēdējo ieskaitam pret cesionāru[516].

Ārvalstu civiltiesību zinātnieki uzsver, ka ir jāatzīst parādnieka tiesības uz prasījumu pret bijušo kreditoru, kas cieši saistītas ar to pašu tiesībattiecību kā cedētais prasījums, ieskaitu neatkarīgi no to rašanās brīža un informētības par cesiju[517]. Parādnieka tiesības uz prasījumu pret cedentu, kas cieši saistītas ar cedēto prasījumu, ieskaitu, speciāli atrunātas Eiropas līgumtiesību principu 11: 307. panta 2. p., tajā pašā laikā, kad citus prasījumus pret cedentu parādnieks var ieskaitīt pret cesionāru ar nosacījumu, ka tās pastāv brīdī, kad parādnieks saņem paziņojumu par prasījuma cedēšanu.

Ārvalstu civiltiesību zinātnieki uzsver, ka ir jāatzīst parādnieka tiesības uz prasījumu pret bijušo kreditoru, kas cieši saistītas ar to pašu tiesībattiecību kā cedētais prasījums, ieskaitu neatkarīgi no to rašanās brīža un informētības par cesiju[518]. Parādnieka tiesības uz prasījumu pret cedentu, kas cieši saistītas ar cedēto prasījumu, ieskaitu, speciāli atrunātas Eiropas līgumtiesību principu 11: 307. panta 2. p., tajā pašā laikā, kad citus prasījumus pret cedentu parādnieks var ieskaitīt pret cesionāru ar nosacījumu, ka tās pastāv brīdī, kad parādnieks saņem paziņojumu par prasījuma cedēšanu.

Liela specifika piemīt ieskaitam inkaso cesijas gadījumā, proti tad, kad cesionārs kļūst par kreditoru prasījumā, taču atbilstoši cesijas pamatā esošajai vienošanās apņemas nodot cedentam saņemto no parādnieka. Tā kā cesionārs rīkojas ne paša interesēs, pret viņu ir spēkā visi iebildumi, kas radušies pret cedentu pēc paziņojuma par inkaso cesiju[519]. Piemēram, parādnieks var ieskaitīt pret cesionāru savus prasījumus pret cedentu bez rašanās laika ierobežojumiem un termiņa iestāšanās[520].

[516] Дернбург Г. Пандекты. Т. 2 Обязательственное право. С. 168, 169.
[517] Zehetner J. Zessionsrecht. Wien, 2007, S. 18.
[518] Zehetner J. Zessionsrecht. Wien, 2007, S. 18.
[519] Koziol H., Welser R. Grundriss des bürgerlichen Rechts. 12 Aufl. Wien, 2001. Bd. 2. S. 120.
[520] Palandt O. Bürgerliches Gesetzbuch. Kurzkommentar. 63 Aufl. München, 2004. S. 579.

SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

Secinājumi

1. Prasījuma nodošanas civiltiesiskās kategorijas (cesijas) saknes iestiepjas romiešu privātajās tiesībās. Kā jau lielākā daļa institūtu, kuru aizmetņi rodami romiešu tiesībās, savas evolūcijas procesā cesijas institūts ir izturējis būtiskas izmaiņas un uzlabojumus, ko noteica sabiedrības vajadzības katrā no tās turpmākās attīstības posmiem. Prasījuma tiesību iekļaušana apgrozībā kļuva par loģiski nepieciešamu elementu civilo tiesību ēkas izbūvē. Privāto tiesību galvenais noteikums slēpjas subjektīvo tiesību nododamībā.

Prasījuma tiesību nodošanas institūta galvenos postulātus, ko izstrādāja romiešu juristi, pieņēma kontinentālās Eiropas valstu tiesiskās sistēmas. Līdz pat 19. gadsimtam daudzi civiltiesību zinātnes pārstāvji saskatīja cesijas būtību apmierināšanas, piedziņas pēc saistības tiesību pārejā, nevis pašas prasījuma tiesības pārejā.

Tiesību pārņemšana, kas iespējama, rodoties tiesībām tikai lietu tiesiskajās attiecībās, pakāpeniski guva atzinību arī saistībās. Prasījuma cesijas institūts ir mērojis ilgstošu evolūcijas ceļu – no pilnīga nolieguma līdz likumdošanas nostiprinājumam daudzās civiltiesiskajās sistēmās. Singulāra tiesību pārņemšana saistībās kļuva iespējama, pateicoties gan ekonomiskajam, gan tiesiskajam faktoriem. Ekonomiskais faktors izpaudās tādējādi, ka saistība sāka apgrūtināt ne tik daudz parādnieka personību, cik tā īpašumu. Tiesiskā faktora būtība ir juridisko formu meklēšanā, ar kuru palīdzību šādu tiesību pārņemšanu varētu īstenot un par kurām visbeidzot kļuva prasījuma cesija.

2. Latvijas Civillikuma Saistību tiesību 9. nodaļas (prasījumu tiesību cesija) noteikumi nosaka prasījuma pārejas specifiku. Tie tikai nosaka universālos vispārējos kritērijus, kuriem ir jāatbilst civiltiesiskajam darījumam, lai tas būtu saistību tiesību un/vai pienākuma (nosacījumi, forma) pārejas juridiskais fakts. Sakarā ar to nevajag pretstatīt vienošanos par prasījuma tiesību cesiju, no vienas puses, un līgumu, kas nosaka pretim saņemto nodrošinājumu, – no otras puses, jo nosacījuma par pretim saņemto nodrošinājumu no cesionāra iekļaušanas vienošanās dokumentā par tiesību cesiju nemaina tās kā cesijas juridisko būtību. Prasījuma norobežošana no līgumiskās attiecības Civillikumā ir nostiprināta 1800. pantā: "Prasības cesija, ja par to nav citādi norunāts, atzīstama par paša tā prasījuma cesiju, kurš ir prasības priekšmets; bet uz cesionāru (1801. p.) pāriet tikai prasījuma tiesība, bet ne tā līgumiskā attiecība, no kuras šī tiesība izriet."

3. Prasījuma cesija ir vienošanās, kuras noslēgšanai nepieciešama divu pušu – kreditora un personas, kas iegūst prasījumu – saskaņotas gribas izpaušana. Šāda vienošanās

par cesiju ir *divpusējs* darījums, t. i., *līgums*. Par kļūdainu ir jāatzīst dažu civiltiesību zinātnieku uzskats, ka cesija ir vienpusējs darījums.

4. Visizplatītākais cesijas veids ir cesija pēc tiesiska darījuma vai līgumiska cesija, kas tiek noslēgta atbilstoši Civillikuma 1793. panta trešajai daļai. Šajā gadījumā cesija ir tiesisks darījums vai līgums starp cedentu un cesionāru, kuram jāatbilst kā Civillikumā noteiktajām speciālajām normām, kuras regulē tieši prasījuma tiesību cesiju, tā arī darījumu vispārējiem spēkā esamības noteikumiem, kas regulēti Civillikuma 1403., 1404., 1405. pantā u.c. Tāpat uz cesiju pilnā mērā attiecināmas arī Civillikuma noteiktās tiesību normas par līgumiem.

Prasījums var pāriet citai personai ne tikai saskaņā ar cesijas līgumu, bet arī atbilstoši likumam un pamatojoties uz tiesas spriedumu par prasījuma nodošanu. Šo pamatojumu atšķirīgā iezīme ir tāda, ka šeit nav darījuma, kas virzīts uz prasījuma pāreju. Tā kā prasījuma cesija ir līgums, kļūst acīmredzams, ka gadījumos, kad prasījums pāriet atbilstoši likumam vai pamatojoties uz tiesas spriedumu, jautājums par cesiju ir diskutējams.

5. Cesijas līgums ir virzīts uz prasījuma pāreju no cedenta cesionāram. Šāda virzība atšķir to no saistību darījuma, kas noved pie saistību rašanās starp pusēm. Tā kā darījumi, kas pastarpina tiesību nodošanu, atbilst visām rīcības darījumu pazīmēm, Rietumeiropas valstīs cesijas līgums tradicionāli tiek apskatīts kā rīcības darījums, ar kura palīdzību cedents rīkojas ar savu prasījumu.

6. Izraisot cedētā prasījuma pāreju, cesijas līgums izraisa cesionāra īpašuma palielināšanos uz iepriekšējā kreditora īpašuma rēķina. Tādā veidā prasījuma cesija ir *piešķiršana (piešķiršanas darījums)*. Šāda ir Rietumeiropas tiesību zinātnieku nostāja. Cesionāra īpašuma palielinājums prasījuma cesijas rezultātā ir samērā reāls: cedētais prasījums spēj kalpot kā cesionāra rīcības priekšmets, tiek iekļauts viņa īpašuma masā, uz to var vērst piedziņu utt. Līdz ar to var secināt, ka cesijas kā piešķiršanas kvalifikācija nevar tikt pakļauta nekādam apšaubījumam.

7. Viedoklis par cesijas līguma abstrakto dabu ir valdošs ģermāņu civiltiesību zinātnes pārstāvju vidū. Savukārt Austrijas civiltiesību zinātnē šis līgums, balstoties uz pozitīvo tiesību priekšrakstiem, tradicionāli tiek raksturots kā kauzāls darījums. Šveices civiltiesību zinātņu pārstāvju vidū jautājums par cesijas abstrakto vai kauzālo dabu ir strīdīgs. Runājot par cesijas darījumu abstraktumu, nedrīkst aizmirst, ka mūsdienu tiesībās praktiski nav absolūti abstraktu darījumu, tas ir, pilnīgi atrautu no sava pamatojuma. Tādā vai citādā mērā pamatojuma esamība un raksturs tiesībās tiek ņemts vērā, bet tikai noteiktiem mērķiem. Diezgan bieži abstraktums izpaužas pierādīšanas pienākuma sadalījumā – pamatojuma esamība abstraktā darījumā tiek prezumēta, bet pretējo var pierādīt ieinteresētā puse.

8. No sinallagmatiskiem līgumiem izrietošo prasījumu daba neizslēdz to cedēšanas iespēju, jo tiem korespondējošo saistību savstarpējā nosacītība *neizraisa stiprāku saikni starp kreditoru un parādnieku nekā tā, kas piemīt cita veida saistību attiecībām*. Jautājums par *prasījuma, kas izriet no sinallagmatiskā (savstarpēji saistoša) līguma*, cesijas pieļaujamību jau sen vairs nav aktuāls Rietumeiropas civiltiesību zinātnei. Lai kļūtu par kreditoru atbilstoši vienai no savstarpējā līguma izrietošajai elementārajai saistībai, cesionāram nav obligāti uzņemties cedenta parādu atbilstoši pretējai saistībai; ja šāda uzņemšanās nav notikusi, tad cedents, tāpat kā iepriekš, paliek parādā parādniekam attiecībā uz piešķīrumu.

9. Latvijas Civillikuma Saistību tiesību 9. nodaļā "Prasījumu tiesību cesija" nav konkrēti noteikts, ka ir iespējama prasījuma daļas cesija, kaut gan, vadoties pēc visām Civillikuma tiesību normām, tas ir iespējams; šķēršļu prasījuma daļas cedēšanai nav. Tā kā Lietuvas Civilkodekss un Igaunijas Saistību tiesību likums ir jauni tiesību akti (pieņemti 2000. gadā), tajos ir norāde uz prasījuma daļas cesijas iespēju, kas minēta LT CK 6.101. panta 1. punktā un EE STL 164. paragrāfa 1. punktā. Autore uzskata, ka Civillikuma 1793. pantā ir nepieciešamas izmaiņas, respektīvi, jāiestrādā norāde uz prasījuma daļas cesijas iespējamību.

10. Attiecībā uz cesiju solidārajā saistībā tā ir jāizskata kā saistība plašā nozīmē, kuras ietvaros pastāv vairākas elementāras saistības. Ja pastāv solidārā saistība ar vairākām *aktīvām* personām, tad katram no solidārajiem kreditoriem ir tiesības nodot savu prasījumu citai personai. Tāpat kā solidārā parāda gadījumā, ir vairākas patstāvīgas atsevišķi cedējamas prasības, kas saistītas ar dzēsošās darbības vienotību. Tādēļ, ja viens no solidārajiem kreditoriem nodos savu prasījuma tiesību citai personai, bet parādnieks veiks izpildījumu otrajam kreditoram, tad cesionāra iegūtā prasība izbeigsies. Solidārajā saistībā ar vairākām *pasīvām* personām ir jāatzīst par pieļaujamu prasījuma pret vienu no solidārajiem parādniekiem nodošana.

11. Cedējamās prasības identifikācijas problēma ir viena no galvenajām anticipētajai cesijai. Tiesību zinātnieku starpā pastāv dažādi viedokļi par to, kādā veidā jābūt identificējamam nākotnes prasījumam. Vieni uzskata par pietiekamu, lai cedētā nākamā prasība būtu nosakāma pēc parādnieka personības, priekšmeta un apmēra, citi – ka cedējamajam nākotnes prasījumam jābūt individualizētam tādā veidā, lai, pats vēlākais, tā īstenošanas brīdī nebūtu šaubu par to, vai tas ir cedējams.

Jautājuma par saistību tiesību, kuras rodas nākotnē, cesiju izskatīšanai ir liela nozīme sakarā ar šī institūta pieprasījumu mūsdienu ekonomiskajā praksē. Daudzās valstīs un starptautiskā līmenī aktīvi tiek izmantoti finansēšanas mehānismi, kurus juridiski pastarpina līgumi, kuru priekšmets ir neesošas, nākotnes (faktorings, projektu finansēšana u. c.) tiesības.

Latvijā nākotnes prasījumu cesijas iespēja netiek apšaubīta. Tā ir iekļauta Civillikuma 1798. pantā. Daži civiltiesību zinātnieki uzskata, ka ar nākotnes prasījumu tiek saprasts arī prasījums, kura apmaksas termiņš vēl nav iestājies, bet šī prasījuma pamatojums jau eksistē. Autore, aplūkojot jēdzienus – "esošās" un "nākotnes" prasījuma tiesības –, uz nākotnes prasījumiem vistiešākā vārda nozīmē attiecina tikai saistību tiesības (prasījumus), kuras vēl nav radušās.

12. Lai cesija būtu spēkā, ir nepieciešams: 1) lai prasījums piederētu cedentam, 2) lai cedentam būtu vara rīkoties ar prasījumu, 3) lai cedējamais prasījums būtu noteikts.

Tātad cesija ir spēkā, ja ir konkrēta cedējamā prasījuma un viņa tiesību rīkoties ar šo prasījumu piederība cedentam.

Tātad cesijai ir spēks tikai tad, ja pastāv prasījums, ar kuru rīkojas cedents. Ja cedētais prasījums tam nav piederējis, tad cesionārs neiegūst šo tiesību pat savas iespējamās labticības gadījumā. Tāpēc, cedējot prasījumu, noteicošais ir princips *nemo plus juris ad alium transferre potest, quam ipse habet*. Persona, kas ir uzņēmusies saistības nodot vienu un to pašu prasījumu dažādām personām, ir tiesīga veikt tikai vienu prasījuma cesiju, kurai būtu spēks. Kreditoriem, kuri nav pirmā cesionāra lomā prasības nodošanas saistībā, iestājas vispārējās saistību neizpildes sekas.

Cesijas līgums ir spēkā tikai tad, ja cedentam ir vara rīkoties ar prasījumu, vai, kas ir tas pats, tiesības rīkoties ar prasījumu.

Kā citi rīkojumi, cesijas līgums pakļaujas noteiktības jeb specialitātes principam, šī līguma saturam jāpadara par iespējamu noteikt prasījumu, kas pieder cedentam. Savukārt saistību līgumos, kad parāda priekšmets ir prasījumi, tiek pieļauta tā noteiktība arī ar dzimtas pazīmēm.

Pašā vispārīgākajā formā varētu teikt, ka cedējamais prasījums, noslēdzot cesijas līgumu, jāindividualizē tā, lai varētu noteikt, ko iegūs cesionārs.

13. Cesijas līgums izraisa prasījuma pāreju no kreditora citai personai. No līguma spēkā stāšanās brīža cedents nav tiesīgs prasīt no parādnieka darbības veikšanu, kas ir cedētā prasījuma materiālā satura sastāvdaļa, bet parādniekam nav pienākuma veikt izpildījumu cedentam. Tā kā cedētais prasījums tiek izdalīts no cedenta īpašuma, tā kreditori no šī brīža nevar attiecināt piedziņu attiecībā uz to, kopumā šis prasījums attiecas uz cesionāra īpašuma masu.

Tā kā, cesionāram iegūstot cedēto prasījumu, to zaudē cedents, runa ir par *translatīvo* tiesību pārņemšanu. Ar cesijas līgumu tiek pārnests atsevišķs kreditora prasījums; tādā veidā cedētais prasījums, ko iegūst cesionārs, notiek *singulārās* tiesību pārņemšanas ceļā.

14. Jautājums par saistību tiesību pārejas no cedenta pie cesionāra brīdi līdz šim laikam nav guvis atspoguļojumu spēkā esošajos tiesību aktos un ir diskusiju priekšmets civiltiesību zinātnieku vidū. Turklāt prasījuma tiesību cesijas, tiesību nodošanas, to pārejas pie jaunā kreditora brīža noteikšanai ir milzīga nozīme, jo tieši ar šo brīdi ir saistītas izmaiņas cedenta un cesionāra īpašuma sastāvā. Ja cesija ir veikta, tad absolūti tiesiskais efekts, uz kura radīšanu šis darījums ir virzīts, ir sasniegts, īpašums prasījuma tiesību formā cedentam tiek izslēgts. Uz īpašumu (prasījuma tiesībām), kas pārgājis pie cesionāra, nevar tikt vērsta cedenta parādu piedziņa, tā neietilpst cedenta īpašuma masā maksātnespējas gadījumā. Prasījuma tiesības izmantojot plašāk nekā darījumu objektu, tai skaitā nodrošinājuma darījumu objektu, var saasināties problēmas, kas saistītas ar vairāku cesionāru prasījumu prioritātes noteikšanu.

Cesijas līguma slēgšana nenozīmē tiesību pāreju, bet saistībās esošo personu maiņu. Tas nozīmē, ka tam ir nepieciešami papildu juridiskie fakti.

Ja cesijas līgumā nav norādīts noteikts fakts, kuram ir piešķirta nozīme apzīmēt prasījuma tiesību nodošanu, tad var secināt, ka tiesības ir pārgājušas līguma noslēgšanas brīdī.

15. Prasījuma tiesību nodošanas ietekme uz tiesību nodrošinājuma likteni var būt atšķirīga. Nodrošinot nododamo prasījumu *ar galvojumu*, jaunajam kreditoram pāriet kā nosacītā, tā arī faktiskā prasība pret galvotāju. Līdztekus citām nodrošinātām tiesībām pie cesionāra pāriet arī *ķīlas tiesības*.

16. Līgumsods ir viens no visbiežāk pielietotajiem saistību tiesību pastiprināšanas veidiem blakus galvojumam, ķīlai (hipotēkai) un rokasnaudai. Līgumsodam ir sodīšanas un zaudējumu atlīdzināšanas funkcija. Gadījumos, kad no lietas apstākļiem secināms, ka līgumsods pēc tā apmēra, salīdzinot ar iespējamajiem pārkāpuma izraisītajiem zaudējumiem, veic galvenokārt sodīšanas funkciju, tā piemērošana vērtējama atbilstoši vispārējiem sodīšanas rakstura tiesisko līdzekļu piemērošanas principiem, tostarp soda samērīguma un taisnīguma principiem.

Līgumsoda nodrošināmā darbība ir parādnieka pamudinājums izpildīt saistības, draudot tam uzlikt papildu pienākumus. Tāpēc nodrošināšanas funkciju tas pilda tikai līdz *condicio juris iestāšanās*. Kā tiesības, kas nodrošina saistību izpildi un kas pāriet cesionāram galvenā prasījuma nodošanas gadījumā, izvirzās tikai *nosacīta prasība līgumsoda nomaksai*. Jau izcēlusies prasība par līgumsoda nomaksu galveno prasījuma tiesību nodošanas gadījumā nepāriet *ipso jure* pie cesionāra, bet paliek cedentam.

17. Prasībai par zaudējumu kompensāciju piemīt *patstāvīgs raksturs* attiecībā pret tiesībām, no kuru pārkāpuma tā ir izcēlusies. Šī prasība turpina pastāvēt, pat ja pārkāptās

tiesības ir izbeigušās, un to atsavināšanas gadījumā nepāriet *ipso jure* pie jaunā tiesību īpašnieka, bet tiek atsavināta ar atsevišķu cesijas līgumu.

18. Procenti pēc savas ekonomiskās dabas ir atlīdzība par atrauto peļņu, t.i., zaudējumu sastāvdaļa.

Civillikuma 1806. panta 2. daļa nosaka, ka *vēl nenomaksātie prasījuma procenti, ja tie nav tieši pielīgti, arī pāriet uz cesionāru.*

Tāds formulējums izraisa vairākus jautājumus. Pirmkārt, netiek paskaidrots, par kādiem procentiem ir runa: par nokavējuma procentiem vai par procentiem, kas nomaksājami par naudas līdzekļu izmantošanu, kas piešķirti atbilstoši aizņēmuma līgumam, kredītlīgumam, komerciālā kredīta veidā utt. Šāda diferenciācija attiecībā uz CL 1806. panta 2. daļu būtu veicama, jo prasību par nenomaksātajiem procentiem likteni nepieciešams noteikt tādā pašā veidā kā prasībām par nodarītajiem zaudējumiem, parādniekam neievērojot maksājuma termiņu, kā arī par nomaksājamo līgumsodu: ja nav atsevišķas vienošanās, tie visi paliek cedentam.

19. Pozitīvi ir vērtējams 2014. gada 11. septembrī pieņemtais Šķīrējtiesu likums, kas stājās spēkā 2015. gada 1. janvārī, kura 13. panta 4. daļā ir iestrādāta ilgi gaidītā tiesību norma: "Cedējot prasību, uz cesionāru pāriet prasījuma tiesības, bet ne līgumā ietvertā šķīrējtiesas klauzula par civiltiesiska strīda izskatīšanu šķīrējtiesā".

20. Cedenta atbildība cesionāra priekšā ir noteikta CL 1810. pantā. Autore uzskata, ka nepieciešams uzlikt pienākumu cedentam atbildēt par cedētā prasījuma spēkā neesamību.

21. Cesijas ierobežojumi ir noteikti Civillikuma 1799. pantā. Cesijas izslēgšana var būt absolūta, ja prasījums nav cedējams nekādos apstākļos, un nosacīta, ja noteiktos apstākļos prasījums var tikt cedēts. Civillikuma 1799. pantā ir noteikti kritēriji, pēc kuriem cesija nav pieļaujama:

1) visi prasījumi, kuru izlietošana vai nu pēc līdzēju vienošanās vai pēc likuma, saistīta ar kreditora personu;

2) prasījumi, kuru saturs ar to izpildījumu kādai citai personai, bet nevis īstajam kreditoram, pilnīgi pārgrozītos.

Šīs likuma normas ir ar vispārēju raksturu, kas dod iespēju tās interpretēt pārāk plaši. Nepieciešams pēc iespējas konkrētāk formulēt cesijas ierobežojumus, jo prasījumiem ir jāapgrozās.

22. Parādnieka aizsardzība prasījuma tiesību nodošanas gadījumā nav likumdevēja iecietības, žēlastības akts, bet veido nepieciešamo korelātu ar viņa nepiedalīšanos prasījuma tiesību nodošanā, citiem vārdiem, nepieciešamo kreditora rīcības brīvības korelātu.

Parādnieka tiesības uz iebildumiem un ieskaitu ir noteiktas CL 1808. pantā, kurš būtu jāprecizē.

23. Darba izstrādes gaitā autore nāca pie slēdziena, ka Civillikuma Saistību tiesību Devītā nodaļa "Prasījumu tiesību cesija" ir novecojusi un nepieciešama tās modernizācija šādos virzienos:

1) tiesību normu precizēšana un pilnveidošana;

2) cedenta un cesionāra atbildības paaugstināšana;

3) parādnieka aizsardzības palielināšana.

Priekšlikumi

Autore piedāvā:

1) izteikt Civillikuma Saistību tiesību devīto nodaļu sekojošā jaunā redakcijā:

DEVĪTĀ NODAĻA

Prasījumu tiesību cesija

PIRMĀ APAKŠNODAĻA

Cesijas tiesiskais pamats

1793. (1) Kreditors var nodot prasījumu pilnībā vai daļēji citai personai uz līguma pamata bez parādnieka piekrišanas.

(2) Prasījuma tiesības var pāriet citai personai uz likuma vai tiesas sprieduma pamata.

1794. Lietvedim un vispār katram vietniekam uz sava pilnvarojuma vai vietniecības pamata iegūti prasījumi jācedē tam, kā lietas viņš ved vai vispār ko atvieto.

1795. Ja kādam pienākas dot kādu lietu, tad viņam jācedē arī prasījumi, kas uz šo lietu attiecas.

1796. Kam jāatlīdzina otram par nozaudētām vai sabojātām lietām, tas var prasīt, lai cedē viņam arī prasības, kas attiecas uz šīm lietām.

1797. Kas apmierina kreditoru parādnieka vietā, tam pienākas regresa prasība pret parādnieku.

OTRĀ APAKŠNODAĻA

Cesijas priekšmets

1798. (1) Par cesijas priekšmetu var būt visādi prasījumi, vienalga, vai tie izriet no līguma, vai no neatļautas darbības, starp tiem arī tādi, kuriem vēl nav iestājies termiņš, kā arī nosacīti un pat nākami un nedroši.

(2) Nākamos prasījumus var cedēt, ja tie cesijas brīdī ir pietiekamā mērā noteikti.

1799. Izņēmumi no 1798. panta:

1) prasījumi, kas aizliegti ar likumu;

2) prasījumi, kas izriet no ģimenes tiesībām;

3) prasījumi personas veselības un dzīves uzturēšanai;

3) prasījumi, pret kuriem nav iespējams regress;

4) līgumsods.

1800. Prasības cesija atzīstama par tā paša prasījuma cesiju, kurš ir prasības priekšmets; bet uz cesionāru pāriet tikai prasījuma tiesība, bet ne tā līgumiskā attiecība, no kuras šī tiesība izriet.

TREŠĀ APAKŠNODAĻA

Cesijas forma

1801. Līgums par prasījuma cesiju pakļaujas tām pašām formalitātēm, kā noteikts galvenajai saistībai.

CETURTĀ APAKŠNODAĻA

Paziņojums par prasījuma cesiju

1802. (1) Cesionāra pienākums ir pienācīgā kārtā (ierakstītā vēstulē) paziņot parādniekam par cesiju.

(2) Parādniekam ir tiesības pieprasīt cesionāram uzrādīt pierādījumus prasījuma pārejai (cesijas līgumu).

(3) Fakts par prasījuma cesiju var attiekties uz trešajām personām un parādnieku no brīža, kad parādnieks to akceptējis vai arī saņēmis dokumenta kopiju, kas apstiprina prasījuma cesijas faktu vai arī jebkuru citu prasījuma cesijas fakta apstiprinājumu.

PIEKTĀ APAKŠNODAĻA

Cedenta atbildība

1803. Cedentam jānodod cesionāram viss, kas noder par prasījuma pierādījumu vai kas var sekmēt tā piedziņu, kā arī viss tas, ko viņš saņēmis no parādnieka jau pēc cesijas.

1804. Cedents ir atbildīgs cesionāra priekšā par cedētā prasījuma spēkā neesamību, tomēr viņš nav atbildīgs par no šī prasījuma izrietošās saistības neizpildi no parādnieka puses, izņemot gadījumus, kad cedents cesionāram sniedzis garantiju par parādnieku.

SESTĀ APAKŠNODAĻA

Cesijas sekas

1805. Cesija ir spēkā, pat ja parādnieks par to nezina.

1806. (1) Agrākais kreditors, neraugoties uz cesiju, vēl joprojām skaitās par tādu līdz tam laikam, kamēr cesionārs pienācīgā kārtā nav paziņojis parādniekam par cesiju. Līdz tam

pašam laikam var arī parādu samaksāt cedentam, kā arī noslēgt ar viņu izlīgumu, un tāpat viņam paliek arī prasījuma tiesība.

(2) Ja prasījums ir cedēts vairākas reizes, saistības izpilde jebkura sekojoša kreditora labā ir uzskatāma par pareizu.

(3) Strīda gadījumā par pretenzijām uz prasījuma tiesību, parādniekam ir tiesības atteikties veikt maksājumu kādam konkrētam kreditoram un izpildīt saistību, iemaksājot summu zvērināta notāra depozīta kontā.

1807. Cesionārs var no cesijas brīža darboties ar kreditora tiesībām un uz šā pamata rīkoties ar prasījumu, cedēt to savukārt citam un izlietot to pret parādnieku.

1808. (1) Cesionārs neiegūst ar cesiju vairāk un lielākas tiesības, nekā bijušas cedentam, bet pats prasījums pāriet uz viņu ar visām pie tā piederīgām un cesijas brīdī jau pastāvošām tiesībām, ciktāl par tām nav tieši noteikts izņēmums no šā noteikuma.

(2) Vēl nenomaksātie prasījuma procenti, kam iestājies samaksas termiņš, ja līgumā nav noteikts cits, paliek cedentam.

1809. Parādnieka stāvoklis ar cesiju nedrīkst pasliktināties, tādēļ cesionārs, ja viņam personīgi pieder kādas priekšrocības pret parādnieku, nedrīkst tās izlietot.

1810.(1) Parādniekam ir tiesības izvirzīt pret cesionāru jebkādus iebildumus, ko viņam bija tiesības izvirzīt pret cedentu brīdī, kad tika saņemts paziņojums par prasījuma cesiju.

(2) Ja parādraksts cedēts ar blanko uzrakstu, tad parādnieks var celt pret cesionāru nevien visus savus ievildumus pret viņu, bet arī tos iebildumus, kas viņam bijušas pirms cesijas un tās laikā pret pēdējo cedentu un tiem iepriekšējiem cedentiem, kuru vārdi redzami no paša parādraksta.

(3) Savus pretprasījumus, kuru juridiskais pamats pret cedentu ir radies tajā laikā, kad viņam paziņots par cesiju, viņš var vērst ieskaitam arī pret cesionāru.

2) izslēgt Civillikuma 1389. pantu.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS SARAKSTS

Normatīvie akti:

1. Civil Code of the republic Lithuania 2000. Iegūts: http://www.scribd.com/doc/238911/Civil-Code-of-the-Republic-of-Lithuania
2. Civillikums. Ceturtā daļa. Saistību tiesības /Latvijas Republikas likums. Pieņemts Latvijas Republikas Saeimā 28.01.1937.; stājies spēkā 01.03.1993. // Ziņotājs Nr. 4., 1992. gada 30. janvāris.
3. Civillikums. Trešā daļa. Lietu tiesības / Latvijas Republikas likums. Pieņemts Latvijas Republikas Saeimā 28.01.1937.; stājies spēkā 01.09.1992. // "Valdības Vēstnesis", 44, 24.02.1937.
4. Civilprocesa likums / Latvijas Republikas likums. Pieņemts Latvijas Republikas Saeimā 14.10.1998.; stājies spēkā 01.03.1999. // Latvijas Vēstnesis, 03.11.1998., Nr. 326/330.
5. European Principles on Contract Law Iegūts: http:// www.trans-lex.org/400200/
6. Estonia. Law of Obligations Act. 2000. Iegūts: http://www.legaltext.ee/text/en/X60032K1.htm
7. Komercķīlas likums. 21.10.1998 / Latvijas Republikas likums. Pieņemts Latvijas Republikas Saeimā 21.10.1998.; stājies spēkā 01.03.1999. //Latvijas Vēstnesis Nr. 337/338. 11.11.1998.
8. Likums "Par valsts un pašvaldību īpašuma objektu privatizāciju". Pieņemts17.02.1994. Spēkā no 18.03.1994 ar grozījumiem. Latvijas Vēstnesis Nr. 27 1994
9. Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch. Iegūts: http://www.ibiblio.org/ais/abgb1.htm
10. Bürgerliches Gesetzbuch. Iegūts: http://www.gesetze-im-internet.de/bgb/
11. Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likums. Likuma nosaukums 01.11.2012. likuma redakcijā, kas stājas spēkā 01.01.2013. Pieņemts 19.07.1995. Publicēts: "Latvijas Vēstnesis", 114 (397), 02.08.1995., Ziņotājs Nr. 17, 07.09.1995.
12. Šķīrējtiesu likums. LR Saeima. Pieņemts 11.09.2014. Stājas spēkā 01.01.2015. Iegūts http://likumi.lv/doc.php?id=269189
13. Občanský zákoník. Iegūts: http://www. business.center.cz/business/pravo/.../obcanzak/
14. Swiss Civil Code. Iegūts: http://www.wipo.int/wipolex/en/details.jsp?id=11901
15. Codece Civile Italiano. Iegūts: http://www.lexadin.nl/wlg/legis/nofr/eur/lxweita.htm
16. Гражданский кодекс Российской Федерации (1995). Москва. 1995. Iegūts: http:// www.interlaw.ru/law/docs/10064072/10064072-001.htm.
17. 28.05.88. Конвенция УНИДРУА «О международном факторинге» от 28.05.88г. // Журнал международного частного права. 1995. № 4.
18. Конвенция ООН «Об уступке при финансировании под дебиторскую задолженность» от 15.06.04. г.
    Iegūts: http://www.uncitral.org/pdf/russian/texts/payments/receivables/ctc-assignment-convention-r.pdf

Literatūra un informācijas avoti:

19. Autoru kolektīvs prof. K. Torgāna red. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Saistību tiesības. Rīga. Mans īpašums. 2000.
20. Attenhofer K. Der Gegenstand der Cession nach schweizerischem Obligationenrechte mit besonderer Berücksichtigung des heutigen gemeinen Rechtes//Zeitschrift für schweizerisches Recht, 1885., Bd.2.
21. Baumbach A. Hefermehl W. Wechselgesetz und Scheckgesetz mit Nebengesetzen und einer Einführung in das Wertpapierrecht. 22 Aufl. München. 2000.
22. Balodis K. Ievads civiltiesībās. Zvaigzne ABC. 2007.
23. Baur J.F. Stürner R. Sachenrecht. 17 Aufl. München. 1999.
24. Beig D. Die Zession künftiger Forderungen. Wien. 2008.
25. Bērtaitis S. Valsts nedrīkst pieļaut prettiesisku praksi strīdu alternatīvajā risināšanā. Jurista Vārds, 3. 06. 2014. / Nr. 22 (824)
26. Bucher E. Schweizerisches Obligationenrecht. Allgemeiner Teil ohne Deliktsrecht. 2 Aufl. Zürich, 1983.
27. Bülow P Grundprobleme des Schuldnerschutzes bei der Forderungsabtretung // Juristische Arbeitsblätter, 1983.

28. Bojārs J. Starptautiskās privāttiesības. Apgāds Zvaigzne ABC, 1998.
29. Crome C. System des deutschen bürgerlichen Rechts. Tübingen und Leipcig. 1902, Bd. 1.
30. Crome C. System des deutschen bürgerlichen Rechts. Tübingen und Leipcig. 1902, Bd. 2.
31. Čakste K. Civiltiesības, Rīga. 1937.
32. Dernburg H. Das bürgerliche Recht des Deutschen Reichs und Preussens. 1-2 Aufl. Halle a. S. 1899, Bd. 2.
33. Eck E. Vorträge über das Recht des Bürgerlichen Gesetzbuchs. 1-2 Aufl., Berlin. 1903, Bd. 1.
34. Enneccerus L., Kipp Th., Wolff M. Lehrbuch des bürgerlichen Rechts. 23–27 Aufl. Marburg, 1927. Bd. 1.
35. Enneccerus L., Lehmann H. Recht der Schuldverhältnisse. 14 Aufl. Tübingen, 1954.
36. Esser J., Schmidt E. Schuldrecht: ein Lehrbuch. 7 Aufl. Heidelberg, 1993. Bd. 1.
37. Feldmann B. Die Aufrechnung- ein Überblick // Juristische Schulung, 1983.
38. Fikentscher W., Heinemann A. Schuldrecht. 10 Aufl. Berlin, 2006.
39. Gauch P., Schluep W., Schmid J., Rey H. Schweizerisches Obligationenrecht. Allgemeiner Teil. 7 Aufl. Zürich, 1998. Bd. 2.
40. Gernhuber J. Synallagma und Zession// Festschrift für Ludwig Raiser. Tübingen, 1974.
41. Gernhuber J. Schuldverhältnis. Tübingen, 1989.
42. Gernhuber J. Die Erfüllung und ihre Surrogate sowie das Erlöschen der Schuldverhältnisse aus anderen Gründen. 2 Aufl. Tübingen, 1994.
43. Gierke O. Deutsches Privatrecht. München und Berlin, 1917. Bd. 3.
44. Hausmaninger H., Selb W. Römisches Privatrecht, 7. Aufl. Wien, Köln, Weimar, 1994.
45. Hübner H. Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Gesetzbuches. 2 Aufl. Berlin, New York, 1996.
46. Hueck A. Recht der Wertpapiere. 9 Aufl. Berlin und Frankfurt a. M., 1963.
47. Huwiler B. Der Begriff der Zession in der Gesetzgebung seit dem Vernungftrecht; zugleich ein Beitrag zur Entwicklung der vermögensrechtlichen Lehren. Zürich, 1975.
48. Honsell H. Römisches Privatrecht, 5. Auflage, Zurich, 2001.
49. Joksts O, Girgensone B. Terminu skaidrojošā vārdnīca civiltiesībās. Rīga. Drukātava. 2011.
50. Joksts O. Saistību tiesības saimnieciskos darījumos. Rīga. Biznesa augstskola Turība. 2003.
51. Jörs. P. Kunkel W. Römisches Privatrecht, 3.Auflage, Berlin, Göttingen, Heidelberg, 1949.
52. Kačevska I. Ir normāla situācija, un ir Latvijas situācija. Jurista Vārds, 3.06.2014 / Nr. 22 (824).
53. Kačevska I. Piezīmes par šķīrējtiesas nolēmuma piespiedu izpildes procesu. Jurista Vārds. 3. 9.2013 / Nr. 36 (787).
54. Kalniņš E. Tiesisks darījums//Privāttiesību teorija un prakse. Raksti privāttiesībās. Rīga. Tiesu namu aģentūra. 2005.
55. Kalniņš V. Romiešu civiltiesību pamati. Rīga: Izdevniecība „Zvaigzne“, 1977.
56. Kaser M. Rechtsgeschichte des Alternums. Das römische Privatrecht, Erster Abschnitt, München, 1971.
57. Kaser M., Knütel R. Römisches Privatrecht. 18 Aufl. München, 2005.
58. Keller M., Schöbi Ch. Das schweizerische Schuldrecht. 2Aufl. Basel und Frankfurt a.M., 1985. Bd. 1.
59. Keller M., Schöbi Ch. Das schweizerische Schuldrecht. 2Aufl. Basel und Frankfurt a.M., 1985. Bd. 4.
60. 300.Koziol H., Welser R. Grundriss des bürgerlichen Rechts. 12 Aufl. Wien, 2001. Bd. 1.
61. Koziol H., Welser R. Grundriss des bürgerlichen Rechts. 12 Aufl. Wien, 2001. Bd. 2.
62. Kucina I. Par šķīrējtiesu regulējumu un tā pilnveidi. Jurista vārds, 3. 06. 2014 / Nr. 22 (824).
63. Krūmiņš T. Šķīrējtiesas izņēmums Briseles režīmā. Jurista Vārds 7. 10. 2014 / Nr. 39 (841).
64. Lambsdorff H.G. Skova B. Handbuch des Bürgschaftsrechts. München, 1994.
65. Lapsa J. Šķīrējtiesu regulējuma novitātes. Jurista Vārds, 3.06.2014 / Nr. 22 (824).
66. Larenz K. Allgemeiner Teil des deutschen bürgerlichen Rechts. München, 1967.
67. Larenz K. Lehrbuch des Schuldsrechts. 14 Aufl. München, 1987. Bd. 1.
68. Larenz K., Wolf M. Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts. 9 Aufl. München, 2004.
69. Leonhard F. Allgemeines Schuldrecht des BGB. München und Leipzig, 1929.
70. Levy E. Westromisches Vulgarrecht, Das Obligationrecht, 1 Aufl. Weimar. 1956.
71. Liepa L. Sertifikācijas prasība nevajadzīgi formalizē procesu. Jurista Vārds, 3.06.2014 / Nr. 22 (824).
72. Litvins G. Šķīrējtiesas kompetenci jāļauj apstrīdēt vispārējās jurisdikcijas tiesā. Jurista Vārds, 9. 12. 2014 / Nr. 48 (850).

73. Locher E. Das Recht der Wertpapiere. Tübingen, 1947.
74. Luig K. Zur Geschichte der Zessionslehre, Köln, 1966.
75. Lüke G. Grundfragen des Zessionrechts//Juristische Schulung, 1995.
76. Lüke W. Das rechtsgeschäftliche Abtretungsverbot// Juristische Schulung1992.
77. Maier G. H., Zur Geschichte der Zession, in: Kunkel W, Wolf J. H. Festschrift für Ernst Rabel, Band 2, Tübingen, 2001.
78. Mayer-Maly T. Römisches Privatrecht, 1 Aufl., Wien, 1991.
79. Matthiaß B. Lehrbuch des bürgerlichen Rechtes mit Berücksichtigung des gesamten Reichsrechts. 5 Aufl. Berlin, 1910.
80. Medicus D. Schuldrecht I Allgemeiner Teil. 15 Aufl. München, 2004.
81. Medicus D. Schuldrecht II Besonderer Teil. 12 Aufl. München, 2004.
82. Miķelsone A. Par izmaiņām šķīrējtiesas procesā. Jurista Vārds, 15.03.2005. Nr. 10.
83. Moris E. Cedētas tiek prasījuma tiesības, bet nevis strīda izskatīšanas kārtība. Jurista Vārds, 12.04.2005, Nr. 368.
84. Muhlenbruch C.F. Die Lehre von der Cession der Forderungsrechte , 3. Aufl., Greifswald, 1836.
85. Nörr K.W., Scheyhing R., Pöggeler W. Sukzessionen: Forderungszession, Vertragsübernahme, Schuldübernahme. 2. Aufl. Tübingen, 1999.
86. Občanske pravo hmotne. 4 vyd. Praha, 2005. Sv. 2.
87. Oertmann P. Das Recht der Schuldverhältnisse. 2 Aufl. Berlin, 1906.
88. Oertmann P. Beiträge zur Lehre von der Abtretung des Eigentumsanspruchs // Archiv für die civilistische Praxis. 1915. Bd. 113.
89. Ogris W. In Handwörterbuch zur deutschen Rechtsgeschifte, Band1, Stichwort Abtretung, Berlin, 1971.
90. Oser H., Schönenberger W. Das Obligationenrecht Halbbd. I: Art.1–183., 2 Aufl. Zürich, 1929.
91. Palandt O. Bürgerliches Gesetzbuch. Kurzkommentar. 63 Aufl. München, 2004.
92. Popp F. Das Schuldanerkenntnis des Schuldners gegenüber dem Zessionar. Wien, 2001.
93. Rosenberg L., Schwab K.H., Gottwald P. Zivilprozeßrecht. 15 Aufl. München, 1993.
94. Regelsberger F. Zwei Beiträge zur Lehre von der Cession// Archiv für die civilistische Praxis. 1880. Bd. 63.
95. Reinicke D., Tiedtke K. Kaufrecht: Abzahlungsgeschäfte, Allgemeine Geschäftsbedingungen, Eigentumsvorbehalt, Factoring, Fernabsatzverträge und elektronischer Geschäftsverkehr, finanzierte Kaufverträge, Haustürgeschäfte, Leasing, Pool-Vereinbarungen, Produzentenhaftung, Teilzeit-Wohnrechtsverträge (Time sharing), UN-Kaufrecht und Verbrauchsgüterkaufverträge. 7 Aufl. München, 2004.
96. Reinicke D., Tiedke K. Kreditsicherung durch Schuldbeitritt, Bürgschaft, Patronatserklärung, Garantie, Sicherungsübereignung, Sicherungsabtretung, Eigentums-vorbehalt, Pool-Vereinbarungen, Pfandrecht, an beweglichen Sachen und Rechten, Hypothek und Grundschuld. 5 Aufl. Neuwied, 2006.
97. Repšs. A. Nav pamata neizdot izpildrakstu *ad hoc*šķīrējtiesu spriedumiem. Jurista Vārds. 3.06. 2014 / Nr. 22 (824)
98. Sohm R. Der Gegenstand. Ein Grundbegriff des Bürgerlichen Gesetzbuches. Leipzig, 1905.
99. Stammler R. Das Recht der Schuldverhältnisse in seinen allgemeinen Lehren. Studien zum Bürgerlichen Gesetzbuche für das Deutsche Reich. Berlin, 1897.
100. Stampe E. Die Lehre von der Abtretung der Vindikation// Archiv für die civilistische Praxis. 1893. Bd. 80.
101. Stoll R. Die Globalzession, Nomos Universitätsschriften, 2010.
102. Sinaiskis V. Saistību tiesības. Rīga, 1940.
103. Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. 7-8 Aufl. München und Berlin, 1912. Bd.1.
104. Stegemann. Das pactum de non cedendo// Archiv für die civilistische Praxis. 1884. Bd.67.
105. Stranz M. Wechselgesetz. Kommentar. 14 Aufl. Berlin, 1952.
106. Tipaine M. Šķīrējtiesu reputāciju grauj neitralitātes trūkums. Jurista Vārds, 3. 06. 2014 / Nr. 22 (824).
107. Toms A. Maksātnespējas procesa ietekme šķīrējtiesas procesā. Jurista Vārds. 25. 06. 2013 /NR. 25 (776).

108. Torgāns K.. Civillikums. Ceturtā daļa. Saistību tiesības un komentāri pie LR Civillikuma Saistību tiesību daļas nodaļām., Rīga, 1996.
109. Torgāns K. Saistību tiesības 1.daļa. Rīga, 2006.
110. Tuhr A. Der allgemeine Teil des deutschen bürgerlichen Rechts. Leipzig, 1910. Bd.1.
111. Tuhr A. Der allgemeine Teil des deutschen bürgerlichen Rechts. München und Leipzig, 1914. Bd.2 Hälfte 1.
112. Tuhr.A. Allgemeiner Teil des schweizerischen Oblihationenrechts. Tübingen, 1925. Halbbd.1.
113. Tuhr.A. Allgemeiner Teil des schweizerischen Oblihationenrechts. Tübingen, 1925. Halbbd.2.
114. Treitel G.H. An outline of the law of contract. London, 1989.
115. Treitel G.H. Chitty on contracts. London, 1994.
116. Ulmer E. Das Recht der Wertpapiere. Stuttgart und Berlin, 1938.
117. Wagner E. Vertragliche Abtretungsverbote im System zivilrechtlicher Verfügungshindernisse. Tübingen, 1994.
118. Willoweit D. Das obligatorisch wirkende Zessionsverbot// Festschrift für Joachim Gernhuber zum 70 Geburtstag. Tübingen, 1993.
119. Windscheid B. Lehrbuch des Pandektenrechts. 7 Aufl. Frankfurt a. M., 1891. Bd.2.
120. Višņakova G., Balodis K. Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Lietas. Valdījums. Tiesības uz svešu lietu. Rīga: Mans īpašums, 1998.
121. Vīnzarājs N. Civiltiesību problēmas. Raksti (1932-1939), Rīga, 2000.
122. Zehetner J. Zessionsrecht. Wien, 2007.
123. Агарков М. М. Избранные труды по гражданскому праву: в 2-х т. Т.1. Москва: ЮрИнфоР, 2002.
124. Агарков М.М. Обязательство по советскому гражданскому праву. Москва., 1940.
125. Алексеев С. С. Односторонние сделки в механизме гражданско-правового регулирования // Сборник ученых трудов Свердловского юрид. ин-та. Вып. 13. Свердловск, 1970.
126. Анненков К. Система русского гражданского права. Том 3. Права обязательственные. Санкт-Петербург.1898.
127. Анненков К. Цессия договорных прав. Журнал гражданского и уголовного права. 1891 Nr.2
128. Ансон В.Р. Основы договорного права. Москва, 1947.
129. Барон Ю. Система римского гражданского права. Вып. Третий. Книга IV: Обязательственное право. 3-е изд. Санкт-Петербург.: Издание Книжного магазина Н. К. Мартынова, 1910.
130. Барон Ю. Система римского гражданского права. Санкт-Петербург. 2005.
131. Байбак В.В. Вопросы цессии. Кодекс, 2000, Nr.10.
132. Байбак В. В. Обязательственное требование как объект гражданского оборота. Москва: Статут, 2005.
133. Бевзенко Р. С. Некоторые вопросы судебной защиты права при уступке требований // Закон. 2009. № 10.
134. Белов В.А. Договор уступки требования в русском гражданском праве. Вестник Московского университета. Серия 11 «Право»., 1999, Nr.6.
135. Белов В.А. Вексельное законодательство России. Научно – практический комментарий. 2-е изд. Москва. 1999.
136. Белов В. А. Содержание и действие договора уступки права требования // Законодательство. 2002. № 2.
137. Белов В. А. Сингулярное правопреемство в обязательстве. Москва: ЮрИнфоР, 2000.
138. Белов В.А. Уведомление должника об уступке требования // Законодательство. 2001 № 7.
139. Бекленищева И.В. Гражданско-правовой договор: классическая традиция и современные тенденции. Москва. 2006.
140. Белых В. С. Правовое регулирование предпринимательской деятельности в России: монография. Москва: ТК Велби, Изд-во Проспект,2005.
141. Бердников В.В. Распорядительная сделка как способ изменения имущественно-правового положения лица. Законодательство.2002, Nr. 3.
142. Брагинский М. И., Витрянский В. В. Договорное право. Москва: Статут, 1997.
143. Вавин Н. Природа и понятие договорной цессии в современных законодательствах. Юридический вестник. 1916., Книга XIII (1).

144. Вавин Н. Г. Природа и понятие договорной цессии в современных законодательствах // Закон. 2009. № 10.
145. Васьковский Е.В. Учебник гражданского права. Москва. 2003.
146. Вестник ВАС РФ 2005 nr. 3.
147. Вошатко А. В. Цессия и синаллагма // Вестник ВАС РФ. 2006. № 12.
148. Виндшейд Б. Об обязательствах по римскому праву// под ред. Думашевского А.Б. Санкт-Петербург: Типография Думашевского, 1875.
149. Гай. Институции Гая, текс и перевод с введением и примечаниями. Издание Федора Дыдынского. Варшава, 1892.
150. Гамбаров Ю.С. Гражданское право. Общая часть// под ред. В.А. Томсинова. Москва. Зерцало.2003.
151. Гасников К.Д. Договор финансирования под уступку денежного требования (факторинг) по праву России и Англии. Москва, 2005.
152. Гницевич К.В. Идея абстрактности традиции: история и современность // Вестник ВАС РФ. 2007. № 10 .
153. Годэмэ Е. Общая теория обязательств. Москва. Госюриздат. 1948.
154. Гуляев А.М. Русское гражданское право. Обзор действующего законодательства, кассационной практики Правительствующего сената и проекта гражданского уложения. Изд.4-ое Санкт-Петербург, 1913.
155. Гражданское уложение. Книга V. Проект Высочайше учрежденной редакционной комиссии по составлению Гражданского Уложения Т. I, Ст.1-276. С обьяснениями, Санкт-Петербург,1899.
156. Гражданское право в 3 т.: учебник для ВУЗов // под ред. Сергеева А.П. и Толстого Ю.К. Т.1. 6-е изд. Перераб. И доп. Москва. Издательство Проспект, 2004.
157. Гражданское право: учеб. для вузов / под ред. Суханова Е. А. в 2-х т. Т. 2. Москва: Изд-во БЕК, 1994.
158. Гражданское право. Под редакцией Суханова Е.А. Т.I, Москва, 1998.
159. Гражданское право в 4 т. Том III: Обязательственное право. Осн. ред. проф. Е.А. Суханов. 3-е изд. Москва, 2006.
160. Гражданское право. Под редакцией Е.А.Суханова. 3-е изд. перераб. и доп. Москва, 2008. Т.3.
161. Гражданское право. Под редакцией М.М. Агаркова и Д.М. Генкина. Москва 1944. Т.1.
162. Гражданское и торговое право капиталистических государств. Сборник нормативных актов для студентов факультета экономики и права. Часть I, Москва, 1973.
163. Грачев В.В. Правовая природа традиции// Сборник статей к 55-летию Е.А. Крашенинникова. Ярославль, 2006.
164. Грачев В.В. Притязание на неустойку// Очерки по торговому праву. Ярославль, 2006, Вып.13.
165. Гримм Д. Д. Лекции по догме римского права / под ред. В. А. Томсинова. Москва: Зерцало, 2003.
166. Дернбург Г. Пандекты. Т.1: Общая часть. Москва: Унив. тип., 1906.
167. Дернбург Г. Пандекты. Т. 3: Обязательственное право. Москва: Юридический книжный склад «Право», 1911.
168. Дернбург Г. Пандекты. Выпуск III (т. II подлинника). Обязательственное право. Москва, 1911.
169. Дженкс Э. Свод английского гражданского права. Москва, 1940.
170. Дождев. Д.В. Римское частное право: Учебник для вузов. Москва, 1996.
171. Дювернуа Н.Л. Основная форма корреального обязательства: Историко-юридическое и критическое исследование по римскому праву. Ярославль, 1874.
172. Евецхий А.О передаче обязательств. Юридический вестник, 1880, Кн.7.
173. Ефимов В.В. Догма римского права. Общая часть. Санкт-Петербург,1893.
174. Жюллио Л. Де ла Морандьер. Гражданское право Франции. Москва, 1960, т .2.
175. Законы гражданские с разъяснениями Правительствующего Сената и комментариями русских юристов. Сост. Трюмов И.М. 5-е изд. Петроград, 1915.Т.1.

176. Законы гражданские (Свод законов т. X ч.1, изд.1914 г.) с разъяснениями Правительствующего Сената и комментариями русских юристов, извлечёнными из научных и практических трудов по гражданскому праву и судопроизводству (по 1 февраля 1915 г.) Изд. 5 в 2-х томах. Т.1., Сост. И.М.Тютрюмов. Петроград, 1915.
177. Зенин И.А. Гражданское и торговое право зарубежных стран. Москва, Юрайт. Высшее образование, 2009.
178. Иванов А. А., Эриашвили Н. Д. Собственность и обязательства в российском гражданском праве // Закон и право. 2012. № 3.
179. Иоффе О.С. Обязательственное право. Учение об обязательствах. Москва, 1975.
180. Иоффе О.С. Советское гражданское право, Ленинград, 1961.
181. Исаченко В.В. Законы гражданские. Петроград., 1916.
182. Карасевич. Гражданское обычное право Франции в историческом его развитии. Москва, 1875.
183. Колесников О.А. К вопросу о концепции перехода обязательственных прав// Журнал российского права, 2001. № 7.
184. Коллектив авторов. Гражданское и торговое право зарубежных государста. Москва, «Международные отношения», 2004.
185. Комментарий части первой Гражданского кодекса Российской Федерации. Москва: Спарк, 1995.
186. Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации, части первой (постатейный). Под редакцией О.Н.Садикова. 3-е изд.
187. Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации. Часть первая (постатейный) Под редакцией Н.Д.Егорова и А.П.Сергеева.
188. Комментарий к Гражданскому Кодексу Российской Федерации. Часть 1. Постатейный. - Москва: Норма -Инфра- М, 1999.
189. Крашенинников Е.А. Cessio legis и cessio judicialis // Актуальные проблемы естественных и гуманитарных наук на пороге XXI века. Юриспруденция. Ярославль, 2000.
190. Крашенинников Е.А. Допустимость уступки требования. Хозяйство и право, 2000 №8
191. Крашенинников Е.А. Общая характеристика предоставлений// Очерки по торговому праву. Ярославль, 2006. Вып.13.
192. Крашенинников Е.А. Право на защиту// Метедологические вопросы теории правоотношений. Ярославль, 2002. Вып.9.
193. Крашенинников Е.А. Правовые последствия уступки требования//Хозяйство и право, 2001 № 11.
194. Крашенинников Е.А. Правовая природа прощения долга. // Очерки по торговому праву. — Ярославль, 2001. Вып. 8.
195. Крашенинников Е. А. Основные вопросы уступки требования // Очерки по торговому праву: Сб. науч. тр. /под ред. Е. А. Крашенинникова. Вып.6 Ярославль, 1999.
196. Крашенинников Е.А. Распорядительные сделки // Сборник статей памяти М.М.Агаркова. Ярославль, 2007.
197. Крашенинников Е.А. Условие в сделке: понятие, виды, допустимость. // Очерки по торговому праву. Сборник научных трудов. - Ярославль: Изд-во Яросл. ун-та, 2001, Вып. 8.
198. Крашенинников Е.А. Передача притязаний// Проблемы защиты субъективных гражданских прав. Ярославль, 2003. Вып.4.
199. Крашенинников Е.А. Цессия виндикационного притязания. // Построение правового государства: вопросы теории и практики. Ярославль, 1990.
200. Кротов М.В. О некторых проблемах перемены лиц в обязательстве. Очерки по торговому праву / Под ред. Е. А. Крашенинникова. Ярославль, 1999. Вып. 6.
201. Кротов М.В. Рецензия на с «Сборник статей к 55- летию Е.А. Крашенинникова // Закон. 2008. № 1.
202. Ломидзе О.Г. Правонаделение в гражданском законодаьельстве России Санкт-Петербург, 2003.
203. Ломидзе О. Г. Распоряжение обязательственным правом: потребности оборота и их обеспечение действующим законодательством // Хозяйство и право, 2004. № 1.
204. Ломидзе О. Уступка права (цессия). Русская юстиция, 1998 Nr.5.
205. Мамулян А.С., Кашкин С.Ю. Англо-русский полный юридический словарь. Москва, 1993.
206. Мейер Д. И. Русское гражданское право. Ч. 2. Москва: Статут, 1997.

207. Минаков А. И. К вопросу об определении права, применимого к соглашению об арбитраже (арбитражной оговорке) // Советский ежегодник международного права, 1976.
208. Мурзин Д. В. Ценные бумаги - бестелесные вещи. Правовые проблемы современной теории ценных бумаг. Москва: Статут, 1998.
209. Муромцев С.А. Гражданское право Древнего Рима. Москва, 1883.
210. Мыш М. О передаче прав по долговым обязательствам., Судебный вестник, 1873, Nr.198, 199
211. Научно - практический комментарий части первой Гражданского кодекса Российской Федерации для предпринимателей / под ред. В. Д. Карповича. 2-е изд., доп. и перераб. Москва: Спарк, 1999.
212. Новицкий И.Б. Римское право. Москва, 1994.
213. Новицкий И.Б. Обязательственное право. 1 Общие положения. Комментарий к ст. 106-129., Москва, 1925.
214. Новицкий И. Б., Лунц Л. А. Общее учение об обязательстве. М.: Госюриздат, 1950.
215. Новоселова Л. А. Финансирование под уступку денежного требования // Вестник ВАС РФ, 2001. № 11-12.
216. Новоселова Л. А. Сделка по уступке будущих прав требования // Хозяйство и право, 2002. № 10.
217. Новоселова Л. А. Сделки уступки права (требования) в коммерческой практике. Факторинг. Москва: Статут, 2003.
218. Новоселова А. Л. Некоторые вопросы уступки части права (требования) по денежному обязательству // Арбитражная практика, 2001. Спецвып.
219. Новоселова Л. А. О перемене лиц в обязательстве // Хозяйство и право, 2009, №4., №5.
220. Новоселова Л. А. Уступка права требования по договору (теория и практика) // Законодательство, 1997. № 6.
221. Павлов А.А. Некоторые вопросы учения о невозможности исполнения обязательств // Очерки по торговому праву. Ярославль, 2004. Вып.11.
222. Павлов А.А. Прощение долга. Сборник статей к 55-летию Е. А. Крашенинникова. Ярославль, 2006.
223. Павлова Н. В. Конкуренция арбитражных соглашений: кто вправе вносить изменения в арбитражное соглашение после цессии? // Вестник ВАС РФ, 2010. №. 9.
224. Победоносцев К. П. Курс гражданского права, в 3-х ч. Часть первая. Москва: Статут, 2002.
225. Победоносцев К. П. Курс гражданского права, в 3-х ч. Часть третья. Москва: Статут, 2002.
226. Победоносцев К. Курс гражданского права III часть. Договоры и обязательства. Санкт-Петербург, 1880.
227. Покровский И.А. История римского права. Изд.4-е. Петроград, 1918.
228. Покровский И. А. История римского права / под ред. И. В. Рака. Санкт-Петербург: Летний сад, 1998.
229. Покровский И. А. Основные проблемы гражданского права. Москва: Статут.
230. Попов А. А. Размер имущественной ответственности предпринимателя при уступке требований по взысканию санкций // Арбитражная практика, 2001. Спецвып.
231. Почуйкин В. В. Соглашение об уступке права требования в спорах, рассматриваемых арбитражными судами // Арбитражная практика, 2001. Спецвып.
232. Почуйкин В. В. Уступка права требования: Основные проблемы применения в современном гражданском праве России. Москва: Статут, 2005.
233. Почуйкин В. Некоторые вопросы уступки права требования в современном гражданском праве. Хозяйство и право, 2000 Nr.1.
234. Принципы международных коммерческих договоров УНИДРУА 2004 / Пер. с англ. А. С. Комарова. Москва: Статут, 2006.
235. Пушкина А. В. Сделки, направленные на изменение сторон в обязательствах //Государство и право, 2012. № 6.
236. Пушкина А.В. Спорные вопросы цессии. Государство и право, 2007 Nr.3.
237. Римское частное право: учеб. для вузов / под ред. Новицкого И. Б. и Перетерского И. С. Москва: Юрист, 1996.
238. Римское частное право: Учебник. Под редакцией И.Б.Новицкого и И.С.Перетерского. Москва, 1994.

239. Савиньи Карл фон. Обязательственное право. Москва, 1876.
240. Самонд Дж. и Вильямс Дж. Основы договорного права. Москва, 1955.
241. Сарбаш С.В. Исполнение договорного обязательства. Москва. Статут, 2005.
242. Свириденко О.М. Цессия в арбитражной практике// Арбитражная практика, 2001. Спевыпуск.
243. Сводъ гражданских узаконений губерний Прибалтийских, сост. В. Буковский, 1914, т. 2.
244. Серебровский В.И. Договор страхования жизни в пользу третьего лица // Ученые труды ВИЮН, 1947. Вып.9.
245. Синайский В. И. Русское гражданское право. Москва: Статут, 2002.
246. Скловский К.И. Передача права и обязательство // Вестник ВАС РФ, 2008. №7
247. Скловский К.И. Собственность в гражданском праве. 3-е изд. Москва, 2002.
248. Советское гражданское право. Под редакцией Рясенцева В.А. Москва, 1960. Ч.1.
249. Степаненко Е.К. Спорные вопросы уступки прав//Черные дыры в российском законодательстве, 2002.№4.
250. Суханов Е.А. О видах сделок в германском и российском гражданском праве// Вестник гражданского права, 2006. № 2.
251. Тархов В.А. Гражданское право. Курс. Общая часть. Уфа, 1998.
252. Толстой В.С. Догма римского права. Москва, 1973.
253. Трюмов И. М. Гражданское право. Тарту, 1927.
254. Туктаров Ю. Е. Уступка будущего требования // Вестник ВАС РФ, 2006 № 11.
255. Туктаров Ю. Возражения и зачет при уступке требования// Право и экономикаю, 2006. № 4.
256. Туктаров Ю.Е. Договор цессии // Бюллетень. Коммерческое право, 2007. №7.
257. Тузов Д.О. О правовой природе традиции// Сборник статей к 55-летию ЕЮАЮ Крашенинникова. Ярославль, 2006.Вып.13.
258. Тузов Д.О. Теория недействительности сделок: опыт российского права в контексте европейской правовой традиции. Москва, 2007.
259. Флейшиц Е. А. Обязательства из причинения вреда и из неосновательного обогащения. Москва: Госюриздат, 1951.
260. Фогельсон Ю.Б. Избранные вопросы общей теории обязательств: Курс лекций. Москва. Юристъ, 2001.
261. Французский гражданский кодекс 1804.г. Перевод проф. И.С. Перетерского, Москва, 1941.
262. Хаскельберг Б.Л. Об основании и моменте перехода права собсвенноси на движимые вещи по договору. Правоведение, 2000. Nr.3.
263. Хаскельберг Б.Л., Ровный В.В. Консенсуальные и реальные договоры в гражданском праве. 2-е изд., испр. Москва. Статут, 2004.
264. Хвостов В. М. Система римского права. Москва: Спартак, 1996.
265. Цвейгерт К., Кетц Х. Введение в сравнительное правоведение в сфере часного права Т.II, Москва, Международные отношения, 1998.
266. Цитович П. П. Очерк основных понятий торгового права. М.: АО «Центр ЮрИнфоР», 2001.
267. Чеговадзе Л. Уступка права требования. Закон и правоприменительная практика // Хозяйство и право, 2001. № 9.
268. Черепахин Б.Б. Правоприемство по советскому гражданскому праву. Москва. Госюриздат, 1962.
269. Черниловский З.М. Римское частное право:Элементарный курс. Москва, 1997.
270. Чуваков В.Б. К вопросу об уступке будущих требований. : Юридические науки // Материалы Всероссийской научной конференции, посвященные 200-летию Ярославского государственного университета им. П.Г. Демидова: Ярославль: Изд-во Яросл. ун-та, 2003.
271. Шапп Я. Основы гражданского права Германии: учебник. Москва: Изд-во БЕК, 1996.
272. Шершеневич Г. Ф. Курс гражданского права. Тула.: Автограф, 2001.
273. Шершеневич Г. Ф. Философия права. Выпуск третий. Москва, 1912.
274. Шершеневич.Г.Ф. Учебник русского гражданского права: По изд.1907 г. Москва. 1995.
275. Эннекцерус Л. Курс германского гражданского права. Том I Полутом 2, Москва, 1949.
276. Эрделевский А.М. Компенсация морального вреда: анализ комментарий законодательства и судебной практики. 2-ое изд. Москва, 2000.
277. Юридический словарь, Москва, 1953.

Tiesu prakses materiāli:

278. Augstākās tiesas Senāta lēmums. Lieta Nr. SPC-28., 2004. Latvijas tiesu nolēmumu datu bāze. Iegūts: http://www.lursoft.lv/ApServeii?FORM=NISACT&l=LV&actid
279. Augstākās tiesas senāta lēmums. Lieta.Nr.SPC-59, 25.08.2004. Latvijas tiesu nolēmumu datu bāze. – Iegūts: http://www.lursoft.lv/ApServerl?FORM=NlSACT&l=LV&actid
280. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2007.gada 28.marta Spriedums Lietā Nr. SKC – 203
281. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012. gada14.septembra Spriedums Lietā Nr. SKC – 497/2012
282. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012. gada 25. Aprīļa L ē m u m s Lietā Nr. SPC – 1/2012
283. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2007.gada 28.marta Spriedums Lietā Nr. SKC – 192
284. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2012. gada 25.janvāra Spriedums Lietā Nr. SKC-18/2012
285. Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2013. gada 30. janvāra spriedums lietā Nr. SKC-644/2013. Iegūts: http://at.gov.lv/files/uploads/files/archive/department1/2013/644-skc-2013.doc.
286. Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2010. gada 8. decembra lēmums lietā Nr. SPC-259/2010. Nav publicēts. Tiesu prakse līgumsodu piemērošanā. Iegūts: http://www. at.gov.lv/.../Apkopoj_ligumsodi_5.11.2013.do.
287. Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2011. gada 9. novembra lēmums lietā Nr. SPC-63/2011. Nav publicēts. Tiesu prakse līgumsodu piemērošanā// Iegūts: http://www. at.gov.lv/.../Apkopoj_ligumsodi_5.11.2013.do.
288. Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta senatoru kolēģijas rīcības sēdes 2009. gada 29. jūlija lēmums lietā Nr. SKC-881/2009. Nav publicēts. Tiesu prakse līgumsodu piemērošanā. Iegūts: http://www. // at.gov.lv/.../Apkopoj_ligumsodi_5.11.2013.do.
289. Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2010. gada 8. decembra lēmums lietā Nr. SPC-259/2010. Nav publicēts. Tiesu prakse līgumsodu piemērošanā. Iegūts: http://www. // at.gov.lv/.../Apkopoj_ligumsodi_5.11.2013.do.
290. Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta senatoru kolēģijas rīcības sēdes 2009. gada 29. jūlija lēmums lietā Nr. SKC-881/2009. Nav publicēts. Tiesu prakse līgumsodu piemērošanā. Iegūts: http://www. // at.gov.lv/.../Apkopoj_ligumsodi_5.11.2013.do.
291. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta 2008. gada 14.maija Spriedums Lietā Nr. SKC – 212/2008. Iegūts: http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-civillietu-departaments/hronologiska-seciba_1/2008/
292. Daugavpils tiesas 2009.gada 21.septembra lēmums lietā Nr.3-12/3220 2009.g.
293. Dumlop Pneumatic Tyre Co Ltd v New Garage and Motor Co Ltd, (1915) AC79. Iegūts: http://www.bailii.org/uk/cases/ UKHL/1914/1.html.
294. Ringrow Pty Ltd v BP Australia Pty Ltd (2005) HCA 71. Iegūts: http://www.austlii.edu.au/au/cases/cth/HCA/2005/71.html
295. O“Donnell v Truck and Machinery Sales Limited 1998 4 IR 191. Iegūts: http://www.justcite.com/Document/cXeJn3uJn3Wca
296. Elsley v. J.G. Collins Ins Agencies, (1978) 2 S.C.R. Iegūts: http:// scc-csc.lexum.com/decisia-scc-csc/scc-csc/en/item/2597/index.do

Interneta resursi:

297. K.Freimanis, R.Niedra Līgumsodu griestu noteikšana Eiropā: salīdzinošs pētījums// Iegūts: http://www.juristavards.lv/doc.php?id=263853 [skatīts 01.08.2015.]
298. K.Torgāns Līgumsoda anomālijas Direktīvas 2011/7/ES normu kontekstā// Iegūts: http://www.juristavards.lv/doc.php?id=252065&show=true [skatīts 01.08.2015.]
299. A.Fillers. Līgumiskās cesijas un šķīrējtiesas līguma mijiedarbība// Iegūts: http://www.juristavards.lv/doc.php?id=265042&show=true [skatīts 01.08.2015.]

300. Lapsa J.Par jauno šķīrējtiesu likumu// Iegūts : http://vpstiesa.lv/page/lv/par-jauno-skirejtiesu-likumu [skatīts 23.05.2015.]
301. Lapsa J.Par jauno šķīrējtiesu likumu// Iegūts : http://vpstiesa.lv/page/lv/par-jauno-skirejtiesu-likumu [skatīts 23.05.2015.]
302. Tiesu prakse līgumsodu piemērošanā// Iegūts: http:// at.gov.lv/.../Apkopoj_ligumsodi_5.11.2013.do. [skatīts 01.11.2014.]
303. Social Transformations in Contemporary Societi clauses within different legal systems, 2013. Iegūts: http://stics.mruni.eu/wp-content/uploads/2013/06/153-162.pdf. [skatīts 23.05.2015.]